

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI

KOCAELİ MÜZESİ AMPHORA KOLEKSİYONU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KEMAL ÇİBUK

KOCAELİ 2019

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI

KOCAELİ MÜZESİ AMPHORA KOLEKSİYONU

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

KEMAL ÇIBUK

DANIŞMAN DOÇ. DR. ŞENGÜL AYDINGÜN

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI

KOCAELİ MÜZESİ AMPHORA KOLEKSİYONU

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Kemal ÇİBUK

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 08.05.2019 tarih ve 2019-13 sayılı

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Sengül Aydın

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Hakan Şiş

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ufuktepe Mustafa U. Mustafa

KOCAELİ 2019

ÖNSÖZ

Tarih boyunca birçok insan grubu yanında pek çok medeniyetin bir şekilde temas ettiği Bithynia Bölgesi'nde yapılan araştırmalar bilim dünyasına önemli katkılar sağlamaktadır. Bu bölge Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan kilit noktada yer almaktadır. Binlerce yıldır, antik dönemin Nikomedia'sından itibaren hem ticari hem de askeri kimi yolların buradan geçiyor oluşu, günümüzde Kocaeli olarak adlandırılan bölgenin önemini arttıran bir unsur olmuştur.

Kocaeli İli'nin antik dönem kültürünün ortaya konabilmesi için Kocaeli Müzesi, Kocaeli Üniversitesi ve yerel tarih araştırmacıları ile yerli yabancı birçok akademisyen önemli katkılar sunmuşlar, sunmaya da devam etmektedirler. Yanı sıra denizlerden istemeyerek de olsa balıkçıların ağlarına takılarak gün yüzüne çıkan ve müzelerde koleksiyon oluşmasını sağlayan amphoralar antik denizcilik ve ticaret tarihinin ortaya konulmasında eşsiz veriler sağlamıştır.

Bu çalışmanın konu başlığını oluşturan “Kocaeli Müzesi Amphora Koleksiyonu” Kocaeli Müzesi'ne satın alma, müsadere, hibe, kazı gibi yollarla bu müzeye kazandırılan amphoraların incelenmesi ile oluşturulmuştur.

Lisans öğrenimim sırasında arkeoloji disiplinini edinmemde destekleri olan Prof. Dr. Nurettin ARSLAN, Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU ve Dr. Veysel TOLUN'a ve tüm arkeoloji bölümü hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmasının ortaya çıkmasını sağlayan ve arkeoloji disiplininde her açıdan desteklerini esirgemeyen çok değerli hocalarım Prof. Dr. A. Tuba ÖKSE ve tez hocam Doçent Dr. Şengül AYDINGÜN'e teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmasında amphoralar hakkında çalıştığım eserlerin çalışma iznini veren ve tezin her aşamasında beni destekleyen, tezde düzeltmeleri yapmamı sağlayan Kocaeli Müze Müdürü Rıdvan GÖLCÜK'e ve sondaj çalışmalarında açığa çıkan amphora parçalarının tarafıma gösterilerek incelenmesinin sağladıkları için meslektaşlarım Arkeolog Zuhal UYKAL'a, Arkeolog Esra KAHRAMAN, Sanat Tarihçi Ramazan SAYİM, Sanat Tarihçi Özay TİTİZ'e değerli yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim. Kocaeli Müzesi koleksiyonunda yer alan amphoraların restorasyon işlemlerini yapan İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı

uzmanlarından restoratör Seda TULGAR YILMAZ, restoratör Dilek DİL, restoratör Gökçe EGİN'e teşekkür ederim. Müdürlüğümüzde restoratör olarak görevli Onur ÇOBAN'a file maker programı kullanımında göstermiş olduğu destek ve eserlerin restorasyonunda harcadığı üstün çabası dolayısı ile teşekkürü bir borç bilirim. Taramalarımnda göstermiş olduğu destekler nedeniyle Özgür YAKAR'a ve photoshop çalışmaları nedeniyle Ahmet AYDEMİR'e ve harita çizimlerindeki yardımları nedeniyle Mustafa PEŞMAN'a çok teşekkür ederim.

Tezde yer alan çizimleri yapan Arkeolog-Desinatör Burhan GÜLKAN'a ve Munsell kataloğunun eserlerde karşılaştırılması ile eser renklerinin ortaya çıkmasında sağlamış oldukları destekler nedeniyle Mimar Sinan Üniversitesi'nde doktora çalışmalarını yürüten Emre EKİN'e ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Doktora çalışmalarını yürüten Haldun AYDINGÜN, Hacettepe Üniversitesinde Doktora Çalışmalarını devam ettiren Sanat Tarihçi Onur KAMILOĞLU, Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ahmet Kaan Şenol, İstanbul Üniversitesi'nde Öğretim Üyesi olan Prof. Dr. Sabire Nergis GÜNSENİN, Selçuk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hakan ÖNİZ, Celal Bayar Üniversitesi'nde Öğretim Üyesi olan Doç. Dr. Yusuf SEZGİN, Uludağ Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Gonca Gül SEFA, Düzce Konuralp Müzesi'nde uzman olarak görev yapan Arkeolog Züleyha Kartal ÖNEMLİ'ye, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde öğretim Üyesi Tuna Şare AĞTÜRK'e destekleri dolayısı ile teşekkür ederim.

2016 yılında aramızdan ayrılan ve ilmi çalışmalarda her zaman benim için itici güç olan canım babam Cemettin ÇİBUK'u rahmet, saygı ve özlemlerle anıyorum. Son olarak da hayatımın her döneminde her zaman yanımda olan desteklerini bir an olsun esirgemeyen sevgili eşim Sevim Peşman Çibuk'a, biricik annem Aysel Çibuk'a teşekkür ederim. Yanı sıra tez çalışması sırasında ilgimi esirgemiş olabileceğim biricik çocuklarım Aziz, Nisanur ve Nidanur ÇİBUK'a bu süreçte göstermiş oldukları sabırdan dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
HARİTALAR LİSTESİ	XI
LEVHALAR LİSTESİ	XII
TABLolar LİSTESİ	XVI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AMPHORALARIN GENEL TANITIMI	11
1.1 AMPHORA NEDİR?	11
1.2. AMPHORALARIN ÜRETİM ŞEKLİ	14
1.3. AMPHORALARIN KULLANIM ŞEKLİ	15
1.4. AMPHORALARIN YALITIMI	16
1.5. AMPHORALARIN TIPALANMASI	16
1.6.AMPHORA MÜHÜRLERİ, TEKNİKLERİ VE MÜHÜRLEME NEDENLERİ	18
1.7 AMPHORALARIN SINIFLANDIRMASI	19

İKİNCİ BÖLÜM

2.AMPHORALARIN KÜLTÜREL ÖNEMİ	21
2.1. AMPHORALARIN KÖKENİ	21
2.2. AMPHORALARIN DENİZ TİCARETİNDEKİ ÖNEMİ	22
2.3. AMPHORALARIN KÜLTÜR ETKİLEŞİMİNDEKİ ROLÜ	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.KOCAELİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAKİ

ARKAİK DÖNEM GREK AMPHORALARI.....	25
3.1. KHIOS (SAKIZ ADASI) AMPHORALARI	28
3.1.1. Form Özellikleri	28
3.1.2. Kil Yapısı	30
3.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	30
3.2. LESBOS (MİDİLLİ ADASI) AMPHORALARI	31
3.2.1. Form Özellikleri	31
3.2.2. Kil Yapısı	32
3.2.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	32
3.3. MENDE (MENDE YARIMADASI) AMPHORALARI.....	32
3.3.1 Form Özellikleri	33
3.3.2. Kil Yapısı	33
3.3.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KOCAELİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAKİ

HELENİSTİK DÖNEM GREK AMPHORALARI	34
4.1. RHODOS (RODOS ADASI) AMPHORALARI	36
4.1.1. Form Özellikleri	36
4.1.2. Kil Yapısı	37
4.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	37
4.2. KNİDOS (DATÇA YARIMADASI) AMPHORALARI	38
4.2.1. Form Özellikleri	38
4.2.2. Kil Yapısı	39
4.2.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	39
4.3. THASOS (TAŞÖZ ADASI) AMPHORALARI	40
4.3.1. Form Özellikleri	40
4.3.2. Kil Yapısı	40

4.3.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	41
4.4.HERAKLEIA PONTİKE	
(KARADENİZ EREĞLİSİ) AMPHORALARI.....	41
4.4.1. Form Özellikleri	42
4.4.2. Kil Yapısı	42
4.4.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	42
4.5. KHIOS (SAKIZ ADASI) AMPHORALARI	42
4.5.1. Form Özellikleri	42
4.5.2. Kil Yapısı	43
4.5.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	43
BEŞİNCİ BÖLÜM	
5. KOCAELİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAKİ	
ROMA DÖNEMİ AMPHORALARI	44
5.1. GEÇ RHODOS AMPHORALARI	50
5.1.1. Form Özellikleri	50
5.1.2. Kil Yapısı	50
5.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	50
5.2 FORLİMPOPOLİ AMPHORALARI	51
5.2.1. Form Özellikleri	51
5.2.2. Kil Yapısı	51
5.2.3 Tarihleme, Kapasite ve Dağılımı	52
5.3. PANTICAPEUM (ZEEST 72) AMPHORALARI	52
5.3.1. Form Özellikleri	52
5.3.2. Kil Yapısı	53
5.3.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	53
5.4. KAPITAN II AMPHORALARI	53
5.4.1. Form Özellikleri	53
5.4.2. Kil Yapısı	54
5.4.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	54

5.5 KHOLKIS(CHOLCIS) AMPHORALARI	55
5.5.1. Form Özellikleri	55
5.5.2. Kil Yapısı	55
5.5.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	55

ALTINCI BÖLÜM

6. KOCAELİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAKİ BİZANS DÖNEMİ AMPHORALARI	56
---	-----------

6.1. KİLİKİA BÖLGESİ AMPHORALARI	59
---	-----------

6.1.1 LR 1 Amphoraları	59
-------------------------------------	-----------

6.1.1.1. Form Özellikleri	59
--	-----------

6.1.1.2. Kil Yapısı	61
----------------------------------	-----------

6.1.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	61
--	-----------

6.2 EGE AMPHORALARI	62
----------------------------------	-----------

6.2.1. LR 2 Amphoraları	62
--------------------------------------	-----------

6.2.1.1. Form Özellikleri	62
--	-----------

6.2.1.2. Kil Yapısı	63
----------------------------------	-----------

6.2.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	63
--	-----------

6.3. KARADENİZ AMPHORALARI	64
---	-----------

6.3.1. Sinope (Sinop) Amphoraları	66
--	-----------

6.3.1.1. Form Özellikleri	66
--	-----------

6.3.1.2. Kil Yapısı	67
----------------------------------	-----------

6.3.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	69
--	-----------

6.3.2 Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi) Amphoraları	70
---	-----------

6.3.2.1. Form Özellikleri	70
--	-----------

6.3.2.2. Kil Yapısı	70
----------------------------------	-----------

6.3.2.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	70
--	-----------

6.3.3. Kholkis (Cholcis) Amphoraları	71
---	-----------

6.3.3.1. Form Özellikleri	71
--	-----------

6.3.3.2. Kil Yapısı	71
----------------------------------	-----------

6.3.3.3 Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	71
6.4. MARMARA AMPHORALARI	71
6.4.1 Ganos Amphoraları	71
6.4.1.1. Form Özellikleri	71
6.4.1.2. Kil Yapısı	73
6.4.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım	74
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	75
KAYNAKÇA	88
KATALOG	108
HARİTALAR.....	160
RESİMLER.....	178
TABLolar.....	217
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Kocaeli Müzesi'nde korunan 52 adet amphoranın incelenmesi ile; İzmit Körfezi'ndeki antik dönemlerde deniz ticaretine işaret edebilmek ve deniz ticareti ağının nerelere ulaştığını ortaya koyabilmek amaçlanmıştır.

İki tarafından tutulup taşınabilen; kilden yapılmış, iki kulplu sivri dipli testi olan amphoralar Bizans Döneminde yuvarlak dipli bir form almışlardır. Amphoralar deniz ticaretinin en önemli kargo demirbaşdır. Antik çağ gemilerinin kargosunu; her çeşit gıda maddeleri, ham ya da işlenmiş madenler, cam, seramik, metal eşyalar ve sanat eserleri oluşturmuştur. Gemilerde amphoralar, zeytinyağı, balık, su ve pek çok gıda maddelerinin taşınmasında sivri dipleri ile gemide istifleme ve depolama kolaylığı sağladıkları için yaygın olarak kullanılmıştır. Amphoraların buluntu yoğunluğu o bölgedeki üretimin, ticaretin ne kadar yoğun olduğunu göstermesi bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Çağlar boyunca kara ve deniz ticaretinde kullanılan amphoralar, ticaret hayatının alt yapısını oluşturan ve bu zamana kadar ekonomik ve arkeolojik önemli bilgi ve belgeler sunan temel taşlarından biri olmuştur. Amphoranın incelenmesi kap formu tanımlamanın dışında toplumların beslenme alışkanlıklarını, tarımdan ticarete kadar sosyal yaşama dair birçok veriyi bir arada sunmaktadır. İncelemesi yapılan Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine kayıtlı amphoralar, İzmit Körfezi'nin oldukça dışına çıkan yüzlerce millik bir mesafeye uzanan ticaret ve üretim ağına ilişkin önemli veriler sunmaktadır.

Kocaeli Müzesi'nde yer alan amphoralar üzerinde yürütülen tez çalışmamızda, M. Ö. 5. yüzyıldan, M.S. 11. yüzyıla kadar uzanan büyük bir zaman dilimi içerisinde üretildikleri tespit edilmiştir. Amphoraların müzeye geliş biçimleri arasında denizcilerin ağlarına takılan örnekler çoğunluktadır. Tezde, İzmit Körfezi buluntuları yanında, Kocaeli'nin Karadeniz kıyılarında ele geçen amphoralar birlikte değerlendirilmiştir. Böylece ilk kez bölge amphoraları toplu bir biçimde ele alınarak bilim dünyasına sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amphora/Anfora, Ticaret, Bithynia, Nikomedia, İzmit Körfezi, Kocaeli Müzesi

ABSTRACT

This study involves the investigation of 52 amphorae protected in Kocaeli Museum. Its main goal is to understand the ancient maritime trade in the Gulf of Izmit and the extend of the maritime network.

Amphorae, clay containers with two handles and pointed bottom, took a new form with a rounded bottom during the Byzantine period. Amphorae are the most important cargo stocks of maritime trade. The cargo of ancient ships included all kinds of foodstuffs, raw or processed metals, glass, ceramics, metal objects and works of art. Amphorae were widely used in ships due to the ease they provided in terms of transportation and stacking of olive oil, fish, water, and many food items. The quantity of the amphorae found in a place has a special importance in terms of demonstrating the intensity of trade and production in that region.

The amphorae used in land and sea trade throughout the ages have been one of the cornerstones of the archaeological data which provide information on the ancient commercial and economic life. Besides its form, the examination of the amphorae also reveals information about the nutritional habits of societies, as well as social, agricultural, and commercial traditions. The amphorae registered in the inventory of the Kocaeli Museum Directorate provides important information on the trade and production network, which extends to hundreds of miles out of the Gulf of Izmit.

This thesis on amphorae in Kocaeli Museum, dates ranging from the 5th century B.C. to 11th century A.D., has shown that there was continuous amphorae production for centuries. Among the amphorae investigated, examples which came to the museum through chance discoveries of sailors are predominant. In addition to the finds from Izmit Bay, the amphorae recovered at the Black Sea coast of Kocaeli were also evaluated together. Thus, for the first time, a collective study of amphorae from the region was presented to the scientific world.

Keywords: Amphora/Amphorae, Maritime Trade, Bithynia, Nikomedia/Nicomedia, İzmit Bay, Kocaeli Museum

KISALTMALAR

AETAM	Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi
AJA	American Journal of Archaeology
ANKÜSAM	Ankara Üniversitesi Su Altı Araştırma Merkezi
Bkz.	Bakınız
c.	cilt
çev.	çeviren
Env. No:	Envanter Numarası
fig.	figür
İmp.	İmparator
Kat. No:	Katalog Numarası
KOÜSAT	Kocaeli Üniversitesi Sualtı Topluluğu
Lev.	Levha
Lt.	Litre
Max.	Maximum
MASROP	Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
Min.	Minimum
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
res.	Resim.
s.	Sayfa
Tab.	Tablo
TINA	Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı

HARİTALAR LİSTESİ

- Harita 1:** Karadeniz’de Antik Limanlar
- Harita 2:** Karadeniz’de Deniz akıntısı Haritası
- Harita 3:** Emilia-Romagna Bölgesi ve Forlimpopoli Amphora Üretim Merkezi
- Harita 4:** Forlimpopoli Amphoralarının Dağılımı
- Harita 5:** Knidos Amphoraları Yayılım Alanları
- Harita 6:** Rodos Amphoraları Yayılım Alanları
- Harita 7:** Khios Amphoraları Dağılımı
- Harita 8:** Kerpe’nin Konumu
- Harita 9:** Hersek Burnu ve Lagünü- Helenopolis Antik kenti ile birlikte
- Harita 10:** Dağlık-ovalık Kilikia Bölgesi ve Elaiussa Sebaste
- Harita 11:** Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Arkaik- Dönemde; Nikomedia’nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi
- Harita 12:** Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Helenistik Dönemde; Nikomedia’nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi
- Harita 13:** Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Roma Döneminde Nikomedia’nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi
- Harita 14:** Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Bizans Döneminde Nikomedia’nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi
- Harita 15:** Marmara Bölgesi ve İzmit Körfez Görünümü
- Harita 16:** Kocaeli Müzesi Amphoralarının Geliş Yerlerini Gösteren Harita
- Harita 17:** Sinope Antik Kenti ile Nikomedia arasındaki ticaret ağını gösteren harita önerisi
- Harita 18:** Sinope Antik Kenti ile Nikomedia arasındaki ticaret ağını gösteren harita önerisi detay görüntüsü

LEVHALAR LİSTESİ

- Levha I** **Resim 1:** Derince Limanı Konteyner boşaltımı
- Resim 2:**Thebessa'dan ele geçmiş M.S. 3-4. yy.'a tarihlenen mozaik
- Levha II** **Resim 3:**Hint Okyanusu'nda bir fırtına sonucu MOL Comfort (316 m uzunluğunda), Haziran 2013'te battı.
- Resim 4:** Mabetlerin denize ve limana yakınlığını gösteren sikke (İmp. Valerianus-Gallienus 260-268)
- Levha III** **Resim 5:**Panathenai Masa Amphorası - M.Ö. 6. yy.
- Resim 6:** M.Ö. 15. yy. sonu Mısır Mezar Freskosu. Bağ Bozumu Sahnesi-Kanaan Amphoraları
- Levha IV** **Resim 7:** Torlonia kabartmasında bir geminin iskeleye bağlantısı ve bir işçinin iskelede Amphoraları taşıması betimlenmiştir.
- Resim 8:** Portus'ta bulunan kabartmada amphoraların gemiden iskeleye iki işçi tarafından taşınması ve 3 memur tarafından not edilmesi betimlenmiştir.
- Levha V** **Resim 9:** Şilepin limana bağlanması
- Resim 10:** Herakleia Pontike Amphorasının İsu arazisinde Lahtin yanındaki konumu
- Levha VI** **Resim 11:** İçinden bebek iskeleti çıkan Herakleia Pontike Amphorasının kazı sırasındaki durumu
- Resim 12:** İsu Kazısından çıkan Herakleia Pontike amphorası içinde yer alan 36-40 Haftalık Hocker pozisyonundaki bebek iskeleti
- Levha VII** **Resim 13:** İsu arazisinde Kocaeli Müze Müdürlüğü 2016 yılı kurtarma kazılarında açığa çıkan Herakleia Pontike Amphorasının restore edilmiş hali
- Resim 14:** Palamar bağlama taşı Helanopolis antik kenti
- Levha VIII** **Resim 15:** Lagünün ağzını kapatan mendirek kalıntısı ve arkada Osmangazi Köprüsü
- Resim 16:** Sakarya Müzesi'nden Amphora Sergilemesi
- Levha IX** **Resim 17:** Uluburun Batığı Sergilemesi
- Resim 18:** Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Amphora Sergilemesi

- Levha X** **Resim 19:** Rekhmara'nın Mezar Freski. Mısır'a getirilen Kanaan Malları ve Amphoralar. M.Ö. 15. yy.
- Resim 20:** M.S. 7. yy. Yassı Ada Bizans Batığında bulunan ağzı tıpalı amphora (Üstten Görünüm).
- Levha XI** **Resim 21:** İsu Kazısından amphora pişmiş toprak tıpa
- Resim 22:** İsu Kazısından amphora pişmiş toprak tıpa
- Levha XII** **Resim 23:** 2014-42 Envanter Numaralı Thasos Amphorasında Damgalı Kulp Örneği
- Resim 24:** 370 Envanter numaralı Rhodos Amphorasında Damgalı amphora kulpu örneği
- Levha XIII** **Resim 25:** Astakos antik kenti kırmızı hamurlu, siyah figürlü Klasik Dönem (M.Ö. 550-450) seramik parçası
- Resim 26:** 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, Astakos antik kenti Helenistik Dönem siyah boyalı kasecik
- Levha XIV** **Resim 27:** 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, kalıpta yapıma, Helenistik Dönem Tanrıça Başı
- Resim 28:** 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem konik formlu, dokuma tezgahı ağırlığı
- Levha XV** **Resim 29:** 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem, piramidal formlu dokuma tezgahı ağırlığı
- Resim 30:** 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem, iki asma delikli diskoid tezgah ağırlığı
- Levha XVI** **Resim 31:** 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma Astakos kazılarında ele geçen damgalı amphora kulpu
- Resim 32:** 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma Kazısında ele geçen damgalı amphora kulpu
- Levha XVII** **Resim 33:** 1341 envanter numaralı LR 1 B- Kilikya Tip 6 amphorasının omuz kısmındaki dipintolar
- Resim 34** Kocaeli Müzesi Gemici Steli.
- Levha XVIII** **Resim 35:** Kocaeli Müzesi Gemici Steli.
- Resim 36:** Khios Amphorası

- Levha XIX** **Resim 37:** Rhodos Amphoraları M.Ö.3. yüzyıl.
- Resim 38:** Kahverengi Kil Cholcis Amphoraları: Subvaryant Ch 1B2 (1. Yüzyılın ortaları 1. Yüzyılın son çeyreği)
- Levha XX** **Resim 39:** Panticapeum (Zeest 72 Amphora)
- Resim 40:** Shelov E Amphorası (Herakleia Pontike)
- Levha XXI** **Resim 41:** Forlimpopoli Amphora Tipolojisi- A, B, C ve D olarak adlandırılan 4 çeşidi.
- Resim 42:** Kornith Kazılarında 4 adet Kapitan II Amphorası
- Levha XXII** **Resim 43:** Taşoz'dan Şarap Ölçeği.
- Resim 44:** Taşoz Müzesi'nden Amphoralar.
- Levha XXIII** **Resim 45:** Sinop Amphoraları- 1-2 : Variantes C Snp III-1 ve 2 ; 3-5 : Types D Snp I, II ve III
- Resim 46:** Helenapolis Antik kenti açıklarından Balıkçı Ali SÖNMEZ (sağda) ve Sait AYDOĞAN'ndan (solda) Müze Müdürü Rıdvan GÖLCÜK'ün (ortada) Yassıada fotoğrafını teslim alırken çekilen hatıra fotoğrafı
- Levha XXIV** **Resim 47:** İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçeleri
- Resim 48:** İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçelerinden Kocaeli Müzesi'ne getirilen şarap işliği
- Levha XXV** **Resim 49:** İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçelerinden Kocaeli Müzesi'ne getirilen şarap teknesi
- Resim 50:** Torbalı metropolis zeytinyağı işliği
- Levha XXVI** **Resim 51:** Antik Dönemde Zeytinyağı işliği illüstrasyonu
- Resim 52:** Balıkçı Ali SÖNMEZ ve Sait AYDOĞAN'ndan teslim alınan amphora temizlendikten sonra ortaya çıkan grafitto.
- Levha XXVII** **Resim 53:** Günsenin Amphora sınıflandırması
- Resim 54:** Günsenin Amphora Sınıflandırması
- Levha XXVIII** **Resim 55:** Selanik Bizans Kültürü Müzesi
- Resim 56:** Selanik Bizans Kültürü Müzesi. Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN ve Bizans Amphoraları
- Levha XXIX** **Resim 57:** 1950'li yılların başlarında Türkiye'de görevli bulunan William O'Ryan tarafından yapıldığı olarak ABD'ye

götürülen iki adet amphora, oğlu tarafından ülkemize 2014 yılında iade edildi.

Resim 58: Döviz kurundaki artış nedeniyle tedbir alan birçok firma, ürünlerine zam yapmak yerine ürünün ambalajını küçültme yoluna gitti.

Levha XXX

Resim 59: Kocaeli Müzesi'nde Yer alan 1 Envanter nolu lahit üzerinde yer alan ticaret gemisi motifi.

Resim 60: Kocaeli Müzesi'nde Yer alan 1 Envanter nolu lahit üzerinde yer alan ticaret gemisi motifinin yakından görünümü

Levha XXXI

Resim 61: Ganos/Hoşköy'den Marmara Adası'na Bakış

Resim 62: Ganos sahili ve Ganos Dağları

Levha XXXII

Resim 63: 1950'lerde geçirilen D 100 Karayolu- ve Yeni Cuma Camii Konumu

Resim 64: İzmit Pertev Paşa (Yeni Cuma) Camii Marmara Denizi kıyısında iken

Levha XXXIII

Resim 65: 4647 envanter nolu Roma sikkesi ön yüz

Resim 66: 4647 envanter nolu Roma sikkesi arka yüz

Levha XXXIV

Resim 67: Yenikapı kazılarında açığa çıkarılan Yenikapı 12'nin replikasının 1200 yıl sonra denizle buluşması

Levha XXXV

Resim 68: Kalpe/Kerpe Limanına ait Mendireğin Günümüz Durumu

Resim 69: Kalpe/Kerpe Limanına ait Kenet yuvaları

Levha XXXVI

Resim 70: Kalpe/Kerpe Limanına ait Palamar bağlama bloğu

Levha XXXVII

Resim 71: Kalpe/Kerpe Limanı Mendireğin Konumu

Levha XXXVIII

Resim 72: Kalpe/Kerpe Limanı Rölövesi

Levha XXXIX

Resim 73: Kalpe/Kerpe Limanı reanimasyonu plan

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kocaeli Müzesi Arkaik Dönem Amphoraları Hacim Tablosu

Tablo 2: Kocaeli Müzesi Helenistik Dönem Amphoraları Hacim Tablosu

Tablo 3: Kocaeli Müzesi Roma Dönemi Amphoraları Hacim Tablosu

Tablo 4: Kocaeli Müzesi Bizans Dönemi Amphoraları Hacim Tablosu

Tablo 5: Kocaeli Müzesi Amphora Hacim Hesaplamaları Tablosu

Tablo 6: Amphoraların Dönemsel Yoğunluk Grafiği

Tablo 7: Amphoraların Bölgesel Dağılımı

Tablo 8: Amphoraların Çıkartılmış Oldukları Denize Göre Dağılımı

Tablo 9: Kocaeli Müzesi Arkaik Dönem Amphoraları (M.Ö. 5. Yy.)

Tablo 10: Kocaeli Müzesi Helenistik Dönem Amphoraları (M.Ö. 4.- M.Ö. 3. Yüzyıllar)

Tablo 11: Kocaeli Müzesi Roma Dönemi Amphoraları (1. – 2. Yüzyıllar)

Tablo 12: Kocaeli Müzesi Bizans Dönemi Amphoraları (4. Yüzyıl)

Tablo 13: Kocaeli Müzesi Bizans Dönemi Amphoraları (5. Yüzyıl)

Tablo 14: Kocaeli Müzesi Bizans Dönemi Amphoraları (6. Yüzyıl)

Tablo 15: Kocaeli Müzesi Bizans Dönemi Amphoraları (7. -11 Yüzyıllar arası)

Tablo 16: Arkaik Dönem Amphoralarının Kil Yapıları

Tablo 17: Helenistik Dönem Amphoralarının Kil Yapıları

Tablo 18: Roma Dönemi Amphoralarının Kil Yapıları

Tablo 19: Bizans Dönemi Amphoralarının Kil Yapıları

Tablo 20: Dressel'in Amphora Sınıflandırması

Tablo 21: Kuzmanov'un Amphora Sınıflandırması

Tablo 22: Antik dönem depolama ve taşıma kapları

Tablo 23: Arkaik Dönem Amphoraları

Tablo 24: Helenistik Dönem Amphoraları

Tablo 25: Roma Dönemi Amphoraları

Tablo 26: Bizans Dönemi Amphoraları

GİRİŞ

Amphora, Yunanca bir kelime olan “karşılıklı” veya “iki taraflı” anlamındaki “amphi” ile taşımak anlamına gelen “*pherein*” fiilinden türetilen “phoros” kelimesinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur (Doğer, 1991: s. 7). Romalılar ise bu iki kulplu testilere “*amphoras*” demişlerdir. Bu testiler, Erken Hristiyanlık döneminde “*kouphon*”, Bizans döneminde ise “*megarikon*” ya da “*magarikon*” olarak adlandırılmışlardır. Amphoraları tanımlayan bu isim ilk önceleri Megara’dan gelen amphoralar için, daha sonra bütün amphoralar için kullanılmıştır. Günümüzde amphoralar için pek çok tanımlama bulunmaktadır (Alpözen vd. 1995: s. 13).

Antik dönem yazarı Homeros, M.Ö. 8. yüzyılda yazdığı *Odyseia* adlı eserinde Telemakhos’un, Ithake’den Pylos’a giderken gemide amphoraların da olduğu ve içlerindeki şaraptan tanrılara adak sunulduğundan bahsetmektedir (Homeros, 1998: s. 57).

Bir amphora formu için karakteristik özellikler şunlardır: Kapatılmaya elverişli dar bir ağız, simetrik iki adet kulp ve dipte sıvıyı boşaltırken kullanılan üçüncü bir kulp işlevi gören bir ayağın varlığı önemlidir. Bu karakteristik özelliklere Bizans Döneminde amphoraların dip kısımlarının almış olduğu yuvarlak formu da sadece bu dönem için eklemek mümkündür.

Antik dönemde oldukça geniş bir kullanım alanı olan depolama ve taşıma kapları, gündelik hayatın her alanında sıklıkla tercih edilmiştir. Evlerde, tarlalarda, dini ayin ve törenlerde, ölü gömme işlerinde ticaretin çeşitli aşamalarında dükkanlarda, ofislerde, limanlarda, taşımacılıkta hemen hemen ihtiyaç duyulan her yerde sevilerek kullanılmışlardır. Günümüzdeki varil, bidon, küp, sepet, kova, bakraç, çömlek gibi benzeri işlemlerde kullanılan kaplar büyük ve küçük boyutlu, kapaklı ya da kapaksız, kulplu veya kulpsuz olmak üzere çeşitli formlara sahiptir (**Tab. 22**), (Akkurnaz, 2016: s. 63).

Amphoraları diğer kap formlarından ayıran en temel özelliği ise ticarete yoğun olarak kullanılıyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Amphoraların ticaret alanı

dışında kalan, ziyafetlerde, sofralara getirilen sıvıların taşınmasında ve sunumunda kullanılan özel üretim kaliteli amphora örnekleri ise sıvı servis kapları olarak değerlendirilmekte olup, bu tezin kapsamı dışında tutulmuştur.

Antik çağda çok önemli bir ambalaj formu olan ticari amphoralar üzerine uzun yıllar çalışan Grace, şu tanımlamayı yapar: “*Çok sayıda form biçimleri vardır. Fakat hepsinde ortak olan; tıkanması için dar bir ağız, iki düşey simetrik durumda, kulplu olarak kullanılan düğme bir ayak temel özelliğidir*” (Grace, 1961:s. 8). Ancak bu tanımlamada yer alan düğme ayağın varlığı tüm amphoralar için karakteristik bir özellik olmanın dışındadır.

Amphoralar formlarının güzelliklerinden çok antik dönem ekonomisinin kanıtları oldukları için dünyada yaklaşık olarak 150 yıldır üzerinde çalışılan pişmiş topraktan yapılmış taşıma kaplarıdır. Arkeoloji bilimi, insanoğlunun kültürel gelişiminde ticari ilişkilerin önemli rol oynadığını kanıtlamıştır. Antik dönem ticaretini en güzel şekilde ortaya koyan, kimileri neredeyse hiç bozulmadan günümüze kadar ulaşan amphoralar olmuştur.

Antik bir kentin, ekonomisini, ticari ve tarımsal faaliyetlerini tespit etmede kullanılan en önemli materyallerden biri ticari amphoralardır. Bir kentte bulunan amphora yoğunluğu ve çeşitliliği, o kentin coğrafi konumu, tarihsel olayları, siyasi yapısı ve ekonomik gücü ile doğrudan ilgilidir (Cenker, 2003: s. 16).

Antik çağda yağ ve şarap kabı olarak kullanım gören amphoralar, boyun yapısına göre boyunlu ve karınlı olmak üzere temel iki tip gösterirler. Kulplu yapısına göre ise omuzdan kulplu, omuz ve boyun arası kulplu ve karından kulplu olarak üç tip gösterirler (Başaran, 1989:s. 17).

Sualtı arkeolojisinin hemen hemen temel taşları diyebileceğimiz, batıkları görünür kılan iki kulplu testiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Deniz tabanında yüzlerce yıl bozulmadan duran bu testilerin altında yatan batık gemiler (**Lev. I; res. 2**), devrinin birçok özellik ve detaylarını sualtı arkeologları eliyle bize ulaştırmaya devam etmektedir. Batıkların içinden meraklı insanlar, kaçak dalıcılar ve defineciler gibi kişiler tarafından birer ikişer alınan amphoralar aslında kilidi durumundaki

batıkların, belki de yüzyıllarca açığa çıkmamalarına neden olabilecektir. Bu nedenle zamanının tanıkları durumundaki bu son derece kıymetli amphoraların uzman kişilerce müzelere, bilim âlemine kazandırılması oldukça önem taşımaktadır. Gemiler fırtına, gemi arızası vb. nedenlerle halen günümüzde geçmişe nazaran daha az da olsa batmaya devam etmektedir. Hint Okyanusunda Haziran 2013'te bir fırtına sonucu batan konteyner yüklü 316 m. uzunluğunda gemi buna örnek olarak gösterilebilir (**Lev. II; res. 3**).

Antik Çağ ticaret gemilerinin yükünü ham ya da işlenmiş madenler, her çeşit gıda maddeleri, seramik, cam, metal eşyalar ve sanat amphoraları oluşturmuştur. Şarap, zeytinyağı ve pek çok gıda maddelerinin taşınmasında sivri dipleri ile gemide istifleme ve depolama kolaylığı sağlayan amphoralar kullanılmıştır. Antik Çağ denizcileri pusula gibi yön gösterici aletlere ve yeterli coğrafi bilgiye sahip olmadıklarından kıyıları izleyerek yol almışlardır. Anadolu kıyıları Doğu Akdeniz'den Batı'ya ulaşan deniz ticaret yolları üzerinde yer almaktadır. Kıyılarımızda tehlikeli sivri burunlara, denizcilerin topuk dedikleri sığıklara çarparak ya da ani değişen rüzgârlar, dalga ve akıntılar nedeniyle alabora olarak batmış çok sayıda antik ticaret gemisi bulunmaktadır. Bu batıklar devrinin sırlarını çağlar boyu deniz tabanında saklamıştır (Alpözen vd., 1995: s. 12). Amphoralar sayesinde batan gemilerin hangi yüzyıla ait olduğu, hangi yükleri taşıdığı, amphoraların köken olarak nereye ait oldukları konusunda fikir yürütebiliyoruz. Günümüzde amphoraları dev gemilerde taşınan konteynerlere benzetmek mümkündür. Özellikle bir sanayi şehri olan Kocaeli'nin günümüz limanlarında dev gemiler içerisinde taşınan yüzlerce konteyneri görmek mümkündür (**Lev I; res. 1**).

Ticari amphora araştırmaları Roma'nın ekonomik ve sosyal ilişkilerini tartışılabilir duruma getirmiştir. Roma dünyasında ticaretin akış yönü ve gücünün değerlendirilmesinde seramik dağılımının önemli bir veri olduğu ve bunun kullanılabileceği ileri sürülmüştür. Amphoraların incelenmesi kile basılmış mühür taşıyan fırınlama sonrası tatbik edilmiş boyalı yazılarla (*tituli picti*) ve epigrafik bilgilerle kolaylaşmıştır. Tituli pictiler önemlidir. Çünkü bunlar kabın taşıdığı madde, tarih ve köken hakkında bilgiler vermektedir (Empereur, 1986: s. 36).

Denizler, göller ve akarsuların mavi örtüsü altında gizlenen arkeolojik değerler geçmişe ait bilgi hazineleridir. Küçük ve önemsiz gibi görünen bir eski amphora kalıntısı, geleceğe ışık tutacak çok önemli bir bilinmeyeni saklıyor olabilir. Çok sağlam gözükten bir kalıntı ise yumurta kabuğu gibi kırılabilir. Dipte tek başına duran bir amphora dev bir yapbozun bulunamayan parçası olabilir. Dolayısıyla suların altında insanın geçmişine ait her kalıntı bilinmeyen pek çok şeyin konunun anlaşılmasında bir "tarih elçisi" kimliğine sahiptir. Suların altında bu değerleri görmek heyecan verici olduğu gibi, kimi zaman da hayret uyandırıcı olabilir. Ancak bu kalıntıların sahip olabileceği bilimsel değer ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliği asla unutulmamalıdır (Öniz, 2018: 10).

21/07/1983 tarihli 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanununun 4. maddesine göre "*Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını bulanlar, malik oldukları veya kullandıkları arazinin içinde kültür ve tabiat varlığı bulunduğunu bilenler veya yeni haberdar olan malik ve zilyetler, bunu en geç üç gün içinde, en yakın Müze Müdürlüğü'ne veya köyde muhtara veya diğer yerlerde mülki idare amirlerine bildirmeye mecburdurlar*". denilerek haber verme yükümlülüğü getirilmiştir. İster karada olsun, ister su altında olsun, varlığı bilinsin ya da bilinmesin tüm kültürel değerler insanlığın ortak mirasıdır. Bu nedenle bu kültürel değerlere sahip çıkmak tüm insanlığın görevidir.

21/07/1983 tarihli 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanununun 5. maddesine göre "*Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir*" denilmiştir. Yasanın 6. maddesi taşınmaz kültür varlıklarını detaylı olarak ortaya koymuş durumdadır. Taşınmaz kültür varlıkları arasında hiç şüphesiz tersaneler ve rıhtımlar da sayılmıştır. Konumuz olan amphoralar ise, Kültür Varlıklarını Koruma Kanununun 23. maddesi kapsamında taşınır kültür varlıklarıdır. Yasa gereği taşınır olmaları, tabi ki de izinsiz olarak müdahaleye kesinlikle izin vermemektedir. Batıklara, konusunda uzman ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yetkilendirilmiş arkeologların gözetiminde dalış

yapılması gerekmektedir. Her ne kadar yasada taşınır kültür varlığı olarak nitelenmiş olsa dahi batıklardan kültürel değerlerin bilinçsizce koparılması kesinlikle yanlıştır. Su altı kültür mirasımızın sınırlı ve yenilenemez bir kaynak olduğu asla unutulmaması gereken bir gerçektir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile ANKÜSAM arasında imzalanan protokol ile Bakanlık uzman personeli dalgıçlık eğitimi almaktadırlar. Kocaeli Müze Müdürlüğü personeli Müze Müdürü (Arkeolog) Rıdvan GÖLCÜK ve Sanat Tarihçi Ramazan SAYİM bu eğitimlere katılmışlardır.¹ Yanı sıra bu tezin yazarının da KOÜSAT işbirliği ile 1 yıldız dalıcı brövesi bulunmaktadır. Kocaeli Müze Müdürlüğü'nde yer alan 6 uzman personelin üçünün sualtı arkeolojisi ile ilgileniyor olması, yanı sıra Müzede işçi olarak görev yapan Zeynel CANSEVER'in dalış konusundaki deneyimi, sualtı dalış malzemelerinin yer aldığı bir bölümün varlığı Kocaeli İli'ne Kocaeli Müze Müdürlüğü'nün bu alanda vermiş olduğu hizmetler ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda 2015 yılında Kumcağız'da Osmanlı Dönemine ait gülle batığı keşfinin yapılmasına imkân sağlanmıştır.

Amaç

Tez çalışmasına başlanmasındaki temel amaç, Kocaeli'de yer alan amphoraların incelenmesi ile bir sanayi ve ticaret kenti olan Kocaeli'nin antik dönem ticaretinin ortaya konması bu tezin hazırlanmasının en önemli faktörlerinden birini oluşturmaktadır. Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine kayıtlı amphoraların bütünsel olarak detaylı bir şekilde ele alınması, görünürlüklerinin artırılması, tanıtımlarının sağlanması, bilim dünyasında ulaşılabilirliklerinin sağlanması amaçlanmıştır. Kocaeli İlinde yer alan amphoraların araştırılması ile döneminin ambalajı olan çift kulplu taşıma kapları içerisinde hangi ürünlerin taşındığı, bölgede antik dönem içerisinde ticaretin temellerini hangi ürünlerin oluşturduğu gibi çeşitli çıkarımlarda bulunulması da mümkün olmaktadır.

¹ <http://ankusam.ankara.edu.tr/kultur/> 11/02/2018 tarihinde saat: 13.20'de erişim sağlanmıştır.

Marmara ve Karadeniz'e kıyısı olan Kocaeli İlinde; antik dönem deniz ticaretinin en önemli belgeleri niteliğinde olan amphoraların araştırılmamış olması hiç şüphesiz oldukça büyük bir eksikliktir. Bu çalışma ile bölgemizdeki bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Döneminin kültür elçisi niteliğindeki bu amphoralar yüzyıllar boyunca denizaltında bozulmadan kalmayı başarmışlardır. Çeşitli şekillerde müze depolarında ve koleksiyonerlerin ellerinde yer alan amphoralar tabiri caizse gizlenmiş durumda olup günümüze kadar detaylı olarak incelenmemişler ve bir araştırmacının kendilerini incelemesini beklemişlerdir. Bölgede bu alanda çalışmaların yapılmamış olması Marmara Denizinin doğu kesimindeki yerleşmelere ait ticaretin açıklanmasını da geciktirmiştir. Yayın taramalarına bakıldığında Akdeniz ve Ege Bölgelerinde araştırmaların yoğunluk kazandığı görülmektedir. Karadeniz ve Marmara Bölgelerinde ise yakın dönemde araştırmaların hız kazandığı ancak halen istenilen düzeylerin çok çok altında olduğu anlaşılmaktadır. Saydığımız bu veriler doğrultusunda araştırma, belgeleme ve yayın açısından Kocaeli'de yer alan amphoraların incelenmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kapsam

Çalışmanın kapsamı Arkaik Dönemden başlayarak Bizans Dönemlerini de içine alacak şekilde Kocaeli Müzesi'nde yer alan ticari amphoraların incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada Kocaeli Müzesinde yer alan amphoralardan toplam 52 adet değişik dönemlere ait amphoranın incelenmesi yapılmıştır. İncelenen amphoraların dönem ve köken tespitleri konusunda açıklamalarda bulunulmuştur. Kocaeli'de herhangi bir Bakanlar Kurulu Kararlı kazı olmayışı çalışmanın kapsamını sınırlandıran bir durumdur. Bu nedenle sipesifik bir dönemin çalışılmasından ziyade Kocaeli Müzesinde yer alan amphoraların bilimsel olarak analizi, tarihlemesi, köken belirlemesi yapılması gerekmiştir.

Yöntem

Tez konumuzu, Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonu oluşturmaktadır. Tez çalışmamız 6 bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümün genel başlığı, “Amphoraların Genel Tanıtımı”dır. Bu bölümde “Amphoranın ne olduğu”, “üretim”, “kullanım”, “yalıtımı”, “tıpalanması”, “mühürlenmesi” ve “mühürleme nedenleri” ve “amphoraların sınıflandırılması” anlatılmaya çalışılmıştır. İkinci Bölümün genel başlığı, “Amphoraların Kültürel Önemi”dir. Bu bölümde “amphoraların kökeni”, “deniz ticaretindeki önemi” ve “kültür etkileşimindeki rolü” adlı alt başlıklar sunulmuştur. Üçüncü Bölümün genel başlığı, “Kocaeli Müzesi Koleksiyonundaki Arkaik Dönem Grek Amphoraları”dır. Bu bölümde “Khios”, “Lesbos”, “Mende” amphoraları; “Form özellikleri”, “Kil Yapısı”, “Tarihleme, Kapasite ve Dağılım” alt başlıkları ile sunulmuştur. Dördüncü bölümün genel başlığı “Kocaeli Müzesi Koleksiyonundaki Helenistik Dönem Grek Amphoraları”dır. Bu bölümde “Rhodos”, “Knidos”, “Thasos”, “Herakleia Pontike” ve “Khios” amphoraları “Form özellikleri”, “Kil Yapısı”, “Tarihleme, Kapasite ve Dağılım” alt başlıkları ile sunulmuştur. Beşinci bölümün genel başlığı “Kocaeli Müzesi Koleksiyonundaki Roma Dönemi Amphoraları”dır. Bu bölümde “Rhodos”, “Forlimpopoli”, “Panticapeum”, “Kapitan II” ve “Kholkis” amphoraları “Form özellikleri”, “Kil Yapısı”, “Tarihleme, Kapasite ve Dağılım” alt başlıkları ile sunulmuştur. Altıncı bölümün genel başlığı “Kocaeli Müzesi Koleksiyonundaki Bizans Dönemi Amphoraları”dır. Bu bölüm kendi içinde “Kilikia Bölgesi”, “Ege”, “Karadeniz” ve “Marmara Amphoraları” olarak 4 alt başlığa ayrılmıştır. Kilikia bölgesi amphoraları alt başlığında “LR1 amphoraları” “Form özellikleri”, “Kil Yapısı”, “Tarihleme, Kapasite ve Dağılım” alt başlıkları ile sunulmuştur. “Ege Amphoraları” başlığı altında “LR2 amphoraları” “Form özellikleri”, “Kil Yapısı”, “Tarihleme, Kapasite ve Dağılım” alt başlıkları ile sunulmuştur. “Karadeniz Amphoraları”; “Sinope”, “Herakleia Pontike” ve “Kholkis Amphoraları” olmak üzere 3 ayrı başlık altında “Form özellikleri”, “Kil Yapısı”, “Tarihleme, Kapasite ve Dağılım” alt başlıkları ile sunulmuştur. “Marmara Amphoraları” başlığı altında ise “Ganos Amphoraları”; “Form özellikleri”, “Kil Yapısı”, “Tarihleme, Kapasite ve Dağılım” alt başlıkları ile sunulmuştur.

Sonuç bölümünde tezin çıkarımları yapılmış ve Kocaeli Müzesi’nde yer alan amphoralar vasıtası ile Nikomedia’nın arkaik dönemlerden başlayarak Bizans Dönemini de içine alacak şekilde hangi şehirlerle ticaret içerisinde olduğu konusunda

çıkarımlarda bulunularak bu şehirler haritalar üzerinde gösterilmiştir. Çalışmanın katalog bölümü ise kaynakçanın ardından sistematik bir şekilde düzenlenmiştir. Katalog sıralaması 1'den başlayarak 52 dâhil olmak üzere numaralama yapılmıştır.

Tarih öncesi dönemlerden itibaren oldukça önemli bir merkez olan Nikomedia antik kenti ticaretine ait izler taşıyan Kocaeli Müzesi Amphora Koleksiyonu incelenirken pek çok çalışma da bir arada gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaları detaylandırarak olursak;

Kerpe, Seyrek, Kumcağız gibi Karadeniz'e kıyısı olan alanlarda Kocaeli Müze Müdürü Rıdvan GÖLCÜK ve müze ekibi ile araştırmalar yapılmıştır. Kumcağız'da bir Osmanlı batığının keşfi ilk olarak Kocaeli Müzesi'nce gerçekleştirilmiştir. Astakos antik kentinin denize kıyısı olan alanlarda Müze Müdürlüğü'nce gerçekleştirilen sondaj kazılarında görev alınmıştır. Yine Müze Müdürlüğü sondaj kazılarında açığa çıkan amphora parçaları tek tek incelenmiştir. Kocaeli Müzesi Arkeologu Esra KAHRAMAN, Sanat Tarihçiler Özay TİTİZ ve Ramazan SAYİM tarafından gerçekleştirilen sondaj kazılarına ait amphoralar tarafımda incelenmiştir.

Tez çalışması kapsamında restorasyon ihtiyacı olan amphoraların bir kısmı Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden alınan izin ile; İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı Müdürlüğü'nde restoratör olarak görev yapan Seda Tulgar YILMAZ, Restoratör Dilek DİL ve Gökçe EGİN tarafından restore edilmişlerdir. Yanı sıra Müdürlüğümüzde restoratör olarak görev yapan Onur ÇOBAN tarafından da birçok amphora restore edilmiştir.

Ticaret erişimini ortaya koyan kanıtların korunup sergilendiği amphoraların görülmesi için Çanakkale, Balıkesir, Bursa, Sakarya, Bolu, Düzce, Tekirdağ, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Bodrum Su altı Arkeoloji Müzesi, Selanik ve Atina Müzeleri gezilmiştir. Böylelikle Nikomedia amphoralarının karşılaştırmaları yapılabilmektedir.

Kütüphane çalışmaları; Kocaeli Üniversitesi Kütüphanesi, Kocaeli Müzesi İhtisas Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Kütüphane Otomasyon Sistemi'nde ve Bathonea Kazısı Kütüphanesinde yapılmıştır. İnternet ortamında JSTOR ile

periyodik yayınlara ulaşılmıştır. Amphoralar hakkında şahsi bir kütüphane oluşturmaya çalışılmıştır. Yayın taramalarında tez danışmanı Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN'ün oldukça önemli destekleri olmuştur.

Özellikle Marmara bölgesi kazılarından açığa çıkan amphoraların detaylı incelemesi yapılmış, anoloji yoluyla tipolojik özelliklerinin ortaya konması sağlanmıştır.

Tipoloji çalışmaları ile amphoraların köken tespitleri konusunda yorumlar getirilmiştir. Tezin kapsamı hem arkeolojinin değişik alanları hem de arkeoloji dışında pek çok konuda da bilgi gerektirmektedir. Bu nedenle dünyanın değişik köşelerinde alanlarında uzmanlaşmış bilim insanlarının çalışmalarına ulaşma konusunda internetin sunduğu imkanlar çok yararlı olmuştur.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Doktora çalışmalarını yürüten Haldun AYDINGÜN ile ticaret ağları konusunda, Hacettepe Üniversitesinde Doktora Çalışmalarını devam ettiren Sanat Tarihi Onur KAMILOĞLU ile Koruma Bölge Kurulu'nun yaptığı yüzey araştırmaları hakkında, Prof. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL ile amphora kökenleri ve iç hesaplamaları hakkında, yine Yassıda LR2 Amphorası hakkında Prof. Dr. Sabire Nergis GÜNSENİN ve Prof. Frederick Van DOORNINCK ile Sinop Amphoraları hakkında Prof. Dr. Dominique Kassab TEZGÖR ile Arkaik Döneme ait Amphoralar hakkında Doç. Dr. Yusuf SEZGİN ile yazışma ve görüşmeler yapılmıştır. Kocaeli Müzesi görev ve sorumluluk sahasındaki içinde amphora geçen her konu hakkında Kocaeli Müze Müdürü Rıdvan GÖLCÜK'ün özel alakası olmuştur. Amphoralar konusunda çok kıymetli çalışmaları bulunan Doç. Dr. Hakan ÖNİZ ile sualtı arkeolojisi konusundaki çalışmaları hakkındaki Kocaeli Üniversitesinde gerçekleştirmiş olduğu konferansa katılım sağlanarak kendisi ile iletişime geçilmiştir. Mimar Sinan Üniversitesi'nde doktora çalışmalarını yürüten Emre EKİN ile amphoraların renklerinin belirlenebilmesi için Munsell kataloğu konusunda kıymetli desteklerinden faydalanılmıştır. Uludağ Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Gonca Gül SEFA ile yapılan yazışmalar ile Bursa İli Yüzey araştırmalarında ele geçen amphora ve yayımlar konusunda destek

alınmıştır. Düzce Konuralp Müzesi Amphoraları konusundaki yayın çalışması hakkında bu Müzede uzman olarak görev yapan Arkeolog Züleyha Kartal ÖNEMLİ'nin yardımları olmuştur.

Tez önerisinin kabul edilmesi ile yayına girmemiş yeni bilgiler sağlamak amacıyla pek çok sempozyum ve kongreye izleyici olarak katılım sağlanmıştır. KYÖD'te Karamürsel Amphoraları hakkında sunum gerçekleştirilmiştir. Kocaeli Tarihi Sempozyumu'nda İsu kazılarında açığa çıkarılan amphoraları da içeren "İsu Kazısı Küçük Buluntuları" bildiri olarak Kocaeli Müzesi arkeoloğu Zuhal UYKAL ile sunulmuştur.

Kocaeli Müzesi koleksiyonunda yer alan tüm amphoralar, Arkeolog/Desinatör Burhan GÜLKAN ve tarafımca çizilmiş, corel programına aktarımları adı geçen tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunun tamamı tarafımca ve Müze uzmanlarının çok kıymetli destekleri ile fotoğraflanmıştır.

Araştırmaya konu edilen tüm amphoraların cidar kalınlıkları ile hacmi arasındaki ilişkinin kontrolü de yapılmaya çalışılmış böylelikle amphoraların kullanım açısından elverişlilikleri hakkında da yorum getirilebilmiştir. Amphoraların hacimleri www.amphoralex.org sitesinde yer alan amphora iç hacim hesaplama sistemi kullanılmış böylelikle amphoraların iç hacimleri hesaplanabilmiştir. Ticaret ağları hakkında öneri getirilebilmesi için uydu görüntülerinden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AMPHORALARIN GENEL TANITIMI

1.1 AMPHORA NEDİR?

Tarımsal ürünler ve diğer yiyecek maddelerinin topluca ve uygun bir şekilde taşınmasını sağlamak amacıyla antik çağda ucuza mal olan çeşitli taşıyıcılar kullanılmıştır. sepetler, kumaş çantalar ve variller gibi çok değişik ve dayanıksız malzemelerden yapılan bu taşıyıcılara kazılarda çok seyrek rastlanmaktadır. Bu taşıyıcılar içinde en çok tutulan ve binlerce yıl boyunca kullanılanlar, kilden yapılmış kaplardır. Taşınan ürünlerin nitelikleri bir takım pratik formların ve yöntemlerin doğmasına neden olmuştur. Taşıyıcı olarak kullanılan formların en yaygın kullanıma sahip olanları da ticari amphoralardır (Doğer, 1988: s. 20).

Amphora kelimesinin kökeni, Miken Linear B tabletlerindeki "*Ampboreus*" ya da "*Amphiphoreus*"a dayanmaktadır. Tek heceli Linear B tabletlerinde çoğunlukla "*Amphoreus*" karşılığı olarak kabataslak bir resim kullanılmıştır (Alpözen vd.1995: s. 13).

Amphoralar hakkında herkesçe kabul edilmiş bir tanımlama bulunmamakla birlikte, en eskileri ve öncüleri için bazı karakteristik nitelikler saptamak mümkündür. Bunlar; kapatılmaya elverişli yeteri kadar dar bir ağız ve dışa taşkın dudak kenarı, taşınanı koruyacak dar bir boyun, uzun veya kısa mesafelere taşımaya elverişli düşey ve simetrik kulplar ve dipte, malı boşaltırken üçüncü bir kulp olarak kullanılacak bir tutamak veya ayaktır (Doğer, 1991: s. 8). Amphoraların genel özellikleri itibari ile yetişkin bir insanın taşıyabileceği bir ağırlığı ve yüksekliği geçmemesi yanı sıra gemi ile uzun mesafeli deniz aşırı taşımacılıkta verimli olabilmesi için yeterli bir hacimde katı veya sıvı yükü taşınması beklenmektedir. Kocaeli Müzesi örnekleri de bu tanımın tüm özelliklerini göstermektedir.

Amphoralar; vücudunun yaklaşık olarak 3/1 uzunluğunda boyna sahip, omuz üzerinde ya da boyundan omuza uzanarak birleşen kulpları olan, geniş omuzlu, sivri veya düz dipli örnekleri olan,

kaplarıdır. Amphoralar; çamurun hazırlanması, çömlekçi çarkının kullanılması ve uygun ısıda fırınlanmasıyla üretilir. Kilin hazırlanması, kil içine mika, kum gibi katkı maddelerinin konması, çamurun dinlendirilmesi, çiğnenip hava kabarcıklarının yok edilmesi ve çarka alınması, ilk aşamada yapılan işlerdir. Daha sonra çark yardımıyla kile biçim verilir. Fırınlama aşamasında ise, amphoralar 800°C ile 1000°C sıcaklıkta tutulur. Fırınlar prizmatik, silindirik ya da armudi biçimli 3-5 m. boyutlarında 80– 100 amphora alabilecek kapasitede yapılmıştır (Özdaş, 2001: s. 15).

Kocaeli Müzesi koleksiyonundaki amphoralara en az iki veya daha fazla aşamada şekil verilmiştir. Genellikle sivri dipli ve 50 ile 100 cm arasında yükseklikleri olan amphoralar en az iki veya daha fazla aşamada parça parça imal edilmekte ve bu parçalar bir müddet kurumaya bırakıldıktan sonra yine çamurla birleştirilmektedir. Kocaeli Müzesi Amphoraları 35-94 cm. arasında yüksekliğe sahiptir. Ayrıca büyüklüklerine göre gövdelerin de bir veya iki parça halinde imal edildiği veya çamur kangallarının üst üste konması ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Değişik formlu sivri diplerin ise ayrıca yapılıp alt gövde ile birleştirildiği bilinmektedir. Amphoraların üretimindeki en önemli işlem, ağır ve uzun kulpların yerleştirilmesidir. Kaptan istenen taşıma fonksiyonlarının yerine getirilmesi, hem kendisinin hem de içine konacak sıvının ağırlığını taşıyabilmesine bağlıdır. Denizlerin altında aradan yüzyıllar geçmesine rağmen Kocaeli Müzesi'nde yer alan birçok amphoranın kulplarının sağlam durumda oluşu bu bakımdan hiç de şaşırtıcı olmasa gerektir.

Kocaeli sınırlarında Bakanlar Kurulu kararlı bir kazı olmayışı, kazıların genellikle Müze Müdürlüğü kurtarma kazıları ile sondaj kazıları mahiyetinde oluşu maalesef henüz Kocaeli İli sınırlarında bir seramik fırınının varlığının ispatlanmasının önüne geçmiş durumdadır. Şekillendirme, kurutma ve pişirme safhalarının herhangi birinde teknik kurallara uyulmaması büyük üretim kayıplarına

yol açmaktadır. Antik dönemden günümüze kalan seramik atölyelerinde görülen üretim artıklarının toplandıkları çöplüklerin çokluğu amphora kırıklarının fazlalığı, fırınlama ve fırınlama dışı teknik yetersizliklerin varlığını göstermektedir. Diğer taraftan bir amphoranın kalitesini belirlemenin en iyi yolu, kabın kendi ağırlığı ile taşıdığı hacmin arasındaki oranın tespit edilmesidir. En iyi amphoralar en ince cidarlı ve en geniş hacimli olanlardır. Bu oran ne denli yüksek olursa, gemi ile yapılan taşımacılıkta o denli ekonomik olacaktır (Çaltı, 2008: s. 28). Dar ağızlı testiler çoğunlukla şarap ve zeytinyağı gibi maddelerin taşımacılığında kullanılmıştır. Bu ürünlerin yanı sıra hububat ürünlerinin taşındığı da bilinmektedir. Deniz ticaretinde kullanılan amphoralara genel olarak bakıldığında şekillerinde, içlerinde taşıdıkları malzemelerde ve tasarımlarında birçok farklılığın olduğu görülmektedir. Bu farklılık Kocaeli'nde yer alan amphoralarda da net bir şekilde görülmektedir. Taşımacılığa, nakliyata ve doldurulup, boşaltılmaya uygun yapıdaki amphoralar, deniz ticaretinde tercih nedeni olmuşlar ve antik dönemde Kocaeli'nde de yaygın olarak kullanılmışlardır. Kaçak dalıcılar tarafından birer ikişer talan edilseler dahi günümüze kalanlar bu yaygın kullanımın kanıtı durumundadırlar.

Yapılan kara ve sualtı kazılarında ayrıca antik yazarların bilgilerinden amphoralar içinde zeytinyağı, balık, buğday, soslar ve şarap taşındığını biliyoruz. Kaş açıklarında bulunan Geç Tunç çağına ait Uluburun batığında yapılan kazılarda, bitki tohumları, incir, nar ve üzüm çekirdekleri, sumak, kişniş ve çörek otu gibi baharatlar da bulunmuştur (Çetin, 1994: s.30). Amphoralarda şarap taşındığına dair Homeros, *Odyseia* adlı eserinde şöyle bahseder;

*Her şeyi koydurt ayrı ayrı kaplara, şarabı iki kulplu
testilere koydurt* (Homeros, 1984: s. 210).

Ayrıca Mısır' da M.Ö. 4. yüzyıla ait bir duvar resminde, Mısırlı gençlerin ayaklarıyla üzümü ezerek şarap yapıp, amphoralara koydukları betimlenmiştir. Amphoralara taşıma amaçlı konulmasının yanı sıra şarabın amphora içinde yapıldığı bilinmektedir. Peacock' un bahsettiğine göre; fermantasyon bittiğinde şarap içi reçine ile kaplanmış amphoralara ince bir kumaştan geçirilerek süzülür ve birkaç

hafta karanlık bir yerde soğumaya bırakılırdı (Peacock, 1986: s. 32). Arkaik dönemin ortalarında M.Ö.560– 530 yılları arasında boyanan Panathenaik Amphoralar, sadece süs amaçlı kullanılmamış, sporculara verilen ödül olarak kupa niteliğinde de kullanılmıştır (**Lev. III; res. 5**).

1.2. AMPHORALARIN ÜRETİM ŞEKLİ

Amphoralar; kil çamurunun hazırlanması, çömlekçi çarkının kullanılması ve uygun ısıda fırınlanmasıyla üretilir. Kilin hazırlanması, kil içine mika, kum gibi katkı maddelerinin konması, çamurun dinlendirilmesi, çiğnenip hava kabarcıklarının yok edilmesi ve çarka alınması, ilk aşamada yapılan işlerdir. Daha sonra çark yardımıyla kile biçim verilir (Alpözen vd. 1995: s. 15).

Pek çok amphora kaba yapımdır, mineral ve hamurları içinde kaya parçaları ile karşılaşılır. Bununla birlikte kilin doğal olarak mı yoksa su ile mi karıştırıldığı açıkça belli değildir. Daha iyi killerde küçük amphoraların yapımında kullanılmış olabilir. Fakat kaba katkılı hamurlar büyük amphora yapımı için gerekliydi. Çünkü bu killer kabın ayakta kalmasını sağlayacak ve fırınlama sırasında kayıpları azaltacaktır. Kimi zaman amphora hamurlarında rastlanan tuz ise deniz kenarındaki amphora işliklerince hamurlarının hazırlanışı sırasında tuzlu suyla kıvamlaştırılmış olduğunu düşündürür (Atilla, 2003: s. 3).

Değişik formlu sivri diplerin ayrıca yapıp alt gövde ile birleştirildiği gözlenmektedir. Amphoraların üretimindeki en önemli işlem, ağır ve uzun kulpların yerleştirilmesidir. Kaptan istenen taşıma fonksiyonlarının yerine getirilmesi, hem kendisinin hem de içine konacak sıvının ağırlığını taşıyabilmesine bağlıdır. Şekillendirme, kurutma ve pişirme safhalarının herhangi birinde teknik kurallara uyulmaması büyük üretim kayıplarına yol açmaktadır. Antik dönemden günümüze kalan seramik atölyelerinde görülen üretim artıklarının toplandıkları çöplüklerin çokluğu amphora kırıklarının fazlalığı, fırınlama ve fırınlama dışı teknik yetersizliklerin (kilin, katkı maddelerinin yapıları, kurutma ve çiğneme hataları v.b.) varlığını göstermektedir. Diğer taraftan bir amphoranın kalitesini belirlemenin en iyi yolu, kabın kendi ağırlığı ile taşıdığı hacmin arasındaki oranın tespit edilmesidir. En

iyi amphoralar en ince cidarlı ve en geniş hacimli olanlarıdır. Bu oran ne denli yüksek olursa, gemi ile yapılan taşımacılık ta o denli ekonomik olacaktır (Doğer, 1991: s. 69).

1.3. AMPHORALARIN KULLANIM ŞEKLİ

Esas kullanım amacı depolama ve taşıma olan amphoraların süs eşyası olarak da kullanıldığı bilinmektedir (**Levha III, res. 5**). Taşıma işlemi eski Yunan vazo resimlerinde görmek mümkün olmaktadır. Pompei’de bulunan bir şarapçı dükkânında ise amphoralar hazırlanan kaidelere dikey olarak oturtulmuştur. Özellikle ticari amphoraların sivri dipli olmaları nasıl dik durdukları sorusunu akla getirir. Antik kaynaklar bu amphoraların nasıl ayakta durduklarını gösterir. Mısır fresklerinde bunların üçayaklara oturdukları görülür (**Lev. III; res. 6**). Amphoralar iki kulpundan tutularak omuzda tek kişi tarafından (**Lev. IV; res. 8**) ya da ağ şeklinde örülmüş bir torbaya konularak bir sopa yardımıyla iki kişi tarafından taşınabilmekteydi (Alpözen vd. 1995: s. 15-16-18).

Ticari amphoraları, depo kaplarının deniz taşımacılığına uyarlanmış benzerleri olarak düşünmek mümkündür. Amphoraların bilinen şekli almalarında kolay taşınır olmaları önemli rol oynamıştır. Zaten amphoraların form gelişiminde, çok miktarda ve kazançlı bir taşıma için, birbirlerine mümkün olduğu kadar geniş yüzeylerde temasları sağlanarak fırtınalı ve dalgalı bir denizin yaratacağı zararların en aza indirilmesi düşünülmüştür.

Deniz aşırı ticarete amphoraların kullanılması ile ilgili en erken kanıtlar, Mısır’da M.Ö.14.yy’a tarihli duvar resimlerindeki gemilerden indirilen çift kulplu Kanaan testileridir (**Lev. X; res. 19**). Fransa kıyılarında M.Ö.1.yy’a tarihli bir batık kazısında, amphoraların geminin içine kat kat istiflenmiş olduğu görülmüştür. Alt sırayı oluşturan amphoralar geminin dibine düşey olarak sıralanırken, üst sıradaki amphoralar ise alttakilerin arasındaki boşluklara kama gibi sokulmuşlardır. Bu şekilde üst üste iki, üç veya daha fazla amphora istiflemek mümkün oluyordu. Kuşkusuz bu istiflemeye geminin dengesi de düşünülmekteydi (Doğer, 1991: s. 52).

Amphoralar depolama ve taşıma amacı dışında çocuk mezarı olarak da kullanılmıştır. Bunun dışında soğutucu, su taşıma aracı, ısıyı tutması için ocak ve hamamların duvarlarında, akustik sağlayıcı malzeme olarak tiyatro ve stadyumların duvarlarında kullanılmıştır. Roma döneminde kanalizasyon borusu olarak, yollarda alt yapı malzemesi olarak kullanılmıştır ve askeri bazı hilelere hizmet ettikleri bilinmektedir (Doğer,1991: s.64-65).

1.4. AMPHORALARIN YALITIMI

Ticari amphoraların içinde taşınan kolay ve çabuk bozulabilen gıda maddelerinin dış ortamın zararlarından korunmaları gerektiğinden "Helenistik ve Roma dönemine ait çok sayıdaki yazılı metinde amphora içlerinin bir tür madde ile izole edildiğinden bahsedilmektedir. Bununla birlikte Atina Agorasındaki M.Ö.5. yy'ın üçüncü çeyreğine ait bir Sakız amphorasının dip kısmında bir tür yalıtım malzemesine rastlanmıştır. M.Ö. 4.yy.'a ait Girne batığında bulunan bütün Rodos amphoralarının içinde bir iki milim reçine ile kaplı olduğu anlaşılmıştır. Arkeolojik literatür ve yazılı kaynaklara göre, içi reçine ile kaplanan amphoraların şarap için kullanıldığı bilinmektedir. Zeytinyağı için ise, sakız ya da mumla karışık sakızla yalıtım yapılmıştır (Alpözen vd, 1995: s. 18).

Amphora iç kaplamalarında zift-ham yağ (katran), ağaç zifti ve ağaç katranı kullanılmıştır. Philinius; belirli tip ağaçlardan sızan reçinelerden söz eder. Bunlar çok beğeniliyordu. İlaç üretiminde ve şarap lezzetlendiricisi olarak kullanıldığı kadar iç çeperleri kaplamada da kullanılmıştır. Ayrıca zayıf koruma şansına rağmen boya tabakaları Roma amphora tiplerinde çok çeşitli olarak bulunmuştur. Pek çok analitik araştırma çoğu durumlarda çam ağacından çıkarılan reçinenin tercih edildiğini ortaya koymuştur (Atilla, 2003: s. 4).

1.5. AMPHORALARIN TIPALANMASI

Antik dünyanın uzun süren deniz yolculuklarında şarabın sirke olmadan, zeytinyağının da küflenmeden nasıl dayanmış oldukları üzerinde tartışılan bir sorun

olarak durmaktadır. Bu sıvıların bozulmasını engellemek amacıyla yalıtılmasının dışında tıpalanmasına da ihtiyaç duyulmuştur (Doğer, 1991: s. 44).

Değişik formlarda pişmiş toprak ve kırık amphora parçalarının yuvarlatılmasıyla oluşan tıpların kullanıldığı düşünülmektedir. Bugüne kadar ele geçen tıpların sayıca az olmaları, dayanıklı olmayan ahşap, reçine, balmumu, deri parçaları, asma yaprağı, kozalak gibi bazı organik maddelerin kullanıldığını göstermektedir. Tıpların üzerine basılan mühürlerle de içinde taşınan maddenin cinsi, üreticisi, geldiği bölge, amphoraların sayısı depolandığı kilerin ismi yazılmıştır (Yakar ve Uzala, 2006: s. 22).

Kocaeli İli, İzmit İlçesi, Serdar Mahallesi D-100 Karayolu güney sınırında 2017 yılında Sekapark No:59'da (Kocaeli İli, İzmit İlçesi, Serdar Mahallesi, 3327 ada 1 parsel) yer alan İSU Genel Müdürlüğü arazisinde "Nikomedia Batı Nekropolü Kazısı" olarak adlandırdığımız alanda, Kocaeli Müze Müdürlüğüne kazılar yapılmıştır. Müze Müdürlüğüne oluşturulan, Kocaeli Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN danışmanlığında 2017 yılında bilim heyeti ile yürütülen kurtarma kazılarında kare planlı bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Yapının hemen kuzey yönünde açığa çıkarılan herhangi bir köken tespiti yapamadığımız amphora parçası ağzının pişmiş toprak bir kapak ile kapatılmış olması, önem arz etmektedir (**Lev. XI; res. 21 ve 22**). Amphora parçasının omuz, kulp ve ağız kısmı korunmuş olup diğer kısımları kırık ve noksan durumdadır. Ağız çapı 8 cm. (içten içe) olan amphora çarkta yapılmış, devetüyü rengi hamurludur. Oldukça büyük olmadığı tahmin edilen amphora içinde şarap ve/veya zeytinyağı taşınmış olmalıdır. Parçalı olarak mezarlık alanında yer almış olması bir mezar yapısı olarak kullanıldığı izlenimini uyandırmış olsa da altından herhangi bir iskelet parçası açığa çıkmamıştır. M.S. 7. yy. Yassıada Bizans Batığında kullanılan pişmiş toprak tıkaçlara benzer bir tıpa kullanılmış olması önemlidir (**Lev. X; res. 20**).

1.6. AMPHORA MÜHÜRLERİ, TEKNİKLERİ ve MÜHÜRLEME NEDENLERİ

Amphoraların ya da mühürlü amphoraların kökenlerinin saptanması, tüketim merkezi ile ticari ilişkilerde bulunan üretim merkezini ortaya koyacağından, antik ticaret rotası ve ticaret tarihi açısından önemlidir. Kent veya nekropolis kazıları sırasında sıklıkla ele geçen mühürlü ve mühürsüz amphoralar, kentin farklı semtleri veya bölümlerinde yaşayan halkın ekonomik durumu ve kentin veya nekropolün gelişim yönü hakkında bilgi vermektedir. Mühürlerin bazılarının kesin tarihler vermeleri açısından önemli epigrafik belgeler olmasının yanı sıra mühürlü ya da mühürsüz amphoraların kırılıncaya kadar defalarca kullanılması, tarihlenmelerde dikkat edilmesi gereken unsurlardan biridir. Bu nedenle elde edilen tarih aslında amphoranın üretim tarihidir (Şenol, 2005: s.139-140; Şenol, 2006: s. 30-33).

Klasik dönemden itibaren daha sık görülmeye başlayan mühürleme işleminin sistemli olarak yapılması, Helenistik dönem içerisinde, özellikle şarap ve amphora üretiminin yoğun olduğu M.Ö.5. yy sonlarında Thasos'da ortaya çıkmaktadır, bunu Sinope (Sinop), Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi), Rhodos, Kos (İstanköy) ve Knidos kentleri izlemiştir (Doğer, 1991: s.75). M.Ö. 1. yy'ın ikinci yarısından itibaren de iyice azalmıştır. Daha çok Yunan kökenli veya Yunan etkisinde olan merkezlerde görülen mühürlemenin kökeni Mısır'a, M.Ö. 14. yüzyıla kadar gitmektedir (Şenol 2006, s.11; Alpözen vd. 1995, s. 29).

Roma dönemi amphora mühürleri omuz ve boyunda uzun yazılar şeklindedir ve bu boya yazılar (tituli picti) taşınan ürünün cinsini, kalitesini, yöresini ve amphora kapasitesini göstermektedir (Peacock ve Williams 1986: s.11-15). Bizans dönemindeki mühürler ise boyama ve kazıma tekniğiyle yapılmış monogram ya da şekiller olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde resmi makamlarca mühürlenmiş amphoralar içinde taşımacılık yapılmıştır (Alpözen vd. 1995: s.34). Amphoraların mühürlenmesindeki genel kanı, yönetici isimlerinin bulunmasından hareketle, devlet düzenlemesi veya izin sistemi ile ilişkili olduğudur. Mühürler üzerinde yönetici adının yer alması, taşınan ürünün cinsini, ürünün yılı ve kalitesini, vergi denetimini, ürünün yöresini veya kabın kapasitesini göstermektedir (Alpözen vd.

1995: s. 34; Şenol, 2006: s.19; Peacock ve Williams 1986: s.11-15, 39-40). Mühür taşımayan çok sayıda amphora ya da kiremidin varlığı da bilinmektedir. O halde mühürsüz olanlar istenilen ölçü ve boyuttan yoksun olmalıdırlar ve dolayısı ile kapasiteleri de farklı olmalıdır. Kapasite ölçümlerinde mühürlü veya mühürsüz benzer amphora formlarının aynı veya yakın kapasiteye sahip olabildikleri görülmektedir. Tüm amphora ve kiremitlerin mühürlü olmayışı, belki de, devlet kontrolünün periyodik olarak yapıldığını göstermektedir (Şenol, 2006: s.20).

1.7 AMPHORALARIN SINIFLANDIRMASI

Amphora çalışmasında karşımıza bir sınıflandırma sorunu çıkmaktadır. Araştırmacılar arasında sınıflandırmanın nasıl olacağı hakkında genel bir anlaşma yoktur. Genellikle sıvı madde (şarap, zeytinyağı vb.) taşımacılığında kullanılan bu kaplarla ilgili 1870’li yıllarda Dressel’in yaptığı araştırma (**Tab. 20**) bazı araştırmacılar tarafından tekrar ele alınarak yeniden düzenlenmiştir. Kuzmanov’un 1973 tarihli Geç Roma Erken Bizans Amphoraları üzerine yapmış olduğu sınıflandırma halen kullanılmaktadır (**Tab. 21**). Doğu Akdeniz amphoraları üzerinde detaylı çalışmaları ise Zemer (1977) isimli araştırmacı gerçekleştirmiştir. Amphoralar konusundaki yayınların sayısı her geçen gün hızla artmakta ve sınıflandırma konusundaki sorunlar aşılmaya çalışılmaktadır. Amphoraların sınıflandırılması konusundaki karmaşayı dile getirmesi açısından Prof. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL’un kaleme aldığı bu ifadeler kayda değerdir: “*Amphoraların ve içeriklerinin tipik çalışmaları, bu tür çalışmaların antik ekonominin göstergeleri olarak işlev görebileceği kabul edilerek ön plana çıkmıştır. Pek çok bilim adamı E. Dressel’in uzun ömürlü tablosunun yayınlanmasından sonra yeni tipolojiler oluşturmaya çalışsa da, bu çabaların birçoğu farklı tipolojilere, eksik tablolara ve aşırı terminolojilere neden oldu. Bu çalışmaların hazırlığı, bulgular bağlamında erişilebilir olması nedeniyle, müze koleksiyonları, bölgesel ve/veya kronolojik sınırlar, son kayıt yöntemlerinde birçok soruna yol açmıştır ve bu nedenle, alışılmış sınıflamaların faydasını sorgulamalıyız. Günümüzde, tanımlanan sınıfların çoğu, genellikle yayınlar, yazarlar veya kazı alanları tarafından atfedilen ondan fazla farklı isme sahip. Öte yandan, şimdiye kadar kataloglarda derlenmediği için,*

tanımlanmayan formlar hala dağılım diyagramlarında yok sayılıyor. Bu nedenle, iyi bilinen türler için pek çok isimde bulunurken, birçok amfora formu, üretim merkezlerini bilmediğimiz için isimlidir. Tanımlanamayan sınıfların bu yapay yokluğu veri kayıtlarında çok fazla sıkıntıya neden olduğundan, araştırmacılar yeni formları ayırt etmek için kazı alanlarının veya yazarların isimleriyle benzer yayınlanmış formların katalog numaralarını kullanırlar.”² demiştir.

Prof. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL, Prof. Dr. Gonca Cankardeş ŞENOL, Prof. Dr. Sabire Nergis GÜNSENİN, Prof. Dr. Dominigue Kassab TEZGÖR, Doç. Dr. Yusuf SEZGİN, Doç. Dr. Hakan ÖNİZ, gibi birçok yerli ve yabancı akademisyen günümüzde amphoralar ve kökenleri üzerinde oldukça değerli araştırmalar yürütmektedirler. Amphoralar konusundaki yayınların sayısı her geçen gün hızla artmakta ve sınıflandırma konusundaki sorunlar aşılmaya çalışılmaktadır.

² Prof. Dr. Ahmet Kaan Senol, Classification Problems of Eastern Mediterranean Amphorae: Revisions on Amphora Typologies, Bu makale 06/05/2018 tarihinde www.amphoralex internet sitesi üzerinden görüntülenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.AMPHORALARIN KÜLTÜREL ÖNEMİ

2.1. AMPHORALARIN KÖKENİ

M.Ö. 2. binin başlarından itibaren, Suriye, Filistin, Lübnan, Kıbrıs, Yunanistan, Girit ve Mısır'ın yer aldığı Doğu Akdeniz ticaretinin gelişmesi ile ticari tür uzun mesafe taşıma kaplarının yoğun olarak kullanılması ve bu amaca uygun bir formun geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Genellikle, deniz ticaretinde kullanılan konik ve yumurta formu, çift kulplu ticari amphoraların M.Ö.1600–1500 yıllarında Doğu Akdeniz'de önemli bir güce sahip olan Kenaanlılar tarafından üretildiği kabul edilmektedir. Aynı yüzyıllarda, bu kalın gövdeli bezemesiz amphoralara, kuzey Lübnan ve Suriye kıyılarında rastlanır. Benzer şekilli örnekler ise, Filistin'de karşımıza çıkarken, kilin yapısına bağlı olarak değişik tipler oluşmuştur. Kanaan Amphoraları; Geç Bronz Çağında, deniz ticaretinin artmasıyla, yuvarlak gövdeli ve gövde merkezinden iki kulplu formdan gelişmiştir. Amphora; form olarak içinde bozulabilecek maddeleri bulduran ve bir kişinin tek başına taşıyabileceği boyutlarda, yeterli hacimde bir testi olmasından ötürü, bu bölgenin dışında geniş bir alana yayılmıştır. Filistin bölgesinin dışında, batıya da yayılan bu amphoraların örnekleri Mısır, Miken, Atina, Kıta Yunanistan, Güney Girit'te; Knossos ve Thera'da bulunmuştur. Ayrıca Anadolu kıyılarında Kaş-Uluburun batığı kazısında çok miktarda Kanaan amphorası ele geçmiştir. Doğu ve Batı arasındaki ticareti belgeleyen bu amporelerin içinde “Menengeç reçinesi” taşımakta olduğu anlaşılmıştır. Doğu Akdeniz kıyılarında amphoralarla şarap, zeytinyağı, bal ve günlük (tütsü otu) taşındığı bilinmektedir (Doğer, 1991: s. 9).

İlk Grek amphoraları, M.Ö. 8. yy sonlarında ve 7. yy. başlarında ortaya çıkmaktadır. Bunlar boyunları üzerinde yer alan sembollerin, Yunan “S-O-S” harflerine benzemesi nedeniyle “SOS” amphoraları olarak adlandırılırlar. Geniş kaideleri nedeniyle ayakta durabilen bu amphoralar M.Ö. 6.yy ortalarına kadar

kullanılmışlardır. Attika ve Euboa'da (Eğriboğaz) üretilen bu amphoraların taklitleri İtalya'da yapılmıştır.

2.2. AMPHORALARIN DENİZ TİCARETİNDEKİ ÖNEMİ

Amphoralarının kullanımına ilişkin en belirgin sorun, bu hacimdeki bir kabın bir noktadan diğerine nasıl taşındığına ilişkindir. Kısa mesafelerde insanlar tarafından taşınan amphoraların uzak yerlere naklinde arabalar veya yük hayvanları kullanılmaktaydı. Doğal olarak, en ucuz ve büyük miktardaki taşımalar için en iyi yol ise deniz taşımacılığıydı. Ticari amphoraları, depo kaplarının deniz taşımacılığına uyarlanmış benzerleri olarak düşünmek mümkündür. Ancak amphoraların bilinen şekli almalarında kolay taşınır olmaları önemli rol oynamıştır. Zaten amphoraların form gelişiminde, çok miktarda ve kazançlı bir taşıma için, şişkin ve bodur gövdelerden ince, uzun, silindirik ve konik gövdelere doğru bir eğilim vardır. Böylece, gemilerde istifleme durumunda yan yana duran amphoraların birbirlerine mümkün olduğu kadar geniş yüzeylerde temasları sağlanarak fırtınalı ve dalgalı bir denizin yaratacağı zararların en aza indirilmesi düşünülmüştür. Ayrıca amphora kümeleri dalga nedeniyle yerinden oynamaması amacıyla, ip veya amphoraların kulplarından geçirilen sııklarla sağlamlaştırılmıştır. Bazı durumlarda ise amphora sivri diplerinin verdiği olanakla, geminin ambarında bulunan Ringa balığı kemiğinden veya ağaçtan yapılmış delikli raflara ya da samanlar üzerine yerleştirilmiştir (Doğer, 1991: s. 54). Normal boyutlardaki bir gemiye 2000-3000 kadar amphora yüklemek mümkün olmuştur. Sivri dip, istifleme kolaylığı ve yerden tasarrufun yanı sıra taşıma ve boşaltma sırasında üçüncü bir tutamak olarak kullanılmıştır (Yakar ve Uzala, 2006: s. 22).

Fırtınalı denizlerin etkilerinin azaltılması için, M.S. 1. Yüzyılda Philinius'un İzmit'in de içinde olduğu Bithynia Valisi iken çalışmalarını başlattığı kanal projesi dikkat çekicidir. Bu proje hayata geçseydi İzmit Körfezi'nin doğu ucundan açılacak bir kanal Sapanca Gölü'ne bağlanacak, bir ikinci kanal da Sapanca Gölü'nü Karadeniz'e boşalan Sakarya Nehri ile birleştirecekti. Bu şekilde İstanbul Boğazı'nın zorlukları ile uğraşmadan gemilerin Marmara'dan Karadeniz'e çıkabilmesi sağlanacaktı. Aradan 1500 yıl geçtikten sonra, Kanuni Sultan Süleyman zamanında

aynı proje Sokullu Mehmet Paşa tarafından yeniden gündeme getirilmiş ancak gene gerçekleştirilememiştir. Takip eden dönemlerde, en son 1800'lü yılların başlarında olmak üzere, Sapanca- Sakarya kanal projesi beş kez daha gündeme gelmiştir. 19. yüzyıldan itibaren buharlı gemilerin kullanımı ve yaygınlaşması sonucunda İstanbul Boğazı'nın ortaya koyduğu zorluklar aşılabilmiş ve Boğaz bugünkü bildiğimiz kullanımıyla, denizleri birleştiren su yolu görünümüne kavuşabilmiştir (Aydın, 2018: s. 108).

2.3. AMPHORALARIN KÜLTÜR ETKİLEŞİMİNDEKİ ROLÜ

Deniz ticaretindeki amphoralara genel olarak baktığımızda şekillerinde, içlerinde taşıdıkları malzemelerde ve tasarımlarında birçok farklılığın olduğunu görmekteyiz. Taşımacılığa, nakliyata ve doldurulup, boşaltılmaya uygun yapıdaki amphoralar, deniz ticaretinde tercih nedeni olmuştur. Dar ağızlı testiler şarap ve zeytinyağı gibi sıvı madde taşımacılığında kullanılmıştır. Testilerin ağız yalıtımlarında ise, genellikle çam reçinesi ile mum, bitümen, zift ve değişik türde karışımlar kullanılmıştır. Bütün bu bilgilerin ışığında diyebiliriz ki, eski çağların bilgilerini suyun altına büyük kümeler halinde günümüze kadar getirebilen amphoralar; kendi dönemini bünyesinde saklayan bir zaman kapsülü gibidir. İçlerindeki organik maddelerin analizi sonucu ise amphoraların içinde pek çok maddenin de taşındığı anlaşılmaktadır. Sualtı kazılarında ele geçen amphora sayısı, karadakilere oranla daha fazla olup, 20.yy'ın başlarında denizlerden süngerci ve balıkçılar tarafından binlerce çıkartılmış ve amphoralar, son yıllarda önem kazanarak Sualtı Arkeolojisinin en önemli veri kaynağını oluşturmuştur. Günümüz testilerinin ataları olan amphoralar; kent devletlerinin kimlere, nerelere kadar ticaret yaptıklarını, neler taşıdıklarını anlatan ve gösteren en önemli kanıtlardır. Kültürler arasındaki yoğun etkileşimi de aynı şekilde amphoralar bizlere öğretmektedir (Alpözen vd. 1995: s. 57).

Amphoralar ambalaj maddeleri ve taşıyıcılar olarak ağırlığını zeytinyağı, şarap ve tuzlanmış balık gibi gıda üretimleri ve ticaretinin çektiği antik dönem ekonomilerinin doğrudan tanıklarındır. Amphoralar üretildikleri bölgenin tarımsal

üretimlerinin boyutları hakkında ipucu verdikleri gibi tüketim merkezlerindeki varlıkları ve yoğunlukları da ticari ilişkilerin boyutlarını gösterir (Doğer, 1995: s. 5).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOCAELİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAKİ ARKAİK DÖNEM GREK AMPHORALARI

Paleolitik dönemlerden itibaren insanların neden yerleşim yeri olarak İzmit Körfezi'ni seçtikleri sorusu oldukça önemlidir. Marmara Bölgesi'nde insanların yerleşmesi için en uygun alanların neresi olduğunu harita üzerinde belirtmeye çalışsak, hiç kuşkusuz İzmit Körfezi ve çevresi ilk seçilen yerlerden biri olacaktır (**Harita 15**). Körfez, Anadolu ile Trakya arasındaki en kolay geçişi sağlayan, Kocaeli Yarımadasını sınırlayan, çok iyi korunaklı, büyük bir liman niteliğindedir. Başka bir deyişle Yakındoğu ile Avrupa'yı birbirine bağlayan doğal yolların, bir huninin dar boğazı gibi birleştiği bir yerde bulunmaktadır. Son yıllarda, sularının bilinçsizce ya da bilinmezden gelerek kirletilmesinden önce her türlü deniz canlısının barınmasına çok uygun olan Körfez, ilkel balıkçılık ve yumuşakçanın toplanması için de uygun kıyılara sahipti (Ulugün, 2009: 12).

Antik Çağ'da İzmit'li gemiciler bütün Akdeniz'de faaliyette bulunuyorlardı (**Lev. II; res. 4**). Yunanistan'da, Adalarda, Kuzey Afrika'da bunlarla ilgili yazıtlara rastlanmıştır. Doğal olarak o devirde etrafı daha yoğun ormanlarla kaplı olan İzmit'te gemi inşa ediliyor ve ele geçen epigrafik kanıtlara göre bu faaliyet ile bağlantılı meslek sınıfları oluşmuş bulunuyordu (Fıratlı, 1971: s. 30). Bithynia Bölgesi özellikle boğazlar nedeniyle tarih boyunca stratejik bir geçiş noktasında bulunur. Bu nedenle Nikomedia, Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan deniz yolu ve Mezopotamya, Mısır ve Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan kara yolunun geçiş noktasındadır. Kent, İstanbul'dan doğuya giden ana yolun üzerindedir. Doğudaki bir düşmana karşı harekâtlarda Nikomedia uzun bir yolun başlangıç noktası olur. Kent, Karadeniz ve Marmara olmak üzere iki denizde de sahil şeridinde ve limana sahiptir. Nikomedia'nın kara ve deniz yolu üzerindeki bu konumu jeopolitik önemini artıran unsurlardandır. Sadece konumu değil doğal kaynakları ile de dikkat çeken bölge tarih boyunca taşımacılık ve ticaretin yoğunlaştığı bir yer olmuştur (Güney, 2013: s. 1470).

Tarih öncesi dönemlerden bu yana Körfez yapısı ile doğal bir liman işlevini sürdürmüş olan İzmit Körfezi'nin bilinen ilk kent ve liman yerleşimleri Astakos ve Olbia kentleridir. Kıyısında bulunan ünlü şehirlerden adını alan ve Bithynia'nın en büyük Körfezi olan İzmit Körfezi, bazen Olbia, şehrinden dolayı Olbianus ve Astakos (Astacus) şehrinden dolayı Astakenos ya da Astacenus (Astakos Körfezi) adlarıyla anılır (Ulugün, 2009: s. 12). Burada Megaralılar, Atinalılar ve daha sonra Doidalsos tarafından kurulmuş olan Astakos kenti vardır ve Körfez ismini Astakos kentinden almıştır (Strabon, 2000: s. 55). Antik Çağın meşhur coğrafyacısı Skylax, Astakos isimli bir yer zikretmemekte, onun yerinde "Olbia"yı göstermektedir ki bundan "Astakos" ve "Olbia" isimlerinin muhtelif zamanlarda kullanılmış iki ismi olduğu anlaşılır (Fıratlı, 1971: s. 3). Yunanlıların ilk sömürge kolları Asya sahillerine geldiği zaman ticaret ve tarımda en uygun yerleri seçtiler. M.Ö.712'de Yunanistan'daki iç karışıklıklar ve Dor istilaları nedeniyle Anadolu'ya doğru ilerleyen Megaralılar, Asya'ya 17. olimpiyatların başlarında yani M.Ö.712'de ulaştılar (Texier, 2002: s. 99). Kocaeli'de Astakos antik yerleşiminde, 2010 yılında Kocaeli Müze Müdürlüğü Başkanlığında kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir. Yalın ve astarlı çok sayıda kandil parçası ile Mende, Sinope ve Thasos gibi çeşitli merkezlerin üretimleri olan amphora parçaları ve damgalı amphora kulpları ele geçmiştir (Erdem, 2012: s. 23-25). Bilindiği üzere şimdiye kadar Kocaeli Müze Müdürlüğü kurtarma kazıları dışında Kocaeli İlinde Bakanlar Kurulu Kararı ile yapılan herhangi bir bilimsel kazı bulunmamaktadır. Dolayısı ile Astakos antik kentinde Müze Müdürlüğü'nce yürütülen kurtarma kazıları ile açığa çıkarılan amphora parçaları ile bütün durumdaki buluntuların önemi artmaktadır. Bu veriler İlimizdeki ticareti sistematik olarak ortaya koyan ilk veriler olması bakımından oldukça önem taşımaktadırlar (**Tab. 9; Lev. XIII; res. 25, 26- Lev. XIV; res. 27, 28- Lev. XV; res. 29, 30-Lev. XVI; res. 31, 32**).

Grek amphoraları, kesin olmamakla birlikte, olasılıkla Mısır ve Fenike amphoralarının proto tiplerinden etkilenmişlerdir. Bununla birlikte, Klasik dönemde amphora geleneği etkin bir şekilde gelişmiştir. Amphora, Yunan dünyasında birçok yerde farklı ve çeşitli formlarda üretilmiştir. Knidos, Rodos, Kos, Chios, vb.

amphoralarının tamamının farklı form ve örnekleri vardır. Bu; belki de amphoraların içinde taşınan malların, pazarlarda tanınmasını sağlamaktı. Kocaeli Müzesi amphoralarının farklı form özellikleri katalog bölümünde verilmiştir. M.Ö. 7. ve M.Ö. 2. yüzyıllar arasında Yunanistan'da, Ege adalarında, Yunan kolonilerinde ve Anadolu'da üretilen amphoralar kendi aralarında belirgin bir değişim gösterirler. Arkaik dönem Yunan amphoraları geniş omuzlu, geniş karınlı, basık ve küçük yassı kulpludur. Daha sonraki dönemlerde, hacimler küçülürken, boylar uzar. Ayrıca formlar yapım merkezlerine göre, değişim gösterir. Dip şekillerinde ise oldukça belirgin bir çeşitlilik görülmektedir (Alpözen vd. 1995: s. 40). Bu form değişimlerini Kocaeli Arkeoloji Müzesi'ndeki amphoralarda da belirgin bir şekilde görmemiz mümkündür. M.Ö.5. yüzyıl Khios, Samos, Lesbos ve Thasos adasındaki (Taşoz) şarap ve amphora üretimlerinin parladığı bir dönem olmuştur. M.Ö. 5. ve 3. yüzyıllar arasında Thasos amphoraları Ege ve özellikle Karadeniz kıyılarındaki kentlere ihraç edilmişler ve sonradan Karadeniz kıyılarındaki bazı kentlerde üretilen yerli amphoralara esin kaynağı ve model olmuşlardır. Yunan amphoralarını ve form olarak çeşitliklerini Yunan kent devletleri arasındaki rekabet koşulları içinde değerlendirmek gerekmektedir. Örneğin, bu nedenle Yunan ticari amphoralarının, değişik kentlerin kendilerine bir simge olarak kabul ettikleri kendilerine özgü formlarını yansıtmış oldukları kesindir (Doğer, 1991: s. 19).

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan arkaik dönem amphoraları yoğun mika, kum, kireç, kalker ve taşçık katkılı olup, kahverenginin çeşitli tonlarında kil renklerine sahiptir (**Tab. 16**).

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan 13,72 litrelik Lesbos amphorası en düşük hacme sahip Kocaeli Müzesi arkaik dönem amphorasıdır. 2017-41 envanter numaralı Lesbos amphorası ise bu grupta 28,43 litrelik bir hacme sahip olan en yüksek hacimli Kocaeli Müzesi arkaik amphorasıdır.

Envanter Numarası	Tip	Hacim
1031	Lesbos	13,72 lt.
1617	Mende	15,41 lt.
2014-45	Khios	19,05 lt.
2017-38	Khios	20,28 lt.
2017-41	Lesbos	28,43 lt.

Tab. 1: Kocaeli Müzesi Arkaik Dönem Amphoraları Hacim Tablosu

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda 2 adet Khios amphorası, 2 adet Lesbos Amphorası ve 1 adet Mende amphorası yer almaktadır. Bu amphoralar çoğunlukla Batı Karadeniz (Kefken-Kerpe) civarından müze koleksiyonuna dâhil olmuşlardır. Bu amphoralar sayesinde Nikomedia antik kentinin arkaik dönemlerde Khios, Lesbos ve Mende antik kentleriyle bir ticaret ağı oluşturdukları bilgisine varmamız mümkündür (**Harita 11 ve Tab. 23**).

3.1. KHIOS (SAKIZ ADASI) AMPHORALARI

3.1.1. Form Özellikleri

Khios'un tüketici pazarlarında kolayca tanınan amphoraları, Fas'tan Karadeniz kıyılarına kadar çok geniş bir bölgeye yayılmıştı. Tümünde olmasa bile, bazılarının iç çeperlerinde reçine izlerine rastlanan bu amphoraların Rodos ve Knidos amphoralarına nazaran sayısal azlığı, şarabının çok pahalı ve lüks bir tüketim malı olduğunu gösterir (Doğer, 1991: s. 82).

M.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kendine özgü tipleri ve yumurta kabuğu kalınlığındaki beyaz astarlarıyla dış pazarlarda kolayca tanınan Khios amphoralarının M.S. 3. yüzyıla kadar gelişimlerini sürdürerek kullanıldıkları bilinmektedir. Antik dünyanın en iyi şarapları olarak bilinen, adanın ünlü şarabının taşınmasında kullanılan bu amphoraların tasvirleri Khios sikkelerinde karşımıza çıkmaktadır. M.Ö. 7. yüzyılın sonunda kullanılan dışa çekik ağız kenarına, kısa ve kalın boyna, ovoidal gövdeye ve bilezik formlu yüksek kaideye sahip ilk Khios amphoralarında omuzda yatık “S” şekilli bant, gövdede firnisle yapılmış bantlar bulunmaktadır. M.Ö. 6. yüzyılın ortalarında amphoranın firnis süslemelerinin ortadan kalktığı bilinmektedir. M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 5. yüzyılın ilk

çeyreğine kadar Khios amphoralarının boyunlarında devamlı yükselen bir şişkinlik bu amphoraların karakteristiğidir (Şenol, 2003: s. 52).

Khi6 olarak adlandırılan ticari amphoralar, ilk kez B.N. Grakov ve V. Grace tarafından Khios adası ile ilişkilendirilmiştir. Dayanak noktası olarak, M.Ö. 5. yüzyıla ait, şişkin boyunlu bir amphora önünde oturan sphenks tasvirli Khios sikkeleri (Grace, 1979 (a): fig. 48-49) ve Khios Gemma ustası Dexamenos'a atfedilen bir gemma üzerinde yer alan şişkin boyunlu amphora tasviri gösterilmiştir (Grace, 1979 (b): 121).

Khios amphoralarında, M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinde, yeni stil adı verilen bir form ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Khios ölçü birimi Attika tarafından kendi standardıyla uyum sağlaması amacıyla bir zorlama sonucu değiştirilmiş olmalıdır (Doğer, 1991: s. 86). 'Yeni Stil' olarak adlandırılan bu Khios amphoralarına ait gövdelerin incelerek üçgen bir form aldığı, boyunları ve kulplarının da uzamaya başladığı görülür. M.Ö. 4. yüzyılın başlarında bu amphoraların boyunlarının gövdeyle neredeyse eşit yüksekliğe sahip olduğu bilinmektedir. Gemi kargolarına uyumlu yeni formlarıyla bu amphoraların M.Ö. 3. yüzyılda üretilmiş bazı amphoralara da esin kaynağı olduğu ve çok sistemli olmasa da mühürlendiği bilinmektedir. M.Ö. 5. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren mühürlendiği düşünülen Khios amphoralarının bu özelliğini M.Ö. 1. yüzyıla kadar koruduğu anlaşılmaktadır. Bu amphoraların M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren formlarının incelerek boyun bölümünün uzadığı, kaidesinin ise plastik eklentilerinden kurtularak sivrildiği görülmektedir (Şenol, 2003: s.52).

M.Ö. 7. yüzyıl sonu ile 6. yüzyıl arasında kalan dönemde Khios amphoralarının Karadeniz'de bulunan kolonilerde yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Khios amphoralarının M.Ö. 5. yüzyılda yeni formlarıyla pazarlarda geniş yer bulduğu görülmektedir. Ege ve Karadeniz'de bulunan hemen hemen tüm merkezlerde yapılan kazılarda ele geçirilen Khios amphoralarının, sayısal olarak diğer amphora gruplarının altında kaldığı görülmektedir. Bu geniş dağılım sahasına rağmen bulunan az sayıda Khios amphorası, Antik Dönemde Hermippos'un da

sözünü ettiği gibi Khios şarabının oldukça kaliteli ve pahalı olduğunu kanıtlamaktadır. Oldukça yüksek olan değeri nedeniyle alım gücü yüksek olan müşteriye sunulan Khios şarabının orta sınıf müşteriye de hitap etmesi amacıyla lagynoslarla da satıldığı bilinmektedir (Şenol, 2003: s. 52-53).

3.1.2. Kil Yapısı

2014-45 envanter numaralı Khios amphorasında (**Kat. No: 1**) katkı maddeleri olarak yoğun mika, kum, kireç kullanılmıştır. Hamur rengi kırmızımsı sarı renktedir. 2018-118 ve 2018-119 nolu amphoralarda katkı maddesi olarak kalker ve mika kullanılmıştır. Bu amphoralarda kil hamuru kırmızımsı sarı renktedir. 2017-38 envanter numaralı Khios amphorasında ise (**Kat. No: 2**) katkı maddesi olarak kalker ve kum kullanılmıştır. Hamur rengi kırmızımsı sarı renktedir. Khios amphoralarında genel olarak hamur renginin kırmızımsı sarı renkte olduğunu söylememiz mümkündür.

3.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Khi6 amphoraları karakteristik form özellikleri ile oldukça rahat tanınabilir bir gruba oluşturmaktadır. Dış piyasalarda alıcıların kolayca tanınmasını sağlayan görünüşleri ile tam anlamıyla standart bir tipi oluşturmaktadır. Khi6 amphoralarında genellikle, ince, uzun ve ovoid gövde formu görülmektedir (Sezgin, 2012: s. 107-108). Tipolojik özelliklerini dikkate alarak Kocaeli Valiliği'nce hibe edilen, Kocaeli Müze Müdürlüğü'nde 2014-45 envanter numarası ile kayıt altına alınan Khios amphorası için M.Ö.525-480 tarih aralığını önermemiz mümkündür. Bu amphoranın kapasitesi 19,05 litre olarak ölçülmüştür. 2014-45 nolu amphoranın Yunanistan, Ege, Anadolu ve Doğu Akdeniz, Karadeniz gibi geniş bir alana dağılım gösterdiği görülmektedir.

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2017-38 numara ile kaydedilen ve satın alma yolu ile müzeye kazandırılan Khios amphorası tipolojik özellikleri dikkate alınarak anoloji yöntemiyle M.Ö.430/420-400 tarihleri arasında değerlendirilmiştir. Bu amphoranın kapasitesi 20,28 litre olarak ölçülmüştür. 2017-38 numaralı

amphoranın dağılım alanı, batıda Fas'a kadar, Karadeniz ve Doğu Akdeniz bölgeleri olmak üzere geniş bir alandır.

3.2. LESBOS (MİDİLLİ ADASI) AMPHORALARI

3.2.1. Form Özellikleri

Lesbos adasının bağıcılığı ve şarap üretiminin kalitesine M.Ö.7. yüzyıldan Roma dönemine kadar birçok antik yazar tarafından değinilmiş ve buranın şarabı ünlü Khios şarabı ile dahi karşılaştırılmıştır (Doğer, 1991: s. 100).

M.Ö. 6. yüzyılın başından itibaren kanonik forma ulaşan Lesbos amphoralarında dışa çekik dikdörtgen kesitli ağız kenarları, yuvarlak kesitli sağlam kulplar, omuz bölümünde şişkinliği artmış ovoid gövde ve alçak halka kaide karakteristiktir (Şenol, 2009: s. 112) M.Ö.6. yüzyıla tarihlenen Lesbos amphoraları, kısa ve silindirik boyunlu, oldukça şişkin karınlı, düz ayaklı ağır ve kaba görünüşlüdür (Doğer, 1991: s. 101).

Kırmızı Lesbos amphorasının yanı sıra satın alma yoluyla müzeye kazandırılan ve 2017-41 envanter numarası ile Müze depolarında korunan gri Lesbos amphorası da kondisyonunun iyi durumda olması ile dikkat çekmektedir. M.Ö.500 yıllarıyla birlikte gri Lesbos amphoralarının boylarında belirgin bir uzama görülür. Uzamış boyunlarının şişkin yapılması ile kendilerine has bir görünüm kazanmaya başlamışlardır. GLes5 amphoraları omuzlara yakın hafif şişkin karınlı, ovoid formlu gövde yapılarına sahiptir. Bu tip amphoralarda gövde genişliklerinde azalma görülmemesi Lesboslu üreticilerin kapasite arttırmış olduklarını göstermektedir. En erken dönemden itibaren kullanılan, fare kuyruğu Lesbos amphoralarını tanımlayıcı bir eleman olarak kullanılmaya devam etmiştir. GLes5 amphoralarının tamamı tek bir tipte yapılmış, alt gövde ile kesintisiz birleşen, düz oturma düzlemlili dip-kaidelere sahiptir (Sezgin, 2012: s. 217-219).

3.2.2. Kil Yapısı

Kırmızı renk Lesbos ticari amphoraları M.Ö.525-480 tarihleri arasında özellikle Karadeniz ve çevresindeki merkezlerde ele geçen en büyük ticari amphora gruplarından birini oluşturmaktadır. Kırmızı renk Lesbos ticari amphoraları daha ince ve rafine kil yapısı dikkati çeker. Örneklerin tamamında yoğun ve ince mika görülür (Sezgin, 2012: s. 224). Gri Lesbos amphoralarında kaba ve rafine olmayan kil yapısı görülmektedir.

3.2.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 1031 numara ile kaydedilen (**Kat. No: 3**) Kefken Jandarma Komutanlığı'ndan getirilen kırmızı Lesbos amphorası için tipolojik özellikleri dikkate alınarak M.Ö. 525-480 tarih aralığını önermemiz mümkündür. 1031 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 13,72 litre olarak ölçülmüştür. Bu amphora Karadeniz, Kholkis, Olbia bölgesinde görülmektedir.

2017-41 envanter numaralı (**Kat. No: 4**) gri Lesbos amphorası için tipolojik özelliklerini dikkate alarak M.Ö.500-450 tarih aralığını önermemiz mümkündür. Bu amphoranın kapasitesi 28,43 litre olarak ölçülmüştür. Gri Les. 03 amphorası Atina agorası, Pantikapaion, Karadeniz'de dağılım göstermektedir.

3.3. MENDE (MENDE YARIMADASI) AMPHORALARI

Khalkidikia Yarımadası'nın güneybatısında bulunan Mende kenti, M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren Kuzey Ege'nin şarap ihracatına önemli katkıda bulunmuştur. Grace, 1949 yılında yayınladığı makalesinde, amphora kulpu üzerinde bulunan Dionysos tasvirini Mende sikkeleriyle eşleştirerek, amphoraların kentle bağlantılarını ortaya koymuştur. Amphoraların genelde Mende amphoraları olarak adlandırılmalarına karşın, birden fazla merkezde üretilmiş olmaları muhtemeldir.

3.3.1. Form Özellikleri

M.Ö. 5. yy. ile birlikte amphora üretiminde ve ticaretinde yükseliş görülen kentin döneme ait amphoraları küresel gövdelidir. M.Ö. 5. yy'ın sonlarına gelindiğinde ise amphoraların uzayarak ovoid bir gövdeye sahip oldukları, kaidenin ve boyun bölümlerinin yükseldiği anlaşılmaktadır. M.Ö. 5. yy. sonu – M.Ö. 4. yy. başına tarihlenen Porticello batığından ele geçen Mende amphoralarının keskin omuzlu ve yüksek ayaklı oldukları gözlemlenmektedir. Helenistik dönemle birlikte form gelişimi takip edilemeyen amphoraların antik kaynaklardan edinilen bilgiye göre M.S. 6. yy'a kadar Khalkidikia şarabını taşımakta kullanıldığı anlaşılmaktadır (Şenol, 2009, 118-119).

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 1617 numara ile **(Kat. No: 5)** kaydedilen amphora keskin omuzlu yapısı ile tipik bir Mende amphorasıdır.

3.3.2. Kil Yapısı

1617 envanter nolu amphora 5 YR 4/3 reddish brown yüzey, 5 YR 5/4 reddish brown hamur rengine sahiptir. Katkı maddesi olarak ince mika, kum kullanılmıştır.

3.3.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müze Müdürlüğü amphora satın alma yolu ile Kocaeli Müzesine kazandırılmış olup bu amphoranın Karadeniz'den balıkçıların ağlarına takılarak Müzeye getirilmiş olması muhtemeldir. Tipolojik özelliklerine dayanılarak M.Ö. 5. yüzyıl sonuna tarihlediğimiz amphoranın 15,41 litrelik bir hacmi vardır. Karadeniz'in kuzeyindeki yerleşimlerin yanı sıra Güney Ege ve Akdeniz'de de rastlanan bu amphoralar kentin gelişmiş ticaretini belgelemektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KOCAELİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAKİ HELENİSTİK DÖNEM GREK AMPHORALARI

Kent ve çevresindeki özellikle gemi yapımı için kullanılan kaliteli ve zengin ağaç türünün varlığından ilk kez Ksenofon bahseder. Ksenofon ayrıca her türlü bakla çeşidinden, tatlı bir şarabın elde edildiği bol miktarda yetişen üzüm, incir ve buğday, arpa, susam, darı gibi tahıl ürünlerinden de söz eder. Helenistik Dönemde Bithynia Krallığı'nın başkenti durumundaki Nikomedia karadaki üstünlüğünü denizde de korumak durumundaydı (Tab. 10). Bu nedenle gemi yapımı için gerekli orman varlığından yararlanmışlardır.

M.Ö. 7. yüzyıla birlikte Rhodos'lu kolonistlerin Küçük Asya'nın güney kıyılarında hız kazanmaya başlayan kolonicilik faaliyetleri, onların Akdeniz'de yürütmeyi tasarladıkları deniz ticaretiyle ilişkili politikalarının bir parçasıdır. Bu plan çerçevesinde, Rhodos Adası (Lev. 19; res. 37) yürütmüş olduğu güçlü denizcilik politikasına paralel olarak kısa sürede Akdeniz'deki lider güç odaklarından biri haline gelmiş, bölge coğrafyadaki başat güçlerle de güçlü bir sosyo-ekonomik ilişki içine girmiştir. Rhodos'luların Arkaik Dönem'de temellerini attıkları bu güçlü etkileşim, Klasik ve Helenistik dönemlerde giderek etkisini bir Thalassokrasi (ticari egemenliği tanımlamada kullanılır) rejimine dönüştürmüş ve Rhodos'luların Akdeniz'deki bu üstünlüğünü Roma İmparatorluğu'nun devralışına kadar devam etmiştir. Ancak bu üstünlük her ne kadar sonlandırılmış olsa da, Rhodos'luların Akdeniz denizciliği açısından külliyatlı bir bilgi birikimini arkalarında bırakmış olmaları beklenmedik bir durum değildir. Öyle ki, Helenistik Dönem denizcilik tarihi Rhodos'tan bağımsız bir şekilde güçlükle yazılabilmekte ve deniz gücünün değeriyle ilgili kapsamlı bir bilgi bütünlüğüne ulaşılamamaktadır. Rhodos'un Akdeniz sularındaki beş yüzyıl (yak. M.Ö. 700-200 yılları arası) boyunca sürdürmüş olduğu bu otoritesi, Roma'nın Akdeniz politikasını uygulama aşamasına geçirmesiyle giderek etkisini yitirmiştir (Kurul, 2014: s. 527-528).

Roma Hukuku kaynaklarında (M.Ö. 1. yüzyıldan M.S. 8. yüzyıla kadar olan geniş bir zaman dilimi aralığında) *Rhodos'luların Denizcilik Yasaları*'yla ilgili bir takım düzenlemeler (belirli aralıklarla olsa bile) takip edilebilmektedir. Önce Roma ve sonra da Doğu Roma İmparatorluğu tarafından kullanılan bu yasa maddeleri, tam anlamıyla olmasa da, M.S. 12. yüzyıla kadar varlığını sürdürerek çeşitli konularda Doğu Romalı denizcilere rehberlik etmiştir. M.S. 13. ve de 14. yüzyıllarda ise Doğu Roma Deniz Ticareti'nin yoğunluğunun azalmasına paralel olarak, yasal düzenlemeler de giderek geçerliliğini yitirmiş, bu tarihlerden İstanbul'un 1453 yılındaki fethine kadar yalnızca İtalyan-Venedikli ve de Slav denizciler tarafından kullanılmıştır. Bu süreçte de yasaların yazılı olduğu taslaklar kilise arşivlerinde muhafaza edilerek kopyalanmak suretiyle çoğaltılan el yazmaları halinde varlıklarını korumuşlardır. *Rhodos'luların Denizcilik Yasası*'nın, Batı Avrupa'daki mal-para değişiminin gelişmeye başladığı M.S. 12 - 13. yüzyıllarda tedavülden kalkmayarak kullanımını devam ettirmiş olması beklenmedik ya da rastgele gelişmiş bir olgu değildir. Roma İmparatorluğu hukukçularının böylesine usta bir düzen formatında oluşturdukları bu Denizcilik Hukuku külliyatı (mal üreticilerinden meydana gelen bir toplumun ilk ve tek evrensel hukuku, yani en basit anlamıyla mal sahibi - müşteri arasındaki alım - satım, aidiyet, borç, sözleşme ve diğer yükümlülükler gibi ilişkileri ortaya koyan Roma Hukuku) hakkında bilinenler ışığında, özel denizcilik hukukuna ilişkin en kusursuz hukuksal sistem olma özelliğine sahiptir (Kurul, 2014: s. 533-534).

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan Helenistik dönem amphoraları mika, kum, kalker ve taşçık katkılı olup, kırmızı, kırmızımsı sarı, kırmızımsı kahverengi hamur renklerine sahiptir (**Tab. 17**).

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan 2018-85 envanter numaralı Herakleia Pontike amphorasının hacmi 4,45 litre olarak ölçülmüştür. 1616 envanter numaralı Knidos amphorası ise 29,15 litrelik hacim ile en yüksek hacimli Kocaeli Müzesi Helenistik Dönem amphorasıdır.

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda Helenistik Döneme ait 3 adet Rhodos, 1 adet Knidos, 3 adet Thasos, 1 adet Herakleia Pontike, 1 adet Sinope ve 1 adet Khios amphorası yer almaktadır. Bu amphoralar çoğunlukla Kocaeli ve çevresinden toplanan amphoralar olması bakımından Nikomedia antik kentinin Helenistik dönemde Rhodos, Knidos, Thasos, Herakleia Pontike, Sinope ve Khios antik kentleriyle bir ticaret ağı oluşturduklarını söyleyebiliriz (**Harita 12 ve Tab. 24**).

Envanter Numarası	Tip	Hacim
2018-85	Herakleia Pontike	4,45 lt.
2014-42	Thasos	7,7 lt.
2014-46	Thasos	8,24 lt.
2018-118	Khios	20,18 lt.
2018-119	Khios	20,83 lt.
370	Rhodos	23,13 lt.
371	Rhodos	24,34 lt.
912	Rhodos	26,95 lt.
1616	Knidos	29,15 lt.

Tab. 2: Kocaeli Müzesi Helenistik Dönem Amphoraları Hacim Tablosu

4.1. RHODOS (RODOS ADASI) AMPHORALARI

Rhodos'lularca denizcilik alanında yasalar oluşturup uygulamaya koyan, Roma ve Bizans Medeniyetlerini etkileyerek, bu medeniyetlerin denizcilik yasalarının oluşmasında büyük katkı sunan Rhodos adasının ve Kocaeli İlinin Helenistik Dönemine, Kocaeli İli sınırlarında ışık tutan 3 adet amphora bu bağlamda oldukça önemlidir.

4.1.1. Form Özellikleri

Helenistik dönemin en büyük şarap ve ticari amphora üreticisi olan Rodos adasında üretilen amphoraların İngiltere'den, Karadeniz kıyıları ve Hindistan'a dek yayıldıklarını ve sadece İskenderiye'de ele geçen 90000 mühürlü amphora kulpundan % 85 inin Rodos amphoralarına ait olduğunu söylersek, Rodos'un şarap piyasasındaki önemi kolayca anlaşılabilir (Doğer, 1991: s. 87-88). Akdeniz'in en

büyük şarap ihracatçısı olan Rhodos, M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren yoğun olarak amphora üretimine başlamıştır (Şenol, 2003: s. 14).

Rhodos amphoraları, M.Ö. 3. yüzyılın ortasında kare profilli bilezik ağıza, uzun bir boyuna ve bununla orantılı olarak uzayan kulplara, ovoidal gövdeye ve altı düz, üzerinde belli belirsiz bir yivin görüldüğü kaidelere sahiptir. Bu amphoralar krem rengi astarlarıyla pazarda alıcılar için kolay ayırt edilen bir forma dönüşmüştür. Rhodos amphoraları M.Ö. 3. yüzyılın sonlarında ise ayırt edici özellikleri artmış ve daha sonra birçok merkez tarafından taklit edilecek olan sivri kulplarla zenginleştirilmiştir. M.Ö. 3. yüzyılda 28-29 litre kapasiteye sahip olan Rhodos amphoralarının iç hacimleri formlarının incelenmesiyle M.Ö. 1. yüzyılda 26 litreye düşmüştür. Rhodos amphoraları, dik açılı oluşturan kulpları gibi ayırt edici özellikleri ve devetüyü-bej renkli killeriyle pazarlarda kolaylıkla tanınan bir gruptur. Rhodoslu üreticiler amphoralarının bu ayırt edici özellikleri sayesinde kulplarında bulunan mühürlerde köken ismini yazma gereği duymamışlardır. Tüketim merkezlerinde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan amphoraların dağılım grafiklerindeki oranlara bakıldığında, Rhodos amphoralarının Grek amphoraları içinde en çok ihraç edilen form olduğu görülmektedir. Rhodos Adası'nın antik yazarlar tarafından da aktarılan büyük boyutlu bu üretiminin diğer kanıtları, adada yerleri saptanan yirminin üzerindeki amphora atölyesidir (Şenol, 2003: s: 14-15).

4.1.2. Kil Yapısı

Rhodos amphoraları dik açılı oluşturan kulpları gibi ayırt edici özellikleri ve devetüyü-bej renkli killeriyle pazarlarda kolaylıkla tanınan bir gruptur (Şenol, 2003: s.15). Kocaeli Müzesi envanterinde yer alan Rhodos amphoralarında katkı maddesi olarak, kalker, taşçık ve kum kullanılmıştır.

4.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 370 (**Kat. No: 6- Lev. XII; res. 24**) ve 371 (**Kat. No: 7**) envanter numaraları ile kaydedilen amphoraların geliş yeri bilinmemektedir. 912 envanter nolu amphora ise (**Kat. No: 8**) eski bir Amerikan

üssü olan Karamürsel Havaalanından Kocaeli Müzesine kazandırılmıştır. Bu üç amphoranın kökeni Rhodos adası olup tipolojik özelliklerine göre benzer örneklerden yararlanılarak Helenistik Döneme, M.Ö. 3. yüzyıl sonu - 2. yüzyıl başına tarihlenmişlerdir. 370 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 23,13 litre, 371 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 24,34 litre ve 912 nolu amphoranın kapasitesi ise 26,95 litre olarak ölçülmüştür. 370 ve 371 numaralı amphoralar Akdeniz, Ege ve Karadeniz'de dağılım göstermektedirler. 912 nolu amphora da diğer iki amphora ile benzer olarak Doğu Akdeniz, Ege, Rusya, Fransa ve İspanya'da dağılım göstermiştir (**Harita 6**).

4.2. KNİDOS (DATÇA YARIMADASI) AMPHORALARI

Knidos antik kenti günümüz Muğla İli Datça İlçesi sınırları içinde kalan dağlık Datça Yarımadası'nın en batı ucunda bulunmaktadır. Antik Çağ'da Karia Bölgesi sınırları içinde bulunan Knidos, iki limanı ile birlikte bulunduğu konum itibariyle Güneybatı Anadolu'daki Antik Çağ deniz rotasının önemli uğrak noktalarından biridir. Arkaik ve Klasik Dönemler'den itibaren deniz ticareti yapan Knidos kentinin limanları dış dünyaya açılan kapı niteliğinde olup; bu limanların işlevleri dolayısıyla oldukça yoğun deniz trafiğine sahip oldukları kuşkusuzdur (Aslan, 2017:s. 118).

4.2.1. Form Özellikleri

Özellikle Helenistik ve erken Roma dönemlerinde Rodos ile birlikte en önemli şarap ve ticari amphora üreticisi olan Knidos'un amphoraları, gerek mühürlerinden rastlanan kent adı ve gerekse özel formları ile en kolay teşhis edilebilen bir gruptur (Doğer, 1991: s. 91).

Arkaik Dönemden M.S. 7. yüzyıla kadar, hemen hemen hiç kesilmeden çeşitli artış ve azalmalarla amphora üretim faaliyetlerine devam eden Knidos atölyeleri, hem yoğun üretimiyle, hem de 1000 yılı aşkın devamlılıklarıyla Batı Anadolu'daki en büyük amphora üretim merkezi olma hakkını elde etmişlerdir. Helenistik Dönemde Anadolu kıyılarının en tanınmış amphora üreticisi olan Knidos kenti, bugünkü bilgilerimiz ışığında M.S. 7. yüzyıla kadar süren bir üretime sahne olmuştur (Doğer,

1991: s. 92). Bilim dünyasında, geçtiğimiz yıllara kadar Knidos amphora üretiminin M.Ö. 240 yıllarında başladığı düşünülmekteydi. Sadece tüketildikleri alanlarda ve batıklarda yapılan çalışmalarla ortaya atılan bu yargı, üretim merkezlerinde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılar sonucu çürütülmüştür. Bu yanlışın bir sebebi de mühürlü Knidos amphoralarına olan ilginin, mühürsüzlere gösterilmemiş olmasıdır (Şenol, 2003: s. 34). Kaidedeki plastik halka formlu çıkıntı Knidos amphoralarının tarihlendirilmelerinde önemli bir kriter oluşturmaktadır.

M.Ö. 4. yüzyılın sonundan itibaren ticaret yollarının açılmasına paralel olarak artan Akdeniz'deki ekonomik canlılık, Knidos kent devletini de etkilemiş ve üretimlerinde artışa neden olmuştur. Knidos amphoraları kentin ucuz şarap pazarında edindiği yerle doğru orantılı olarak Akdeniz pazarının önemli bölümünü ele geçirmiştir. Özellikle Atina ve Delos'ta yapılan kazılarda büyük oranlarda ele geçirilen Knidos kökenli mühürlü amphora kulpları, kentin ihracat yoğunluğunu göstermektedir. Atina'da bulunan 40000 mühürlü amphora kulpunun % 65'ini Knidos amphoraları oluşturmaktadır. Ayrıca Delos'ta bulunan çeşitli kentlere ait kulplardan % 61 ide Knidos amphoralarına aittir (**Levha VII, res. 13-14**) (Şenol, 2003: s. 34-37).

4.2.2. Kil Yapısı

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 1616 numara ile (**Kat. No: 9**) kayıt edilen amphora kırmızımsı sarı hamura sahiptir. Kil hamuru içinde taşçık, kalker ve mika katkı maddesi olarak kullanılmıştır.

4.2.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 1616 numara ile kayıt edilen amphora satın alma yolu ile Müze envanterine alınmıştır. Geliş yeri bilinmeyen bu amphoranın kökeni Knidos'tur. Tipolojik özelliklerinden yola çıkılarak benzer örneklerle karşılaştırma yapılan amphora Helenistik Döneme, M.Ö.3. yüzyıl sonu - 2. yüzyıl başına tarihlenmiştir. Bu amphoranın kapasitesi 29,15 litre olarak ölçülmüştür.

Bu Knidos amphorasının Yunanistan, Ege, Anadolu ve Doğu Akdeniz coğrafyasına dağılım gösterdiği görülmektedir (**Harita 5**).

4.3. THASOS (TAŞÖZ ADASI) AMPHORALARI

Çok sayıda antik yazarın şarabının kalitesi ve çeşitleri üzerine değerli bilgiler verdiği Thasos adası M.Ö.5. yüzyıldan 2. yüzyıla kadar, özellikle M.Ö. 4. yüzyıl boyunca yükselen grafiği ile antik Yunan dünyasının en deneyimli şarap üreticilerinden biri olarak tanınmaktaydı (**Lev. 22; res. 44**).

4.3.1. Form Özellikleri

Antik tüketim pazarlarında kolayca tanınması için tasarlanmış tuhaf formu ile dikkati çeken bu amphoranın ince, uzun silueti ve gerçek bir tutamak görevi yapan uzun silindirik dibi vardır. Ağız kenarları ise keskin köşelidir. Bu amphoraların 7 ve 12 litrelik küçük kapasiteleri ile de tüketim pazarlarında avantajlı duruma geçtikleri, üretimlerindeki artışlarından anlaşılmaktadır (Doğer, 1991: s. 111). Antik yazarlar tarafından da hem kalitesi hem de çeşitleri hakkında övgü alan ve sıkça konu edilmiş olan şarap, Thasos Adası'nın üretim maddesidir. Adanın, bu ürününün üretim ve satışını sıkı kontrol altında tuttuğu bilinmektedir (Cankardeş, 2006: s. 84).

Thasos adasında büyük boyutlu şarap üretimine ait ilk yazılı kanıtlar, M.Ö. 5. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir. Ada'da gelişen büyük boyutlu üretim sıkı bir kontrolü de beraberinde getirmiştir. Thasos'ta gerçekleştirilen kazılarda çeyrek ve yarım amphoraların kapasitelerinin ölçülmesi için yapılmış oyuklardan oluşan standart şarap ölçekleri (**Lev. XXII; res. 43**) ve şarap kanununun kayıtlı olduğu bir yazıt da ele geçmiştir. Thasos amphoralarının Akdeniz'in birçok noktasına dağılmasında bu sistemli disiplinin payı büyüktür (Şenol, 2009: s. 114).

4.3.2. Kil Yapısı

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterinde yer alan 2014-42 (**Kat. No: 10**) ve 2014-46 numaralı amphoralar ile bir adet etütlük amphoranın (**Kat. No: 11**) kil

hamuru kırmızımsı sarı renktedir. Bu her üç amphorada da katkı maddesi olarak mika, kum ve kalker kullanılmıştır.

4.3.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2014-42 (**Lev. XII; res. 23**) ve 2014-46 numara ile (**Kat. No: 11**) kayıtlı hibe yolu ile kazandırılan 2 adet amphora 7,7 litre ve 8,24 litrelik küçük kapasiteleri ile Thasos (Taşöz adası) amphorasıdır. Bu amphoralar benzer örneklerinden yola çıkılarak Helenistik Döneme, M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmişlerdir. Thasos amphoraları Akdeniz ve Ege'deki tüketim merkezlerinde de görülmelerine karşın, çoğunlukla Karadeniz kıyılarındaki kolonilere ihraç edilmiştir (Doğer, 1991: s. 112).

Kocaeli İli, İzmit İlçesi, Serdar Mahallesi D-100 Karayolu güney sınırında 2017 yılında Sekapark No:59'da (Kocaeli İli, İzmit İlçesi, Serdar Mahallesi, 3327 ada 1 parsel) yer alan İSU Genel Müdürlüğü arazisinde "Nikomedia Batı Nekropolü Kazısı" olarak adlandırılan alanda Kocaeli Müze Müdürlüğünce oluşturulan bilim heyeti ile yürütülen kurtarma kazılarında toplam 5 adet lahit, 51 adet semerdam tipli kiremit mezar ve 2 adet amphora mezar olmak üzere toplam 58 adet mezar açığa çıkarılmıştır (Uykal, Çibuk vd. 2018, s. 139).

İsu kazı alanında çıkarılan ağız, boyun ve kulp kısmı korunan Thasos amphorası olarak değerlendirilen etütlük amphora parçası için M.Ö.4. yüzyıl tarihini önermemiz mümkündür.

4.4. HERAKLEİA PONTİKE (KARADENİZ EREĞLİSİ) AMPHORALARI

Sinope ile birlikte Karadeniz Bölgesinin en önemli ticari amphora üreticisi olan Herakleia'nın amphoraları da Sinope amphoraları gibi M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreğinde görülmeye başlar ve ortadan kayboluşlarına kadar (M.Ö. 3. yüzyılın ortaları) sistemli olarak boyunları üzerinde mühürlenirler (Doğer, 1991: s.117).

4.4.1. Form Özellikleri

Herakleia Pontike amphoraları 3 tipe ayrılmaktadır. Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-85 numara ile (**Kat. No: 13**) kayıtlı amphora Tip 2 grubuna girmektedir. M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği ile keskin omuzlu, konik gövdeli, yüksek ayaklı Tip 2 ortaya çıkmıştır.

4.4.2. Kil Yapısı

Bu amphoralar koyu kahverengi hamurludur. Katkı maddesi olarak içeriğinde taşçık ve kum kullanılmıştır.

4.4.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

2018-85 envanter nolu amphora benzer örneklerinden yola çıkılarak Helenistik Dönem'e, M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmişlerdir. 4,45 litrelik hacme sahip olan amphora, Kocaeli Müze Müdürlüğü'nün İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parselde 2017 yılı kurtarma kazısında açığa çıkarılmıştır. Bu amphora Karadeniz ve Akdeniz coğrafyasında görülmektedir.

4.5. KHIOS (SAKIZ ADASI) AMPHORALARI

M.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kendine özgü tipleri ve yumurta kabuğu kalınlığındaki beyaz astarlarıyla dış pazarlarda kolayca tanınan Khios amphoralarının M.S. 3. yüzyıla kadar gelişimlerini sürdürdükleri görülmektedir (Şenol, 2003: 52).

4.5.1. Form Özellikleri

“Yeni Stil” olarak adlandırılan Khios amphoralarına ait gövdelerin incelerek üçgen bir form aldığı görülür. M.Ö. 4. yüzyılın başlarında bu amphoranın boyunlarının gövdeyle neredeyse eşit yüksekliğe sahip olduğu bilinmektedir. Bu sayılan form özelliklerini Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-118 (**Kat. No:**

14) ve 2018-119 (**Kat. No: 15**) numara ile kayıtlı amphoralarda birebir olarak görmek mümkündür.

4.5.2. Kil Yapısı

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-118 ve 2018-119 numara ile kayıtlı amphoraların gövde astarı 5 YR 6/6 reddish yellow renkte, hamuru ise 5 YR 6/6 reddish yellow renktedir. Bu amphoralarda kalker ve az mika katkı maddesi olarak kullanılmıştır.

4.5.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

2018-118 ve 2018-119 nolu amphoralar benzer örneklerinden yola çıkılarak Helenistik Döneme, M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmişlerdir. M.Ö. 4. yüzyılın birinci yarısına tarihlendirilen bu amphoranın benzerleri Khios'ta M.Ö. 5. yüzyılın sonundan M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısına kadar üretilmiştir.

2018-118 nolu amphora 20,18 litrelik bir hacme, 2018-119 nolu amphora 20,83 litrelik bir hacme sahiptir. Bu amphoralar Yunanistan, Ege, Anadolu ve Doğu Akdeniz'de dağılım göstermektedirler (**Harita 7**).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. KOCAELİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAKİ ROMA DÖNEMİ AMPHORALARI

Nikomedia, Roma yolları üzerinde olup, özellikle askeri nakliyat bakımından büyük önem taşıyordu. Doğuda Partlara karşı sefere giden Roma Lejyonları, Nikomedia'dan geçiyorlar, bu geçiş şehirde ticari faaliyeti arttırıyordu (Tab. 11). Boğazlara hakim olan Nikomedia'da devamlı olarak bir Roma filosu bulunuyordu. O zamana ait sikkelerde harp ve ticaret gemisi tasvirine rastlanır (Lev XXXIII; res. 65 ve 66). IV. Nikomedes'in ölümü ile vasiyeti üzerine Bithynia'nın hâkimi olan Roma, buranın halkına fethedilmiş bir yer olmaktan çok bağlaşıklık bir devletin halkı gibi davrandı. Her tarafa düzgün yollar açıldı, limanlar yapıldı ve eyaletleri kıyı şehirleriyle doğrudan doğruya birbirine bağlamak için kanallar açıldı. Bithynia'yı kaplayan ormanların işletmesi, en çok dikkat çeken bir iş oldu. Binaların süslenmesi Roma'ya ve Avrupa'ya kadar yansımaya başladığından, eşrafın zengin köşklerini süslemek için kıymetli eşya ve malzeme göndermeyle baş edemiyorlardı. İzmit'in çağdaş malzemelerle dolu tersanelerinde, İtalya'ya kadar kıymetli mermerler, renkli yeşim taşları ve süslemede kullanılan madeni maddeler taşıyan gemiler yapıldı. İmparator Traianus Dönemi Bithynia Valisi Philinius da bu önemli deniz limanını Sapanca Gölü ve Sakarya Irmağı ile birleştirerek yeni bir işlev yüklemeyi düşünmüştü (Texier, 2002: s.102). Sapanca- Sakarya kanal projesi hakkında Bithynia Valisi Genç Philinius ile İmparator Trajan arasındaki Roma Dönemindeki mektuplaşmalar oldukça önemlidir. Burada yer alan ifadeler şu şekildedir:

Plinius'tan İmparator Traianus'a

“Senin servetini ve ruhunun yüceliğini düşündüğümde, ölümsüzlüğüne olduğu kadar, şöhretine uygun düşecek ve görkemli olduğu kadar, yararlı da olacak bazı yapılara işaret etmemin çok doğru olacağına inanıyorum. Nicomedia topraklarının sınırında, çok büyük bir göl bulunuyor. Bunun üzerinde, mermerler, tarım ürünleri, kerestelik odunlar ve ticari mallar gemilerle, az bir masraf ve çabayla yola kadar taşınıp buradan yük arabalarıyla büyük bir zahmet ve daha büyük bir masrafla

denize naklediliyor. Bu yüzden bu gölü denizle birleştirmek istiyorlar. Bu iş için bir sürü insana ihtiyaç var; ancak bunlar sırasıyla halledilebilir. Çünkü hem kırsal bölgelerde, hem de özellikle kentte büyük bir nüfus yoğunluğu var ve herkesin herkese yararlı olacak bir işle seve seve ilgileneceğine de hiç şüphe yok. Öyleyse, bu sana uygun görünüyorsa, iş sadece gölün deniz seviyesinin üstünde olup olmadığını dikkatlice araştırarak bir teftiş memuru ya da bir mimar yollamana kalıyor. Mimarlar gölün, bu yerin kırk cubitum üstünde olduğunu ileri sürüyor. Ben o bölgenin yakınında bir kral tarafından kazılmış olan bir hendek keşfettim; ancak bu hendeğin, birbirine bitişik tarlaların suyunu çekmek için mi, yoksa gölü nehre bağlamak için mi yapılmış olduğu kesin değildir; çünkü bitirilmeden bırakılmış. Şüpheli olan bir başka konu da, bu hendeğin, Kral'ın ölümü mü yoksa işin başarısızlığa uğraması sonucu mu tamamlanamadığı. Bunun sebebi ikinci şıksa, sadece kralların giriştikleri bir işin, senin tarafından (çünkü senin ününün yararına duyduğum hırsı bağışlayacaktır) gerçekleşmesini istemek cesaretini gösteriyor ve bunun için büyük heves duyuyorum (Philinius, 10, 41).”

Traianus'tan Plinius'a

“Sözünü ettiğin göl, onu denizle birleştirmeyi istemem konusunda beni harekete geçirebilir. Ancak gölün, denize boşaldığı takdirde tamamen tükenmemesi için, ne kadar ve nereden su aldığını tam anlamıyla dikkatlice araştırmak gerekir. Calpurnius Macer'den bir kontrol memuru isteyebilirsin, ben de buradan sana bu tür işlerde usta olan birini göndereceğim (Philinius, 10, 42).”

Plinius'tan İmparator Traianus'a

Efendim, gölün sularının nehirle ve dolayısıyla denizle birleşmesi halinde tükeneceği konusunda, gerçekten büyük bir öngörüye sahipsin. Ama, bu olayın içinde olduğumdan, bu tehlikeyi önleyecek bir yöntem bulduğumu sanıyorum. Çünkü göl, bir kanalla nehre ulaştırılabilir; ama doğrudan nehrin içine gönderilmeden, sanki bir hendek ya da bir aralık oluşturacak biçimde, aralarında bir sınır bırakılabilir. Böylece, nehirle birleşmesi halinde, çekilmesini önlemekle kalmayıp, birleştiğinde bütün istekler de yerine getirilmiş olur. Çünkü bu daracık sınıra karışacak olan

toprakta, kanalla taşınacak olan yükleri nehre boşaltmak kolay olur. Zorunlu kalırsa, böyle yapılır; zorunlu kalınmayacağını umuyorum. Çünkü gölün kendisi yeterince derin ve hali hazırda karşı tarafında bir nehir akıyor. Bu nehri doldurup oradan istediğimiz yöne çevirirsek, alçalmasına gerek kalmadan göl şimdi taşıdığı su kadarını taşıyacaktır. Ayrıca, bu sular dikkatlice toplanırsa, kanal boyunca gölün taşıdığı sular da çoğalır. Ama kanalın daha da genişlemesi için onay verilecek olunursa ve deniz seviyesine ulaşsın diye daha kısa kesilirse ve nehre değil de denize yönlendirilirse, denizin geri akışı, gölden ne gelirse gelsin, bunu korur ve denetim altına alır. Her şeyden öte, yerin doğası, bu şemaların herhangi birine izin vermezse, suyun akış yönü bent kapaklarıyla düzenlenebilir. Ama, efendim, bunlar ve öteki ayrıntılar, söz verdiğin için, göndereceğinden emin olduğum bir mühendis tarafından daha bilinçli biçimde incelenecektir. Çünkü, gerçekten bu konu senin dikkatine ve yüceliğine yaraşan bir görevdir. Bu arada, emirlerin doğrultusunda, bu işe uygun bir mühendis gönderilmesi için, seçkin bir adam olan Calpurnius Macer'e yazmış bulunuyorum (Philinius, 10, 61).

Traianus'tan Plinius'a

Sevgili Plinius, bu göl konusunda, hem sağduyudan, hem de dikkatten yoksunsun, bu açık. Mademki bu gölün suyunun tamamen yok olmasının bir tehlike oluşturmayacağı ve gelecek açısından bizim daha fazla yararımıza olacağı şeklinde tedbirler almış bulunuyorsun, o halde koşullara uygun olan şemayı seç. Calpurnius Macer'in bir mühendisle birlikte sana yardım etmek konusunda elinden geleni yapacağına inanıyorum (Philinius, 10, 62).

Philinius'un bahsettiği göl Sapanca Gölü'dür. Sakarya nehrinin Sapanca Gölüne ve Sapanca Gölü'nün ise İzmit (Nikomedia) kentine bağlanması, Karadeniz ve Marmara denizlerinin birbirine bağlanarak bir ulaşım hattı oluşturulması düşüncesi; Roma imparatoru Traianus döneminden başlayarak Bizans Dönemi'nde imparator Iustinianus ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde Kanuni'den başlayarak (Selaniki Tarihi, s. 283) birçok defa konuyla ilgili çeşitli projeler tasarlanmış, ancak hayata geçirilememiştir.

Bu resmi yazışmalardan anlaşıldığı üzere, Roma Döneminde Sapanca Gölü önemli bir su havzasıydı ve ticari nakliye alanı olarak işlevi vardı. Gölün doğusundan batısına, yüzdürülerek nakledilen ürünler Nikomedia limanında gemilere yüklenerek ihraç ediliyordu. Bu ürünlerin başında mermer, tarım ürünleri ve kereste gelmekteydi. Antik kaynakların ve arkeolojik verilerin ışığında, Roma Dönemi'nde Nikomedia limanının işlek bir ticaret limanı olduğu, Karadeniz ve Akdeniz'deki kıyı kentleri ile kuvvetli bir pazar bağlantısı bulunduğu anlaşılmaktadır.³ Roma İmparatorluğu'nun deniz ticaret yollarında önemli bir merkez olan Nikomedia limanında çok sayıda gemi bulunmaktaydı. Birçok Nikomedia sikkesinde gemi betimlemesi vardır.⁴

Günümüze kadar defalarca gündeme gelmiş olmasına rağmen Sapanca-Sakarya ve Marmara denizini birleştirme projesi hayata geçirilmemiştir. Bu proje hayata geçirilmemiş olsa dahi antik dönemde nehir taşımacılığının ne kadar önemli olduğu konusunda fikir yürütmemize yol açmaktadır.

Nikomedia'nın en parlak devresi, diğer Roma şehirleri gibi Traian, Hadrian ve Antoninus Pius devirlerine rastlar. Hadrianus şehri 123 yılında ziyaret etti. Bu sırada depremden harap olan şehre kendi bütçesinden yardımda bulundu. Bu olaydan sonra basılan sikkelerde kendisine "Restitor Nikomediae" yani Nikomedia'nın kurucusu adı verilmektedir. Diokletianus döneminde Nikomedia İmparatorluğun merkezi oldu. Diokletianus inşaata önem verdi, Nikomedia'da kendisine saraylar inşa ettirdi, bir tersane yaptırdı, böylece Nikomedia, Roma, Antakya ve İskenderiye'den sonra dünyanın dördüncü büyük şehri haline geldi (Fıratlı, 1971: s. 5-8)

Ulugün'ün Ruge'dan aktardığına göre; Nikomedia halkının ana uğraşı deniz ve deniz aşırı ticaret idi. Nikomedia Limanı gemilerle doluydu. Kentte bir "*Naukleroi oikos*" (Gemicilerin konutu) vardı. Kentte bulunan dört yazıt Nikomedia'lı gemicilere aittir. Yazıtların birinde "*kybernetes*" (Gemici) kelimesi vardır. Denizinde çeşitli

³ Güney, Hale Güney (2012). "The Resources and Economy of Roman Nicomedia". Doktora Tezi, İngiltere. s.173.

⁴ Zeyrek, H.Turgut (2005). Nikomedeia (İ.Ö. 264/263- İ.S. 358) Arkeolojik Açından Genel s.16. Bir Değerlendirme İstanbul: Ege Yayınları.

balıklar vardı ve balıkçılık uğraşı da gelişmişti. “*pistores*” (balıkçı) mesleği de yazıtlarda okunabilmektedir. Vespasianus'a sunulan bir onur yazıtı, “*noukleroï*” (gemiciler topluluğu)'ndan ibaret olmalı (Ulugün, 2009: 61).

Eski çağların ticari mal taşıyan gemileri, geniş karınlı 1/3 civarında olan kürekçisi olmayan, tek bir kare yelkenle yol alan, çok uzak mesafelere 20-25 tonluk yükleri taşıyabilen ve çok az tayfayla günlerce yol alabilen gemilerdir. Az sayıda olması hem gemide yük için daha fazla hacim kalmasını sağlamakta hem de işletilmesi daha ucuza gelmektedir. Bu tekneler ve bunların biraz daha büyüklüğü günümüzden 3500-2500 yıl önceki dönemde Akdeniz'in içinde bir yerden diğerine ağır malları, bilinen akıntıları da kullanarak rahatlıkla taşıyabilmekteydiler (Aydın, 2018: s. 107).

Nikomedia'da karşımıza çıkan 5 Envanter Numaralı Stel Üzerinde Betimlenen Simetrik Karınlı Gemi tasvirinde 2.yy'a ait gemi, oval bir forma sahip olup, bordasında iki adet kuşak tahtası bulunmaktadır (**Lev. XVII; res. 34**). Pruva bodoslamasının ucu kırık olup, iç bükey bir form göstermektedir. Pupa bodoslama ise, stilize kuğu başı şeklinde son bulmaktadır ve pupa küpeşteden dışa doğru taşan bir pupa iskele mevcuttur (Aslan, 2006: s. 32). Bu tip büyük ticaret gemileri sınıfına girmektedir. Bu tipteki gemilerin Marmara'da, Ege'de, Batı Yunanistan'da ve Roma'da M.Ö. 2.yy.dan M.S. 2.yy.a kadar kullanıldığı görülmektedir (Aslan, 2006: s. 34).

1973 yılında satın alma yoluyla Müze envanterine Gebze, Tavşanlı Köyü'nden kazandırılan 827 envanter numaralı mezar steli üzerinde üst bölümde kline üzerinde uzanan sakallı figür eşine zafer çelengi takarken tasvir edilmiştir (**Lev. XVIII, res.35**). En sağdaki figür haberci tanrı Hermes olabilir. En üstte sağda ve solda olmak üzere kanatlı figürler zafer tanrıçası Nike, en solda ayakta yer alan bayan figürü ise hizmetçileri olmalıdır. Amphoraların taşınmış olabileceği konumuzu teşkil eden gemi tasviri ise alt bölümde yer almaktadır. Burada demir almakta olan gemici tasviri resmedilmiştir. Bu tasvirin ölen kişinin yaşamdan ölüme yol alması ilgili bir imgeyi paylaşmak amacıyla mezar stelinde resmedilmiş olabileceği gibi günlük

yaşantıda balıkçılıkla veya ticaretle uğraştığını göstermek için de betimlenmiş olabilir.

Kocaeli Müzesi koleksiyonunda yer alan 1 envanter numaralı mermer lahdin dar yüzünde lahit kapağında ticaret gemisinin limana demirlenmiş halde olduğu, çapası görünür vaziyette resmedildiği görülmektedir (**Lev. XXX; res.60**). Bu amphoralar Nikomedia ticaretinin Kocaeli Müzesi'nde yer alan arkeolojik izleridir.

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan Roma dönemi amphoraları mika, kum, kil, kuvars, kumtaşı, kalker ve taşçık katkılı olup, kırmızımsı sarı, kırmızımsı kahverengi, pembe ve açık kırmızı hamur renklerine sahiptir (**Tab. 18**).

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan 2018-104 envanter numaralı Kapitan II amphorası 9,97 litrelik hacim ile Kocaeli Müzesindeki en düşük hacimli Roma Dönemi amphorasıdır. 907 envanter numaralı Geç Rhodos amphorası ise 20,92 litrelik hacmi ile Kocaeli Müzesindeki en yüksek hacimli Roma Dönemi amphorasıdır.

Envanter Numarası	Tip	Hacim
2018-104	Kapitan II	9,97 lt.
541	Geç Rhodos	10,16 lt.
909	Geç Rhodos	14,34 lt.
1603	Kholkis	15,86 lt.
911	Forlimpopoli	19,01 lt.
2017-13	Panticapeum	20,83 lt.
907	Geç Rhodos	20,92 lt.

Tab. 3: Kocaeli Müzesi Roma Dönemi Amphoraları Hacim Tablosu

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda Roma Dönemine ait 3 adet Geç Rhodos, 1 adet Forlimpopoli, 2 adet Panticapeum, 1 adet Kos -Kapitan II- ve 1 adet Kholkis amphoraları yer almaktadır. Bu amphoraların çoğunlukla Kocaeli ve çevresinden toplanan amphoralar olması bakımından Nikomedia antik kentinin Roma Döneminde Rhodos, Forlimpopoli, Panticapeum, Kos ve Kholkis kentleriyle bir ticaret ilişkisi içinde olduklarını söylemek mümkündür (**Harita 13 ve Tab. 25**).

5.1. GEÇ RHODOS AMPHORALARI

5.1.1. Form Özellikleri

Geç Rhodos amphoraları ucu yuvarlaklaştırılmış oldukça kalın dışa çekik ağız kenarına, uzun ve silindirik bir boyna, ağız kenarının altından başlayarak ağız kenarının hizasında mahmuz formu oluşturarak inceli sivri ve omuz üzerinde son bulan oval kesitli uzun kulplara, ince ovoid bir gövdeye ve içi dolu kalın sivri kaideye sahiptir. Geç Rhodos amphoralarının üretim yerleriyle ilgili tartışmalar ve öneriler, yapılan kil analizlerine uygun olarak Rhodos Adası ve Rhodos Peraia'sında [Karşıyakası] yoğunlaşmaktadır (Şenol, 2003: s. 26).

Geç Rodos amphoralarının Akdeniz'deki merkezlere dağılımı da üretim merkezlerinin yoğunluğuyla paralellik göstermektedir. Akdeniz'in doğusundan Britanya'ya, Kızıldeniz yoluyla da Hindistan'a kadar birçok merkeze ihraç edilen bu formun batıdaki merkezlerde gerçekleştirilen kazılarda M.S. 1. yüzyıldan sonraya tarihlendirilen tabakalarda daha yoğun ele geçtiği görülmektedir (Şenol, 2009: s. 126).

5.1.2. Kil Yapısı

541 (**Kat. No: 16**), 907 (**Kat. No: 17**) ve 909 (**Kat. No: 18**) envanter numaralı amphoraların hamuru kırmızımsı sarı renktedir. Bu amphoralarda katkı maddesi olarak kum kullanılmıştır.

5.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müdürlüğü envanterine 541 numara ile kaydedilen amphora İzmit-Yalova yol inşaatı sırasında müzeye kazandırılmıştır. 907 ve 909 envanter numaralı amphoralar ise buluntu yerlerinin net olarak bilinmesi bakımından önem taşımaktadırlar. Bu iki amphora Karamürsel Havaalanı'ndan Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine kazandırılmışlardır. 541, 907 ve 909 envanter numaralı amphoraları tipolojik özelliklerinden yola çıkılarak benzer örneklerle karşılaştırma yolu ile Roma Dönemine, M.S. 1. yüzyılın ortalarına tarihleyebiliriz. 541 envanter

numaralı amphoranın kapasitesi 10,16 litre, 907 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 20,92 litre ve 909 envanter numaralı amphoranın kapasitesi ise 14,34 litre olarak ölçülmüştür.

Geç Rodos amphoralarının Akdeniz'deki merkezlere dağılımı da üretim merkezlerinin yoğunluğuyla paralellik göstermektedir. Akdeniz'in doğusundan Britanya'ya, Kızıldeniz yoluyla da Hindistan'a kadar birçok merkeze ihraç edilen bu formun batıdaki merkezlerde gerçekleştirilen kazılarda M.S. 1. yüzyıldan sonraya tarihlendirilen tabakalarda daha yoğun ele geçtiği görülmektedir (Şenol, 2009: s. 126).

5.2 FORLİMPOPOLİ AMPHORALARI

Bu tür amphoralar İtalya'nın kuzeyindeki Emilia- Romagna Bölgesindeki Forlimpopoli'de doğarlar (**Harita 3**). Forlimpopoli Amphoraları bölgenin ismi ile anılmaktadırlar.

5.2.1. Form Özellikleri

Forlimpopoli amphora formu aynı zamanda araştırmacıların isimlerini alarak, Robinson K114, Riley MR13, Hayes 7, Peacock- Williams 42, Beltran 75, Ostia I, 451, Ostia IV, 440-441, Bjelajac III, Opait VII and Dyczek 5 olarak adlandırılmışlardır. Bu amphoralar Emilia-Romagna bölgesinin Adriyatik kıyıları boyunca temelde iki ayrı düz kaide formunda üretilmiş olup silindirik boyun, oval ve yivli gövde yaygın tip olarak görülmektedir. Bu amphoralar tipolojik olarak A, B, C ve D olmak üzere 4 forma ayrılmaktadırlar (**Lev. XXI, res. 41**). Kocaeli Müzesindeki Forlimpopoli amphorası ince uzun ve biraz eğik yapısı ile tip D olarak göze çarpmaktadır.

5.2.2. Kil Yapısı

Kil dokuları genel anlamda iyi olan bu amphoralarda renk sarı, pembemsi bej veya pembemsi kahverengi olabilmektedir. Kocaeli Müzesi'nde yer alan

Forlimpopoli amphorası 5YR 5/3 reddish Brown yüzey rengi, 5 YR 7/4 pink hamur rengine sahiptir.

5.2.3 Tarihleme, Kapasite ve Dağılımı

Kocaeli Müdürlüğü envanterine 911 numara (**Kat. No: 19**) ile kaydedilen amphora Karamürsel Havaalanından müzeye kazandırılmıştır. 911 envanter numaralı amphora buluntu yerlerinin net olarak bilinmesi bakımından önem taşımaktadır. 911 envanter numaralı amphorayı tipolojik özelliklerinden yola çıkılarak benzer örneklerle karşılaştırma yolu ile Roma Dönemine, M.S. 1. yüzyıl -M.S. 2. yüzyıl tarih aralığına vermemiz mümkündür. 911 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 19,01 litre olarak ölçülmüştür. Bu amphoranın dağılım alanı Akdeniz ve Karadeniz olarak karşımıza çıkmaktadır (**Harita 4**).

5.3. PANTICAPEUM (ZEEST 72) AMPHORALARI

5.3.1. Form Özellikleri

Kocaeli İli, İzmit İlçesi, Serdar Mahallesi D-100 Karayolu güney sınırında 2017 yılında Sekapark No:59'da (Kocaeli İli, İzmit İlçesi, Serdar Mahallesi, 3327 ada 1 parsel) yer alan İSU Genel Müdürlüğü arazisinde kazılar yapılmıştır. "Nikomedia Batı Nekropolü Kazısı" olarak adlandırılan alanda Kocaeli Müze Müdürlüğünce oluşturulan bilim heyeti ile yürütülen kurtarma kazılarında nekropol duvarının kuzey yönünde duvara bitişik olarak kiremit mezarların üst sınırında M.S. 2. yüzyılın sonu M.S.3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlediğimiz etütlük mahiyetteki Zeest 72 (Myrmekian) amphora parçası etkileyici bir buluntu olmuştur. Zeest 72 amphorası; aşırı nemli bir ortamda, bir bebeğe ait olduğu düşünülen tamamen erimiş haldeki iskelet parçalarının üzerine parçalı olarak konumlandırılmış vaziyetteydi. Zeest 72 amphorası; form olarak çok tipik bir amphora olup kolaylıkla tanınabilmektedir (**Lev. XX; res. 39**).

5.3.2. Kil Yapısı

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2017-13 numara (**Kat. No: 20**) ile kayıtlı Zeest 72 amphorası ve etütlük mahiyetteki (**Kat. No: 21**) aynı tip amphoranın hamur rengi çok soluk kahverengidir. Bu amphoralarda katkı maddesi olarak kum kullanılmıştır.

5.3.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Amphoranın ağız çapı 13- 15 cm. arasında değişmekte olup, Karadeniz’de Panticapeum (Kırım’ın doğu kıyısında, Yunanlıların Taurica olarak adlandırdığı eski bir Yunan kentiydi) ve civarında çok sayıda üretilmiştir. Bu amphora Olbia Pontica’da da (Ukrayna’da Parutyne köyü yakınlarında yer alır.) çok sayıda ele geçmiştir (Krapivina, 2010: s. 69). Satın alma yolu ile Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine kaydedilen, muhtemelen geliş yeri Karadeniz (**Harita 8**), (Kefken-Kerpe?) olan 2017-13 envanter numaralı Panticapeum (Zeest 72 veya Myrmekian) amphora kondisyonunun iyi durumda olması ile dikkat çekicidir. İçinde olasılıkla şarap veya zeytinyağı taşınmış olan bu amphoranın kapasitesi 20,83 litre olarak ölçülmüştür. Bu amphora tipolojik özelliklerini dikkate alarak anoloji yöntemi ile M.S. 2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmiştir.

5.4. KAPITAN II AMPHORALARI

Kapitan II amphoraları Ege amphoraları grubuna girmektedirler. Kapitan II amphoraları ayırt edici form ve kil özellikleri nedeniyle kolaylıkla teşhis edilmektedir (**Lev. XXI; res. 42**).

5.4.1. Form Özellikleri

Bu amphoraların Akdeniz pazarında düşük kapasiteli formların tercih edildiği M.S. 2. yüzyılın sonuyla M.S. 5. yüzyıl arasında üretildikleri bilinmektedir. Bu kısa boylu amphoraların genel özellikleri arasında konik, üzeri yivli yüksek boyunlar, dışa çekik ağız kenarının altında belirgin yivler, ağız kenarının hizasına kadar

yükselen üzeri yivli kulplar ve yüksek halka kaide sayılabilir. 1974 yılında G. Kapitan tarafından yayınlanan Ognina Burnu Batığı'nda M.S. 210/215 yıllarına tarihlendirilen erken örnekleri bu dönemde dış alımın yüksek seviyeye ulaştığı Roma ve civarındaki Orta Akdeniz'de bulunan tüketim merkezlerinde gerçekleştirilen kazılarda sıklıkla bulunmaktadır (Şenol, 2009: s. 154).

5.4.2. Kil Yapısı

2018-104 envanter (**Kat. No: 22**) numaralı amphora açık kırmızı renk hamurludur. Kil hamurunda kuvars ve kumtaşı kullanılmıştır.

5.4.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kapitan II amphoralarının Batı Karadeniz'de Dobruca, Tomis, Topraichoi gibi merkezlerde M.S. 5. yüzyıla kadar ihraç edildiği izlenmektedir. Bu formun Atina'da ve Korinth'de bulunan kontekstlerde M.S. 3. yüzyılda yoğun olarak kullanılmış olduğu da belgelenmiştir. Bu amphoralarda taşınan şarabın Tuna Irmağı yoluyla ırmağın kıyısında bulunan yerleşimlere de ihraç edildiği bilinmektedir. Kapitan II amphoralarının Mısır'da bulunan merkezlerde az sayıda ele geçmelerine rağmen Kızıldeniz ticaretinde kullanılmak üzere Mons Claudianus'da buldukları görülmektedir. Bununla birlikte kontekstlerde az sayıda ele geçen Kapitan II amphoralarının denizde bulunan tam örnekleri İskenderiye Greko-Romen Müzesi'nde bulunmaktadır (Şenol, 2009: s. 154, 155). Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-104 numara ile kaydedilen Kapitan II amphorasının müzeye geliş yeri bilinmemektedir. Tipolojik özelliklerini dikkate alıp, benzer örnekleri ile karşılaştırma yapılarak 2018-104 envanter numaralı amphora Geç Roma - Erken Bizans Dönem aralığına (M.S. 2.– M.S. 5. yüzyıl) verilmiştir. Bu amphoranın kapasitesi 9,97 litre olarak hesaplanmıştır.

5.5 KHOLKIS (CHOLCIS) AMPHORALARI

5.5.1. Form Özellikleri

Bu kapların genel şekil olarak bazı ortak özellikleri vardır. Örneğin kaide kısmındaki özel çıkıntı önemli bir ayırt edici özelliktir. Bu değişikliklere dayanarak morfolojik özellikleri, üç kronolojik varyant ve çeşitli alt varyantlara bölünmüştür. Kocaeli Müzesi envanterine 1603 numara (**Kat. No: 23**) ile dâhil edilen amphora, Kholkis amphora grubunun, gövdede daralan kısmı ve kaidedeki çıkıntısı ile Kholkis 1b2 alt versiyonunu teşkil etmektedir.

5.5.2. Kil Yapısı

Bilim adamları tarafından “Kahverengi kil” amphora denilen sözler, 1950'lerde farklı yerleşim yerlerinde tanımlandı. Bu kil yapısının Herakleia Pontike ve Sinope için de çoğunlukla kullanıldığı kabul edildiğinden köken konusundaki tartışmalar halen devam etmektedir. “Kahverengi kil” amphoralar, M.Ö. 4'ten Ortaçağ zamanına kadar çok uzun bir süredir üretiliyorlardı. Görünüşe göre, tüm Helenistik ve Roma "kahverengi kil" amphoraları morfolojik olarak Kholkis tipi oluştururlar (**Lev. XIX; res. 38**). Gürcistan gibi dağlık bir ülkede bu amphoralarda kil yapıları farklı volkanik kayalardan (bazalt, liparit), plütonik kayalardan (granit, diyorit) ve tortul (kumtaşı, şeyl) kayaları ve bazı minerallerden oluşan ayrı minerallerden oluşur (Vnukov, 2010: 29-30). 1603 envanter numaralı amphoranın yüzey rengi 7,5 YR 5/2 brown, hamur rengi ise 7,5 YR 7/4 pink'dir.

5.5.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kökeni Doğu Karadeniz, Gürcistan sınırlarında kalan 1603 nolu amphoranın tarih aralığı M.S. 1. yüzyıl ortaları- M.S. 1. yüzyılın son çeyreği olarak verilebilir. Hibe olarak Müze Müdürlüğü envanterine alınan bu amphora 15,86 litrelik bir kapasiteye sahiptir. Kahverengi kil” amphoranın dağılım alanı önemli ölçüde genişlemiş ve tüm Karadeniz kıyılarını kaplamıştır.

ALTINCI BÖLÜM

6. KOCAELİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDAKİ BİZANS DÖNEMİ AMPHORALARI

Bizans Dönemi'nde bir deniz üssü olan İzmit'te güven içinde demirlemiş gemiler, gerektiğinde Körfezin iki yakası arasında ulaşımı da sağlıyorlardı. Bizans Dönemi'nde Nikomedia'nın pek çok antik kent ile iletişimi vardı (Tab. 12, 13, 14 ve 15). Ulugün'ün Haçlıların tarihçisi Deuil'li Odo'dan aktardığına göre, 1147'de kenti "*İstanbul Boğazı'ndan sonra üç gün doğumu sonrası ulaşılabilen ve kendisine elverişli ulaşım imkânı sağlayan bir haliç ile sonlanan, savunma için kuleleri ve çifte surları ile denizde savaşmak için gemileri olan kent*" olarak tanımlamaktadır. Buradan kentin liman olarak işlevini devam ettirdiği söylenebilir. Denizde gemileri ve olasılıkla buna bağlı ticareti korumak üzere kıyıda bir kale olmalıydı. Onikinci yüzyılda kent tamamıyla azametli surlara dönüşmüştü; daha önceki dönemlerde bir kaleden bahsedilmemiş olsa da bu konumu daha dokuzuncu yüzyılda kazanmıştı (Ulugün, 2009: s. 18).

M.S. 4. yy. Geç Roma amphoralarında geniş karın formu Bizans'ta esas şeklini almış, sivri dip ortadan kalkarak değişik formlar üretilmiştir. Yassıada M.S. 7. yy Bizans batığından çıkartılan küresel ve silindir formlu amphoraların farklılığı şekil ve dekoratif detaylarda karşımıza çıkmaktadır. Amphoralardaki benzerlikler daha çok genel görünüştedir. M.S. 10.– 13. yy. amphora formları benzerlikler gösterirken sadece bezeme ve düzeyinde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bizans döneminde yuvarlak dipli amphora üretimi yaygın olarak devam etmiş, hamur türü ve kalitesi yöreye, döneme ve atölyeye göre değişmiştir. Doğu Akdeniz'de ticaretin ne kadar devam ettiği kesin olarak belli değildir, fakat M.S. 7. yy ortalarında Arap-İslam istilasıyla son bulmuştur. Doğu Akdeniz'de amphora üretimi az miktarda, yalnızca küçük yerel atölyelerde devam etmiştir. Kahire ve Geniza bölgelerinde M.S. 11-12. yüzyıllarda yağ taşımacılığında seramik testilerin yerine, deri tulumların tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bu uygulamanın Kuzey Afrika'nın tamamı için geçerli olduğu düşünülebilir. Ortaçağ başlarında Avrupa'daki şarap ticaretinde büyük ahşap fiçiler amphoraların yerine kullanılmıştır. Ortaçağ öncesine ait zeytinyağı testileri

çoğunlukla İspanya, Kuzey Avrupa ve Amerika'da bulunmuştur. Amphora geleneği Akdeniz'in birçok bölgesinde hala devam etmektedir. Nedeni ise amporaların özellikle sıvı madde taşımacılığı için çok uygun bir yapıda olmasıdır. Su ya da yağ testilerinin amphora tipleri Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz'de oldukça yaygındır (Alpözen vd. 1995: s. 50).

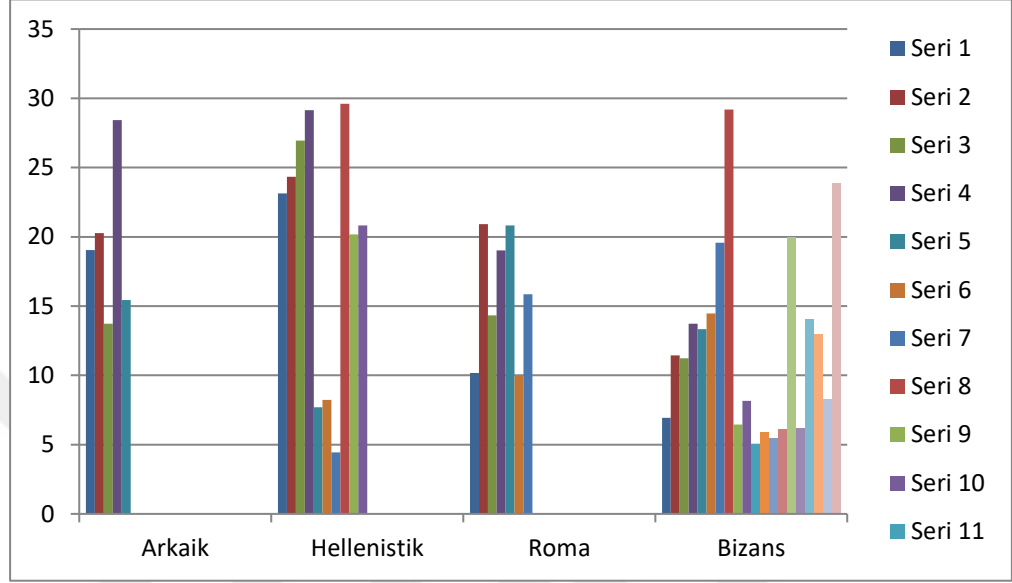
Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan Bizans dönemi amphoraları kireçtaşı, mika, kum, kil ve taşçık katkılı olup, kırmızı, kırmızımsı sarı, sarımsı kırmızı ve kahverenginin değişik tonlarında hamur renklerine sahiptir (**Tab. 19**).

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan 2017-10 envanter numaralı Sinope amphorası 5 litrelik hacim ile Kocaeli Müzesindeki en düşük hacimli Bizans Dönemi amphorasıdır. 2018-103 envanter numaralı Sinope amphorası 29,61 litrelik hacmi ile Kocaeli Müzesindeki en yüksek hacimli Bizans Dönemi amphorasıdır.

Envanter Numarası	Tip	Hacim
2017-10	Sinope	5 lt.
2018-109	Sinope	5,43 lt.
2017-39	Sinope	5,87 lt.
1618	Sinope	6,09 lt.
908	Sinope	6,16 lt.
2014-47	Sinope	6,45 lt.
2018-107	LR1B	6,94 lt.
2017-9	Sinope	8,16 lt.
2014-41	Ganos	8,29 lt.
2014-44	LR1B	11,23 lt.
2017-42	LR1B	11,44 lt.
2017-14	Kholkis	13 lt.
2017-11	LR1B	13,33 lt.
1341	LR1B	13,72 lt.
2018-108	Herakleia Pontike	14,06 lt.
2017-12	LR1B	14,46 lt.
2018-106	LR1B	19,58 lt.
1615	Sinope	19,98 lt.
2018-105	Ganos	23,36 lt.
2018-80	LR2	29,2 lt.
2018-103	Sinope	29,61 lt.

Tab. 4: Kocaeli Müzesi Bizans Dönemi Amphoraları Hacim Tablosu

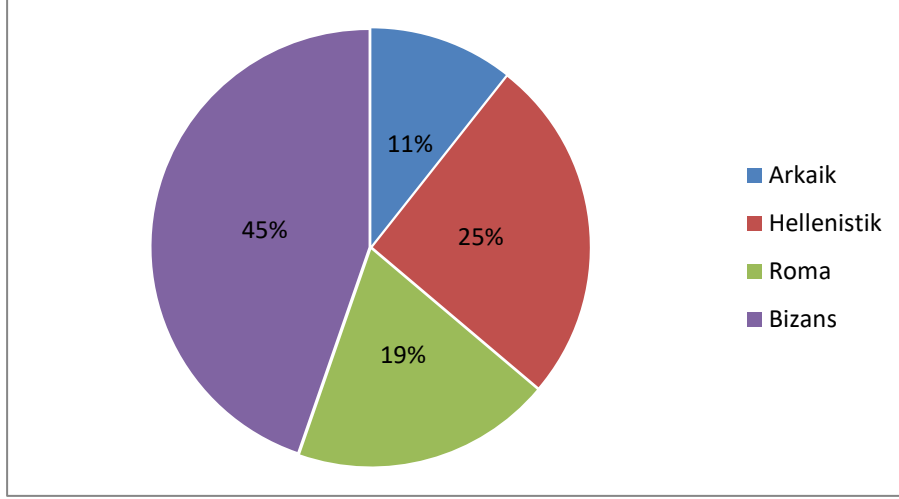
Amphoraların hacimleri www.amphoralex.org sitesinde yer alan amphora iç hacim hesaplama modülü kullanılarak hacimlerinin hesaplandığını önceki bölümlerde belirtmiştik. Aşağıda dönemlere göre amphoraların hacim hesaplamalarına değinilmiştir.

Tab. 5: Kocaeli Müzesi Amphora Hacim Hesaplamaları Tablosu

Not: Her bir sütun bir adet amphora hacmine karşılık gelmekte olup litre olarak hacim hesaplamaları yapılmıştır.

Kocaeli Müzesi koleksiyonunda yer alan amphoralardan 5 adedi Arkaik Döneme tarihlenerek koleksiyonun % 11'ini, 12 adedi Hellenistik Döneme ait olan amphoralar koleksiyonun % 25'ini, 9 adedi Roma Dönemine ait olan amphoralar ise koleksiyonun % 19'unu ve 21 adedi Bizans Dönemine ait olan amphoralar ise koleksiyonun % 45 ile en büyük kısmını oluşturmaktadır.

Tab. 6: Amphoraların Dönemsel Yoğunluk Grafiği

Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda Bizans Dönemine ait; Kilikya Bölgesinden LR1B olarak adlandırılan 8 adet, LR2 olarak adlandırılan Kos adasına ait 1 adet, 8 adet Sinope, 1 adet Herakleia Pontike, 1 adet Kholkis, 2 adet Ganos amphorası yer almaktadır. Bu amphoraların çoğunlukla Kocaeli ve çevresinden toplanan amphoralar olması bakımından Nikomedia antik kentinin Bizans Döneminde Kilikya Bölgesi, Kos adası, Sinope, Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi) Kholkis ve Ganos ile bir ticaret ağı oluşturduğunu söylememiz mümkündür (**Harita 14 ve Tab. 26**).

6.1. KİLİKİA BÖLGESİ AMPHORALARI

6.1.1 LR 1 Amphoraları

6.1.1.1. Form Özellikleri

August 58, Ballana 6, Benghazi LR1, Thomas Bii, Eglof 164-167, Kartaca LR1, Keay 18, Keay LIII, Kuzmanov XIII, Peacock form 2, Peacock- Williams 44, Sabratha Tip 27 ve Scorpan 8B isimleriyle tanınan LR1 amphoraları, dışa taşkın yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, dudak kenarının altından başlayarak gövdeyle omuzda birleşen oval kesitli yivli kulplara, ovoidal gövdeye ve bir çıkıntıyla belirtilen basit diplere sahiptir.

Bonifay ve Pieri tarafından yapılan sınıflamada LR1A grubu ağız çapı 4-8 cm.yi geçmeyen, geniş ağızla gövdeye birleşen yivli kulplara sahip olan tip olarak tanımlanırken, LR1B grubu amphoralar ise ağız çapının 10-12 cm. arasında olduğu, boynun kalınlaştığı ve kulpların boyunda birleştiği bölgede ayırt edici bir çıkıntının olduğu görülmektedir (Şenol, 2003: s. 82).

Empereur ve Picon tarafından yapılan yüzey araştırmaları sonucunda üretim merkezleri Antiocheia civarı, Rhodos ve Kıbrıs olarak belirlenen LR1 amphoraları, yoğun olarak Kilikya bölgesinin kıyı şeridinde üretilmiştir. Son yıllarda Paphos'ta yapılan kazılarda bu amphoraların fırınlarının ve atık çöplük tabakalarının bulunması LR1 amphoralarının Kıbrıs'ta üretilmiş olduklarını kanıtlamaktadır (Şenol, 2003: s. 83). Özellikle M.S. 6. yüzyıl içinde gerçekleşen büyük boyutlu Kilikya- Mısır ticaretinin izleri İskenderiye'deki LR1B amphoralarının oranlarıyla kanıtlanmaktadır (Şenol, 2008: s. 116).

LR1 amphoralarının Karadeniz'de ele geçen kontektler yardımıyla ayrıntılı tarihlendirmeleri yapılmıştır. Üç farklı bölgede ve onlarca farklı atölyede üretildiğini bildiğimiz LR1 amphoralarında her atölyenin form gelişimi henüz ortaya konulmamıştır. LR1B amphoralarının geç örneklerinin gövdelerinde kum saati formu olarak adlandırdığımız form izlenmektedir (Şenol, 2009: s. 148). Dağlık ve Ovalık Kilikya bölgelerinde birçok fırında üretilen bu formun Kilikya kökenli olduğu açıktır. Kilikya, Pamphylia ve Likya kıyılarında yapılan sualtı araştırmalarında da en çok karşılaşılan batık buluntularını LR1B amphoraları oluşturmaktadır. Bu üretimin yayıldığı coğrafya, bulunmuş olan batıklar, erken örnekler ve fırın dağılımlarına dayanarak LR1 amphoralarının, en azından Kilikya bölgesinde üretilmiş olduğu düşünülen amphoraların Kilikya Tip 6 olarak adlandırılması uygun olacaktır (Öniz, 2016: s. 33). LR1B amphoraları M.S. 6. yüzyıldan önceye tarihlenmemekte olup, 7. yüzyılın sonundan itibaren ticarete kullanılmadıkları tüketim merkezlerinde yapılan kazılarla kanıtlanmıştır. Bu amphoraların en yoğun olarak M.S. 5. yüzyıl sonu ile 6. yüzyıl başına tarihlendirilen tabakalarda yoğun olarak ele geçirildikleri görülmektedir. M.S. 7. yüzyılın ortalarında, bazı görüşlere göre Arap akınlarının da etkisiyle, LR1 amphoralarının ortadan kalktığı görülmektedir (Şenol, 2003: s. 83).

6.1.1.2. Kil Yapısı

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine kayıtlı LR 1 amphoralarının kil yapıları kırmızı ve kahverenginin çeşitli tonlarına sahiptir. İçlerinde katkı maddesi olarak kireçtaşı ve kum kullanılmıştır.

6.1.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-107 envanter numarası (**Kat. No: 24**) ile kaydedilen LR1B amphorasının kökeni Kilikya bölgesidir. Bu amphora 6,94 litrelik kapasitesi ile Kocaeli Müze Müdürlüğü'nde yer alan en düşük kapasiteli LR1B amphorasıdır. Bu amphora, Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, G. Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Tocra, Libya, Berenike, İrlanda, Kıbrıs ve Atina'da dağılım göstermektedir.

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2017-42 envanter numarası (**Kat. No: 25**) ile kaydedilen LR1B amphorasının kökeni Kilikya bölgesidir. Bu amphora 11,44 litrelik kapasiteye sahip olup, Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Tocra, Libya, Berenice'de (Öniz, 2016: s. 126) dağılım göstermektedir.

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2014-44 envanter numarası (**Kat. No: 26**) ile kaydedilen LR1B amphorasının kökeni Kilikya bölgesidir. Bu amphora 11,23 litrelik kapasiteye sahip olup, Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Tocra, Libya, Berenice, İrlanda, Kıbrıs ve Atina'da (Öniz, 2016: s. 128) dağılım göstermektedir.

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 1341 envanter numarası (**Kat. No: 27-Lev. VII; res. 33**) ile kaydedilen LR1B amphorasının kapasitesi 13,72 litredir. Bu amphora üzerinde kırmızı renkli iki dipinti yer almaktadır.⁵ Kocaeli Müze

⁵ Okunaklı olan bu dipintiler Manisa Celal Bayar Üniversitesi Arkeoloji Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Ülkü KARA tarafından incelenerek okunmuş olup, adı geçen tarafından doktora tezi ile yayınlanacaktır. Ülkü KARA'nın Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne sunmuş olduğu 15/03/2019 tarihli inceleme raporunda "İlk dipintinin amphoranın omzunda ve büyük boyutlu harflerle yazıldığı, yazıda kabın kapasitesi ile ilgili bilgi olduğu, burada 22,1/2 yazısının yer aldığı

Müdürlüğü envanterine 2017-11 envanter numarası (**Kat. No: 28**) ile kaydedilen LR1B amphorasının kapasitesi 13,33 litredir. Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2017-12 envanter numarası (**Kat. No: 29**) ile kaydedilen LR1B amphorasının kapasitesi 14,46 litredir. Bir adet etütlük (**Kat. No: 31**) LR1B amphorasının ise formundaki deformasyon nedeniyle hacmi hesaplanamamıştır. Bu dört amphoranın kökeni Kilikya bölgesidir. Bu amphoralar Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Kıbrıs ve Atina'da (Öniz, 2016: s. 71) dağılım göstermektedir.

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-106 envanter numarası (**Kat. No: 30**) ile kaydedilen kapasitesi 19,58 litre ile Kocaeli Müze Müdürlüğü'nde yer alan kapasitesi en yüksek LRA1 amphorasıdır. Bu amphoranın omuz bölümünde yer alan Mε graffitosu hakkında Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne Arş. Gör. Ülkü KARA tarafından 15/03/2019 tarihli inceleme raporunda; kabın kapasitesine işaret ettiği belirtilerek 45 birim olarak hesaplandığı dile getirilmiştir. 2018-106 nolu amphora Bu amphoranın dağılım alanı Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Toca, Libya ve Berenice'dir (Öniz, 2016, s. 126).

Sonuç olarak; Kocaeli Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi Müdürlüğü envanterine kayıtlı olan LR1 amphoralarını Bizans Dönemine M.S. 5.- 6. yüzyıllara tarihlemek mümkündür.

6.2 EGE AMPHORALARI

6.2.1. LR 2 Amphoraları

6.2.1.1. Form Özellikleri

LR 2 amphoraları olarak adlandırılan dışa çekik huni formu ağız kenarına sahip küresel gövdeli amphoralar, Ege Denizi'nde ve Karadeniz'de bulunan merkezlerde M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üretilmeye başlanmış olmalıdır. DR 24 amphoralarından gelişen ve başlangıçta daha ince uzun formu

belirtilmiştir. Kulbun omuzda bağlandığı yerin içi tarafında yer alan yazıtta ise XMIΓ kısaltmasının şu

gövde yapısına sahip olan LR 2 amphoralarının gövdelerinin tamamen yivlendirilmiş olduğu görülmektedir LR 2 amphoralarının Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki merkezlerde yoğun olarak ele geçtiği görülmektedir. Özellikle Ege'de bulunan merkezlerde M.S. 4.– 7. yüzyıllara tarihlendirilen tabakalarda bu amphoraların sayıca üstünlüğü dikkati çekmektedir. Bu küresel formlu amphoraların daha kısa mesafeli yolculuklar için tasarlandığı kabul edilmekle birlikte LR 2 amphoralarının Britannia'nın batısındaki merkezlere kadar ulaştırıldığı ancak büyük oranlarda ele geçmedikleri görülmektedir (Şenol, 2009: s. 149- 150).

Farklı atölyelerde üretildiği bilinen LR 2 amphoralarının hacimlerinde 40 litreden 55 litreye kadar farklılıklar görülmektedir. LR 2 amphoraları Pieri tarafından üç grup altında incelenmiştir. LR 2 A grubu M.S. 5. yüzyılın ortası- 6. yüzyılın ortası, LR 2 B, M.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı- 7. yüzyıl arasında, LR 2 C grubu ise M.S. 7. yüzyılın başı- 9. yüzyıl arasında üretilmişlerdir (Pieri, 1998: s. 100).

6.2.1.2. Kil Yapısı

Karamürsel açıklarından Balıkçılar Tarihçi Ali Sönmez ve Sait AYDOĞAN (**Lev. XXIII; res. 46**) ile iletişime geçilerek Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne getirilen 2018-80 envanter numarası (**Kat. No: 32**) ile kaydedilen LR2 amphorası buluntu yerinin in situ konumuna yakın olması bakımından önem arz etmektedir. Hibe olarak Kocaeli Müzesi envanterine kazandırılan bu amphora Karamürsel açıkları, Marmara Denizi'nde Helenopolis antik kenti yakınından balıkçıların ağlarına takılarak açığa çıkmış bir amphoradır. Bu amphoranın kil rengi açık kahverengimsi bir renge sahiptir. Kil hamurunda katkı maddesi olarak az mika ve az miktarda taşçık kullanılmıştır.

6.2.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-80 envanter numarası ile kaydedilen LR2 amphorası tipolojik özelliklerinden yola çıkılarak anoloji yöntemiyle M.S. 7. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmiştir. Bu formun benzerleri Güney Kıbrıs'ta

şekilde okunduğu dile getirilmiştir: Χριστὸς Μαρίας ΓεVVα.

Paphos atölyelerinin atık tabakalarında bulunmuştur (Şenol, 2009: s. 250). 2018-80 envanter numaralı LR2-Yassıada tipi amphora üzerinde dört yüzeyde, toplam 5 adet graffiti yer almaktadır. Bu graffitiler Manisa Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak görev yapan Ülkü KARA tarafından okunmuş, 15/03/2019 tarihli inceleme raporu olarak Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne sunulmuştur. Bu rapora göre; *“graffitoların ilk ikisi kulpların üzerinde görülen birer X işareti/harfî olduğu, bir kulpta ΠΑ olarak okunan bir ligatür görüldüğü, bunun dışında amphoranın omuz bölümünün her iki tarafında, birbirinden ayrı içeriğe sahip graffiti yer aldığı, bir tanesinde CTE yazısının ΣΤεΦαVOç adına gönderme yapıldığının düşünüldüğü belirtilmiştir. Diğer omuz üzerindeki graffitonun içeriği hakkında şimdilik bilgi verilmediği dile getirilmiştir.”* (Lev. XXVI; res. 52). Kocaeli Müzesi Kapasitesi 29,2 litre olarak ölçülen amphora, Batı Karadeniz, Romanya, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs, Lübnan, Suriye, Mısır, İtalya ve Britanya'da dağılım göstermektedir.

6.3. KARADENİZ AMPHORALARI

Karadeniz'de çok sayıda antik kent ve limanın olduğunu antik yazarlardan biliyoruz. Bu antik kentlerin başlıcaları hiç şüphesiz Sinope, Herakleia Pontike ve Kholkis'tir.⁶

Sinope, Herakleia Pontike ve Kholkis gibi kentlerden Nikomedia'ya ulaşımında hiç şüphesiz **Kalpe/Kerpe Limanı** (Lev. XXXV; Res. 68, Res. 69- Lev. XXXVI; Res. 70- Lev. XXXVII; Res. 71- Lev. XXXVIII; Res. 73) önemli katkı sağlıyor olmalıydı. Kocaeli Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi koleksiyonunda yer alan amphoraların buluntu merkezlerinin Kerpe yerleşiminin kıyı kesimlerinde olması nedeniyle Kalpe'ye özel bölüm açmamız gerektiği düşüncesindeyiz. Bugünkü Kerpe diye anılan antik adı Kalpe olan bölgenin M.Ö. 5. ve 4. Yüzyıllarına ilişkin olarak Işık tarafından aktarılan anlatımlar şu şekildedir: (Işık, 2001: s. 45)

⁶ Bu şehirlerin dışında Karadeniz'de antik limanı olan kentler ve Karadeniz Deniz akıntıları için eklerde yer alan **Harita 1** ve **Harita 2'**ye bakınız.

"Hellenler bugünü, liman yakınındaki sahilde ve açıkta geçirdiler. Kalpe limanı adı verilen burası Asia Thrakiasındadır. Bu Thrakia, Pontos'un ağzından başlar, sağa doğru Herakleia'ya kadar varır. **Kürekle giden bir harp kadırgası Bizans'tan Herakleia'ya kadar uzun bir gün sarf eder.** Bu iki şehir arasında ne bir dost, ne de bir Hellen şehri vardır. Her yerde Bithynialı Thraklar otururlar. Bunlar, söylendiğine göre, **bir gemi kazası** neticesi olarak veya diğer bir surette ellerine düşen bütün Hellenlere çok eziyet ettiler. Kalpe limanı Herakleia'dan Bizans'a kadar olan yolun ortasındadır. Burada denize doğru çıkmış bir kara parçası vardır. Deniz tarafı en alçak yeri en aşağı yirmi kulaç yükseldiğinde kayalardan mürekkeptir. Bunu karaya bağlayan dil, en çok dört plethron genişliğindedir. Fakat bu dilin iç tarafındaki sahada **on bin kişi barınır.** Batı tarafına bakan bir kumsalı olan **liman kayaların hemen dibindedir.** Bu mevkiin sahası içindeki bir tatlı su pınarı denizin kenarından kaynar. Burada birçok ağaç bilhassa **gemi inşaatına yarayan ağaçlar denizin ta kenarında yetişmektedir.** Limana hakim dağlar takriben yirmi stadion kadar memleketin içerisine doğru uzanır, taşsızdır ve toprağı mümbittir. Deniz tarafından yirmi stadion kadar yeri birçok cins büyük ağaçlardan mürekkep bir ormanla kaplıdır. Geri kalan arazi geniş ve güzeldir. İçerisinde birçok kalabalık köyler vardır. Bu muntıkada **arpa, buğday, her türlü sebze, darı, susam, bol bol incir, güzel bir şarap veren pek çok asma çubukları, hulasa zeytin ağacından başka her şey yetişir...**(Xenophon, Anabasis, VI, IV, 16)" Bu anlatımdan yola çıkılarak bölgenin demografik yapısı limanın konumu, üretim unsurları, gemi kazaları hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Kocaeli Müzesi'nde korunan amphoralar da buna benzer bir kaza (fırtına vb.) sonucu Müze envanterine alınmışlardır. Xenophon dışında M.Ö. 2. yüzyılda ise Polybius (Polybius V. 88. 1-2.), Kalpe Limanında bahsetmekte ve yerini işaret etmektedir. Bu anlatımlar Kalpe Limanının yerini lokasyon olarak karşılamaktadır. M.Ö. 1-M.S. 1. yüzyıllarda Plinius (Plinius VI. 1. 4.) Kalpe Limanı'nın adını Calpas Limanı olarak anmakta, aynı yüzyıllarda Strabon (Strabon VII. 3. 7.) Kalpe adından söz etmektedir. M.S. 2. yüzyılda Kalpe Limanı adı, bölge hakkında bilgi veren ve aslen Nikomedialı olan Arrianus tarafından da Ksenophon'a gönderme yapılarak sıkça anılmaktadır "... Oradan Kalpe Limanı'na 210 stadia mesafe vardır. Kalpe Limanı topoğrafyası ve gemilerin demir atması için

uygun bir liman olması bakımından nitelikli bir yerdir...”, “Kalpe Limanı’ndan 20 stadia sonra, küçük tekneler için bir liman yeri olan Rhoe’ye gelinir” (Arrianus II. 3; XII. 4-5; XIII. 1)

Kalpe limanı üzerinde geniş araştırmalar yapan Aslan (Aslan, 2014: s. 133) M.S. 13.-14. yüzyıllarda Anadolu’nun Karadeniz kıyı yerleşimleri arasında gösterilen Kalpe Limanının “Carpi Limanı” adıyla anıldığını ve günümüzde de her ne kadar liman işlevini yitirmiş olsa da bölge Kerpe adıyla varlığını sürdürdüğünü, antik kaynaklardaki ifadelerden Kalpe Limanı’nın çağlar boyunca adının fazla değişmeden işlevini sürdürmüş olduğunu ve dolayısıyla da bu limanın çok uzun bir süre Bithynia bölgesindeki önemini koruduğunu belirtmiştir.

Kalpe Limanı, Nikomedia kentinin İstanbul Boğazını dolaşmadan Karadeniz’e ulaşımında ve Karadeniz’den gelen malların Nikomedia’ya ulaştırılmasındaki en kısa ve güvenli kara bağlantısını oluşturması nedeniyle olasılıkla Kalpe Limanı aynı zamanda bir aktarma limanı olarak da kullanılmış olmalıdır. Kalpe Limanı’nın bu alana inşa edilme nedeni olarak bir liman kenti değil daha çok bir yükleme ve demirleme limanı olduğu görülmektedir (Aslan, 2014: s. 138). Aslan’ın araştırmaları Kalpe Limanının Klasik Çağ’dan Geç Antik Çağa kadar kullanıldığını göstermektedir (Aslan, 2014: s. 141) (**Harita 17 ve 18**).

6.3.1. Sinope (Sinop) Amphoraları

Sinop’un 15 kilometre güneyinde Demirci atölyesi, M.S. 3. ve 6. yüzyıllarda aktifti. Doğu Akdeniz ve Karadeniz Bölgesi yönünde Sinope’deki üretime dayalı ticaretin izleri izlenebilmektedir. Sinope amphoraları Prof. Dr. Dominique Kassab TEZGÖR tarafından A, B, C ve D olmak üzere 4 ana gruba ve alt formlara ayrılmıştır (**Lev. XXIII; res. 45**).

6.3.1.1. Form Özellikleri

Sinope Tip C I amphoraları genellikle bir çift kordondan oluşan, ancak bazen basit üçgen kesitli bir gövde, yüksek ve dar bir boyuna, büyük çaplı omuzlar ile

başlayan ve dar ve sivri bir ayağı olan konik yapılı bir forma sahiptir. 1615 envanter nolu amphora tipik bir Sinope Tip C I amphorasıdır.

Sinope tip C II amphoraları genellikle bir çift kulptan oluşan, basit üçgen kesitli bir gövde olmak üzere, yüksek ve dar bir boyuna sahiptir. Büyük çaplı omuzlar ile başlayan ve dar ve sivri bir ayağı olan konik biçimli bir sınırlama ile (tip C Snp II) (Tezgör, 2010: Pl 3, 4, Pl. 98, 5-6). "Havuç Amfora-" olarak sıklıkla yayımlanmaktadır. Kocaeli Müzesi'nde 2018-103 envanter numarası (**Kat. No: 33**) ile yer alan amphora da aynı şekilde yukarıda değindiğimiz forma sahiptir.

Sinope Tip C III amphorası olan 908 envanter nolu amphora daha öncekilere benzer şekilde, ama daha küçük boyutlarda ve büzülme ile C Snp II ve III türleri sıklıkla birbirinden ayırt edilmeden yayımlanır. Bu amphora da "Havuç Amfora- " olarak sıklıkla yayımlanmaktadır.

Sinope Tip D I amphoraları berrak kil yapıları ile Sinope (Sinop) Demirci atölyesinden Sinope 1 Tip D olarak anılmaktadır. LRA 1 olarak da adlandırılan bu grup amphoraların en tipik özelliği küçük dışbükey tabana ve konik bir gövdeye sahip olmalarıdır (Tezgör, 2010: s.171). Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2014-47 (**Kat. No: 34**), 2017-9 (**Kat. No: 35**), 2017-10 (**Kat. No: 36**), 2018-109 (**Kat. No: 38**) ve 1618 (**Kat. No: 39**) numara ile kayıtlı amphoralar tipik birer Sinope I Tip D amphoralarıdır.

Sinope Tip D II amphoraları Sinope Tip D I 'e göre daha geniş omuz ve daha dar bir dış bükey ve sivri bir dip ile ayrılırlar (Tezgör, 2010: Pl. 99, fig. 5). Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2017-39 numara (**Kat. No: 37**) ile kayıtlı amphora form özellikleri itibariyle tipik bir Sinope Tip D II amphorasıdır.

6.3.1.2. Kil Yapısı

Sinope amphoralarında farklı kil yapılarına rastlanmaktadır. Pembemsi, kırmızımsı ve beyazımsı kil yapıları Sinope amhoralarında yaygınlıkla görülebilmektedir. Doğal kalsiyum, magnezyum ve demir silikatlarına verilen ortak ad olan piroksenin varlığı bu kil yapısında Prof. Dr. Dominiqe Kassab TEZGÖR

tarafından yaptırılan kimyasal analizlerle ispatlanmıştır. Fırının veya sıcaklığının, fırındaki atmosfere bağlı olarak kil yapılarında pembemsi, kırmızımsı ve beyazımsı renkler yaygındır. Karadeniz'in Güney ve doğu kıyıları boyunca daha geniş bir alanda tüm sektörler için şaşırtıcı değildir. Bu alanlar siyah kumlu plajlarla sınırlanmıştır. Piroksen kullanımı Sinope amphoralarının tüm parçaları için aynı yoğunluğu içermez. Örneğin boyunda ve bazı elemanların tutamakları, daha düşük olabilir (Tezgör, 2004: 106).

Kocaeli Müzesi'nde yer alan Sinope Tip C I amphorası olan 1615 envanter nolu (**Kat. No: 40**) amphora 7,5 YR 7/3 Pink yüzey ve 5 YR 7/6 reddish hamur rengine sahiptir.

Kocaeli Müzesi'nde yer alan Sinope Tip C II amphorası olan 2018-103 envanter numaralı amphoranın hamuru 5 YR 6/4 light reddish brown, yüzeyi ise 5 YR 6/3 light reddish brown rene sahiptir.

908 envanter nolu (**Kat. No: 41**) Sinope Tip C III olan amphora 5 YR 5/2 reddish gray yüzey ve 5 YR 6/8 reddish yellow hamur rengine sahiptir.

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2014-47, 2017-9, 2017-10, 2018-109 ve 1618 numara kayıtlı amphoralarda berrak macun olarak bilinen kil yapısı mevcuttur. 2014-47 nolu amhoranın hamuru 10 YR 7/4 very pale brown, yüzeyi 10 YR 7/4 very pale brown, 2017-9 envanter nolu amphoranın hamuru 10 YR 6/4 light yellowish brown, yüzeyi 10 YR 6/4 light yellowish brown renkte, 2017-10 envanter nolu amphoranın hamuru 2,5 Y 6/3 light yellowish brown, yüzeyi 2,5 Y 3/1 very dark gray renkte, 2018-109 envanter nolu amphoranın hamuru 2,5 Y 7/3 pale brown, yüzeyi 2,5 Y 7/3 pale brown renkte, 1618 envanter nolu amphoranın hamuru 2,5 Y 7/3 pale brown yüzeyi 2,5 Y 7/3 pale brown renktedir.

2017-39 envanter nolu Sinope Tip D II amphorası berrak macunlu kil yapısına sahiptir. Bu amphora 10 YR 7/3 very pale brown yüzey ve 10 YR 7/3 very pale brown hamur rengine sahiptir.

6.3.1.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Sinope Tip C I amphorası olan 1615 envanter nolu amphora M.S.4-5. yüzyıllara tarihlenmektedir. Satın alma yolu ile Müze envanterine kazandırılan bu amphora 19,98 litrelik bir hacme sahiptir.

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-103 numara ile kayıtlı geliş yeri ve şekli bilinmeyen amphorayı tipolojik özelliklerinden yola çıkılarak benzer örneklerle karşılaştırma yolu ile M.S. 4. ve 5. yüzyıllar arasına tarihlememiz mümkündür.

Sinope tip C (2018-103, 1615 v e 908 nolu amphora) olarak adlandırılan bu grup amphoraları Kuzey Karadeniz’de Olbia’da, Pantikapeion’da, Khersonessos’ta, Tanais’te, Trakya’nın batı sahillerinde, Kolchhis’te görmemiz mümkündür (Tezgör, 2010:s. 169).

908 envanter nolu Sinope Tip C III olan amphora Karamürsel Havaalanından Kocaeli Müzesine kazandırılmış olup, M.S.4. yüzyıla tarihlenmekte ve kapasitesi 6,16 litredir.

Sinope Tip D I amphoraları (2014-47, 2017-9, 2017-10, 2018-109 ve 1618 nolu amphoralar) M.S. 5 ve 6. yüzyıllar boyunca üretilmişlerdir.

Sinope Tip D I amphoraları Karadeniz’e daha az ihraç edilmiş gibi görünmektedir. Literatürde sadece bir boşluk olabileceği de düşünülmelidir. Öte yandan, Sinope Tip D I tipi koni şeklinde amphoralar Akdeniz bölgesinde çok sayıda mevcuttur (Tezgör, 2010:s. 171).

Kocaeli Valiliği tarafından hibe edilen 2014,47 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 6,45 litre, satın alma yoluyla Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)’den müze koleksiyonuna dahil edilen 2017-9 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 8,16 litre, satın alma yoluyla Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)’den müze koleksiyonuna dahil edilen 2017-10 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 5 litre, geliş yeri bilinmeyen 2018-109 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 5,43 litre, satın alma yoluyla müzeye kazandırılan 1618 nolu amphoranın kapasitesi ise 6,09 litredir.

2017-39 envanter nolu Sinope Tip D II amphorası satın Alma yolu ile Batı Karadeniz-Kerpe civarlarından Kocaeli Müzesi envanterine kazandırılmış olup, 5,87 litrelik bir hacme sahiptir. Bu amphoranın dağılım bölgeleri Karadeniz, Marmara, Doğu Akdeniz ve Mısır'dır.

6.3.2 Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi) Amphoraları

Sinope (Sinop) ile birlikte Karadeniz Bölgesinin en önemli ticari amphora üreticisi olan Herakleia'nın amphoraları da bölge ticareti için Sinope amphoraları gibi önemli yer tutar. Amphora geleneğinin Helenistik Dönemden başlayarak Bizans Dönemine kadar devam ettiğini görmek mümkündür.

6.3.2.1. Form Özellikleri

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2018-108 numara (**Kat. No: 42**) ile kayıtlı amphora tipik bir Herakleia Pontike üretimi amphoradır. Bu amphora literatürde Shelov E (**Lev. XX; res. 40**)-Zeest 104- Abramov 7. 6 7. 7- Krapivina 6 gibi araştırmacıların soyadları ile anılmaktadır. Bu amphoralar, özellikle de Heraclea Pontica bölgesinde, Güney Karadeniz kıyılarının merkezlerinde üretildi (Krapivina, 2010: 73).

6.3.2.2. Kil Yapısı

2018-108 envante nolu amphoranın yüzey rengi 10 YR 6/3 pale brown, hamur rengi ise 10 YR 5/4 yellowish brown'dur. Bu amphora de katkı maddesi olarak siyah kum ve kireç kullanılmıştır.

6.3.2.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne geliş yeri bilinmeyen bu amphora muhtemelen Karadeniz'de balıkçıların ağlarına takılarak Müzeye kazandırılan amphoralardandır. Bu amphoranın 14,06 litrelik bir hacmi vardır. 2018-108 envanter nolu amphora Karadeniz coğrafyasında dağılım göstermektedir.

6.3.3. Kholkis (Cholcis) Amphoraları

6.3.3.1. Form Özellikleri

Bu amphoralar ince, uzun içbükey gövdeli bir forma sahiptir. Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunda yer alan 2017-14 envanter numaralı (**Kat. No: 43**) amphora bu formu ile tipik bir Kholkis amphorasıdır.

6.3.3.2. Kil Yapısı

2017-13 envanter nolu amphora kahverengi kil yapısına sahiptir.

6.3.3.3. Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

Kahverengi kil yapısına sahip amphoralar M.S. 4. ve 7. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir.

Kuzey Karadeniz kıyılarında da yaygın olarak yer alan bu amphoralar (Inaışvılı ve Vashakıdze, 2010, 152) Tsikhisdziri'de, Nokalakevi-Archaeopolis'te 22 adet ortaya çıkarılmışlardır (Lomitashvılı ve Ian Colvın, 2010, s.37).

Karadeniz (Kefken- Kerpe ?) dolaylarından satın Alma yolu ile Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2017-13 envanter numarası ile kaydedilen amphora 10 YR 6/3 pale brown yüzey rengi, 5 YR 4/4 reddish brown hamur rengine sahiptir. Bu amphoranın kapasitesi 13 litredir.

6.4. MARMARA AMPHORALARI

6.4.1 Ganos Amphoraları

6.4.1.1. Form Özellikleri

Bizans şarap ticaretinin kanıtları olan küresel gövdeli kalın cidarlı Ganos amphoraları Marmara Denizi'nin kuzeydoğusunda bulunan Gaziköy (Ganos) ve Hoşköy (Hora) civarındaki atölyelerde üretilmiştir. Anadolu'da yoğun olarak ele

geçen bu amphoralar Prof. Dr. Nergis Günsenin yayınında Tip I olarak ele alınmıştır (**Lev. XXVII, res. 53 ve 54**). Gaziköy ve Hoşköy arasındaki yaklaşık beş kilometrelik kıyı şeridinde yapılan araştırmalarda düzinelerce fırın yeri saptanmıştır. Şarap ticaretinde kullanılan bu amphoralar M.S. 9.- 11. yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Marmara Denizi'nde yerleri saptanan birçok batığın kargosunu oluşturan Ganos amphoralarının Batı Karadeniz'de bulunan merkezlere de ihraç edildiği bilinmektedir. Bu amphoraların bazı örneklerinin boyunlarında genellikle üretici ismi simgelediği düşünülen monogram mühürler yer almaktadır (Şenol, 2003: s.116).

Ganos amphoralarının Tip I olarak adlandırılan grubunu üreten atölyeler, Tekirdağ'dan Gelibolu'ya kadar Marmara Denizi'nin kuzeybatısındaki kıyı şeridine yayılmıştır (Şenol, 2009: s.162). Günsenin Tip I olarak adlandırılan kalın cidarlı üzeri sık yivli sağlam görünümlü ve az kapasiteli amphoraların Doğu Akdeniz'den Karadeniz'in kuzeyine kadar dağılmış oldukları bilinmektedir. Özellikle Karadeniz'in batısında bulunan merkezlerde yapılan kazılar ve sualtı yüzey araştırmaları bu amphoraların Tuna Irmağı'nın kıyısında bulunan yerleşimlerde daha yoğun olarak kullanıldıklarını belgelemiştir (Günsenin, 1999: s. 19, fig. 3).

Ganos üretimi amphoraların Yenikapı kazılarında açığa çıkarıldığını bilinmektedir. Yenikapı kazılarında açığa çıkarılan Yenikapı 12 batığının replikası yapılarak 1200 yıl sonra denizle buluşturulmuş olması oldukça önemlidir **Lev. XXXIV; res. 67**).

“Ganos, Ortaçağ'da Trakya'nın büyük ve güçlü bir manastır merkeziydi. Bereketli ve sulak toprakları olan bir bölgedeydi. Manastırlar yüksekçe bir yamaçta, kendilerine bağlı köyler ise daha alçak, deniz kıyısına yakın yerlerde kurulmuştu. Manastırların gelirinin önemli bir oranı şarap üretiminden elde ediliyor olmalıydı. Manastırların doğal ortamı çok şanslıydı; iklim bağıcılığa elverişliydi, kıyıya yakınlığı üretimin nakliyesi için kolaylık sağlıyordu, kıyı şeridindeki derin kil yatakları şarap üretiminin sevki için yapılacak pişmiş toprak konteynerler için gereken çamuru doğal olarak yerinde sağlıyordu. Yazılı kaynaklarda sözü edilen

diğer benzer manastır yerleşimleri ile kıyaslanırsa, muhtemelen kendi gemilerine sahipti ve köylüler içinde usta gemi yapımcıları vardı. Manastırlar tepeden, aşağıdaki Ganos Limanı ve daha ilerideki Marmara Adaları'nı görür bir konumdaydı. Marmara Adası'nda, Ganos'a bağlı daha küçük manastır yerleşimleri (metochia) vardı ve bu yerleşimlerde de bağcılık yapılmaktaydı. Yüzey araştırmaları sonucunda, Marmara Adası'nın kuzeyinde Saraylar, güneyinde Topağaç mevkilerinde, Ganos amphoraları üreten fırın yerleri saptanıp, adada kil yataklarının olmayışı göz önüne alınarak, kilin Ganos'tan taşındığı görüşü benimsenmiştir. İşte, Theodosiacus Limanı'nda tüm bu üretimin parmak izleri olan amphoraları görmekteyiz” (Günsenin, 2006: s. 402).

“Amphoralar içerisinde sıvı malzeme olarak şarap taşındığını biliyoruz. Şarap insanların gastronomik, sosyal ve kültürel hayatına binlerce yıl önce girmiştir. Mezopotamya ve Mısırlılar kendi şaraplarını üretmekle beraber, Yunanistan ve Fenike'den daha fazlasını ithal etmişlerdir. Anadolu Hititler şarap üretiminin öncülerindendir. Şarap sadece bir tüketim maddesi değil, aynı zamanda törensel hayatlarının simgesel bir parçasıdır. Bayramlarında, hatta cenaze törenlerinde, şarkılar eşliğinde, tanrılarına şarap sunmuşlardır. Doğu Akdeniz'in iklimi şarap üretimini anakaranın kıyı bölgeleriyle sınırlarken, Batı Akdeniz adaları yüzlerce şarap üretim merkeziyle zenginleşmiştir. Antik Yunan dünyasında bağcılık, tarımsal ekonominin önemli bir parçası, aynı zamanda sosyal faaliyetlerde belirgin bir şekilde öne çıkan unsur olmuştur. Şarap tanrıları, özellikle Dionysos, bağbozumu festivallerinde kutlanır, bu “kutsal içecek” merkezli ritüeller toplumu etkilerdi. Roma döneminde de değişen bir durum olmadı; genişleyen verimli topraklarındaki üzüm hasadı devam edip, şarap hayatlarında ve pazarlarında ekonominin ana maddesi olarak yerini korudu” (Günsenin, 2006: s. 400).

6.4.1.2 Kil Yapısı

Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2014-41 (**Kat. No: 44**) ve 2018-105 (**Kat. No: 45**) numara ile kayıtlı Ganos/Günsenin Tip I amphoraları açık kahverengi ve çok soluk kahverengi kil rengine sahiptir. Bu amphoraların hamurunda katkı maddesi olarak kalker ve taşçık kullanılmıştır.

6.4.1.3 Tarihleme, Kapasite ve Dağılım

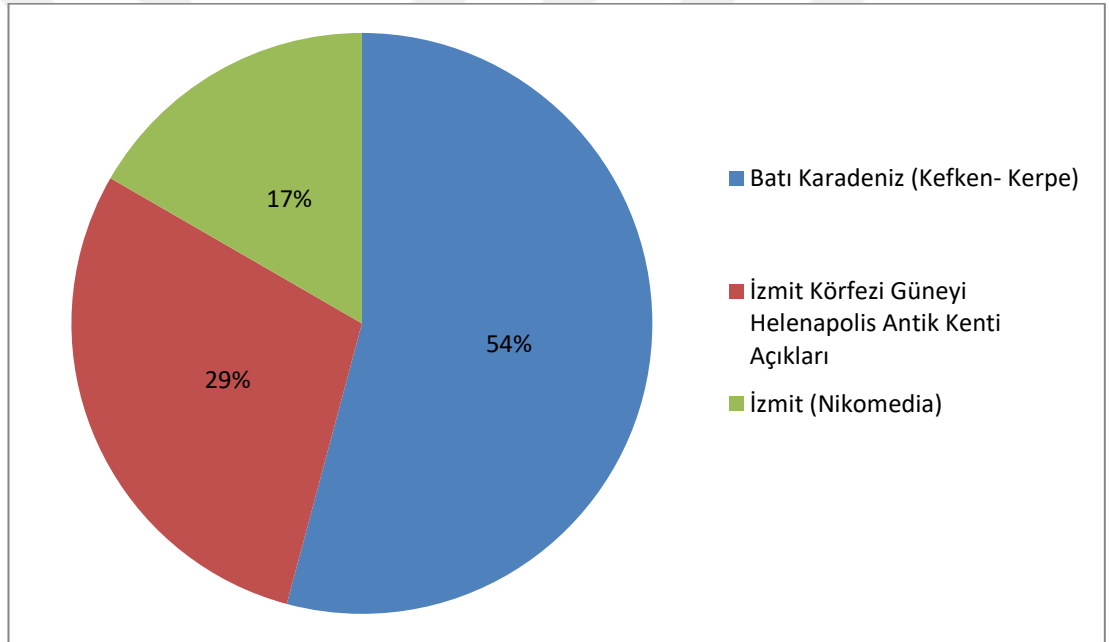
Kocaeli Müze Müdürlüğü envanterine 2014-41 numara ile kayıtlı Ganos/Günsenin Tip I amphoraları, tipolojik özelliklerine dayanılarak anoloji yöntemiyle M.S. 9. Yüzyıla, ve 2018-105 envanter numaralı amphora ise 11. yüzyıllara tarihlenmişlerdir. Bu amphoraların dağılım alanı Karadeniz, Marmara, Ege, Adriyatik Denizi ve Kıbrıs'tır. 2014-41 envanter numaralı amphoranın kapasitesi 8,29 litre, 2018-105 envanter numaralı amphoranın kapasitesi ise 23,36 litre olarak ölçülmüştür.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tez çalışmamız olan Kocaeli Müzesi Amphora Koleksiyonunun değerlendirilmesi sonucunda incelenen örneklerin, “amphora” tanımına birebir uyduğu gözlenmiştir.

Kocaeli Müzesi’nde yer alan 52 adet amphoradan buluntu yeri belli olan 24 adet amphoradan 13 adedi Batı Karadeniz (Kefken- Kerpe) civarından Kocaeli Müzesine kazandırılırken, 7 adedi Marmara Denizine kıyısı olan Helenopolis antik kenti açıklarından Kocaeli Müzesine gelmiştir. Amphoralardan dördü ise, İzmit Merkezden Kocaeli Müzesi envanterine kaydedilmiştir (**Harita 16**).

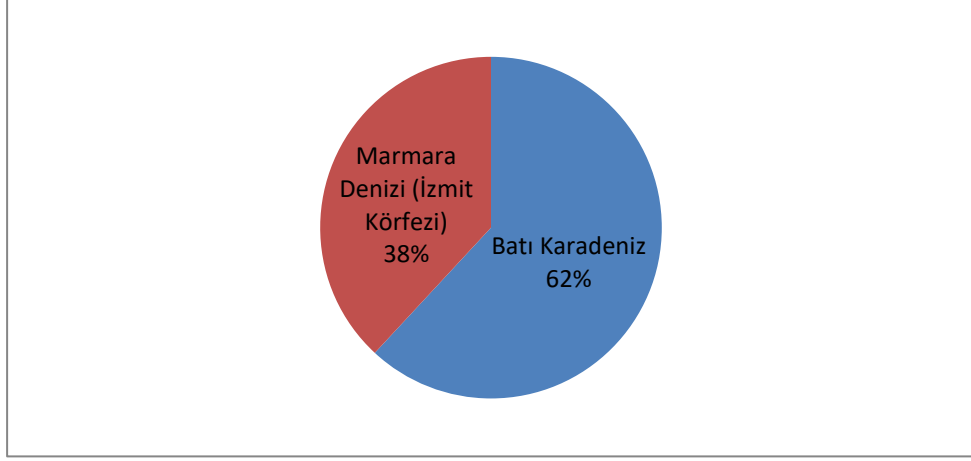
Tab. 7: Amphoraların Bölgesel Dağılımı

Kocaeli Müzesi amphoralarının buluntu yerleri dağılımına bakıldığında; %17’sinin İzmit Merkez; % 29’unun İzmit Körfezi Güneyi, Helenopolis antik kenti açıkları olduğu; koleksiyonun büyük çoğunluğunun %54 ile Batı Karadeniz (Kefken- Kerpe) kesimleri olduğu görülmektedir. Koleksiyonun en az kısmı İzmit (Nikomedia) gibi gözüксе de bu durum bölgede Bakanlar Kurulu kararı ile yürütülen bilimsel ekiplerce gerçekleştirilen uzun soluklu kazı olmayışına bağlı bir durum olarak

değerlendirilebilir. En düşük oranı temsil eden % 17'lik kısım Kocaeli Müzesi kurtarma kazıları sonucunda ortaya çıkmıştır. İzmit Merkezine yakın kıyılarda ve açıklarında hiçbir örneğin ele geçmediği görülmektedir. 1950'li yıllarda Körfezin kuzeyinden D100 karayolunun geçirilmesi sırasında İzmit Pertev Paşa Camii yanında dolgu yapıldığı bilinmektedir. O yıllara ait fotoğraflarda Pertev Paşa Camiinin Marmara Denizine oldukça yakın olduğu, günümüz uydu fotoğraflarında ise bu bölgenin toprak ile doldurulduğu görülmektedir. Bu durumda Nikomedia limanlarının da bu dolgu sırasında toprak altında kaldığını ve bu limanlar çevresinde bulunması olası batıklar ile içindeki amphoraların elimize geçmiyor olması açıklanabilecek bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Marmara Denizindeki tüm amphoraların % 29'luk bir oran ile Helenopolis antik kenti açıklarından Kocaeli Müzesine kazandırılmış olması, istatistiki olarak İzmit açıklarının ise buluntu açısından hiç örnek vermemesi bununla doğrudan ilişkili olmalıdır.

Kocaeli Müzesi amphoralarının % 11'i Arkaik Dönem, % 25'i Helenistik Dönem, % 19'u Roma Dönemi amphorası iken % 45 ile koleksiyonun büyük çoğunluğunu Bizans amphoralarının oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Buluntu yerleri dağılımında; kuzeyde Karadeniz, güneyde Marmara Denizi gibi iki denize kıyısı olan Nikomedia antik kentine ait amphoraların hangi denizden çıkartılarak Kocaeli Müzesi koleksiyonuna dâhil oldukları konusu da ayrıca önemlidir. Kocaeli Müzesi koleksiyonuna kazandırıldıkları kesin olarak bilinen 21 adet amphoranın; 13 adedi Karadeniz'den, 8 adedi ise Marmara Denizi-İzmit Körfezi'nden'dir. Karadeniz'den getirilen amphoralar Kocaeli Müzesi amphora koleksiyonunun % 62'sini, Marmara Denizi'nden getirilen amphoralar ise koleksiyonun % 38'ini oluşturmaktadır. İzmit Körfezi'nde sanayileşmeye bağlı kirlilik sebebiyle deniz tabanında oluşan balçık katmanı ve yine bu sebeplere bağlı olarak balıkçılık faaliyetlerinin daha az yürütülüyor olması nedeniyle ortaya çıkan amphora sayısının Karadeniz'e oranla daha düşük kaldığı anlaşılmaktadır.

Tab. 8: Amphoraların Çıkartılmış Oldukları Denize Göre Dağılımı

Karamürsel Havaalanı'ndan Kocaeli Müzesine kazandırılan 6 adet amphora ve 2018-80 envanter numaralı amphoraların buluntu yerlerine ve önemlerine ayrıca değinmek gerekmektedir: 2018-80 envanter nolu amphoranın çıkarıldığı yer İzmit Körfezinin güney kıyısında, Hersek Burnu ve Lagününün yaklaşık olarak batısında kalan, “göl burnu” olarak adlandırılan bölgedir. Bu bölge Helenopolis antik kenti olarak kaynaklardan bilinmektedir⁷ (Umar, 1993, 311), (**Harita 9**). Bu nokta Helenopolis Limanının girişine oldukça yakın bir noktadır. Aslında tam olarak Hersek Burnu ucunda suyun içinde kalmış olan bir mendirek (**Lev. VIII; res. 15**) bugüne kadar Helenopolis Limanı olarak anılsa da, bugün Hersek Lagünü olarak bilinen gölün geçmişte Helenopolis'in limanı olması, limanı besleyen akarsuların taşıdığı mil ve liman ağzını kapatan mendireğin su sirkülasyonunu engellemesi ile limanın yüzyıllar içinde mille kaplanmış oluşu ve bir lagüne dönüştüğü iddiası ve lagün içinde yer alan palamar bağlama taşı oldukça önem taşımaktadır. (Gölcük, Çibuk, 2018: 1-3). (**Lev. VII; res. 14**). Bu bölge açıklarından gelen 2018-80 envanter nolu amphoramız tipoloji bakımından M.S. 7. yüzyıla aittir. Bu coğrafyada yer alan balıkçılardan öğrenilen; amphora ve amphora parçalarının ağlarına takıldığı ancak korkudan denize atıldığı yönündeki bilgiden hareketle bu bölgede batık/batıkların sayısının da fazla olduğu yönünde çıkarım yapmamız mümkündür. M.S. 7. yüzyılda Arap akınları nedeniyle Bizans dünyası yanında Suriye, Filistin,

⁷ Helenopolis antik kenti için bkz. Bilge Umar (1993), Yer Adları, s. 311.

Mısır ve Kuzey Afrikadaki bütün limanlar Arapların kontrolü altına girmiş, ticari faaliyetlerin merkezi güneyden kuzeye kayarak Karadeniz olmuştur. Bu ticaretin izlerine Marmara ve Ege denizlerimizde gerçekleştirilen kazılarla ulaşılmaktadır. Karadeniz ve Akdeniz arasında bir ara deniz ve ticari geçiş noktası durumunda olan Marmara Denizinde ortaya çıkartılan ve zamanla nicelerinin çıkmasının beklendiği 2018-80 envanter numaralı amphora bu bakımdan önem arz etmektedir. Amphora formlarının görece küçülmesi ticaretin küçülmesi ile paralellik göstermektedir. Günümüzde de ambalaj formlarındaki küçülmeler ticaretin daralması, ekonomik zorlukların yaşanmasına (**Lev. XXIX; res. 58**) paralel olarak şekillenmektedir.⁸ Bu tip amphoralar, antik dönemdeki daha büyük ve daha hacimli amphoralara göre günlük kullanıma uygunluk gösteren formlarda imal edilmiş ve ticari taşımacılıkta kullanılmışlardır (Gölcük, Çibuk, 2018: 1-3).

Kocaeli Müzesine 1975 yılında gelen bir grup amphora ise yukarıda açıkladığımız bölgede başka batıkların olabileceği durumunu destekler niteliktedir.⁹ Helenopolis antik kentinin bulunduğu coğrafi kıyıların yakın siyasi tarihimiz açısından bir önemi daha bulunmaktadır. Kocaeli Müzesi koleksiyonunda bulunan 6 adet amphora, envanter kayıtlarında bu amphoraların müzeye geldiği yerin “Karamürsel Havaalanı” olduğunu göstermektedir. Helenopolis antik kentinin üzerine “oturmuş” olan “Karamürsel Hava Sahası”, 1950’lerde Amerika ile yaptığımız ikili antlaşmalar ile kurulmuş yakın zamana kadar bir Amerikan Üssü olarak kullanılmıştır. Bu dönemde Amerikalıların yasal olmayan yollarla amphora çıkarttıkları düşünülmektedir (**Lev. XXIX; Res. 57**).

2018-80 envanter nolu amphoranın kökeni olarak Kıbrıs, Güney Ege ve Kos Bölgesi düşünülmektedir. M.S. 7. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlediğimiz bu amphora Batı Karadeniz, Romanya, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs, Lübnan, Suriye, Mısır, İtalya ve Britanya’da dağılım göstermektedir. Karamürsel Havaalanından Kocaeli Müze

⁸ **Resim 58:** Döviz kurundaki artış nedeniyle tedbir alan birçok firma, ürünlerine zam yapmak yerine ürünün ambalajını küçültme yoluna gitti. <https://www.a24.com.tr/dovizden-etkilenen-firmalar-ambalaj-kucultuyor-haberi-40133705h.html?h=52>.

⁹ Torlonia kabartmasında bir geminin iskelele bağlanması ve bir işçinin iskelede Amphoraları taşıması betimlenmiştir (**Lev. IV; res. 7**). Yanı sıra günümüzde gemilerin limana bağlanışını gösteren fotoğraf için bkz. **Lev. V; res. 9**

Müdürlüğü'ne getirilen 912 nolu amphora Helenistik Döneme, M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen Rhodos amphorasıdır. Köken olarak Rhodos olan bu amphora Doğu Akdeniz, Ege, Rusya, Fransa ve İspanya'da dağılım göstermektedir. Karamürsel Hava alanından Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne getirilen 907 ve 909 envanter nolu amphoralar M.S. 1. yy. ortalarına tarihedğimiz Geç Rhodos amphoralarıdır. Bu örnekler Roma Amphoraları olup, Doğu, Batı Akdeniz ve İngiltere'de yayılım göstermektedir. Karamürsel Hava alanından Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne getirilen 908 envanter numaralı havuç tipli Sinope amphorası M.S. 4. yüzyıla tarihlenen Geç Roma- Erken Bizans amphorasıdır. Karamürsel Hava alanından Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne getirilen 911 envanter nolu amphora Forlimpopoli amphorasıdır. M.S.1-2. yüzyıllara, Roma Dönemine tarihedğimiz bu amphoranın kökeni Kuzey Adriyatik Dalmaçya kıyılarıdır. Dağılım bölgesi ise Marmara ve Akdeniz'dir.

Karamürsel Havaalanından getirilen 6 adet amphoraların kökenlerinin, tarihlemelerinin farklı olması bakımından Marmara Denizi'nde birden fazla batığa işaret ediyor olabilir. Bu 6 amphora Helenopolis anti kenti civarından Kocaeli Müzesi'ne kazandırılmalarına rağmen tarihlerinin Helenistik, Roma ve Geç Roma ve Erken Bizans amphoraları gibi geniş bir zaman dilimine ait olmaları bakımından bu antik kentin yanı sıra geminin varış noktalarının Astakos antik kenti ya da Nikomedia antik kenti ile ilişkili olmaları ihtimali daha olağan görülmektedir. 2018-80 envanter nolu amphoranın ise tarih olarak Helenopolis antik kenti ile Kıbrıs, Güney Ege veya Kos Kentleri ile olan ticarete bir nebze olsun ışık tutabilir.

Karadeniz-Kefken açıklarından balıkçılar tarafından 01.05.1979 tarihinde Kefken Jandarma Komutanlığına teslim edilerek, Kocaeli Müzesi'ne getirilen 1031 envanter nolu amphoranın kökeni Lesbos (Midilli)'dir. M.Ö. 520-480 Arkaik Döneme tarihedğimiz bu amphora Karadeniz, Kholkis ve Olbia'da dağılım gösteren amphoralardandır. Kökeni Panticapeum olan 2017-13 nolu Zeest 72 (Myrmekian) denilen Olbia Pontike'de de ele geçen amphorayı M.S. 2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlememiz mümkündür. Kökeni Kholkis olan 2017-14 nolu amphora M.S.4-6. yüzyıllar arasına tarihlenmekte olup, Karadeniz ve Gürcistan da dağılım göstermektedir. Kökeni Kilikia (**Harita 10**) olan 2017-11, 2017-12 nolu amphoralar,

Bizans Dönemine M. S. 5. ve 6.yüzyıl tarih aralığına vermemiz mümkündür. Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Kıbrıs ve Atina'da dağılım göstermektedir. Kökeni Sinope olan 2017-9 ve 2017-10 nolu amphoraların dağılım alanları Karadeniz ve Akdeniz olarak bilinmektedir. Birbirine tipolojik olarak oldukça benzeyen bu iki amphoranın aynı batıktan çıkmış olması ihtimali yüksektir.

2017-9, 2017-10, 2017-11, 2017-12, 2017-13 ve 2017-14 nolu amphoralar, Batı Karadeniz (Kefken-Kerpe) dolaylarından satın alma yolu ile 17.03.2017 tarihinde Kocaeli Müzesi'ne kazandırılan amphoralardır. Bu amphoraların buluntu yerlerinin Batı Karadeniz (Kefken-Kerpe) olması önemli bir bilgidir. Çünkü bu bilginin burada yer alan batıklara işaret ediyor olması bizlerin önemli sonuçlara ulaşmamızı sağlamaktadır. Karadeniz'in kuzeyinden Panticapum'dan yola çıkan geminin boğazı dönmek yerine Nikomedia'ya ulaşabilmek için Kalpe/Kerpe Limanı üzerinden kara yolu ile kısa yoldan ulaşım sağlaması konusu tartışılması gereken bir husus olarak gözükmektedir. Yine kökeni Sinope ve Kholkhis olan amphoralar için de aynı güzargahın kullanılmış olması akla yatkın gelmektedir.

Kalpe/Kerpe Limanı (**Lev. XXXV; Res. 68, Res. 69- Lev. XXXVI; Res. 70- Lev. XXXVII; Res. 71- Lev. XXXVIII; Res. 73**) Nikomedia kentinde ticaret yapan tüccarların İstanbul Boğazını dolaşmak yerine Karadeniz'e ulaşmaları ve Karadeniz'den gelen malların Nikomedia'ya ulaştırılmasındaki en kısa ve güvenli kara bağlantısını oluşturması nedeniyle Kalpe Limanının bir aktarma limanı olarak kullanılmış olması akla yatkın gelen bir husustur. Kalpe/Kerpe Limanı'nın bu alana inşası Theodosius Limanı gibi bir liman kenti değil daha çok bir yükleme ve demirleme limanı olduğunu düşündürmektedir. Kalpe Limanının Klasik Çağ'dan Geç Antik Çağa kadar kullanılması Bithynia bölgesi açısından önemini gözler önüne sermektedir.

Kökeni Kilikia Bölgesi olan 2017-11 ve 2017-12 envanter numaralı amphoraların Kefken ve Kerpe bölgelerinden Kocaeli Müzesi'ne kazandırılması ise batıkların varış noktaları konusunda soru işaretleri uyandırması bakımından ayrıca

önemlidir. Kilikia bölgesindeki güneyden kuzeye doğru olan bir ticaret hattı üzerinde, varış noktasının Nikomedia değil, Sinope, Kholkis ya da Panticapum gibi antik kentlere doğru bir hattın varlığından söz etmek daha uygun gözükse de halen tartışılması gereken bir konu olarak durmaktadır.

İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parselden Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı ile açığa çıkarılan etütlük Thasos (Taşöz Adası) amphorası Helenistik Dönem M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu amphora Doğu Akdeniz, Ege ve Karadeniz Bölgesi'nde yayılım göstermektedir. İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parselden Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı ile açığa çıkarılan 2018-85 envanter numaralı Herakleia Pontike amphorası Helenistik Döneme, M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmekte, Karadeniz ve Akdeniz'de dağılım göstermektedir. Sinope ile birlikte Karadeniz bölgesinin en önemli ticari amphora üreticisi Herakleia Pontice (Karadeniz Ereğlisi)'dir. Herakleia Pontice tipi amphora içinden çıkan bebek mezarı ile etkileyici buluntulardan biri olmuştur (**Lev. V; res. 10- Lev. VI; res. 11 ve 12- Lev. VII; res. 13**). Hocker pozisyonundaki bebek anne karnında 38-40 haftalık dönemdeyken, doğumdan hemen sonra hayatını kaybetmiş olmalı. Bu amphora tipi Karadeniz ve Akdeniz'de yayılım göstermektedir. İsu arazisinde II nolu lahtin kuzeydoğu köşesinde Roma tabakası içerisinde açığa çıkarılan 2018-85 envanter numaralı amphoranın her iki tarafında yukarıdan aşağıya inen ve döneminde yapıldığı anlaşılan kırık ve noksan boşluk bir kısım vardır. Bu bölümden amphoranın ikinci kullanım gördüğü anlaşılmaktadır. Amphoradaki boşluk bölümün 38-40 haftalık yeni doğan bebek cesedinin yerleştirilmesi için oluşturulduğu tespit edilmiştir. Pontica bölgesinde günümüzde de yetişen fındığın ve bundan elde edilen yağın, antik dönemde de aranılan bir ürün olması ve bölgede üretilen amphoralar içinde taşınmış olması muhtemeldir. İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parselden Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı ile açığa çıkarılan Zeest 72 (Myrmekian) denilen etütlük amphoranın kökeni Panticapeum'dur. Bu amphoranın bir benzeri Olbia Pontica'da da ele geçmiş olup, M.S. 2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir. Zeest 72 amphorası; 1 parselde, aşırı nemli bir ortamda, bir bebeğe

ait olduğu düşünölen tamamen erimiş haldeki iskelet parçalarının üzerine parçalı olarak konumlandırılmış vaziyette olup ikinci kullanım görmüştür.

Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı ile İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parselden açığa çıkarılan Helenistik, etütlük Thasos amphorası, 2018-85 envanter numaralı Helenistik Herakleia Pontike amphorası ile etütlük Panticapeum Roma Dönemi amphoralarının Nekropol alanından çıkmış olmaları, buluntu yerlerinin bilinmesi ve Kocaeli İli'nde bir nekropol sahasından çıkarılan ilk amphoralar olması bakımından dikkat çekicidir. İsu nekropol alanından 2016 ve 2017 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü kurtarma kazıları ile açığa çıkarılan amphora parçaları, amphoraların nekropol alanındaki ikinci kullanımlarını örnekleme açısından dikkate değerdir.

Batı Karadeniz (Kefken-Kerpe) dolaylarından satın alma yolu ile 17.03.2017 tarihinde Kocaeli Müzesi'ne kazandırılan amphoraların buluntu yerlerinin Batı Karadeniz (Kefken-Kerpe) olması da ayrıca önemli bir bilgidir. Çünkü bu bilginin burada yer alan batıklara işaret ediyor olması bizlerin gelecekte daha nice batık ve amphora ile karşılaşacağımızın göstergesi durumundadırlar.

Kocaeli Müzesi Amphora koleksiyonunda taşınan ürünlerin neler olduğu konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ancak amphoraların tipolojik değerlendirmeleri, üretim merkezlerinin tespitleri ile büyük oranda içlerinde şarap ve zeyinyağı taşındığını söylememiz mümkündür. Bu sıvı ürünler dışında nelerin taşınmış olabileceği konusunda fikir yürütmemiz olası gözükmemektedir. Amphoralar çıktıkları noktada gerekli önlemler alınarak analiz yapılması mümkün olmadan Müze'nin depo ve teşhirlerinde yerlerini almışlardır. Laboratuvar analizleri olmaksızın yorum getirmemiz doğru olmayacaktır.

Nikomedia'da yerel bir bağcılık noktası olarak Kocaeli Müze Müdürlüğü'nce 05/01/2018 tarihinde tespiti yapılan ve 08/01/2018 tarihinde III. derece sit alanı olarak tescile önerilen 0 ada 2178 parsel (**Lev. XXIV; res. 47**) antik üretime işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır. Kocaeli Üniversitesine çıkan ana yolun hemen batısında yöresel taştan yapılmış, dikdörtgen şekilli, içerisinde üzüm suyu

akıtmakta kullanılan 1 adet şarap ezme işliğı parçası (**Lev. XXIV; res. 48**) ve parsel üzerindeki çok sayıda çatı kiremidi parçası ve pithos parçaları alandaki üretime dair izleri halen taşımaktadır¹⁰. Yanı sıra hemen yol kenarında şarap işliğine ait olduğunu düşünülen 1 adet mermer şarap teknesi de (**Lev. XXV; res. 49**) bu üretimin arkeolojik verileri durumundadır. Bu taşınır kültür varlıklarından yola çıkılarak 0 ada 2178 parselde Bizans Döneminde şarap üretimi yapıldığını öne sürmek mümkündür. Şarap işliğinin yapıldığı alan tescilli Aytepe tümülüsünün yaklaşık olarak 20-30 m. batısında kalmaktadır. Deniz seviyesinden 330 m. yükseklikte olan bu mevki (Kabaoğlu Mahallesi) üzüm yetiştirmek için gerekli olan yükselti, güneş ışığına ulaşabilme ve yeterli eğime sahip bağcılık için uygun bir noktadır. Kaldı ki Kabaoğlu Köyünün bir bölümünün bugün de bu noktalarda bağcılık yaptığı görülmektedir. Antik kaynaklar Nikomedia’da üretilmiş şarap ticaretine dair veriler sunduğu gibi Osmanlı Döneminde yapılan bağcılığın sonunda ise bu bölgeden şarap ve kuru üzüm ticaretini göstermektedir. Şarap, özde tanelerin preslenmesi sonucu açığa çıkan şıranın fermantasyonu ile elde edilir. Şarap presleri genellikle bağ alanına yakın yapılır, böylece taşıma sırasında üzümün su kaybetmesi önlenmiş olurdu. Çevrede Müze Müdürlüğü’nce yapılmış olan yüzey araştırmasında halen yoğun olarak bağcılık faaliyetlerinin sürdürüldüğünün gözlenmesi bu bakımdan önemlidir. Bithynia’nın Karadeniz’den çeşitli devletlerle ilişkide olduğu bilinmektedir. Yoğun olarak Bizans Döneminde şarap üretimi yapılan alanda yer alan şarap teknesi ve şarap ezme- akıtma işliğı 25 sayılı ilke kararı kapsamında herhangi bir zarar görmemesi adına Kocaeli Müze Müdürlüğüne taşınmıştır. Tescil önerisi 2018 yılında Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nca kabul edilerek taşınmaz III. derece sit alanı ilan edilmiştir.

Khios (**Lev. XVIII, res. 36**) amphoraları içinde taşınan şarabın çoğunlukla zengin kesime hitap ettiği ve lüks nitelikte olduğu bu nedenle az rastlanan bir amphora türü olduğu bilinmektedir. Kocaeli Müzesi’nde 2 adet Arkaik Dönem 2 adet Helenistik Dönem Khios amphorası yer almaktadır. Knidos amphoralarının ise fakir ve orta kesime hitap etmesi nedeniyle oldukça yoğun olarak kullanıldığı kazılarda ve

¹⁰ Zeytinyağı işlik örneği için bkz. Lev.XXV, res. 50- 51.

batıklarda bolca ele geçtiği görülmektedir. Kocaeli Müzesi'nde 1 adet Helenistik Döneme tarihlediğimiz Knidos amphorası yer almaktadır. Helenistik Dönemin en büyük şarap ve ticari amphora üreticisi ve Akdeniz'in en büyük şarap ihracatçısı olan şehrin Rhodos olduğu anlaşılmaktadır. Kocaeli Müzesi'nden yer alan 3 adet Helenistik ve 3 adet Roma Dönemi Rhodos amphorası bu yaygın ticaret ağının adeta işaretçisi konumundadırlar.

Tüm amphoralarda olduğu gibi Kocaeli Müzesi amphoralarında da iç yalıtım, tıkaçlama, taşınma, depolanma ve kulp yapımı ile bütün bunlara bağlı ihtiyaçlar basit ve kullanışlı bir şekilde çözümlenmiştir. Birçok yöntem ve uygulama Helenistik Dönemlerden başlayarak Bizans dönemlerine kadar değişmeden devam etmiştir. Amphoraların içinin reçine (ve olasılıkla mum ve sakız) ile sıvanarak yalıtma yöntemi yüzyıllarca hiç değişmeden kullanılmıştır.

Tıpalar ve tıkaçlar, zamana ve döneme göre farklılıklar göstermiş olup, boyun ve ağız şekline göre biçimlendirilmiştir, amphoranın durumu ise; stil, materyal ve yapı bakımından, gövde çapı ve yüksekliği ile belli limitler içinde olduğu halde, çok geniş bir çeşitlilik ve sıralamaya sahiptir. Kaldırma, taşıma ve boşaltma yöntemleri Bronz Çağından, Orta Çağa kadar hemen hemen aynıdır. Bununla birlikte, Yunan amphorasının daha çok tek kişinin kolaylıkla taşıyıp kullanabileceği formda bir testi olduğu söylenebilir. Antik çağ süresince amphoraların depolara yerleştirilmesi ve gemilere yüklenmesi yöntemleri aynı kalmıştır, testinin şekline ve kalitesine bağlı olan elemanlar gelişmiştir. Böylece Yunan testileri Akdeniz'in bu uzun zaman süreci ve geleneği içinde daima kullanılmış ve birçok yaygın tipin ortaya çıkmasını sağlamıştır. (Keohler, 1986: s. 67).

Kocaeli Müzesi amphoralarında herhangi bir kil analizi yapılmış değildir. Gözlem esaslı yapılan değerlendirmelerde içlerinde kullanılan katkı maddelerinin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kil renklerinin neler olduğu konusu Munsell kataloğu kullanılarak sonuçlandırılmaya çalışılsa dahi deniz altında yüzyıllar boyu bu amphoraların kalmış olması nedeniyle değerlendirmelerimizde bir takım sapmalar ortaya çıkmış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Kocaeli Müzesi'nde yer alan Arkaik Döneme ait Khios, Lesbos ve Mende amphoraları; bu dönemde bu yerleşim yerleri ile Nikomedia'nın ticaret içerisinde olduğunu göstermiştir. Kocaeli Müzesi'nde yer alan Helenistik Döneme ait Rhodos, Knidos, Thasos, Khios ve Herakleia Pontike amphoraları; bu dönemde bu yerleşim yerleri ile Nikomedia'nın ticaret içerisinde olduğunu kanıtlar. Kocaeli Müzesi'nde yer alan Roma Dönemine ait Rhodos, Forlimpopoli, Panticapeum, Kos, Kholkis amphoraları; bu dönemde bu yerleşim yerleri ile Nikomedia'nın ticaret içerisinde olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Kocaeli Müzesi'nde yer alan Bizans Dönemine ait Kos, Kilikia, Sinope, Herakleia Pontike ve Ganos amphoraları; bu dönem de bu yerleşim yerleri ile Nikomedia'nın ticaret içerisinde olduğunu belgeleri durumundadır. Özellikle Kocaeli Müzesi'nde yer alan 9 adet Sinope amphorası bu kent ile Nikomedia arasında yoğun bir ticaret ağına ait izler taşıması bakımından önemlidir.

Kocaeli Müzesi Amphoraları arasında yer alan Herakleia Pontike, Sinope, Kholcis ve Panticapeum Amphoraları ticaret ağının genellikle Karadeniz'in doğu kesimleri ile yoğunlaştığını ortaya koymuştur. Karadeniz'in batı kesimlerinde yer alan antik kentlere dair bir amphora türüne, şimdilik Kocaeli Müzesi'nde rastlanmamış olması da dikkat çekici bir veridir.

Taşımacılıkta hiç şüphesiz akarsuların önemli bir payı olmalıdır. Antik Nikomedia'ya kuş uçuşu yaklaşık olarak 1700 metre mesafede yer alan Sapanca Gölü'nün taşımacılıkta kullanılıp kullanılmadığı konusunda elde yeterli veri olmayışı kafalarda soru işareti oluşturmaktadır. Yine aynı şekilde kuzeybatı Anadolu'nun en büyük akarsuyu olan Sakarya Nehri'nin Karasu'da denize döküldüğü bilinmekte ancak üzerinde antik dönemde taşımacılık yapılıp yapılmadığı konusu halen araştırılması gereken bir konudur. Oysa Almanya kara ormanlarından doğup 2700 km. sonra Karadeniz'e dökülen Tuna Nehrinin tüm çağlar boyunca Avrupa ticaretinde önemli bir güzergâh olduğu bilinmektedir. Sakarya Nehri üzerinde bu tarz bir ticari ulaşım sisteminin kullanılıp kullanılmadığı konusunda çalışma yapılmadığından bölgenin akarsularının ticaret yolları olarak kullanıp kullanılmadığı konusunda bilgiye sahip değiliz.

Amphoraların, Grek dünyasında birçok yerde farklı ve çeşitli formlarda üretildiği görülmektedir. Knidos, Rodos, Kos, Khios, vb. amphoraların tamamının farklı form ve örnekleri olması amphoraların içinde taşınan malların, pazarlarda tanınmasını sağlama amacına yöneliktir. Kocaeli Müzesi amphoralarının farklı form özellikleri katalog bölümünde verilmiştir. Grek ticari amphoralarının, değişik kentlerin bir simge olarak kabul ettikleri kendilerine özgü formlarını yansıtmış oldukları bilinen bir durumdur. Arkaik dönem Grek amphoraları geniş omuzlu, geniş karınlı, basık ve küçük yassı kulplu yapılrken, daha sonraki dönemlerde, hacimler küçülmüş, boylar uzamıştır. Ayrıca formlar yapım merkezlerine göre, değişim göstermektedir. Dip şekillerinde ise oldukça belirgin bir çeşitlilik görülmektedir. Bu form değişimlerini Kocaeli Müzesindeki amphoralarda da belirgin bir şekilde görmemiz mümkündür.

Helenistik ve Roma dönemlerinde amphoraların büyük, ağır bir yapıda ve sağlam dikey, kulak kulplu oldukları görülmektedir. Kocaeli Müzesi amphoralarında bu form yapısı doğrudan kendini hissettirmektedir. Bu dönemlerin 'normal boyutlardaki amphoralarının tek kişi tarafından kulpundan ve dibinden, ağır olanlarının ise iki kişi tarafından aynı şekilde taşınıp gemilere yüklendiğine dair görseller mevcuttur (**Lev. IV; res. 7-8**). Amphoraların formuna ve ağırlığına bağlı olarak kulplar değişik form ve boyutlarda yapılmıştır. Kocaeli Müzesi amphora formlarında dikey, yatay, oval ve yassı kesitli kulplar görülmektedir. Helenistik dönemde diplerde belirgin bir değişim ve çeşitlilik karşımıza çıkmıştır. Mantar ve düğme şekilli tutamaklara sıkça rastlanmaktadır. Ancak Kocaeli Müzesi Amphoraları arasında bu tür tutamaklara rastlanılmamıştır. Roma döneminde özellikle sivri dip geleneği yaygınlaşırken Bizans döneminde diplerin yuvarlaklaşarak sivri formun tamamen ortadan kalktığını ve onun yerine dipte bir noktanın kaldığını görmekteyiz. Kocaeli Müzesi'ndeki Günsenin Amphoraları bu formu oldukça iyi örneklemektedir (Alpözen vd, 1995: s. 57). Geç Roma amphoralarında geniş karın formu Bizans'ta esas şeklini alarak, sivri dip ortadan kalkmıştır. Yassıada M.S. 7. yy Bizans batığından çıkartılan küresel ve silindir formlu amphoraların farklılığı şekil ve dekoratif detaylarda kendini göstermektedir. Amphoralardaki benzerlikler genel

görünüşte hissedilmektedir. M.S. 10. – 13. yy. amphora formları benzerlikler göstermekte, bezeme düzeyinde farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Bizans döneminde yuvarlak dipli amphora üretimi yaygın olarak devam etmiş, hamur türü ve kalitesi yöreye, döneme ve atölyeye göre değişmiştir.

Kocaeli Müzesi'nde yer alan amphoralar üzerinde yürütülen tez çalışmasında; M.Ö. 5. yüzyıldan, M.S.11. yüzyıla kadar uzanan büyük bir zaman dilimi içerisinde üretildikleri tespit edilen Kocaeli Müzesi amphoralarının kil yapılarında farklılıklar olduğu görülmüştür. Hemen hemen her çeşit kil yapısına rastladığımız bu amphoraların üretim merkezlerinin nehir, deniz ve kil yataklarına olan yakınlıklarının hammaddenin oluşumunda önemli etkisi olduğu düşünülmektedir.

Amphoralar üzerinde gözleme dayalı olarak yürüttüğümüz bu tez çalışmasında ilerleyen yıllarda yapılabilecek olan arkeometrik, petrografik ve geometrik morfometrik, XPRF çalışma ve analizlerin, burada incelemesi yapılan amphoraların yapılarının daha iyi anlaşılmasına fayda sağlayacağı ümidi içerisindeyiz. Hem Marmara hem de Karadeniz'de ileride yapılacak olan sonar denizaltı taramalarının batık alanların tespitini hızlandıracağını düşünmekteyiz.

Antik çağların en önemli depolama ve taşıma malzemesi olan seramikler insanın ilk çanak çömlek üretmeye başladığı, günümüzden 9000 yıl öncesinden beri değişik formlarda karşımıza çıkmış ve 1950'lere kadar kullanım görmüştür. Amphoraların tahtı büyük deniz taşıtlarının, konteyner tarzı çoğunluğu plastik malzemeden üretilmiş yeni formların ortaya çıkması ile sarsılmış, bunun yanında günlük yaşamda da ev içlerinde su küplerinin ve depolama kaplarının yerini plastik, cam ve çelikle yer değiştirmesi ile son bulmuştur.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

- Arrianus (2005). Arrianus'un Karadeniz Seyahati (Çev. M. Arslan), İstanbul.
- Homerus (1984). Odysseia. (Çev. A. Erhat, A. Kadir). İstanbul: Can Yayınları.
- Ksenophon (1998). Onbinlerin Dönüşü (Çev. T. Göçgöl) İstanbul.
- Philinius, Epistulae (1999), 10. Kitap. Genç Plinius'un Anadolu Mektupları, çev. Çiğdem Dürüşken, Erendiz Özbayoğlu. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Strabon (2000). Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII, XIII, XIV). (Çev. A. Pekman). İstanbul: Arkeopera Kitabevi.
- Strabon (2005). Antik Anadolu Coğrafyası, XII-XIV (Çev. A. Pekman), İstanbul.
- Texier, Charles (2002). Asie Minor (Küçük Asya). cilt 1 (Çev. Ali Suad), Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmet Vakfı.

Modern Kaynaklar

- Akkurnaz, Fatma Buse (2016). Eski Yunan ve Roma Kaplar-İşlevler. İstanbul: Arkeopera Kitabevi.
- Alkaç, Erkan (2012). "Korykos (Kilikia) Yüzey Araştırmalarında Bulunan LR 1 Amphoraları", OLBA 20, 323- 344.
- Alkaç, Erkan (2013). "Silifke Müzesi'nden Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar". Cedrus 1, 107-124
- Alpözen, Oğuz (1975). "Bodrum Müzesi Ticari Amphoraları". TAD, sayı: XXII-2, Ankara.
- Alpözen, Oğuz, A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2.
- Asal, Rahmi (2010). Yenikapı Marmaray ve Metro Kurtarma Kazıları Buluntuları Işığında İstanbul'un Roma ve Bizans Döneminde Deniz Ticareti. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

- Aslan, Erdoğan (2006). Mezar Stelleri Üzerinde Betimlenen Motiflere Göre Antik Çağ Gemileri, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Aslan, Erdoğan (2014). Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı. OLBA XXII s.133. Mersin Kaam Yayınları. s. 129-154.
- Aslan, Erdoğan (2017). “Kekova Adası, Knidos, Phaselis, Anemurium Antik Kentleri Sualtı Araştırmaları”. TINA, Denizcilik Arkeoloji Dergisi sayı: 8, 110-131.
- Aydın, Şengül G. (2017). “Nehir-Göl-Deniz Birleşiminde Bir Kazı Yeri (İlk Beş Yıllık Çalışma). Şu Kitapta: Editör: Şengül G. Aydın. İstanbul Küçükçekmece Göl Havzası Kazıları (Bathonea). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. 1-13.
- Aydın, Haldun (2018). “Avcılar’da Çağlar Boyunca Uluslararası Bir aktarma Limanı (Bathonea)”. Şu kitapta: Editör: Şengül Aydın. Bütün Yollar Avcılar’dan Geçer –Uluslararası Avcılar Sempozyumu. İstanbul: Alev Yayınları, 105- 113.
- Abufalia, David (2011). Büyük Deniz. (Çev. Gül Çağalı Güven). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bass, George, Frederick Van Doorninck (1971). “A Fourth-Century Shipwreck at Yassiada”, AJA, Vol 75, No:1, January. 27-37.
- Bass George, Frederick Van Doorninck (1982). Yassiada, Volume I, A Seventh-Century Byzantine Shipwreck, Teksas, 155-188.
- Bass, George (1996). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi’ndeki Batıklar. (Çev. Sema Pulak). Ankara: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 3.
- Bass, George (2003). Su Altında Arkeoloji. (Çev.: Zeynep Hasırcıoğlu). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Baylan, Saadet (2008). 2006-2007 Tralleis Kazılarında Ele Geçen Amphoralar. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Bilir, Ahmet, Serkan Gündüz ve Can Ciner (2017) “2016 yılı Vordonisi Sualtı Araştırmaları” Editör: Mehmet Bezdin. TINA Dergisi sayı: 08 İstanbul: Promat Basım Yayın A.Ş. 132-150.
- Cankardeş, Şenol, Gonca (2006). Klasik ve Helenistik Dönem’de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri. İstanbul: Ege Yayınları.
- Cankardeş, Şenol-Alkaç (2007).“Amphora Mühürlerinde Rhodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretim, NAGIDOS”, Şu kitapta: Editör: S. Durugönül. Results of an

- Excavation in an Ancient City in Rough Cilicia, Adalya Suppl. Ser. 6, Antalya, 241-297.
- Cankardeş Şenol, Gonca (2009). “Antik Dönem’de Amphora Kullanımı”. Şu kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi’nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz’de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. 7-19.
- Çaltı, Nedim (2008). Tarih Öncesinden Günümüze Zeytinyağı Saklama Kaplarının İncelenmesi ve Seramik Malzemedden Uygulanması. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çetin, Özden (1994).“Dünya’nın En Eski Batığı”. Atlas, sayı: 11, Hürriyet Yayınları, 30.
- Çibuk, Kemal (2017).“Doğu Marmara’da Ana Tanrıça (Kybele) Kültü ve Tasvirleri”. Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk Selvi, Doç. Dr. Bilal Çelik, Dr. Ali Yeşildal. Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III kitabı, Kocaeli: 165-192.
- Çibuk, Kemal, Esra Kahraman vd. (2019) Nikomedia’nın Antik Sinop Kenti ile Olan Ticareti, Uluslararası Mili Mücadele Döneminde Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi- Kültürü Sempozyumu VI. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları. Kocaeli. Özet kitapçığı s. 107.
- Doğancı, Kamil (2007). Roma Principatus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 284) Bithynia Eyaleti Valileri (Prosopografik Bir İnceleme), (Doktora Tezi), A.Ü.S.B.E. Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Doğer, Ersin (1991). Antik Çağda Amphoralar. İzmir: Sergi Yayınevi.
- Dögerli, Pınar, B. Kafaoğlu (2004). “Annemin Çıkını” Yonca Değerli Koleksiyonu “Bir Grup Amphora Kataloğu”.İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Dressel, Heinrich (2015). Corpus Inscriptionum Latinarum, Cilt 15, 241-253.
- Durukan, Murat (2015). “Geç Antik Çağ’da Doğu Akdeniz’deki Ekonomik Gelişmenin Nedenleri: İpek Yolu ve Baharat Yolu’nun Rolü, LR1 Amphoraları ve Kilikia’daki Diğer Kanıtlar”, Adalya 18.
- Ekin, Emre (2014). Nikomedia ve Çevresinden Roma Dönemi Pişirme Kapları. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli.
- Erdem, Zeynep Koçel (2012). Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü. Mayıs 2012, sayı: 34. 23-25.
- Erten, Hasan N. Dominique Kassab Tezgör, Işık R. Türkmen, vd. (2004). “The Typology and Trade of The Amphorae of Sinopee. Archaeological Study and

Scientific Analyses”. Şu kitapta: Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5, Atina: Danish Institute Publication, 103-115.

Fınley. M.I. (2007). Antik Çağ Ekonomisi. (Çev. Hatice Palaz Erdemir). İstanbul: Arkeopera Kitabevi.

Fıratlı, Nezh. (1959). İzmit Tarihi ve Eski Eserleri Rehberi, İstanbul.

Fıratlı, Nezh (1971). İzmit Şehri ve Eski Eserleri Rehberi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Foss, Clive (2002). Anadolu’da Ortaçağ Kalelerinin İncelenmesi II, Nikomedia, (Çev. F. Yavuz Ulugün), Kocaeli.

Friedman, Z. (2008). “Geçmişten Günümüze Mozaik Köprüsü”, Şu kitapta: Editör: M. Şahin, IV. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyum Bildirileri, TC. Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırma Merkezi, AIEMATürkiye, Bursa.

Galitekin, Ahmed Nezh (2006). Kocaeli Su Medeniyeti Tarihinden Birkaç Damla, Kocaeli.

Girgin, Onur (2014). Nikomedia ve Çevresinden Roma ve Bizans Dönemi Sütun Başlıkları. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli.

Gordon, Stewart (2015). Onaltı Batıkta Dünya Tarihi (Çev. Zülal Kılıç). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Gölcük, Rıdvan (2015). "Hereke Kalesi Kazısı ve Kocaeli’de Bir Sualtı Keşfine Dair". Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk Selvi, Doç. Dr. Bilal Çelik, Dr. Ali Yeşildal. Uluslararası Karamürsel Alp Sempozyumu II kitabı. Kocaeli: 131-147.

Gölcük, Rıdvan (2015). "Osmanlı Batığı: Fırtınanın Güllesi". İstanbul: Atlas Dergisi, 2-3.

Gölcük, Rıdvan (2016). "Kocaeli Müzeciliği'nin Kısa Öyküsü". Kyöd Dergisi, Kocaeli: 121-123.

Gölcük, Rıdvan, Esra Kahraman (2016). "Gebze’de Bir Bizans Sarnıcı". Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk Selvi, Doç. Dr. Bilal Çelik, Dr. Ali Yeşildal. Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III kitabı. Kocaeli: 321-334.

Gölcük, Rıdvan (2017). “Nikomedia Uyanıyor”. Aktüel Arkeoloji 60. sayı: 54-57.

Gölcük, Rıdvan. Kemal Çibuk (2018). “Helenopolis’in Sırları”. Aktüel Arkeoloji Mart-Nisan, 62. sayı: Tüpraş Yayınları. 1-3.

- Gölcük, Rıdvan. Aylin Gölcük (2018).“Rus Salatasından Amerikan Salatasına: Türk-Amerikan İlişkilerinin Kocaeli Arkeolojisine Yansıması”. Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk Selvi, Doç. Dr. Bilal Çelik, Dr. Ali Yeşildal Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi Kültürü Sempozyumu IV. cilt II, 1467-1477.
- Grace, Virginia (1961). Amphoras and the Ancient Wine Trade American School of Classical Studies at Athens 6.
- Grace, Virginia (1979a). Amphoras and Ancient Wine Trade. Excavations of The Athenian Agora. Picture Book, No. 6 (2. edition) Atina: American School of Classical Studies at Athens.
- Grace, Virginia (1979b). "Exceptional Amphora Stamps". Şu kitapta: Editörler: Kopcke G., Moore M.B. Studies in Classical Art and Archaeology, a Tribute to Peter Heinrich von Blankenhagen (Locust Valley, N.Y.) 117-127.
- Güçlü, Deniz (2007). Antik Bithynia Bölgesinin Tarihsel İçerikli Yazıtlar Kataloğu ve Tarihçesi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Gülsefa, Gonca (2015). 2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları, Uludağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa.
- Gülsefa, Gonca (2016). “2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları” Şu kitapta: Editör: Derya Şahin. Myndos Kazı ve Araştırmaları I. Uludağ Üniversitesi Yayınları. Bursa: 35-160.
- Güney, Hale (2008). Nikomedia (İzmit)’da Sikke Basımı ve Kentin Roma Dönemi Kent Sikkeleri, in Marmara Araştırmaları Sempozyum Bildirileri, Editör: B. Erciyas, Ege Yayınları, İstanbul: s. 41-61.
- Günsenin, Nergis (1989). “Amphores Byzantines Dans Les Musees 1997 Turcs" Recherches sur la Ceramique Byzantine, Bulletin, Supplement XVIII 267-276.
- Günsenin, Nergis (1990). Les Amphores Byzantines. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Paris: 21-24, PL. LXXI.
- Günsenin, Nergis (1999). "From Ganos to Serçe Limanı", The INA Quarterly, 26. 3, 1999.
- Günsenin, Nergis (2006). "Ganos Limanı’ndan Portus Theodosiacus’a". Şu kitapta: Trade In Byzantium, Vol 1, 399-402.
- Inaishvili, Nino ve Nineli Vashakidze (2010). “Typology and Chronology of Greek, Roman and Early Byzantine Amphorae from Petra-Tsikhisdziri”. Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili. Varia Anatolica XXI Patabs I

- Production and Trade of Amphorae In The Black Sea”, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 151-152.
- Kara, Ülkü (2017). “Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea?) Kazılarında Ele geçen Dipintolu LR2 ve Damgalı LR13 Amphoraları”. Şu Kitapta: Editör: Şengül G. Aydıngün. İstanbul Küçükçekmece Göl Havzası Kazıları (Bathonea). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. 277-286.
- Karpuz, G. Geyik, Kemal Çibuk (2016). “Kocaeli Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi’nde Bulunan Cam Bilezikler”. Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk Selvi, Doç. Dr. Bilal Çelik, Dr. Ali Yeşildal. Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III, Kocaeli: 283-296.
- Kaya, Dürdane, Ahmet Aslan (2017). “Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea?) Kazılarında Bulunan Amphora Tıparları”. Şu Kitapta: Editör: Şengül G. Aydıngün. İstanbul Küçükçekmece Göl Havzası Kazıları (Bathonea). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. 287-296.
- Kızıllıslanoğlu, H. Asena (2014). “Elaiussa Sebaste’den Baetica Üretimi Amphoralar”, Olba 22, 231-250.
- Kızıllıslanoğlu H. Asena, Erkan Alkaç (2014). “Elaiussa’da Ele Geçen Helenistik Dönem Rhodos Amphora ve Amphora Mühürleri”, Adalya 17, 55-68.
- Koca, Yasemin Nemlioğlu, “Kocaeli Limanlarının Tarihsel Gelişimi ve Deniz Ticareti” Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Ed. Haluk Selvi, M. Bilal Çelik. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları. 2015 Kocaeli 821-847.
- Kocabaş, Ufuk, Işıl Özseit Kocabaş (2012). “Yenikapı Batıklarında Teknoloji ve Konstrüksiyon Özellikleri: Bir Ön Değerlendirme”. Yenikapı 12, Şu kitapta: Editör: Ufuk Kocabaş. Yenikapı Shipwrecks/Yenikapı Batıkları cilt 1. İstanbul: Ege Yayınları. 112-124.
- Körsulu, Hatice (2006). Nagidos Helenistik Dönem Seramikleri. Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Krapivina, Valentina V. (2010). “Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. In Olbia Pontica”. Şu kitapta: Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea”, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 69-73.
- Kurul, Erkan (2014). "Rhodos'luların Denizcilik Yasası” Cedrus II, 527-549.
- Lloyd, Seton (1998). Türkiye’nin Tarihi, Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları, (Çev. Ender Varinlioğlu), Ankara.
- Lomitashvili, David ve Ian Colvin (2010). “Late Roman-Early Byzantine Kilns and Production From Nokalakevi-Archaeopolis”. Editörler: Dominique Kassab

- Tezgör ve Nino Inaishvili *Varia Anatolica XXI Patava I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea*, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 35-38.
- Mimaroğlu, Sinan (2011). "Kadıkalesi /Anaia Bizans Dönemi Amphoraları", *Sanat Tarihi Dergisi*, sayı: XX/1, Nisan, 63-92.
- Munsell Color (2017). *Munsell, Soil-Color Charts with genuine Munsell color chips, Grand Rapids.*
- Okan, Emre (2013). "Çeşme Müzesi Ticari Amphoraları", *Arkeoloji Dergisi*, XVIII, 127- 140.
- Ökse, A.Tuba (2012). *Önasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek. İstanbul: Arkeopera Kitabevi.*
- Ökse, A.Tuba (2015). *Arkeolojik Çalışmalarda Seramik Değerlendirme Yöntemleri. İstanbul: Arkeopera Kitabevi.*
- Öniz, Hakan (2009). *Temel Sualtı Arkeolojisi. İstanbul: Arkeopera Kitabevi.*
- Öniz, Hakan (2016). *Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi.*
- Öniz, Hakan (2018). "Giriş". Şu kitapta: Editör: Doç. Dr. Hakan Öniz. *Su altı Kültür Mirasının Korunması. İstanbul: Arkeopera Kitabevi, 10-13.*
- Özdaş, Harun (1992) “Antik Dönem Çapa Yapım Teknolojisi, Sınıflandırması ve Bodrum Müzesi Çapaları”, *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları, Cilt 1, 81-96.*
- Öztüre, Avni (1969). *Resim-Fotoğraf-Belgelerle Nicomedia İzmit Tarihi, İstanbul.*
- Öztüre, Avni (1981). *Nicomedia Yöresindeki Yeni Bulgularla İzmit Tarihi, İstanbul.*
- Öztürk, Sami, Rıdvan Gölcük, Kemal Çibuk (2019) “Khrestion ve Ailesinin Mezarı Nikomedia’da Yeni Bir Nekropolis” *Phaselis (Basım aşamasında)*
- Paczynska, Karolina ve S. A. Naumenko (2004). “Forlimpopoli Amphorae At Tanais in The Second and Third Centuries AD”. Şu kitapta: Editörler: Jonas Eiring ve John Luna. *Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5, Atina: Danish Institute Publication, 309-312.*
- Paksoy, Sinan (2007). *Geç Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Döneminde İtalya’da Üretilen Roma Amphoraları Işığında Doğu Akdeniz Ticareti. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.*
- Peacock, D.P.S ve Williams D.F.(1986). *Amphorae and Roman Economy. Londra: Longman Publication.*

- Peyssonel, Charles (2005). 1745 Yılında İzmit ve İznik'e Yapılmış Bir Gezinin Öyküsü, (Çev. F. Yavuz Ulugün), İzmit.
- Pieri, Dominique (1998). "Les importations d'amphores orientales en Gaule méridionale durant l'Antiquité tardive et le haut Moyen Age (IVe-VIIe s. apr. J.-C.). Typologie, chronologie et contenu". SFECAG, Actes du Congrès d'Istres, 97-105.
- Pişkin, Cennet (2007). Antik Çağda Karia Bölgesinde Dionysos Kültü ve Şarap Üretimi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Ramsay, William Mitchell (1960). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, (Çev: Mihri Pektas), Milli Eğitim Bakanlığı Baskısı, İstanbul.
- Ross. A. Çalık (2007). Antik İzmit: Nikomedia. Delta Yayınları.
- Şahin, Hatice. (2006). İstanbul ve Anadolu Basımına Göre İzmit ve Çevresi (1921-1923), S.Ü.S.B.E. Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Sezgin, Yusuf (2012). Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar. İstanbul: Ege Yayınları.
- Slane, Kathleen Warner. (2004). "Amphoras –Used and Reused- at Corinth". Şu kitapta: Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5, Atina: Danish Institute Publication, 361-369.
- Şenol, Ahmet Kaan (2000). İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura Balık ve Sos ticareti. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Şenol, Ahmet Kaan (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi.
- Şenol, Ahmet Kaan (2008). "Cilician Commercial Relations with Egypt due to the New Evidence of Amphora Finds". OLBA XVI, Mersin: 109-131).
- Şenol, Ahmet Kaan (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. 100-174.
- Şimşek, Celal, Erkan Alkaç, vd. (2017). Laodikeia Amphora Mühürleri. İstanbul: Ege Yayınları.
- Tekocak, Mehmet (2013). "Kelenderis'te Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Ticari Amphorası ve Düşündükleri", OLBA 21, 109-140.

- Tezgör, Dominique Kassab, I. Tatlıcan (1998). " Fouilles des ateliers d'amphores à Demirci près de Sinope en 1996 et 1997" *Anatolia Antiqua* VI, 434, fig. 20 env. no: 10.4.76.
- Tezgör, Dominique Kassab (2010). " Le réseau commercial des amphores Sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère" *Varia Anatolica* XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patavus I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 98 res. 5.
- Tezgör, Dominique Kassab (2010). "Typologie des amphores Sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. ap. J.-C." İn Editör: D. Kassab Tezgör Les fouilles et le matériel de l'atelier amphorique de Demirci près de Sinope, *Varia Anatolica* XXII, İstanbul-Paris, 121-140.
- Tsetskhladze, Gocha R. (2010). "Arkaik ve Klasik Dönemlerde Ticaret". Şu kitapta: Ticaret, Tüccarlar ve Antik Kent (Çev. Ömür Harmanşah) Editörler: Helen. Parkins ve Christopher Smith. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Türkmenoğlu, Evren (2006). Late Byzantine Ships and Shipping 1204-1453. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Ulugün, Yavuz (2002). Osmanlı ve Ulusal Kurtuluş Döneminde Kocaeli, İzmit.
- Ulugün, Yavuz (2004). Tarih Öncesi ve Helenistik Dönem Bithynia, Kocaeli.
- Ulugün, F. Yavuz, Muhittin Bakan vd. (2007). Kocaeli ve Çevresi Tarihi II Roma Dönemi Bithynia. İzmit: KYÖD Tarih Yayınları No: 5.
- Ulugün, Feyzullah Yavuz (2008). Seyahatnamelerde Kocaeli ve Çevresi, İzmit.
- Ulugün, F. Yavuz (2009). Kocaeli ve Çevresi Denizcilik Tarihi. İzmit: İzmit Rotary Kulübü Kültür Yayınları No: 19.
- Ulugün, Feyzullah Yavuz (2010). Kocaeli ve Çevresi Tarihi III, Bizans, Selçuklu ve Haçlılar Dönemi Bithynia, İzmit.
- Umar, Bilge (1995). Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul.
- Umar, Bilge (1995). Bithynia, Ankara.
- Uykal, Zuhâl (2016). "Kocaeli Müzesi Koleksiyonu Bizans Dönemi Sikkelerinden Örnekler". Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk Selvi, Doç. Dr. Bilal Çelik, Dr. Ali Yeşildal. Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu- III kitabı. Kocaeli: 315-333.
- Uykal, Zuhâl (2016). "Kocaeli Müzesi Koleksiyonunda Yer Alan Bir Grup Bizans Sikkesi". I. International Thessaloniki Contemporary Art Festival Thessaloniki Bildiri Kitabı- Greece, Selanik: 387-403.

Uykal, Zuhale, Kemal Çibuk vd. (2018) “Nikomedya Batı Nekropolü Küçük Buluntuları”. Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk Selvi, Doç. Dr. Bilal Çelik, Dr. Ali Yeşildal. Uluslararası Orhangazi Sempozyumu. s. 139-156. Kocaeli.

Üstay, Ali H. (2005). Hava-Su-Toprak Ateş Amforaları. (Editör: Asya Çağlar) İstanbul: İyi Matbaa A.Ş.

Vnukov Sergey Yu. (2010). “Problems of “brown clay” (Colchian) Amphora Studies”. Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili *Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea*”, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 29-32.

Yakar, Serap, Gürşans Uzala (2006). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi. Bodrum: Alternatif Mat. Ltd.

Yüce, Rifat (1988). İzmit ve Çevresel Tarihi, Kocaeli.

Elektronik Kaynaklar

www.lojiport.com/derince-limanina-romorkor-49627h.htm-15.06.2018_03/12/2018 tarihinden 12.00’da görüntülenmiştir.

Arthur de Graauw, “Catalogue of potential ancient ports in the Black Sea” *Méditerranée* [Online], 126. 2016, Online since 01 January 2018, connection on 28 November 2018.

URL:<http://journals.openedition.org/mediterranee/8326>;DOI:10.4000/mediterranee.8326 03/12/2018 tarihinden 11.55’de görüntülenmiştir.

Kızıllarslanoglu, H. Asena - Aytek, Ahmet İhsan (2018). “Elaiussa Sebaste Üretimi “Geç Roma 1” Amforalarının Geleneksel Tipoloji ve Geometrik Morfometrik Analizlerle Değerlendirilmesi” *Masrop E- Dergi* www.masrop.org 16-44 03/12/2018 tarihinde 12.10’da görüntülenmiştir.

Görsel Kaynaklar

Harita 1: Karadeniz’de Antik Limanlar

Arthur de Graauw, “Catalogue of potential ancient ports in the Black Sea” *Méditerranée* [Online], 126. 2016, Online since 01 January 2018, connection on 28 November 2018.

URL:<http://journals.openedition.org/mediterranee/8326>;DOI:10.4000/mediterranee.8326 s. 130 03/12/2018 tarihinden 12.50’de görüntülenmiştir.

Harita 2: Karadeniz’de Deniz akıntısı Haritası

Tezgör, Dominique Kassab (2010). "Le réseau commercial des amphores Sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère", *Varia Anatolica XXI*.

Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 99.

Harita 3: Emilia-Romagna Bölgesi ve Forlimpopoli Amphora Üretim Merkezi

Paczynska, Karolina ve S. A. Naumenko (2004). “Forlimpopoli Amphorae At Tanais in The Second and Third Centuries AD”. Şu kitapta: Editörler: Jonas Eiring ve John Luna. Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5, Atina: Danish Institute Publication, 309.

Harita 4: Forlimpopoli Amphoralarının Dağılımı

Paczynska, Karolina ve S. A. Naumenko (2004). “Forlimpopoli Amphorae At Tanais in The Second and Third Centuries AD”. Şu kitapta: Editörler: Jonas Eiring ve John Luna. Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5, Atina: Danish Institute Publication, 309.

Harita 5: Knidos Amphoraları Yayılım Alanları

Şenol, Ahmet Kaan (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. 34.

Harita 6: Rodos Amphoraları Yayılım Alanları

Şenol, Ahmet Kaan (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. 15.

Harita 7: Khios Amphoraları Dağılımı

Şenol, Ahmet Kaan (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. 52.

Harita 8: Kerpe'nin Konumu

Google Earth Görüntüsü 03/12/2018 tarihinden 11.40'da görüntülenmiştir.

Harita 9: Hersek Burnu ve Lagünü- Helenopolis Antik kenti ile birlikte

Google Earth Görüntüsü 03/12/2018 tarihinde 11.50'de görüntülenmiştir.

Harita 10: Dağlık-ovalık Kilikia Bölgesi ve Elaiussa Sebaste

Kızıllarslanoğlu, H. Asena - Aytek, Ahmet İhsan (2018). “Elaiussa Sebaste Üretimi “Geç Roma 1” Amforalarının Geleneksel Tipoloji ve Geometrik Morfometrik Analizlerle Değerlendirilmesi” Masrop E- Dergi www.masrop.org 18. 03/12/2018 tarihinde 13.50'de görüntülenmiştir.

Harita 11: Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Arkaik- Dönemde; Nikomedia'nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi

Google Earth Görüntüsü 03/12/2018 tarihinde 11.30'da görüntülenmiştir.

Harita 12: Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Helenistik Dönemde; Nikomedia'nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi

Google Earth Görüntüsü 03/12/2018 tarihinde 11.20'de görüntülenmiştir.

Harita 13: Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Roma Döneminde Nikomedia'nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi

Google Earth Görüntüsü 03/12/2018 tarihinde 11.10'da görüntülenmiştir.

Harita 14: Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Bizans Döneminde Nikomedia'nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi

Google Earth Görüntüsü 03/12/2018 tarihinden 11.00'da görüntülenmiştir.

Resim 1: Derince Limanı Konteyner boşaltımı

www.lojiport.com/derince-limanina-romorkor-49627h.htm 03/12/2018 tarihinde saat: 15.10'da görüntülenmiştir.

Resim 2: Thebessa'dan ele geçmiş MS. 3-4. yy'a tarihlenen mozaik

Friedman, Z (2008). "Geçmişten Günümüze Mozaik Köprüsü", Şu kitapta: Editör: Mustafa Şahin, IV. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyum Bildirileri, TC. Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırma Merkezi, AIEMATürkiye, Bursa. 61.

Resim 3: Hint Okyanusu'nda bir fırtına sonucu MOL Comfort (316 m uzunluğunda), Haziran 2013'te battı.

(<https://www.sampspeak.in/2013/06/mol-comfort-breaks-in-to-two-and-aft.html>)
03/12/2018 tarihinde saat: 14.20'de görüntülenmiştir.

Resim 4: Mabetlerin denize ve limana yakınlığını gösteren sikke (İmp. Valerianus-Gallienus 260-268)

Fıratlı, Nezih (1971). İzmit Şehri ve Eski Eserleri Rehberi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. Levha XXIII, res. 10.

Resim 5: Panathenai Masa Amphorası - M.Ö.6. yy.

Alpözen, Oğuz, A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti, Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 16.

Resim 6: M.Ö.15. yy. sonu Mısır Mezar Freskosu. Bağ Bozumu Sahnesi-Kanaan Amphoraları

Alpözen, Oğuz, A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti, Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s.17.

Resim 7: Torlonia kabartmasında bir geminin iskeleye bağlantısı ve bir işçinin iskelede Amphoraları taşıması betimlenmiştir.

Arthur de Graauw, "Catalogue of potential ancient ports in the Black Sea", Méditerranée [Online], 126. 2016, Online since 01 January 2018, connection on 28 November 2018.

URL:<http://journals.openedition.org/mediterranee/8326>;DOI:10.4000/mediterranee.8326 s. 6. 03/12/2018 tarihinde saat: 11. 00'da görüntülenmiştir.

Resim 8: Portus'ta bulunan kabartmada amphoraların gemiden iskeleye iki işçi tarafından taşınması ve 3 memur tarafından not edilmesi betimlenmiştir.

Arthur de Graauw, "Catalogue of potential ancient ports in the Black Sea" Méditerranée [Online], 126. 2016, Online since 01 January 2018, connection on 28 November 2018.

URL:<http://journals.openedition.org/mediterranee/8326>;DOI:10.4000/mediterranee.8326 s. 6. 03/12/2018 tarihinde saat: 11.05'de görüntülenmiştir.

Resim 9: Şilepin limana bağlanması

(<https://climate.emerson.com/documents/worldcargonews-en-us-1734432.pdf>).
03/12/2018 tarihinde saat: 12:00'da görüntülenmiştir.

Resim 10: Herakleia Pontike Amphorasının İsu arazisinde Lahtin yanındaki konumu

(Fotoğraf Ramazan SAYİM, Kocaeli Müzesi arşivi).

Resim 11: İçinden bebek iskeleti çıkan Herakleia Pontike Amphorasının kazı sırasındaki durumu

(Fotoğraf Ramazan SAYİM, Kocaeli Müzesi arşivi).

Resim 12: İsu Kazısından çıkan Herakleia Pontike amphorası içinde yer alan 38-40 Haftalık Hocker pozisyonundaki bebek iskeleti

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi arşivi).

Resim 13: İsu arazisinde Kocaeli Müze Müdürlüğü 2016 yılı kurtarma kazılarında açığa çıkan Herakleia Pontike Amphorasının restore Edilmiş Hali

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 14: Palamar bağlama taşı

Gölcük, Rıdvan. Kemal Çibuk (2018). “Helenopolis’in Sırları”. Aktüel Arkeoloji Mart-Nisan, 62. sayı: Tüpraş Yayınları. s. 2- Kocaeli Müzesi arşivi.

Resim 15: Lagünün ağzını kapatan mendirek kalıntısı ve arkada Osmangazi Köprüsü

Gölcük, Rıdvan. Kemal Çibuk (2018). “Helenopolis’in Sırları”. Aktüel Arkeoloji Mart-Nisan, sayı: 62. Tüpraş Yayınları. s. 2- Kocaeli Müzesi arşivi.

Resim 16: Sakarya Müzesi’nden Amphora Sergilemesi

(Fotoğraf Rıdvan GÖLCÜK).

Resim 17: Uluburun Batığı Sergilemesi

<https://www.arskeolojikhber.comhaber-uluburun-batigi-12558> 03/12/2018 tarihinde saat: 22.10’da görüntülenmiştir.

Resim 18: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Amphora Sergilemesi (<https://www.sozcu.com.tr/hayatimkultur-sanat-haberleribodrum-kalesindeki-dunyaca-unlu-muzeyi-yok-edecek-proje#&gid=1&pid=3.jpg> – 28/11/2018 tarihinde saat: 21.20’de görüntülenmiştir).

Resim 19: Rekhmara'nın Mezar Freski. Mısır'a getirilen Kanaan Malları ve Amphoralar. M.Ö.15. yy.

Alpözen, Oğuz, A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti, Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s.17.

Resim 20: M.S.7. yy. Yassıada Bizans Batığında bulunan ağzı tıpalı amphora (Üstten Görünüm).

Alpözen, Oğuz, A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti, Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s.20.

Resim 21: İsu Kazısından amphora pişmiş toprak tıpa

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 22: İsu Kazısından amphora pişmiş toprak tıpa

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 23: 2014-42 Envanter Numaralı Thasos Amphorasında Damgalı Kulp Örneği (Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 24: 370 Envanter numaralı Rhodos Amphorasında Damgalı amphora kulpu örneği

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 25: Astakos antik kenti kırmızı hamurlu, siyah figürlü Klasik Dönem (M.Ö. 550-450) seramik parçası

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 26: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, Astakos antik kenti Helenistik Dönem siyah boyalı kasecik

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 27: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, kalıpta yapılmış, Astakos antik kenti Helenistik Dönem Tanrıça Başı

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 28: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem konik formlu, dokuma tezgahı ağırlığı

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi)

Resim 29: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem, piramidal formlu dokuma tezgahı ağırlığı

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 30: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem, iki asma delikli diskoid tezgah ağırlığı

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 31: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma Astakos kazılarında ele geçen damgalı amphora kulpu

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 32: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Astakos Kurtarma ele geçen damgalı amphora kulpu

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 33: 1341 envanter numaralı LR 1 B- Kilikya Tip 6 amphorasının omuz kısmındaki dipintolar

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 34 Kocaeli Müzesi Gemici Steli

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 35: Kocaeli Müzesi Gemici Steli

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 36: Khios Amphorası

Şenol, Ahmet Kaan (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 54.

Resim 37: Rhodos Amphoraları M.Ö.3. yüzyıl.

Grace, Virginia (1961). Amphoras and the Ancient Wine Trade American School of Classical Studies at Athens 6. s.13.

Resim 38: Kahverengi Kil Cholcis Amphoraları: Subvaryant Ch 1B2 (1. Yüzyılın ortaları 1. Yüzyılın son çeyreği)

Vnukov Sergey Yu. (2010). “Problems of “brown clay” (Colchian) Amphora Studies”. Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea”, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Pl. 15, res. 2.

Resim 39: Panticapeum (Zeest 72 Amphora)

Krapivina, Valentina V. (2010). “Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. In Olbia Pontica”. Şu kitapta: Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae in The Black Sea”, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Pl. 39.

Resim 40: Shelov E Amphorası (Herakleia Pontike)

Krapivina, Valentina V. (2010). “Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. in Olbia Pontica”. Şu kitapta: Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili *Varia Anatolica XXI Patavina I Production and Trade of Amphorae in The Black Sea*, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Pl. 39.

Resim 41: Forlimpopoli Amphora Tipolojisi- A, B, C ve D olarak adlandırılan 4 çeşidi.

Paczynska, Karolina ve S. A. Naumenko (2004). “Forlimpopoli Amphorae At Tanais in The Second and Third Centuries AD”. Şu kitapta: Editörler: Jonas Eiring ve John Luna. *Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5*, Atina: Danish Institute Publication, 310.

Resim 42: Kornith Kazılarında 4 adet Kapitan II Amphorası

Slane, Kathleen Warner. (2004). “Amphoras –Used and Reused- at Corinth”. Şu kitapta: *Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5*, Atina: Danish Institute Publication, 365.

Resim 43: Taşoz’dan Şarap Ölçeği

(Fotoğraf Rıdvan GÖLCÜK).

Resim 44: Taşoz Müzesi’nden Amphoralar

(Fotoğraf Rıdvan GÖLCÜK).

Resim 45: Sinope Amphoraları- 1-2 : Variantes C Snp III-1 ve 2 ; 3-5 : Types D Snp I, II ve III

Erten, Hasan N. Dominique Kassab Tezgör, Işık R. Türkmen, vd. (2004). “The Typology and Trade of The Amphorae of Sinope. Archaeological Study and Scientific Analyses”. Şu kitapta: *Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5*, Atina: Danish Institute Publication, Pl. 99.

Resim 46: Helenopolis Antik kenti açıklarından Balıkcı Ali SÖNMEZ (sağda) ve Sait AYDOĞAN’ndan (solda) Müze Müdürü Rıdvan GÖLCÜK’ün (ortada) Yassıada fotoğrafını teslim alırken çekilen hatıra fotoğrafı

Gölcük, Rıdvan. Kemal Çibuk (2018). “Helenopolis’in Sırları”. *Aktüel Arkeoloji* Mart-Nisan, sayı: 62. Tüpraş Yayınları. s. 1-Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 47: İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçeleri

(Fotoğraf Kemal Çibuk, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi).

Resim 48: İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçelerinden Kocaeli Müzesi'ne getirilen şarap işliğı

(Fotoğraf Kemal Çibuk, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi).

Resim 49: İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçelerinden Kocaeli Müzesi'ne getirilen şarap teknesi

(Fotoğraf Kemal Çibuk, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi).

Resim 50: Torbalı metropolis zeytinyağı işliğı

<https://www.facebook.com/ArkeolojiDunyasi/photospcb.24563073910628462456307287729523type=3&theater> 03/12/2018 tarihinde saat: 20.00'da görüntülenmiştir.

Resim 51: Antik Dönemde Zeytinyağı işliğı illüstrasyonu

<https://www.facebook.com/ArkeolojiDunyasi/photospcb.24563073910628462456307357729516type=3&theater> 03/12/2018 tarihinde saat: 21.00'da görüntülenmiştir.

Resim 52: Balıkçı Ali SÖNMEZ ve Sait AYDOĞAN'ndan teslim alınan amphora temizlendikten sonra ortaya çıkan sgraffito.

Gölcük, Rıdvan. Kemal Çibuk (2018). "Helenopolis'in Sırları". Aktüel Arkeoloji Mart-Nisan, sayı: 62. Tüpraş Yayınları. s. 3-Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi.

Resim 53: Günsenin Amphora sınıflandırması.

Günsenin, Nergis (1990). Les Amphores Byzantines. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Paris: fig. 3.

Resim 54: Günsenin Amphora Sınıflandırması

Türkmenoğlu, Evren (2006). Late Byzantine Ships and Shipping 1204-1453. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. s.108.

Resim 55: Selanik Bizans Kültürü Müzesi

(Fotoğraf, Haldun AYDINGÜN).

Resim 56: Selanik Bizans Kültürü Müzesi. Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN ve Bizans Amphoraları

(Fotoğraf, Haldun AYDINGÜN).

Resim 57: 1950’li yılların başlarında Türkiye’de görevli bulunan William O’Ryan tarafından yasadışı olarak ABD’ye götürülen iki adet amphora, oğlu tarafından ülkemize 2014 yılında iade edildi.

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-102910/abdden-iade-edilen-amforalar-2014.html>11/12/2018 tarihinde saat: 23.10’da görüntülendi.

Resim 58: Döviz kurundaki artış nedeniyle tedbir alan birçok firma, ürünlerine zam yapmak yerine ürünün ambalajını küçültme yoluna gitti.

<https://www.a24.com.tr/dovizden-etkilenen-firmalar-ambalaj-kucultuyor-haberi-40133705h.html?h=52>. 12/12/2018 tarihinde saat: 14.00’da görüntülenmiştir.

Resim 59: Kocaeli Müzesi’nde Yer alan 1 Envanter nolu lahit üzerinde yer alan ticaret gemisi motifi

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 60: Kocaeli Müzesi’nde Yer alan 1 Envanter nolu lahit üzerinde yer alan ticaret gemisi motifinin yakından görünümü

(Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 61: Ganos/Hoşköy’den Marmara Adası’na Bakış

(Fotoğraf, Rıdvan GÖLCÜK).

Resim 62: Ganos sahili ve Ganos Dağları

(Fotoğraf, Rıdvan GÖLCÜK).

Resim 63: 1950’lerde geçirilen D 100 Karayolu- ve Yeni Cuma Camii Konumu

<https://tr.pinterest.com/pin/335236766005728888/?lp=true>. 12/12/2018 tarihinde saat: 14.10’da görüntülenmiştir.

Resim 64: İzmit Pertev Paşa (Yeni Cuma) Camii Marmara Denizi kıyısında iken

<https://tr.pinterest.com/pin/335236766005728889/?lp=true>. 12/12/2018 tarihinde saat: 14.20’da görüntülenmiştir.

Resim 65: 4647 envanter nolu Roma sikkesi ön yüz

(Fotoğraf Zuhâl UYKAL- Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 66: 4647 envanter nolu Roma sikkesi arka yüz

(Fotoğraf Zuhal UYKAL- Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 67: Yenikapı kazılarında açığa çıkarılan Yenikapı 12'nin replikasının 1200 yıl sonra denizle buluşması

<http://www.milliyet.com.tr/yenikapı-12-denizle-bulustu-gundem-2531947>, 26/02/2019 tarihinde saat: 16.00'da görüntülenmiştir.

Resim 68: Kalpe/Kerpe Limanına ait Mendireğin Günümüz Durumu

Erdoğan Aslan (2014). Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı. OLBA XXII s.133. Mersin Kaam Yayınları. s. 145.

Resim 69: Kalpe/Kerpe Limanına ait Kenet yuvaları

Erdoğan Aslan (2014). Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı. OLBA XXII s.133. Mersin Kaam Yayınları. s. 147.

Resim 70: Kalpe/Kerpe Limanına ait Palamar bağlama bloğu

Erdoğan Aslan (2014). Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı. OLBA XXII s.133. Mersin Kaam Yayınları. s. 147.

Resim 71: Kalpe/Kerpe Limanı Mendireğin Konumu

Erdoğan Aslan (2014). Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı. OLBA XXII s.133. Mersin Kaam Yayınları. s. 148.

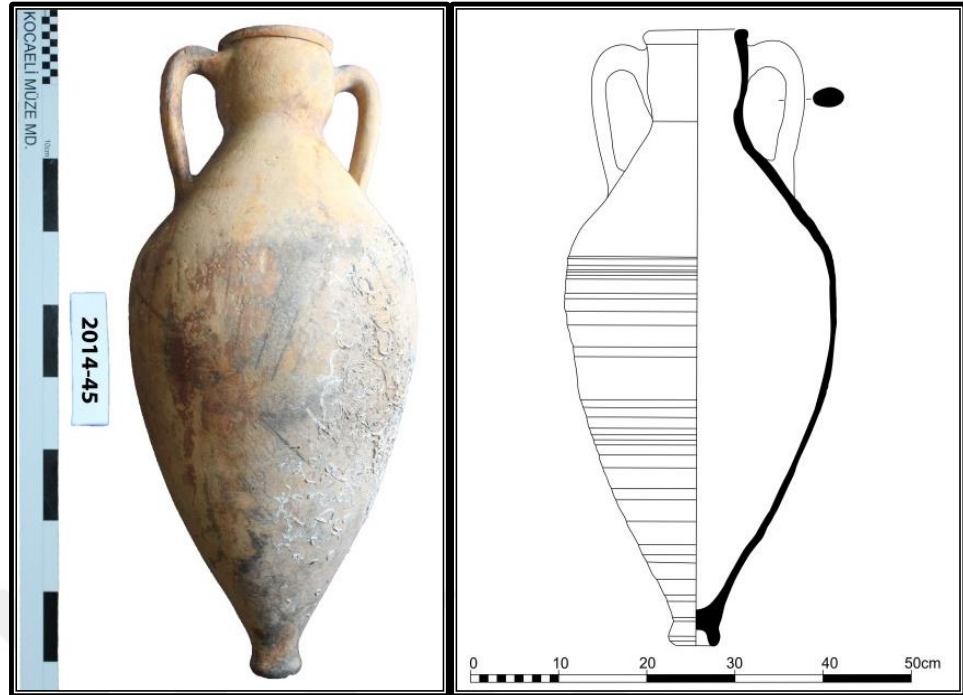
Resim 72: Kalpe/Kerpe Limanı Rölövesi

Erdoğan Aslan (2014). Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı. OLBA XXII s.133. Mersin Kaam Yayınları. s. 151.

Resim 73: Kalpe/Kerpe Limanı reanimasyonu plan

Erdoğan Aslan (2014). Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı. OLBA XXII s.133. Mersin Kaam Yayınları. s. 152.

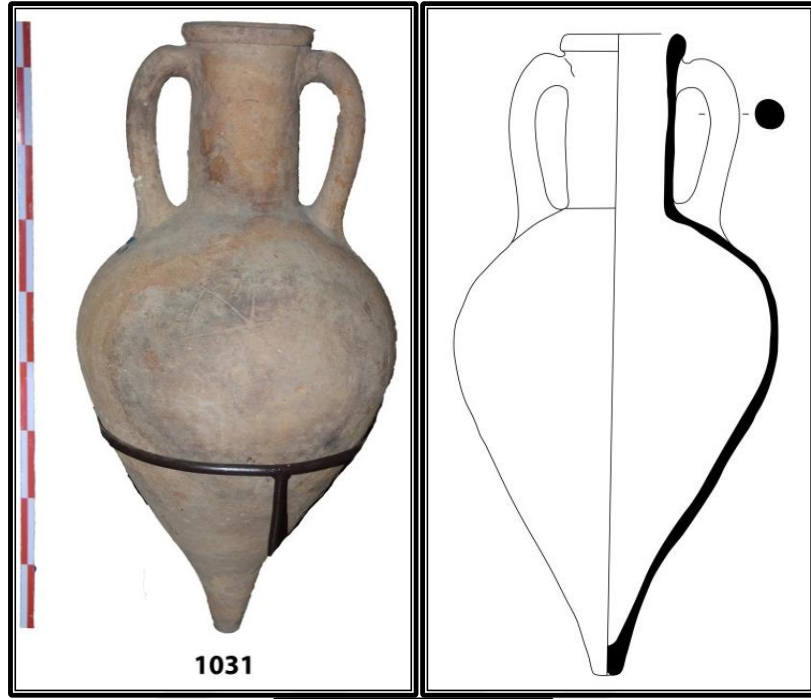
KATALOG

Kat. No: 1		Envanter no: 2014-45
Tip: Khi6.26	Köken: Khios (Sakız Adası)	Dönem: Arkaik M.Ö. 525-480
Müzeye Geliş Tarihi: 27.10.2014	Müzeye Geliş Şekli: Bağış - Kocaeli Valiliği	Yüzey Rengi: 10 YR 6/4 light yellowish brown
Ağız Çapı min.: 12,3 cm.	Ağız Çapı max.: 12,8 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
		Akıma rengi: 5 YR 3 / 4 dark reddish brown
Yükseklik: 63 cm.	Boyun Yüksekliği: 11 cm.	Katkı maddeleri: yoğun mika, kum, kireç
Kulp Ölçüleri: 2,7 x 3,5 cm.	Kulp Yüksekliği: 14,5 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 27,1 cm.	Kapasite: 19,05 Litre	Kulp Formu: oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,3 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Yunanistan, Ege, Anadolu, Doğu Akdeniz, Karadeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dışa çekik yuvarlatılmış ağza, şişkin boyna sahip deve tüyü rengi hamurlu eserin genelinde denizel kalıntı vardır. Kulplar ağız kısmının hemen altından birbirine simetrik olarak omuz kısmının hemen üstüne hafif oval olarak birleşmektedir. Boyun kısmının omuzda birleştiği noktada hafif boğum yaptığı görülmektedir. Omuz kısmından itibaren kaideye doğru incelmeye başlayan eserin kaidesi düz ve içe doğru çukurdur. Eser üzerinde lokal çukurlar vardır.		
Analoji: Khi6 amphoralarında genellikle, ince, uzun ve ovoid gövde formu görülmektedir. (Yusuf Sezgin (2012). Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar. İstanbul: Ege Yayınları. s. 107-108).		
Yayın Yeri: Oğuz, Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 82 - Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 195.		

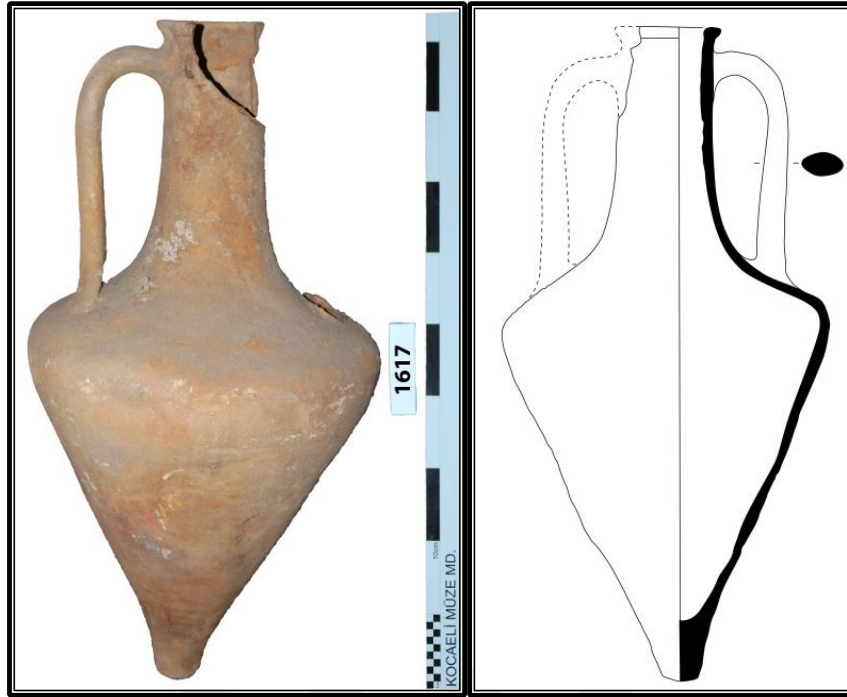
Kat. No: 2		Envanter no: 2017-38
Tip: Khios Tip 4	Köken: Khios (Sakız Adası) ?	Dönem: Arkaik M.Ö. 430/420-400
Müzeye Geliş Tarihi: 14.09.2017	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma, Erdal GÖDEK-Batı Karadeniz-Kerpe(?)	Yüzey Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ağız Çapı min.: 11 cm.	Ağız Çapı max.: 11,7 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 5/8 yellowish red
Yükseklik: 75 cm.	Boyun Yüksekliği: 18 cm.	Katkı maddeleri: kalker ve kum
Kulp Ölçüleri: 2,6 x 3,8 cm.	Kulp Yüksekliği: 21 cm.	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Karın Çapı: 31,5 cm.	Kapasite: 20,28 Litre	Kulp Formu: Yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,4 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Batıda Fas, Karadeniz ve Doğu Akdeniz.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Sağlam, dar ağızlı, ince bilezik dudaklı, uzun dar boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift uzun kulplu, keskin omuzlu, omuzdan dibe doğru daralan konik gövdeli ve düğme tutamaklıdır. Açık kahverengi hamurlu amphoranın üzeri büyük ölçüde çökelti kaplıdır.		
Analoji: Olbia'da bulunan ve M.Ö. 5. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen bir Khios amphorası bulunmaktadır (Monachov 1999, s. 143, tab 48, no: 4)		
Yayın Yeri: Oğuz Alpözen - A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 83 - Ersin Doğer (1991). Antik Çağda Amphoralar. İzmir: Sergi Yayınevi. s. 86 res. 77.		

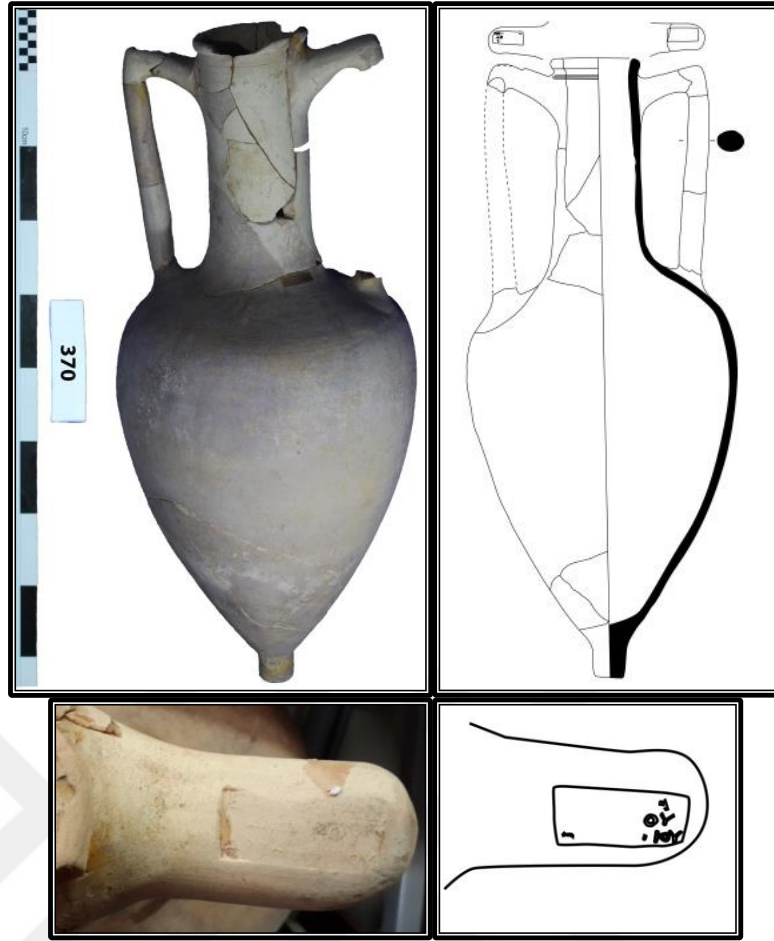
Kat.No: 3		Envanter no: 1031
Tip: Lesbos (K Les 3.05)	Köken: Lesbos	Dönem: Arkaik M.Ö. 520-480
Müze Geliş Tarihi: 01.05.1979	Müze Geliş Şekli: Kefken Jandarma Komutanlığından getirildi.	Yüzey Rengi: 7,5 YR 6/3 light brown
		Akıtma Rengi: 5 YR 4/3 reddish brown
Ağız Çapı min.: 11,7 cm.	Ağız Çapı max.: 11,8 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 5/3 reddish brown
Yükseklik: 60,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 15,5 cm.	Katkı maddeleri: yoğun ve ince mika, kum, kireç
Kulp Ölçüleri: 2,6 x 2,8 cm.	Kulp Yüksekliği: 15,5 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 30,5 cm.	Kapasite: 13,72 Litre	Kulp Formu: oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,6 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz, Cholcis, Olbia,		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dışa çıkık ağız kenarlı, uzun boyunlu şişkin gövdelidir. Gövde tabana doğru gittikçe dardır. Sivri diplidir. Kulplar boyundan çıkarak dirsek yaptıktan sonra gövdeye birleşir. Omuz üzerinde çift taraflı balta graffito'su vardır. Çift taraflı balta Tenedos'un (Bozcaada) simgesidir Eserde bezeme olarak kırmızımsı kahverengi akıtma kullanılmıştır.		
Analoji: KLes3 grubuna ait çok sayıda örnek Olbia buluntuları içinde yer almaktadır (Yusuf Sezgin (2012). Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar. İstanbul: Ege Yayınları. s. 226).		
Yayın Yeri: Yusuf Sezgin (2012). Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar. İstanbul: Ege Yayınları. s. 235.		

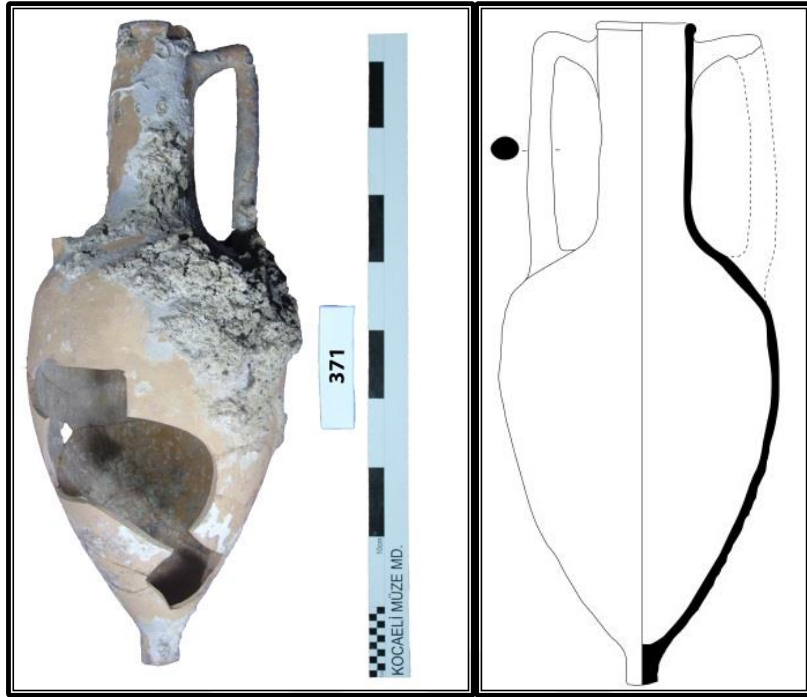
Kat. No: 4		Envanter no: 2017-41
Tip: G Les 5.03	Köken: Lesbos	Dönem: Arkaik M.Ö. 500-450
Müzeye Geliş Tarihi: 14.09.2017	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma, Erdal GÖDEK-Batı Karadeniz-Kerpe(?)	Yüzey Rengi-Gövde Astarı: 2,5 Y 5/2 grayish brown, Dip ve Omuz Astarı: 7,5 YR 3/1 very dark gray
Ağız Çapı min.: 12 cm.	Ağız Çapı: max.: 12,1 cm.	Hamur Rengi: 2,5 Y 5/2 grayish brown
Yükseklik: 75 cm.	Boyun Yüksekliği: 16,8 cm.	Katkı maddeleri: yoğun mika, kum, iri taşçık, kireç
Kulp Ölçüleri: 2,9 x 3 cm.	Kulp Yüksekliği: 19 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 37 cm.	Kapasite: 28,43 Litre	Kulp Formu: oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,4 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Atina agorası, Panticapeium, Karadeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Bilezik formunda ağıza sahip olan amphora, ağzın hemen altında boyundan omuza doğru inen oval kulplu ve omuzlardan şişkinleştirilmiş bir gövde yapısına sahiptir. Deve tüyü rengindedir. Tutamak biçiminde bir kaidesi vardır.		
Analoji: G Les 5.03 Atina Agorasında, M.Ö. 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen N 7:3 kuyusu içinde ele geçmiştir.		
Yayın Yeri: Yusuf Sezgin (2012). Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar. İstanbul: Ege Yayınları. s. 217-219.		

Kat. No: 5		Envanter no: 1617
Tip: Mende	Köken: Mende	Dönem: Arkaik M.Ö. 5. yy. sonu.
Müzeye Geliş Tarihi: 16.05.1990	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma: S.Şenocak	Yüzey Rengi: 5 YR 4/3 reddish brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: 11,5 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 5/4 reddish brown
Yükseklik: 69 cm.	Boyun Yüksekliği: 22,5 cm.	Katkı maddeleri: ince mika, kum
Kulp Ölçüleri: 2,6 x 4,6 cm.	Kulp Yüksekliği: 23 cm.	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Karın Çapı: 34 cm.	Kapasite: 15,41 Litre	Kulp Formu: oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,8 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Bu forma Karadeniz'in kuzeyindeki yerleşimler, Güney Ege ve Akdeniz'de de rastlanmaktadır.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Geniş, yuvarlak ağızlı, uzun boyunlu, şişkin gövdeli olup, gövde üzerindeki profilden itibaren dibe doğru daralmaktadır. Sivri dip kısmı vardır. Ağız kısmında kırık vardır. Boyunda başlayan kulp yuvarlak bir hatla gövdeye birleşmektedir. Üzerinde fosil vardır.		
Analoji: M.Ö. 5. yy. sonu – M.Ö. 4. yy. başına tarihlenen Porticello batığından ele geçen Mende amphoralarının keskin omuzlu ve yüksek ayaklı oldukları gözlemlenmektedir.		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. 118-119.		

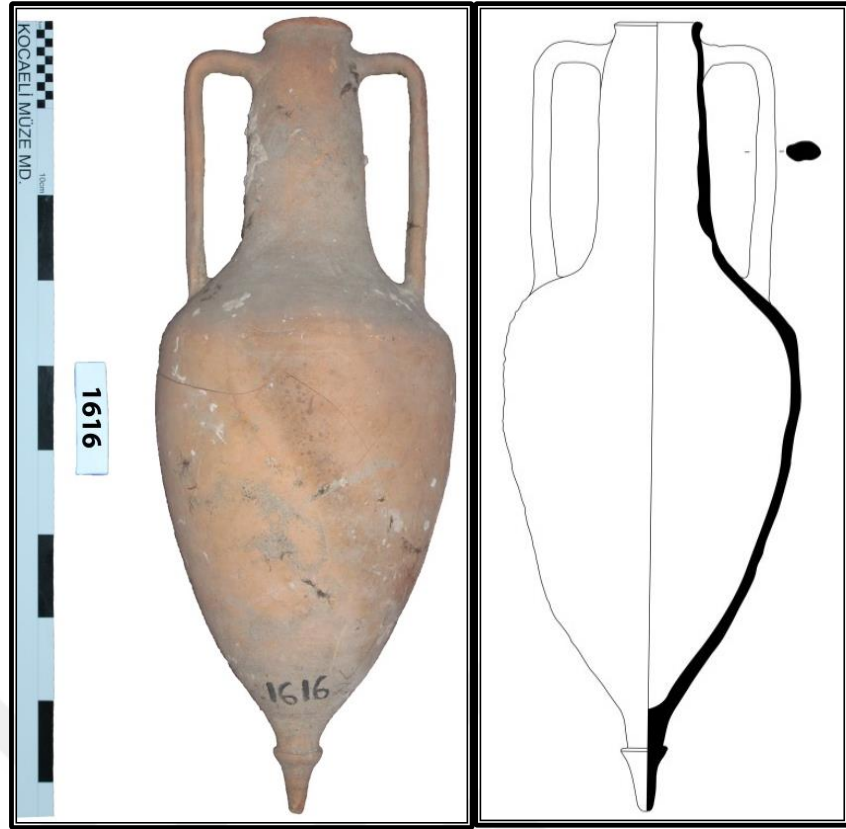
Kat. No: 6		Envanter no: 370
Tip: Rhodos	Köken: Rhodos	Dönem: Helenistik - M.Ö. 2. yüzyılın ilk yarısı
Müze Geliş Tarihi: -	Müze Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 7,5 YR 5/4 brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: 11,9 cm.	Hamur Rengi: 7,5 YR 6/8 reddish yellow
Yükseklik: 79 cm.	Boyun Yüksekliği: 25,5 cm.	Akıtma Rengi: 7,5 YR 3/1 very dark gray
Kulp Ölçüleri: 2,6 x 3,2 cm.	Kulp Yüksekliği: 26 cm.	Katkı maddeleri: kalker, taşçık, kum
Karın Çapı: 34,5 cm.	Kapasite: 23,13 Litre	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,3 cm.		Kulp Formu: oval kesitli
Dağılım Bölgeleri: Akdeniz, Ege, Karadeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağızlı, uzun boyunlu, iri şişkin karınlı, daralan gövdeli, kanonik formu kaideye sahiptir. Karından çıkan karşılıklı iki oval kulp ağız kenarından dik olarak hafif aşağı dönüp boyuna birleşmektedir. Ağız kenarı dışarı çekiktir. Deve tüyü renk hamurludur. Eser parçalı olup kırıkları yapıştırılmıştır. Eser büyük ihtimalle kendi döneminde tamirat görerek ağızdan boyun kısmına kadar kalın bir tabaka ile tekrar astarlanmıştır. Eserde bezeme olarak çok koyu gri akıtma kullanılmıştır. Eserin her iki kulbunda damga vardır. Bu bölümde "OY", "IOY" yazısı okunmaktadır.		
Analoji: İskenderiye Müzesi'nde bulunan benzer bir Rhodos amphorası için bkz. Grace, V. "The Middle Stoa Dated By Amphora Stamps" Hesperia, vol. 54, No: 1 1985, pl 1, No: 3		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 20.		

Kat. No: 7		Envanter no: 371
Tip: Rhodos	Köken: Rhodos	Dönem: Helenistik - M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı
Müzeye Geliş Tarihi: -	Müzeye Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 5 YR 6/3 light reddish brown
Ağız Çapı min.:	Ağız Çapı: max.: 12,1 cm.	Hamur Rengi: 2,5 YR 4/3 reddish brown
Yükseklik: 91 cm.	Boyun Yüksekliği: 28 cm.	Katkı maddeleri: kalker, taşçık, kum
Kulp Ölçüleri: 2,9 x 3,5 cm.	Kulp Yüksekliği: 28,5 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 43 cm.	Kapasite: 24,34 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,3 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Akdeniz, Ege, Karadeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağızlı, uzun boyunlu, iri şişkin karınlı, dibe doğru daralan gövdeli, düğme diplidir. Karından çıkan karşılıklı iki oval kulp ağız kenarından dik olarak hafif aşağı dönüp boyuna birleşmektedir. Ağız kenarı dışarı çekiktir. Deve tüyü renk hamurludur. Eser parçalı olup kırıkları yapıştırılmıştır.		
Analoji: İskenderiye Müzesi'nde bulunan benzer bir Rhodos amphorası için bkz. Grace, V. "The Middle Stoa Dated By Amphora Stamps" Hesperia, vol. 54, No: 1 1985, pl 1, No: 3		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 20.		

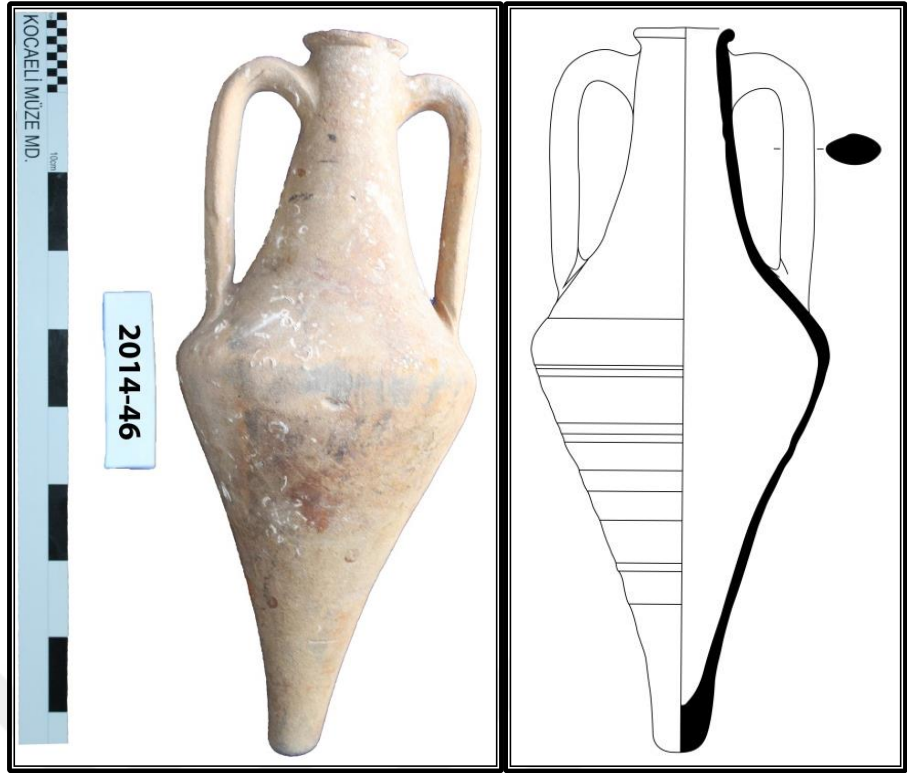
Kat. No: 8		Envanter no: 912	
Tip: Rhodos (Rodos adası)	Köken: Rhodos (Rodos adası)	Dönem: Helenistik - M.Ö. 2. Yy.	
Müzeye Geliş Tarihi: 22.10.1975	Müzeye Geliş Şekli: Karamürsel Havaalanı	Yüzey Rengi: 5 YR 6/4 light reddish 115rown	
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı: max.: 11,2 cm.	Hamur Rengi: 2,5 YR 4/3 reddish 115rown	
Yükseklik: 85 cm.	Boyun Yüksekliği: 27,5 cm.	Katkı maddeleri: kalker, taşçık, kum	
Kulp Ölçüleri: 2,8 x 4,1 cm.	Kulp Yüksekliği: 28 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert	
Karın Çapı: 37 cm.	Kapasite: 26,95 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli	
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,5 cm.			
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, Ege, Rusya, Fransa ve İspanya		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı	
Tanımlama: Yuvarlak ağız kenarlı, ağız kenarı kalkerleştirilmiştir. Uzun kulplar dirseklidir. Ağız kenarından omuza birleşirler. Boyun çok uzundur. Gövde geniş olup, aşağı doğru daralmaktadır. Kaide sivridir. Gövdenin alt kısmı yapıştırılmıştır. Tamamı kırık parçalar halinde eser restore edilmiştir.			
Analoji: İskenderiye Müzesi'nde bulunan benzer bir Rhodos amphorası için bkz. Grace, V. "The Middle Stoa Dated By Amphora Stamps" Hesperia, vol. 54, No: 1 1985, pl 1, No: 3			
Yayın Yeri: Oğuz Alpözen-A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 92.			

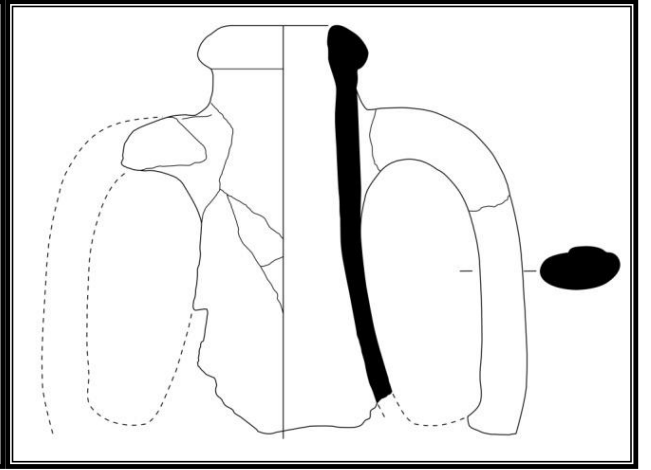
Kat. No: 9		Envanter no: 1616
Tip: Knidos	Köken: Knidos	Dönem: Helenistik- M.Ö. 2. Yüzyılın sonu- M.Ö. 1. Yüzyılın başı
Müzeye Geliş Tarihi: 16.05.1990	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma: S. Şenocak	Yüzey Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ağız Çapı min.: 10,1 cm.	Ağız Çapı max.: 10,7 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Yükseklik: 94 cm.	Boyun Yüksekliği: 27 cm.	Katkı maddeleri: taşçık, kalker, mika
Kulp Ölçüleri: 2,5 x 4,2 cm.	Kulp Yüksekliği: 28 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 35 cm.	Kapasite: 29,15 litre	Kulp Formu: oval
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Yunanistan, Ege, Anadolu ve Doğu Akdeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Geniş, yuvarlak ağızlı, geniş uzun boyunlu, geniş gövdeli olup, boyunda başlayan kulp dirsek yaparak gövdeye birleşmektedir. Sivri dip kısmının ortası hafif şişkindir. Gövde üzerinde çatlaklık vardır. Kulpun bir adedinin üstünde silik durumda damga vardır.		
Analoji: Bu formun tam örnekleri İskenderiye Müzesi'nde de bulunmaktadır. Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 209.		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 209.		

Kat. No: 10		Envanter no: 2014-42
Tip: Thasos (Taşöz Adası)	Köken: Thasos (Taşöz Adası)	Dönem: Helenistik M.Ö. 4. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: 14.04.2008	Müze Geliş Şekli: Hibe-Yaşar KARACAOVA	Yüzey Rengi: 5 YR 6/3 light reddish brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: 9,4 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
		Akıtma Rengi: 5 YR 3/3 dark reddish brown
Yükseklik: 66 cm.	Boyun Yüksekliği: 18,5 cm.	Katkı maddeleri: mika, kum, kalker
Kulp Ölçüleri: 2,1 x 4 cm.	Kulp Yüksekliği: 17,5 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 24 cm.	Kapasite: 7,7 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,2 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, Ege ve Karadeniz Bölgesi		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dairesel, hafif dışa çıkık ağız kenarlı, ağız altında yivli silme bulunan çift kulplu amphoranın iki kenarından kulplar şerit olarak omuz üstüne dik olarak inmektedir. Eser uzun boyunlu olup, omuzdan dip kısmına doğru konik biçimde daralmaktadır. Eser yuvarlak içe oyuk kaideli olup kaidenin bir kısmı kırık ve noksandır. Açık sarımsı kırmızı hamurlu ve eserin üzerinde denizel kalıntılar görülmektedir. Kulpların alt kısmında içe oyuk çukurluklar göze çarpar. Eserin bir kulpu üzerinde damgalı baskı yer alır. Thasos Adasında üretildiği yorumu yapılabilir. Eserin gövdesi üzerinde lokal çukurluklar vardır. Eserin taşıdığı malzeme aslında şaraptır. Eserin tek kulpunda damga vardır. Eserde bezeme olarak koyu kırmızımsı kahverengi akıtma yapılmıştır.		
Analoji: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 115.		
Yayın Yeri: Alpözen, Oğuz, A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 79.		

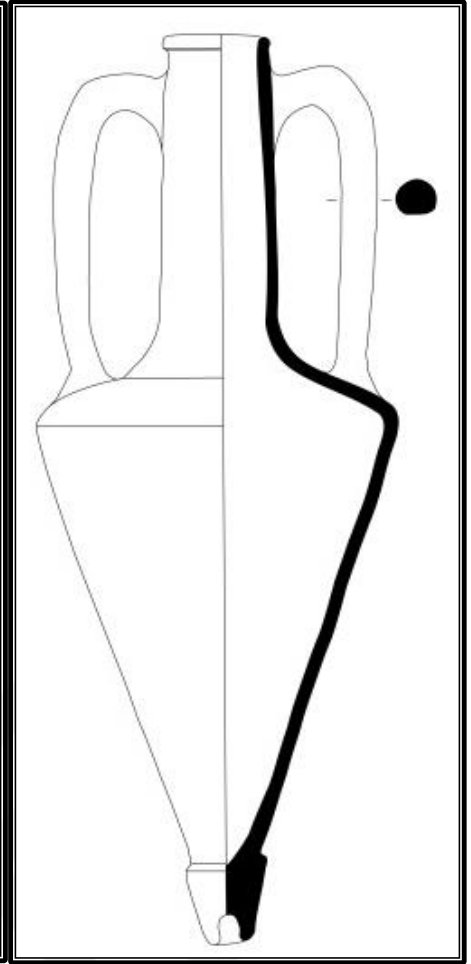
Kat. No: 11		Envanter no: 2014-46
Tip: Thasos (Taşöz Adası)	Köken: Thasos (Taşöz Adası)	Dönem: Helenistik M.Ö. 4. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: 27.10.2014	Müze Geliş Şekli: Bağış - Kocaeli Valiliği	Yüzey Rengi: 10 YR 6/4 light yellowish brown
Ağız Çapı min.: 8,9 cm.	Ağız Çapı max.: 9,1 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Yükseklik: 64 cm.	Boyun Yüksekliği: 23 cm.	Katkı maddeleri: mika, kum, kalker
Kulp Ölçüleri: 2,9 x 4, 7 cm.	Kulp Yüksekliği: 21,5 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 26,5 cm.	Kapasite: 8,24 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, Ege ve Karadeniz Bölgesi		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dışa çekik ağız kenarlı, hafif uzun boyunlu eserin ağız kısmında küçük kırık ve noksanlar vardır. Ağız kısmının hemen altından simetrik olarak eserin kulpları omuz kısmının üstüne dikine inmektedir. Eserin omuz kısmı keskin olarak silme yapmaktadır. Bu keskin hattın ardından kaideye doğru incelmeye başlayan eserin kaidesi küt olarak bırakılmıştır. Eserin içinde ve dışında denizel kalıntılar vardır. Eserin hamuru mika katkılı olup deve tüyü renk hamurludur. Eserde lokal çukurluklar vardır. Eserin hamurunda dökülmeler görülmektedir. Omuz kısmında belirgin dökülme ve çatlak vardır.		
Analoji: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 115.		
Yayın Yeri: Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 79.		

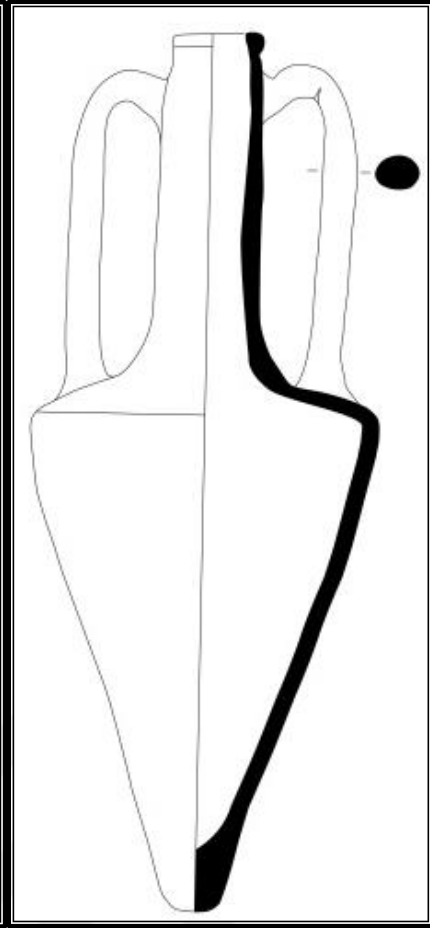
Kat. No: 12		Envanter no: etütlük
Tip: Thasos (Taşöz Adası)	Köken: Thasos (Taşöz Adası)	Dönem: Helenistik M.Ö. 4. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: 2017	Müze Geliş Şekli: Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parsel	Yüzey Rengi: 5 YR 6/3 light reddish brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: -	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Yükseklik:-	Boyun Yüksekliği: -	Katkı maddeleri: mika, kum, kalker
Kulp Ölçüleri:-	Kulp Yüksekliği:-	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: -	Kapasite: 7- 12 litre arası olmalı	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, Ege ve Karadeniz Bölgesi		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dışa çekik ağız kenarlı, hafif uzun boyunlu eserin Ağız kısmının hemen altından simetrik olarak eserin kulpları omuz kısmının üstüne dikine inmektedir. Eserin hamuru mika katkılı olup deve tüyü renk hamurludur. Eserde lokal çukurluklar vardır. Eserin hamurunda dökülmeler görülmektedir.		
Analoji: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 115.		
Yayın Yeri: Oğuz Alpözen, A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 79.		

Kat. No: 13		Envanter no: 2018-85
Tip: Heracleia Pontike Tip 2	Köken: Heracleia Pontike	Dönem: Helenistik- M.Ö. 4. yüzyıl
Müzeye Geliş Tarihi: 2017	Müzeye Geliş Şekli: Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı: İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parsel	Yüzey Rengi: 2,5 YR 5/8 red
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı: max.: -	Hamur Rengi: 2,5 YR 5/8 red
Ölçülebilen Yükseklik: 44 cm.	Boyun Yüksekliği: -	Katkı maddeleri: taşçık, kum
Kulp Ölçüleri: 2,3x3,3 cm.	Kulp Yüksekliği: -	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 20 cm.	Kapasite: 4,45 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz, Akdeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Deve tüyü renkli amphoranın kulplarının büyük bölümü, boyun bölümünün büyük kısmı, ağız kısmının tamamı ve dip kısmı kırık ve noksandır. Gövde üzerinde her iki tarafta yukarıdan aşağıya inen ve döneminde yapıldığı anlaşılan boşluk bir kısım vardır. Bu bölümden amphoranın ikincil kullanım gördüğü anlaşılmaktadır. Bu boşluk kısmın 38-40 haftalık yeni doğan bebek cesedinin yerleştirilmesi için oluşturulduğu tespit edilmiştir. Amphora üzerinde pek çok yerde görülen çatlak ve dökülmeler restore edilerek onarılmıştır. Kulpları dikey olarak omuzda birleşen amphoranın gövdesi konik bir forma sahiptir.		
Analoji: İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği ile keskin omuzlu, konik gövdeli, yüksek ayaklı Tip 2 ortaya çıkmıştır.		
Yayın Yeri: Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 197.		

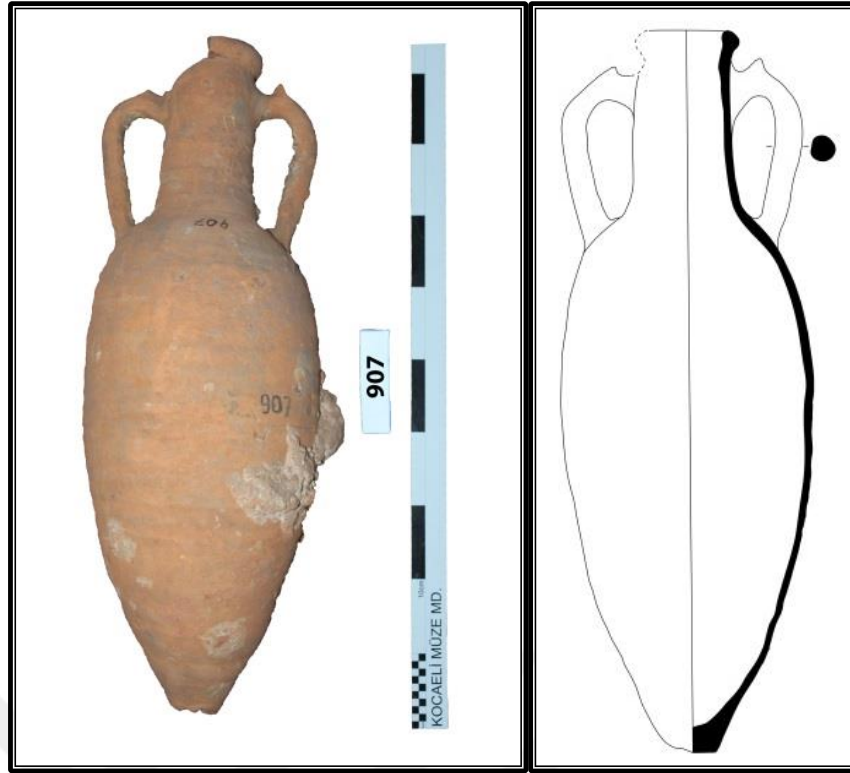
Kat. No: 14		Envanter no: 2018-118
Tip: Khios	Köken: Khios (Sakız Adası)	Dönem: Helenistik M.Ö. 4. Yüzyılın ilk yarısı
Müzeye Geliş Tarihi:-	Müzeye Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi-boyun astarı : 2,5 Y 7/4 pale brown , gövde astarı: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ağız Çapı min.: 10,6 cm.	Ağız Çapı: max.: 11,2 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Yükseklik: 94 cm.	Boyun Yüksekliği: 32 cm.	Katkı maddeleri: kalker, mika
Kulp Ölçüleri: 3,9x4,8 cm.	Kulp Yüksekliği: 32 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 35 cm.	Kapasite: 20,18 litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Yunanistan, Ege, Anadolu ve Doğu Akdeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Sağlam, dar ağızlı, hafif dışa taşkın bilezik dudaklı, uzun dar boyunlu, boyundan omuza bağlanan uzun çift kulplu, geniş keskin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yüksük diplidir.		
Analoji: M.Ö. IV. yüzyılın birinci yarısına tarihlendirilen bu amphoranın benzerleri Khios'ta M.Ö. 5. yüzyılın sonundan İ. Ö. III. yüzyılın ilk yarısına kadar üretilmiştir.		
Yayın Yeri: Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 84 - Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 54.		

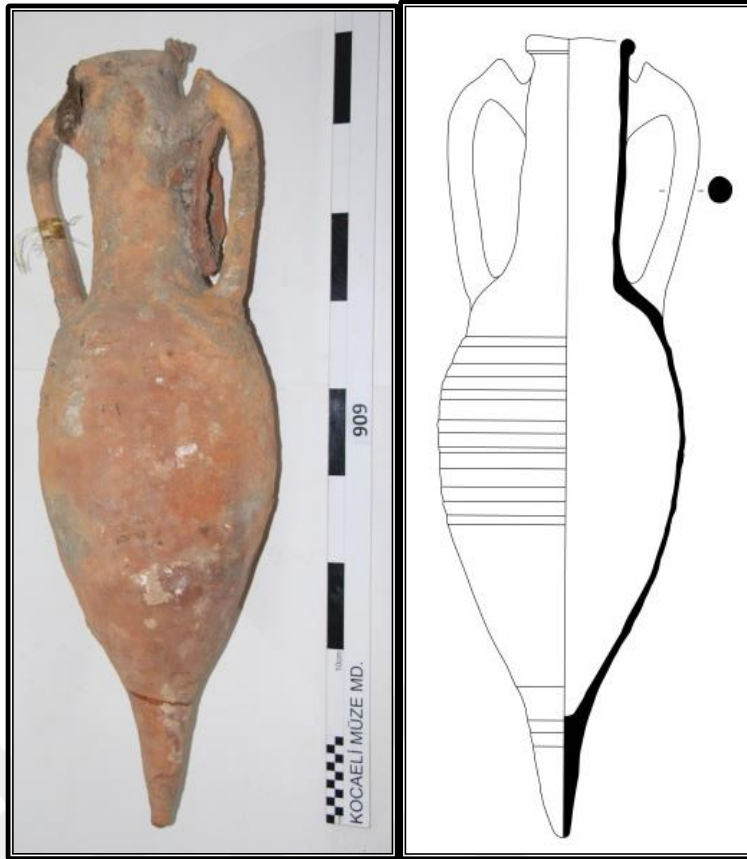
Kat.No: 15		Envanter no: 2018-119
Tip: Khios	Köken: Khios (Sakız Adası)	Dönem: Helenistik M.Ö. 4. Yüzyılın ilk yarısı
Müze Geliş Tarihi: -	Müze Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi- Boyunla omuz astarı: 2,5 YR 4/4 reddish brown, Gövde Astarı: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ağız Çapı min.: 9,7 cm.	Ağız Çapı max.: 11 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ölçülebilir Yükseklik: 86 cm.	Boyun Yüksekliği: 33,5 cm.	Katkı maddeleri: Kalkerli, az mikalı
Kulp Ölçüleri: 3,9x4,8 cm.	Kulp Yüksekliği: 34 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 35 cm.	Kapasite: 20,83 litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,1-1,2 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Yunanistan, Ege, Anadolu ve Doğu Akdeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Sağlam, dar ağızlı, hafif dışa taşkın bilezik dudaklı, uzun dar boyunlu, boyundan omuza bağlanan uzun çift kulplu, geniş keskin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdelidir. Yüksük dipli olduğu tahmin edilen eserin dip kısmı kırık ve noksandır. Eserin üzeri yer yer çökelti ile kaplıdır.		
Analoji: “Yeni Stil” olarak adlandırılan Khios amphoralarına ait gövdelerin incelenerek üçgen bir form aldığı görülür. M.Ö. IV. yüzyılın başlarında bu amphoranın boyunlarının gövdeyle neredeyse eşit yüksekliğe sahip olduğu bilinmektedir.		
Yayın Yeri: Alpözen, Oğuz, A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 84- Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 54.		

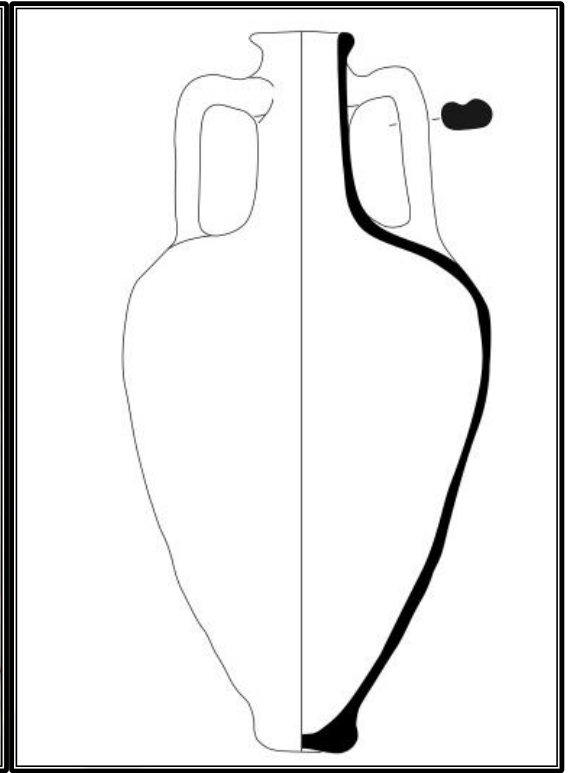
Kat. No: 16		Envanter no: 541
Tip: Geç Rhodos- August 6- Camulodunum 184- Callender 7- Haltern Tip 67- Hofheim Tip 74- Oberaden 79- Ostia LXV- Peacock- Williams 9	Köken: Rodos Peraiasi- Rodos- Kallipolis	Dönem: Roma -M.S. 1. yüzyılın ortaları
Müze Geliş Tarihi: 01.01.1968	Müze Geliş Şekli: İzmit Yalova Yol İnşaatı	Yüzey Rengi: 2,5 YR 3 / 4 dark reddish brown
Ağız Çapı min.: 14,6 cm.	Ağız Çapı: max.: 14,8 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ölçülebilir Yükseklik: 82 cm.	Boyun Yüksekliği: 34 cm.	Katkı maddeleri: kum
Kulp Ölçüleri: 3,3x3,5 cm.	Kulp Yüksekliği: 29 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 20 cm.	Kapasite: 10,16 Litre	Kulp Formu: yuvarlak kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,7 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Girit'ten Tuna Irmağı Kıyısında bulunan merkezler ve Orta Avrupa'nın içlerine kadar yayılmıştır (Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 32)		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Çift kulplu eserin tek kulpu sonradan yapıştırılmıştır. Kalın boyunlu dar gövdeli ağız kenarının alt kısmından inen kulplar gövdeye birleşir. Konik gövdeli düz dipli olduğu tahmin edilen eserin dip kısmı kırık ve noksandır.		
Analoji: Hayes, J. W. , "The Willa Dionysos Excavations, Knossos" BSA 78, 1983, s. 152, No. A66, (Sub-Rhodian)		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 32 no: 17.		

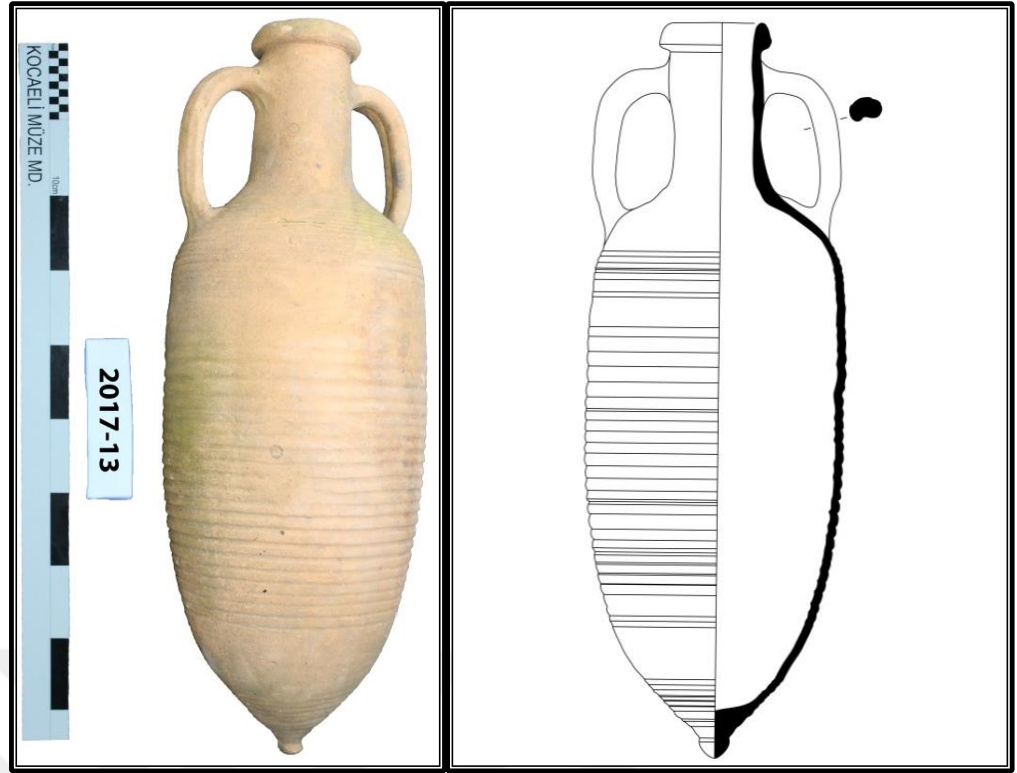
Kat. No: 17		Envanter no: 907
Tip: Geç Rhodos- August 6- Camulodunum 184- Callender 7- Haltern Tip 67- Hofheim Tip 74- Oberaden 79- Ostia LXV- Peacock-Williams 9	Köken: Rodos Peraiasi- Rodos- Kallipolis	Dönem: Roma –M.S. 1. yüzyılın ortaları
Müzeye Geliş Tarihi: 22.10.1975	Müzeye Geliş Şekli: Karamürsel Havaalanı	Yüzey Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı: max.: 12,7	Hamur Rengi: 2,5 YR 3 / 4 dark reddish brown
Yükseklik: 80,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 21 cm.	Katkı maddeleri: kum
Kulp Ölçüleri: 2,5x3,2 cm.	Kulp Yüksekliği: 18 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 28 cm.	Kapasite: 20,92 Litre	Kulp Formu: Oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,8 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu ve Batı Akdeniz, İngiltere, Gallia (Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 30).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Ağızın yarısı kırılmış, dışa dönük ağız kenarlıdır. Çift kulplu, kulplar ağız kenarının hemen altından başlayıp, boyna bağlanan eserin uzun silindirik bir boynu ve dar ovoidal gövdesi vardır.		
Analoji: Doğu ve Batı Akdeniz'de, geniş bir yayılım sahası olan Geç Rhodos amphoralarının özellikle askeri yerleşim merkezlerindeki ihtiyaç nedeniyle İngiltere'ye kadar Ren nehri yoluyla ulaştırıldıkları bilinmektedir. (Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 30).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 30 no: 16.		

Kat. No: 18		Envanter no: 909
Tip: Geç Rodos- August 6- Camulodunum 184- Callender 7- Haltern Tip 67- Hofheim Tip 74- Oberaden 79- Ostia LXV- Peacock-Williams 9	Köken: Rodos Peraiası- Rodos- Kallipolis	Dönem: Roma –M.S. 1. yüzyılın ortaları- 2. yy.
Müze Geliş Tarihi: 22.10.1975	Müze Geliş Şekli: Karamürsel Havaalanı	Yüzey Rengi: 5 YR 6/4 light reddish brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: 11,9 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/4 light reddish brown
Yükseklik: 8,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 25,5 cm.	Katkı maddeleri: kum
Kulp Ölçüleri: 2,8 x 3,2 cm.	Kulp Yüksekliği: 24 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 26 cm.	Kapasite: 14,34 Litre	Kulp Formu: Oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,2 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu ve Batı Akdeniz, İngiltere, Gallia (Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 30).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağız kenarlı, çift kulplu, kulplar ağız kenarının altından çıkıp, karına birleşmektedirler. Boyun uzundur. Kulpun bir tanesinin iç kısmında boyna yapışık, diğer bir amphoranın parçası kalmıştır. Dar ovoidal gövdesi bulunan eserin dip kısmı kırık ve noksandır.		
Analoji: Doğu ve Batı Akdeniz'de, geniş bir yayılım sahası olan Geç Rhodos amphoralarının özellikle askeri yerleşim merkezlerindeki ihtiyaç nedeniyle İngiltere'ye kadar Ren nehri yoluyla ulaştırıldıkları bilinmektedir. (Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 30).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2003). Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi. s. 30 no: 16.		

Sıra No: 19		Envanter no: 911
Tip: Forlimpopoli Tip D - Ostia 1, Dressel 29	Köken: Kuzey Adriyatik- Dalmaçya Kıyıları	Dönem: M.S. 1. Yüzyıl -M.S. 2. Yüzyıl
Müzeye Geliş Tarihi: 18.10.1975	Müzeye Geliş Şekli: Karamürsel Havaalanı	Yüzey Rengi: 5 YR 5/3 reddish brown
Ağız Çapı min.: 9 cm.	Ağız Çapı: max.: 9,1 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 7/4 pink
Yükseklik: 63,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 16,3 cm.	Katkı maddeleri: Kil, Taşçık
Kulp Ölçüleri: 3,1 x 4,4 cm.	Kulp Yüksekliği: 14,6 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 32,5 cm.	Kapasite: 19,01 Litre	Kulp Formu: yivli yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,4 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Roma ve Akdeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak dışa taşan ağız kenarlı, kısa boyunludur. Kulbu uzun, boyundan karına bağlanmaktadır. Şişkin aşağı doğru daralan gövdesi vardır. Kaidesi düzdür. Eserin astarı büyük oranda dökülmüştür.		
Analoji: Bu amphoranın benzerleri Tanais'te ele geçmiştir (Karolina Paczynska ve S. A. Naumenko (2004). "Forlimpopoli Amphorae At Tanais in The Second and Third Centuries AD". Şu kitapta: Editörler: Jonas Eiring ve John Luna. Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5, Atina: Danish Institute Publication, 310).		
Yayın Yeri: Karolina Paczynska ve S. A. Naumenko (2004). "Forlimpopoli Amphorae At Tanais in The Second and Third Centuries AD". Şu kitapta: Editörler: Jonas Eiring ve John Luna. Transport Amphorae and Trade in The Eastern Mediterranean Vol 5, Atina: Danish Institute Publication, 310.		

Kat. No: 20		Envanter no: 2017-13
Tip: Zeest 72 (Myrmekian)	Köken: Panticapeum	Dönem: M.S. 2. yüzyılın sonu M.S. 3. yüzyılın ilk çeyreğine
Müzeye Geliş Tarihi: 17.03.2017	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma-Erdal GÖDEK. Batı Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	Yüzey Rengi: 7,5 YR 5/4 brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: 11,2 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown
Yükseklik: 75 cm.	Boyun Yüksekliği: 16 cm.	Katkı maddeleri: kum
Kulp Ölçüleri: 2,5 x 2,8 cm.	Kulp Yüksekliği: 15 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 27 cm.	Kapasite: 20,83 Litre	Kulp Formu: yatay yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Olbia Pontica'da da ele geçmiştir.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağızlı, açık kahverengi hamurlu, hafif oval dik kulplu, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, çıkıntı şeklinde küçük yuvarlak diplidir. Omuzdan itibaren dibe kadar yatay yivlidir. Ağız kısmında küçük kırık ve noksanı vardır.		
Analoji: Bu amphora Olbia Pontica'da da (Ukrayna'da Parutyne köyü yakınlarında yer alır.) çok sayıda ele geçmiştir (V. Valentina Krapivina (2010). "Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. In Olbia Pontica". Şu kitapta: Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea", İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 69-73. s. 69).		
Yayın Yeri: V. Valentina Krapivina (2010). "Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. In Olbia Pontica". Şu kitapta: Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea", İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 69-73. pl. 39.		

Kat. No: 21		Envanter no: etütlük
Tip: Zeest 72 (Myrmekian)	Köken: Panticapeum	Dönem: M.S. 2. yüzyılın sonu M.S. 3. yüzyılın ilk çeyreğine
Müze Geliş Tarihi: 2017 yılı	Müze Geliş Şekli: Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı	Yüzey Rengi: 7,5 YR 5/4 brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: -	Hamur Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown
Yükseklik: -	Boyun Yüksekliği: -	Katkı maddeleri: kum
Kulp Ölçüleri:-	Kulp Yüksekliği: -	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı:-	Kapasite: -	Kulp Formu: -
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Olbia Pontica'da da ele geçmiştir.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Açık kahverengi hamurlu, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, Omuzdan itibaren dibe kadar yatay yivlidir.		
Analoji: Bu amphora Olbia Pontica'da da (Ukrayna'da Parutyne köyü yakınlarında yer alır.) çok sayıda ele geçmiştir (V. Valentina Krapivina (2010). "Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. In Olbia Pontica". Şu kitapta: Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea", İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. s. 69).		
Yayın Yeri: V. Valentina Krapivina (2010). "Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. In Olbia Pontica". Şu kitapta: Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea", İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Pl. 39.		

Kat.No: 22		Envanter no: 2018-104
Tip: Kapitan II- Type Zeest 79- Niederbieber 77- Agora K113	Köken: Ege, Kos (İstanköy), Efes	Dönem: Geç Roma - Erken Bizans M.S. 2. – 5. yüzyıl
Müzeye Geliş Tarihi: -	Müzeye Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 2,5 YR 5/4 reddish brown
Ağız Çapı min.: 5,5 cm.	Ağız Çapı: max.: 5,6 cm.	Hamur Rengi: 2,5 YR 6/8 light red
Yükseklik: 66 cm.	Boyun Yüksekliği: 19,5 cm.	Katkı maddeleri: kuvars ve kumtaşı
Kulp Ölçüleri: 2,9x4 cm.	Kulp Yüksekliği: 23 cm.	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Karın Çapı: 26,5 cm.	Kapasite: 9,97 Litre	Kulp Formu: yivli yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, Güney Rusya, Irak, Türkiye, Yunanistan, Almanya, Britanya, Mısır		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Sağlam içe dönük, dairesel dudaklı, dar ağızlı, omuza doğru hafif genişleyen boyunlu, keskin dar omuzlu, konik gövdeli, halka şeklinde yüksek kaidelidir. Dibin alt kısmı oyuktur. Boyunda yivler vardır. Boyundan omuza bağlanan çift yüksek kulplu, yivli eserdir.		
Analoji: Korinth'de bulunan kontekstlerde M.S. 3. yüzyılda yoğun olarak kullanılmış olduğu bilinmektedir.		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 154- Asal, 2010, s. 29- Oğuz Alpözen-A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 100. - Hakan Öviz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 131.		

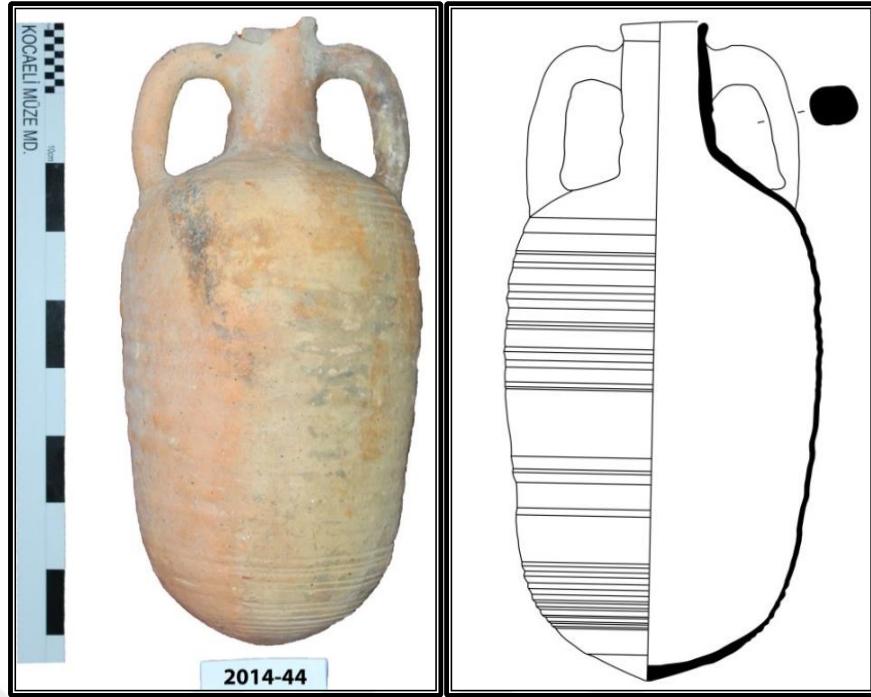
Kat.No: 23		Envanter no: 1603
Tip: Kolkhis 1 b2 alt versiyonu	Köken: Doğu Karadeniz- Gürcistan	Dönem: Roma - 1. yüzyıl ortaları- 1. yüzyılın son çeyreği
Müzeye Geliş Tarihi: 13.11.1989	Müzeye Geliş Şekli: Hibe	Yüzey Rengi: 7,5 YR 5/2 brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı: max.: - 7,8 cm.	Hamur Rengi: 7,5 YR 7/4 pink
Yükseklik: 67 cm.	Boyun Yüksekliği: 13,5 cm.	Katkı maddeleri: Kil, Taşçık
Kulp Ölçüleri: 2,1x4,2 cm.	Kulp Yüksekliği: 11,7 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 28 cm.	Kapasite: 15,86 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, kulp omuz üzerinde sona ermekte, hafif şişkin gövdeli olup, dibe doğru daralmakta, orijinali kiremit kırmızısı renkte olup, zamanla aşınma sonucu gri bir renk olmuştur.		
Analoji: Kholkis amphora grubunun, gövdede daralan kısmı ve kaidedeki çıkıntısı ile Kholkis 1b2 alt versiyonunu teşkil etmektedir.		
Yayın Yeri: Sergey Yu Vnukov (2010). "Problems of "brown clay" (Colchian) Amphora Studies". Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea", İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Pl. 15, res. 2.		

Kat.No: 24		Envanter no: 2018-107
Tip: LR 1 B amphorası (küçük)- Kilikya Tip 6	Köken: Kilikya Bölgesi	Dönem: Bizans -M.S. 5. – 6. . yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: -	Müze Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 2,5 YR 5/6 red
Ağız Çapı min.: 6,8 cm.	Ağız Çapı: max.: 6,9 cm.	Hamur Rengi: 2,5 YR 5/8 red
Yükseklik: 43 cm.	Boyun Yüksekliği: 8,8 cm.	Katkı maddeleri: kireçtaşı, kum
Kulp Ölçüleri: 2,5 x 2,9 cm.	Kulp Yüksekliği: 10 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 20 cm.	Kapasite: 6,94 litre	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,2 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, G. Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Toca, Libya, Berenike, İrlanda, Kıbrıs, Atina (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 113).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarına, kısa silindirik bir boyuna, silindirik yivli gövdeye sahip olan eser yuvarlak kaide ve düğme şeklinde dibe sahiptir. Kulpların üzeri yivlidir. Eserin dip kısmında küçük bir kırık ve noksan bölüm vardır. Eserin gövdesi üzerinde fırınlama sırasında oluştuğu düşünülen basık kısım yer almaktadır.		
Analoji: Silifke Güvercin Ada I batığında görülmüştür (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s.113):		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). “AETAM’da Bulunan Amphoraların Tipolojisi”. Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi’nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz’de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 233-243 fig. 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,67. - Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 113.		

Kat. No: 25		Envanter no: 2017-42
Tip: LR 1 B- Kilikya Tip 6	Köken: Olasılıkla Kuzey Suriye-Antakya Bölgesi.	Dönem: Bizans - M.S. 5. -6.yy
Müzeye Geliş Tarihi: 14.09.2017	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma, Erdal GÖDEK-Batı Karadeniz-Kerpe(?)	Yüzey Rengi: 5 YR 3/2 dark reddish brown
Ağız Çapı min.: 8 cm.	Ağız Çapı max.: 8,2 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/8 reddish yellow
Yükseklik: 52 cm.	Boyun Yüksekliği: 10 cm.	Katkı maddeleri: kireçtaşı, kum
Kulp Ölçüleri: 2,2 x 3 cm.	Kulp Yüksekliği: 11 cm.	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Karın Çapı: 23,5 cm.	Kapasite: 11,44 Litre	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,2 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Tocra, Libya, Berenice (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Sağlam, dar ağızlı ince bilezik dudaklı, kısa dar boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift yayvan kulplu oval omuzlu, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, yuvarlak diplidir. Gövde üzerinde yivler bulunmaktadır. Açık kahverengi hamurludur. Gövdenin enine yarısı astarlanmış, gövdenin diğer kısmı hamur renginde bırakılmıştır.		
Analoji: Eserin bir benzeri Antalya Kaş İnce Burun 1 batığında bulunmuştur (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 233-243 fig.59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,67. - Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126 – Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum:Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 113.		

Kat. No: 26		Envanter no: 2014-44
Tip: LR 1 B benzeri-Kilikya Tip 6	Köken: Kilikya	Dönem: Bizans - M.S. 6.-7.yy
Müzeye Geliş Tarihi: 14.04.2008	Müzeye Geliş Şekli: Hibe - Yaşar Karacaova	Yüzey Rengi: 5 YR 5/6 yellowish red
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: 6,9 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 5/6 yellowish red
		Akıtma Rengi: 2,5 YR 3/3 dark reddish brown
Yükseklik: 49 cm.	Boyun Yüksekliği: 9,8 cm.	Katkı maddeleri: kireçtaşı, kum
Kulp Ölçüleri: 2,8 x 3 cm.	Kulp Yüksekliği: 11 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 23 cm.	Kapasite: 11, 23 Litre	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,7 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, , Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Tocra, Libya, Berenice, İrlanda, Kıbrıs, Atina (Hakan Öviz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 128).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dışa çekik sivriltilmiş ağza, boyun altında çıkıntıya, yivli kulplara ve silindirik yivli gövdeye sahiptir. Hamur katkısı kalker, kum, taşçıktır. Açık kırmızı renkli hamurlu eser muhtemelen köken olarak Kilikya Bölgesine aittir. Eserin ağız kısmında kırık ve noksan bölüm vardır. Eserin hamurunda hafif dökülmeler ve denizel kalıntı az da olsa vardır.		
Analoji: Eserin bir benzeri Mersin Silifke Tisan batığında bulunmuştur (Hakan Öviz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 128).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). “AETAM’da Bulunan Amphoraların Tipolojisi”. Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi’nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz’de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 233-243 fig. 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,67. - Hakan Öviz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 128. – Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 113.		

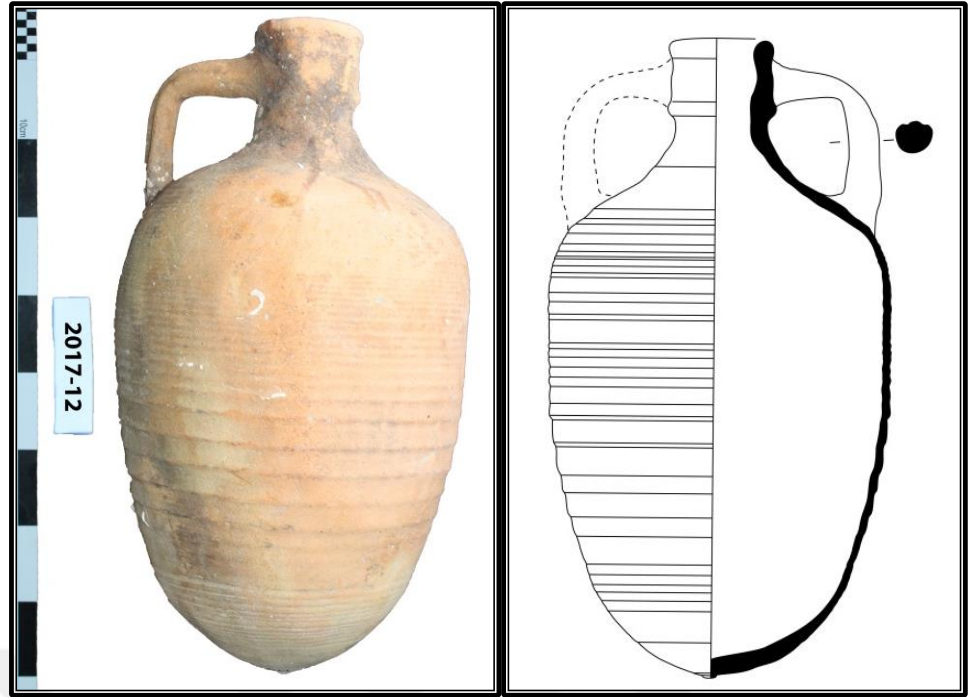

1341

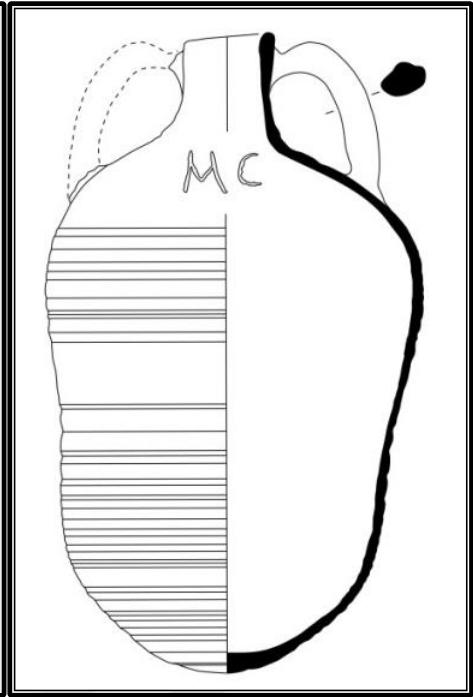
Kat. No: 27		Envanter no: 1341
Tip: LR 1 B- Kilikya Tip 6	Köken: Kilikya	Dönem: Bizans- M.S. 5. -6. Yy.
Müzeye Geliş Tarihi: 21.12.1983	Müzeye Geliş Şekli: Çevreden Toplama- Kerpe Dolayları	Yüzey Rengi: 7,5 YR 6/3 light brown
Ağız Çapı min.: 8,9 cm.	Ağız Çapı max.: 9 cm.	Hamur Rengi: 7,5 YR 6/3 light brown
		Dipinto Rengi: 10 R 4/3 weak read
Yükseklik: 53 cm.	Boyun Yüksekliği: 10 cm.	Katkı maddeleri: kireçtaşı, kum
Kulp Ölçüleri: 2,7 x 3,1 cm.	Kulp Yüksekliği: 9,3 cm.	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Karın Çapı: 26 cm.	Kapasite: 13,72 Litre	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,5 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Kıbrıs, Atina (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 71).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Bej renk hamurlu, çarkta yapılmış, dışarı açık ağız kenarlı, dar boyunlu, silindirik gövdeli, gövde üzeri halka, üst ve altta sık, ortada seyrek yivli, çift kulplu gövdenin üzerinde kırmızı boyayla yazılmış okunamaz durumda bir dipinto vardır.		
Analoji: Eserin bir benzeri Antalya Kekova Kuzu Adası Batığı’nda tespit edilmiştir (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 71).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). “AETAM’da Bulunan Amphoraların Tipolojisi”. Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi’nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz’de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 233-243 fig. 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,67. - Erkan Alkaç (2013). “Silifke Müzesi’nden Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar”. Cedrus 1, s. 114- Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 71.		

Kat. No: 28		Envanter no: 2017-11
Tip: LR1B- Kilikia Tip 6	Köken: Kilikia	Dönem: Bizans- M.S. 5. - 6.yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: 21.03.2017	Müze Geliş Şekli: Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	Yüzey Rengi: 10 YR 7/4 very pale brown
Ağız Çapı min.: 9,2 cm.	Ağız Çapı: max.: 9,5 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 7/4 very pale brown Akıtma Rengi: 5 YR 3 / 4 dark reddish brown
Yükseklik: 50 cm.	Boyun Yüksekliği: 9,9 cm.	Katkı maddeleri: kireçtaşı, kum
Kulp Ölçüleri: 2,2 x 2,6 cm.	Kulp Yüksekliği: 10,8 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 27 cm.	Kapasite: 13,33 Litre	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,8 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Kıbrıs, Atina. - (Hakan Öviz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 62).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Deve tüyü renk hamurlu, düz ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, dikey kulplu oval diplidir. Eser omuzdan itibaren dibe kadar yatay yivlidir. Gövde üzerinde ve ağız kısmında küçük birer kırık ve noksanı vardır. Eserin gövdesinde çarkta ya da pişirme sırasında oluştuğu anlaşılan kimi bozulmalar mevcuttur. Akıtma şeklinde ağızdan akıtılarak gövdenin yarısı astarlanmıştır.		
Analoji: Eserin bir benzeri Antalya Adrasan Gelidonya arasında tespit edilmiştir (Hakan Öviz (2016). Doğu Akdeniz’de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 62).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). “AETAM’da Bulunan Amphoraların Tipolojisi”. Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi’nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz’de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 233-243 fig. 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,67. Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 113 - s. 62-		

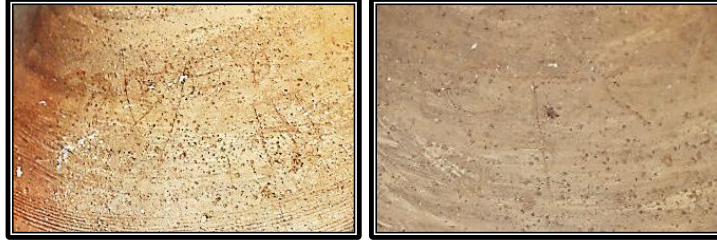
Kat. No: 29		Envanter no: 2017-12
Tip: LR1B	Köken: Kilikya	Dönem: Bizans- M.S. 5. – 6. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: 17.03.2017	Müze Geliş Şekli: Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	Yüzey Rengi: 5 YR 4/4 reddish brown
Ağız Çapı min.: 8 cm.	Ağız Çapı: max.: 8,6 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 6/3 pale brown
		Katkı maddeleri: kireçtaşı, kum
Yükseklik: 50,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 10,5 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Kulp Ölçüleri: 2,3 x 2,8 cm.	Kulp Yüksekliği: 10,5 cm.	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Karın Çapı: 26 cm.	Kapasite: 14,46 Litre	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,5 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Kıbrıs, Atina (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 143).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Tek kulpu noksan olan eser deve tüyü renk hamurlu, düz yuvarlak ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, dikey kulplu oval diplidir. Eser omuzdan dibe kadar yatay yivlidir. Eserin boyun kısmında çatlağı vardır.		
Analoji: Eserin bir benzeri Antalya Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 143).		
Yayın Yeri: Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 143.		

Kat.No: 30		Envanter no: 2018-106
Tip: LRA 1 amphorası	Köken: Kilikya Bölgesi	Dönem: Bizans M.S. 6. -7. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi:-	Müze Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ağız Çapı min.: 8,5 cm.	Ağız Çapı: max.: 8,9 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/4 light reddish brown
		Akıtma Rengi: 5 YR 4/3 reddish brown
Yükseklik: 52 cm.	Boyun Yüksekliği: 8,2 cm.	Katkı maddeleri: kireçtaşı, kum
Kulp Ölçüleri: 2,7x3,4 cm.	Kulp Yüksekliği: 10 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 28,5 cm.	Kapasite: 19,58 Litre	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,5 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Toca, Libya, Berenice (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dar ağızlı, ince bilezik dudaklı, kısa dar boyunlu, çift kulplu eserin tek kulbu korunmuştur. Boyundan omuza bağlanan yayvan yivli kulplu, oval omuzlu, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, hafif yuvarlak diplidir. Gövde üzerinde yivler bulunan eserin boyunla omzun birleştiği orta noktada "mε" monogramı vardır. Açık kahverengi hamurlu eserin ağız kısmında çatlak vardır. Eserde ağızdan yapılmış kulp ve omuzlarda bezeme olarak yer alan kırmızımsı kahverengi akıtma kullanılmıştır.		
Analoji: Eserin bir benzeri Antalya Kaş İnce Burun 1 batığında bulunmuştur (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 233-243 fig. 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,67. - Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126. Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 113.		

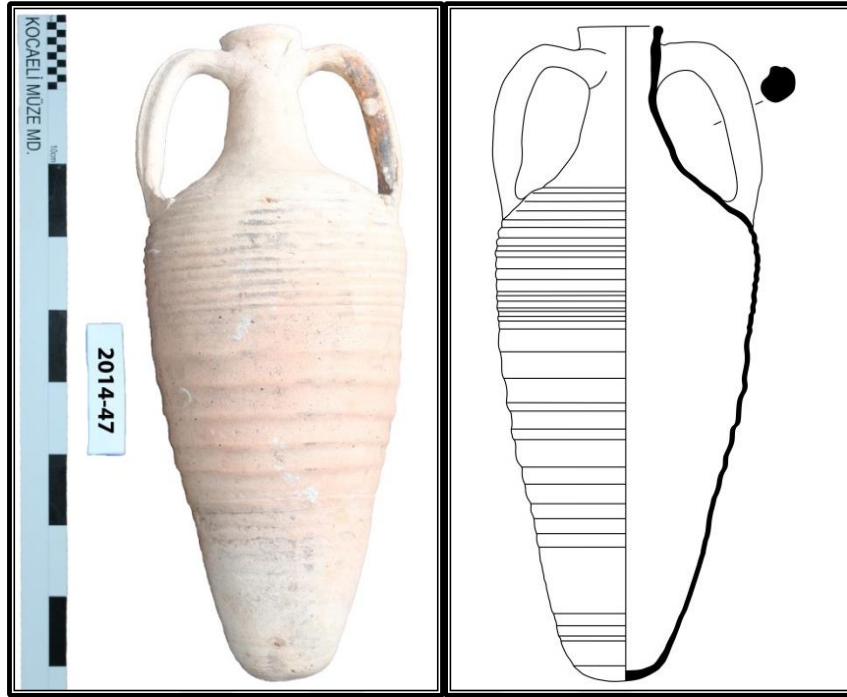
Kat.No: 31		Envanter no: etütlük
Tip: LR 1 B amphorası	Köken: Kilikya Bölgesi	Dönem: Bizans M.S. 6. -7. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi:-	Müze Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 10 YR 6/3 pale brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı: max.: -	Hamur Rengi: 5 YR 5/6 yellowish red
		1.Akıtma Rengi: 5 YR 4/6 yellowish red 2. Akıtma Rengi: 5 YR 3/1 very dark gray
Yükseklik: 52 cm.	Boyun Yüksekliği: 8,2 cm.	Katkı maddeleri: kireçtaşı, kum
Kulp Ölçüleri: 2,7x3,4 cm.	Kulp Yüksekliği: 10 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 28,5 cm.	Kapasite: -	Kulp Formu: oval yivli kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, İskenderiye, İspanya, İtalya, Güney Fransa, Britanya, Kartaca, Mısır, Toca, Libya, Berenice (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dar ağızlı, kısa dar boyunlu, çift kulbu kırık eserde oval omuzlu, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, hafif yuvarlak diplidir. Gövde üzerinde yivler bulunan eserin formunda üretim aşamasında oluştuğu düşünülen deformasyon mevcuttur. Eserin pişirme kalitesi iyi değildir. Eserde bezeme olarak 2 adet akıtma yapılmıştır.		
Analoji: Eserin bir benzeri Antalya Kaş İnce Burun 1 batığında bulunmuştur (Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). "AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi". Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 233-243 fig. 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,67. - Hakan Öniz (2016). Doğu Akdeniz'de Amphoralar. İstanbul: Arkeopera Kitabevi. s. 126. – Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 113.		

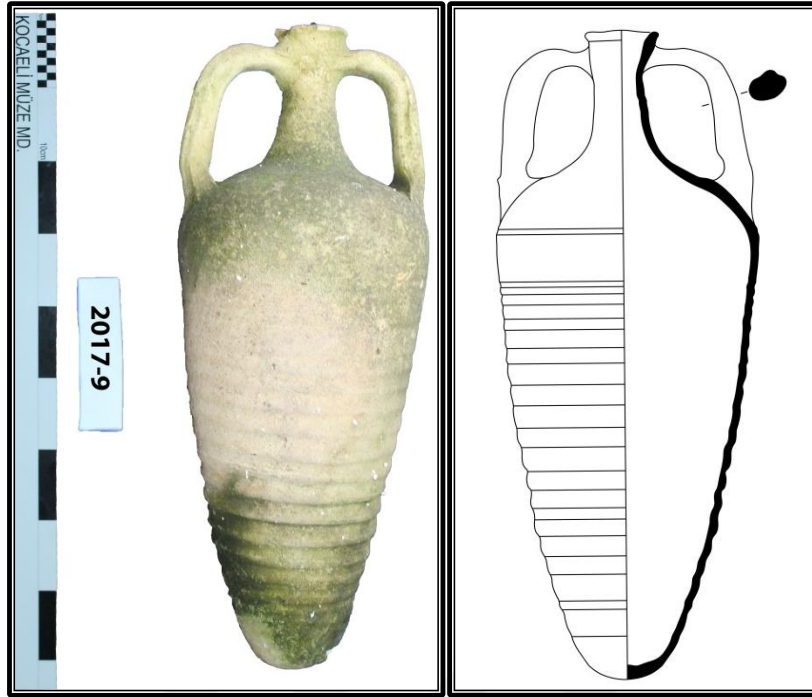
Kat.No: 32		Envanter no: 2018-80
Tip: LR 2 - Yassiada 7 -Keay LXV	Köken: Kıbrıs- Güney Ege- Kos?	Dönem: Bizans -7. yüzyılın ilk çeyreği
Müzeye Geliş Tarihi: 16.11.2017	Müzeye Geliş Şekli: Hibe : Ali SÖNMEZ- Sait AYDOĞAN/Karamürsel açıkları, Helenapolis antik kenti yakını Marmara Denizi	Yüzey Rengi: 2,5 Y 6/2 light brownish
Ağız Çapı min.: 7,5 cm.	Ağız Çapı: max.: 7,8 cm.	Hamur Rengi: 2,5 YR 4/6 red
Yükseklik: 53 cm.	Boyun Yüksekliği: 12,5 cm.	Katkı maddeleri: az mika, az taşçık
Kulp Ölçüleri: 2,4x3,6 cm.	Kulp Yüksekliği: 11,3 cm.	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Karın Çapı: 35,5 cm.	Kapasite: 29,2 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Batı Karadeniz, Romanya, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs, Lübnan, Suriye, Mısır, İtalya ve Britanya		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Sağlam, dar ağızlı, dışa taşkın ince dudaklı, kısa dar boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift kalın oval kulplu, düşük geniş omuzlu, küresel gövdeli ve yuvarlak dipli olan amphoranın boynundan geniş omzunda ise dar şeritler bulunmaktadır. Eser açık kahve renkli hamurludur. Eserin omuz üstünde “CTε monogramı vardır.		
Analoji: Bu formun benzerleri Güney Kıbrıs'ta Paphos atölyelerinin atık tabakalarında bulunmuştur (Ahmet Kaan Şenol (2009). “AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi”. Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 250).		
Yayın Yeri: Ahmet Kaan Şenol (2009). “AETAM'da Bulunan Amphoraların Tipolojisi”. Şu Kitapta: Editör: Ahmet Kaan Şenol. Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Silifke: Taşeli Matbaacılık. s. 249. - Oğuz Alpözen A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 112.		

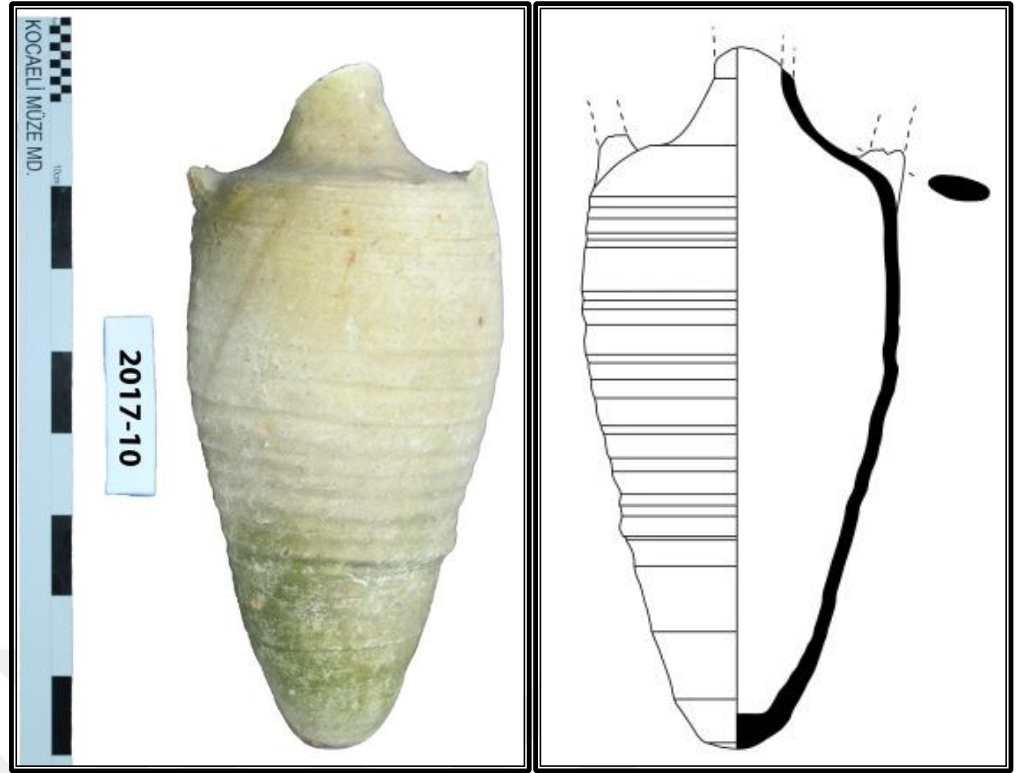
Kat.No: 33		Envanter no: 2018-103
Tip: C Snp II -3	Köken: Sinop	Dönem: Geç Roma- Erken Bizans M.S. 4. ve 5. Yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: -	Müze Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 5 YR 6/3 light reddish brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: -	Hamur Rengi: 5 YR 6/4 light reddish brown
Ölçülebilir Yükseklik: 85 cm.	Boyun Yüksekliği:-	Katkı maddeleri: piroksen
Kulp Ölçüleri: 3,8x1,9 cm.	Kulp Yüksekliği: 15 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 35,5 cm.	Kapasite: 29,61 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,8 cm.		
Dağılım Bölgeleri Yunanistan, Ege, Anadolu, Doğu Akdeniz, Karadeniz,		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dudak kısmı kırık ve noksan, gövdeye doğru genişleyen kısa bir boyuna, boyun kısmından başlayıp omuzda oval bir form alan kulplara sahiptir. Eser omuzda genişleyip kaideye doğru daralan havuç tipinde bir gövdeye sahip olup, sivri diplidir.		
Analoji: D. Kassab Tezgör, (2010). Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère” Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 98, fig. 6. Form ve kil yapısı Demirci Atölyesi’nden geldiğini göstermektedir.		
Yayın Yeri: D. Kassab Tezgör (2010). Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère” Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 98, fig. 6.		

Kat. No: 34		Envanter no: 2014-47
Tip: D Snp I	Köken: Sinop	Dönem: Bizans M.S. 5-6. yy.
Müze Geliş Tarihi: 27.10.2014	Müze Geliş Şekli: Bağış - Kocaeli Valiliği	Yüzey Rengi: 10 YR 7/4 very pale brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: 6,2 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 7/4 very pale Brown
Yükseklik: 49 cm.	Boyun Yüksekliği: 10,5 cm.	Akıtma Rengi : 7,5 YR 3/2 dark Brown
Kulp Ölçüleri: 2,3 x 2,7 cm.	Kulp Yüksekliği: 11,5 cm.	Katkı maddeleri: piroksen
Karın Çapı: 20 cm.	Kapasite: 6,45 Litre	Pişirme Kalitesi: orta sert
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,7 cm.		Kulp Formu: yassı kesitli
Dağılım Bölgeleri: Akdeniz, Karadeniz.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Açık krem, açık pembemsi renk hamurlu eserin ağız dışı çekik olup, kulpları sonradan yapıştırılma dışı çıkık yivli, kulplar omuz üstüne dik inmektedir. Kısa boyunlu eserin boynu omza birleştiği yere doğru hafif genişlemektedir. Omuz kısmı üzerinde eseri dairesel yivler sık olarak çevrelemektedir. Omuz altından kaide üstüne kadar yiv aralıkları daha geniş tutulmuştur. Eserin omuz kısmından kadar konik vari formu bulunmaktadır. Eserin kaidesi hafif oval olup, eserin hamuru mika katkılıdır. Eserin hamurunda lokal çukurluklar vardır. Eserde bezeme olarak akıtma kullanılmıştır.		
Analoji: Tip D Snp I amphoraları berrak kil yapıları ile Sinop Demirci atölyesinden Sinop 1 Tip D olarak anılmaktadır. Form ve kil yapısı Demirci Atölyesi'nden geldiğini göstermektedir.		
Yayın Yeri: D. Kassab Tezgör (2010). Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère” Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patavbs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 99, fig. 3.		

Kat. No: 35		Envanter no: 2017-9
Tip: Sinop D Snp I	Köken: Sinop	Dönem: Bizans- M.S. 5. -6. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: 17.03.2017	Müze Geliş Şekli: Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	Yüzey Rengi: 10 YR 6/4 light yellowish brown
Ağız Çapı min.: 5,6 cm.	Ağız Çapı max.: 6 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 6/4 light yellowish brown
Yükseklik: 54,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 10,5 cm.	Katkı maddeleri: piroksen
Kulp Ölçüleri: 2,5 x 2,9 cm.	Kulp Yüksekliği: 11,5 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 21 cm.	Kapasite: 8,16 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,7 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz ve Akdeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Hamuru krem rengindedir. Dar dışa açılan ağız kenarlı, İnce silindirik boyunlu, dibe doğru küt bir şekil alan konik gövdeli ve düz diplidir. Çift kulpu boyundan omuza bağlanır. Omuzdan itibaren dibe kadar aralıklı yivler görülür. Ağız kısmında çok küçük kırık ve noksanı vardır. Yosunlaşmaya bağlı olarak kimi yerleri yeşil renk almıştır. Eserin dip kısmında hamurunda küçük bir dökülme vardır.		
Analoji: Sinop Tip D I amphoraları berrak kil yapıları ile Sinop Demirci atölyesinden Sinop 1 Tip D olarak anılmaktadır. Form ve kil yapısı Demirci Atölyesi'nden geldiğini göstermektedir.		
Yayın Yeri: D. Kassab Tezgör (2010). "Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère" Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 99 fig. 3.		

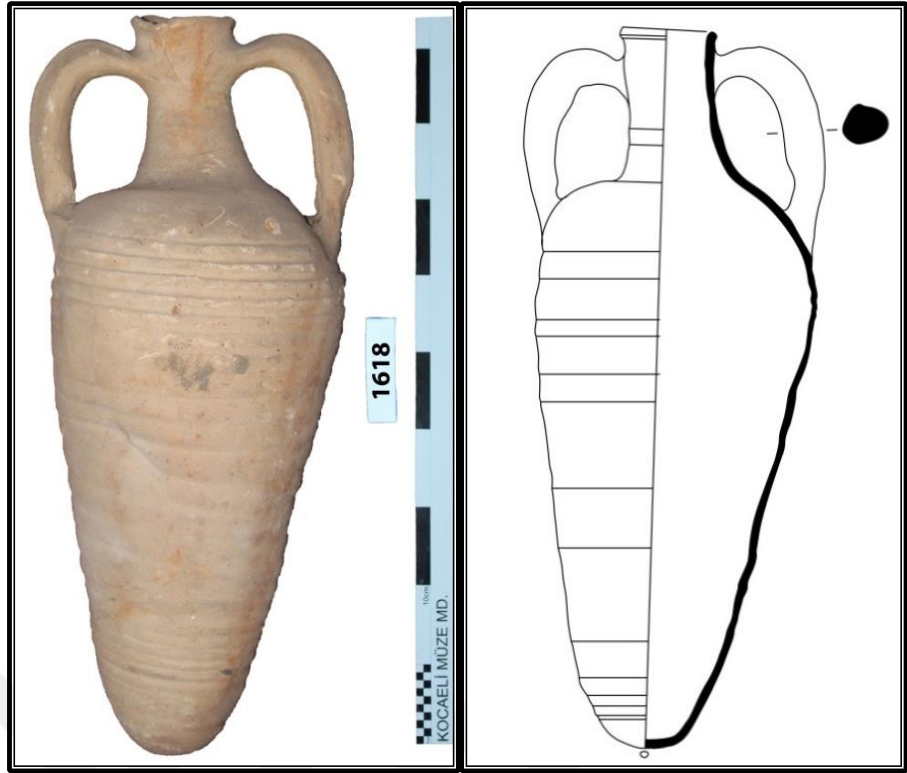
Kat. No: 36		Envanter no: 2017-10
Tip: Sinop D Snp I	Köken: Sinop	Dönem: Bizans- M.S. 5. -6 .yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: 17.03.2017	Müze Geliş Şekli: Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	Yüzey Rengi: 2,5 Y 3/1 very dark gray
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı: max.: -	Hamur Rengi: 2,5 Y 6/3 light yellowish brown
Ölçülebilir Yükseklik: 41,5 cm.	Boyun Yüksekliği: -	Katkı maddeleri: piroksen
Kulp Ölçüleri:-	Kulp Yüksekliği: -	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 19 cm.	Kapasite: 5 Litre	Kulp Formu: -
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,7 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz ve Akdeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Hamuru krem rengindedir. Kulpları ve boynun bir kısmı ile ağız kısmı kırık ve noksan. İnce silindirik boyunlu, dibe doğru küt şekil alan konik gövdeli, düz diplidir. Omuzdan itibaren dibe kadar aralıklı yivler görülür. Gövdede çarkta yapıldığı ya da fırınlama sırasında oluştuğu anlaşılabilir çökmeler vardır.		
Analoji: Sinop Tip D I amphoraları berrak kil yapıları ile Sinop Demirci atölyesinden Sinop 1 Tip D olarak anılmaktadır. Form ve kil yapısı Demirci Atölyesi'nden geldiğini göstermektedir.		
Yayın Yeri: D. Kassab Tezgör (2010). "Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère" Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patavits I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 99, fig. 3.		

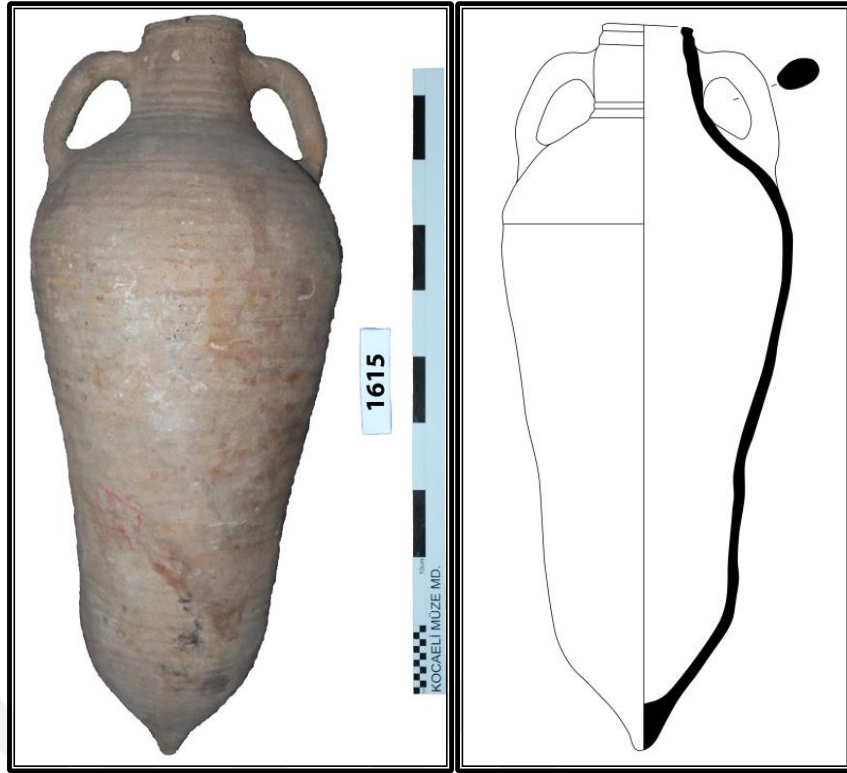
Kat. No: 37		Envanter no: 2017-39
Tip: Sinop D Snp II	Köken: Sinop	Dönem: Bizans M.S. 4.-7.yy
Müzeye Geliş Tarihi: 14.09.2017	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma, Erdal GÖDEK-Batı Karadeniz-Kerpe(?)	Yüzey Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown
Ağız Çapı min.: 5,4 cm.	Ağız Çapı max.: 5,6 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown
Yükseklik: 56 cm.	Boyun Yüksekliği: 10,6 cm.	Akıtma Rengi: 2,5 Y 2,5 /1 black
Kulp Ölçüleri: 2,6 x 3,4 cm.	Kulp Yüksekliği: 13 cm.	Katkı maddeleri: piroksen
Karın Çapı: 20 cm.	Kapasite: 5,87 Litre	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,8 cm.		Kulp Formu: yassı kesitli
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz, Doğu Akdeniz.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Dar, dışa açılan ağız kenarlı, ince silindirik boyunlu dibe doğru sivrilen gövdeli, düz diplidir. Şerit biçimli çift kulplu boyundan omuza bağlanır. Kulplar ve omuzdan itibaren dibe kadar aralıklı yivler görülür. Hamuru krem rengindedir. Eserde bezeme olarak siyah renkte akıtma kullanılmıştır.		
Analoji: Sinop'ta gerçekleştirilen kazılarda Demirci atölyelerinde/fırınlarında benzer örnekler bulunmuştur. (D. Kassab Tezgör, Tatlıcan I., "Fouilles des ateliers d'amphores a Demirci pres de Sinop en 1996 et 1997" Anatolia Antiqua VI, s. 434, fig. 20 env. no: 10.4.76). - Demirci Atölyesi'nden: D. Kassab Tezgör (2010). "Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère" Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Pl. 20, 2 and 7.		
Yayın Yeri: D. Kassab Tezgör (2010). "Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère" Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 99, fig. 4.		

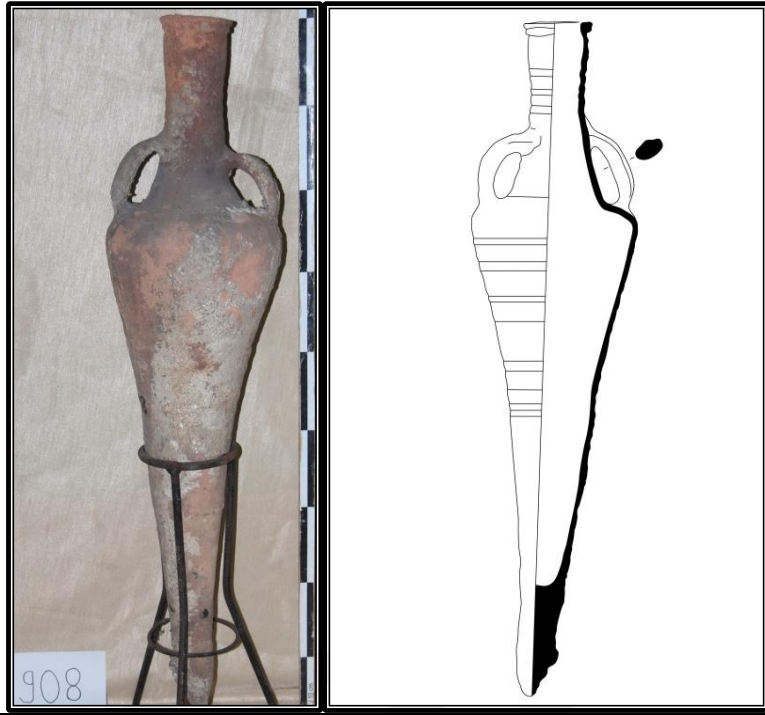
Kat.No: 38		Envanter no: 2018-109
Tip: Sinop Tip D Snp I	Köken: Sinop	Dönem: Bizans M.S. 6-7 yy
Müzeye Geliş Tarihi: -	Müzeye Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 2,5 Y 7/3 pale brown
Ağız Çapı min.: 5 cm.	Ağız Çapı max.: 6,2 cm.	Hamur Rengi: 2,5 Y 7/3 pale brown
Ölçülebilen Yükseklik: 49,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 10,9 cm.	Akıtma Rengi: 5 YR 4/4 reddish brown
Kulp Ölçüleri: 2,4 x 3,8 cm.	Kulp Yüksekliği: 13 cm.	Katkı maddeleri: piroksen
Karın Çapı:	Kapasite: 5,43 Litre	Pişirme Kalitesi: orta sert
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,8 cm.		Kulp Formu: yassı kesitli
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz, Akdeniz.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Ağız kısmı kırık ve noksan olan eser ince kısa bir boyna, ağız seviyesinin hemen altından başlayan ve omuzda birleşen oval kesitli kulplara, yivli silindirik gövdeye sahiptir. Eserde bezeme olarak kırmızımsı kahverengi akıtma kullanılmıştır.		
Analoji: Sinop Tip D I amphoraları berrak kil yapıları ile Sinop Demirci atölyesinden Sinop 1 Tip D olarak anılmaktadır. Form ve kil yapısı Demirci Atölyesi'nden geldiğini göstermektedir.		
Yayın Yeri: D. Kassab Tezgör (2010). "Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère" Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Patava I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 99, fig. 3.		

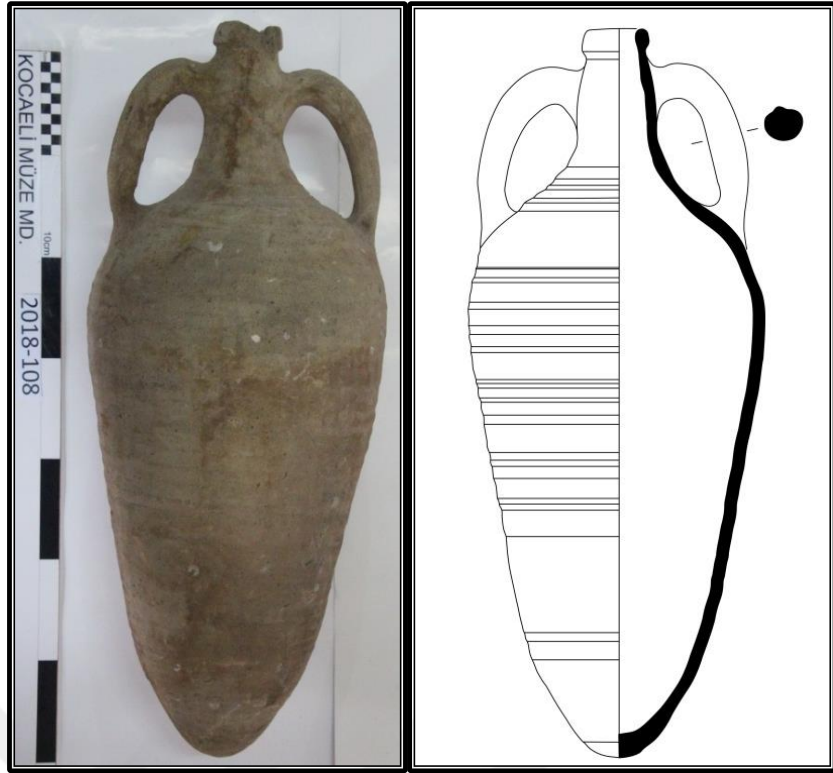
Kat. No: 39		Envanter no: 1618
Tip: Sinop tip D Snp I	Köken: Sinop	Dönem: Bizans M.S. 5- 6. yy
Müzeye Geliş Tarihi: 16.05.1990	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma: S. Şenocak	Yüzey Rengi: 10 YR 6/2 light brownish gray
Ağız Çapı min.: 6,4 cm.	Ağız Çapı max.: 6,5 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown
Yükseklik: 49,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 9,5 cm.	Katkı maddeleri: piroksen
Kulp Ölçüleri: 2,5 x 3,1 cm.	Kulp Yüksekliği: 11 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 19,5 cm.	Kapasite: 6,09 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,6 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz ve Akdeniz.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Kırık yuvarlak ağızlı, kısa boyunlu, hafif şişkin gövdeli olup dibe doğru daralmakta gövde üzerinde yatay yivler mevcuttur. Boyundan başlayan yuvarlak formulu kulp gövde üzerine birleşmektedir. Kulp altında iki yerde içe çöküntü vardır.		
Analoji: Sinop Tip D I amphoraları berrak kil yapıları ile Sinop Demirci atölyesinden Sinop 1 Tip D olarak anılmaktadır. Form ve kil yapısı Demirci Atölyesi'nden geldiğini göstermektedir.		
Yayın Yeri: D. Kassab Tezgör (2010). Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère” Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 99, fig. 3.		

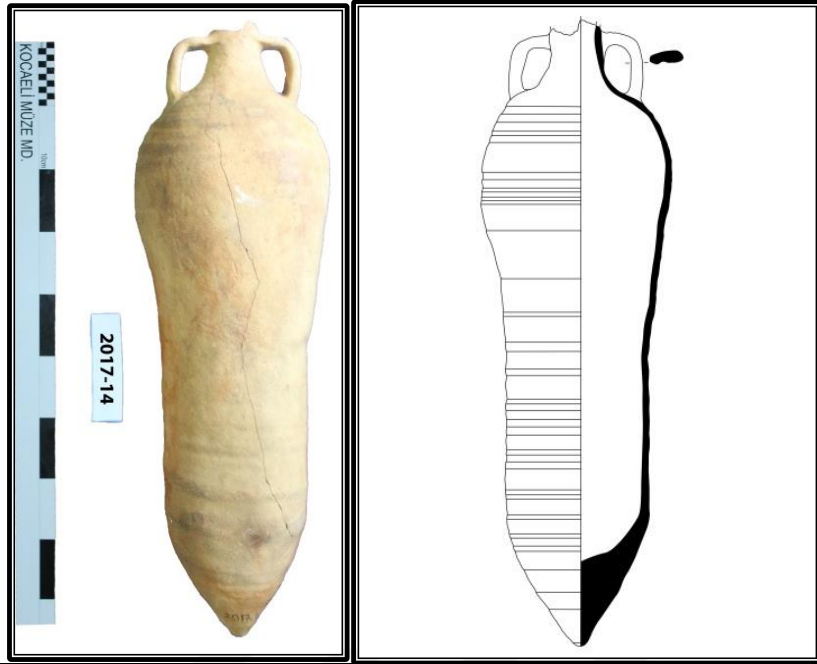
Kat. No: 40		Envanter no: 1615
Tip: Sinope I – 1 Variant C Typ C Snp I-1	Köken: Sinop	Dönem: Geç Roma- Erken Bizans M.S. 4-5. yy.
Müzeye Geliş Tarihi: 16.05.1990	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma: S.Şenocak	Yüzey Rengi: 7,5 YR 7/3 Pink
Ağız Çapı min.: 9,1 cm.	Ağız Çapı: max.: 9,3 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 7/6 reddish yellow
Yükseklik: 74 cm.	Boyun Yüksekliği: 10 cm.	Katkı maddeleri: piroksen
Kulp Ölçüleri: 2,9 x 4 cm.	Kulp Yüksekliği: 10 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 30 cm.	Kapasite: 19,98 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,8 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Kuzey Karadeniz’de Olbia’da, Pantikapeion’da, Khersonessos’ta, Tanais’te, Trakya’nın batı sahillerinde, Kolkhis’te görmemiz mümkündür (Tezgör, 2010: s. 169).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağızlı, kısa boyunlu, geniş gövdeli (düzgün değil) olup, dip kısma kadar devam etmektedir. En dipte sivri bir çıkıntı vardır. Üzerinde yer yer grilikler mevcuttur. Ağız kenarının hemen altında başlayan kulp boyunda nihayetlenmektedir.		
Analoji: Sinop tip C olarak adlandırılan bu grup amphoraları Kuzey Karadeniz’de Olbia’da, Pantikapeion’da, Khersonessos’ta, Tanais’te, Trakya’nın batı sahillerinde, Kolkhis’te görmemiz mümkündür (D. Kassab Tezgör (2010). Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère” Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. s. 169). Form ve kil yapısı Demirci Atölyesi’nden geldiğini göstermektedir.		
Yayın Yeri: D. Kassab Tezgör (2010). Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère” Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patabs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 98, fig. 5.		

Kat. No: 41		Envanter no: 908
Tip: C Snp III-2 b	Köken: Sinop	Dönem: Geç Roma- Erken Bizans M.S. 4-5. yy.
Müze Geliş Tarihi: 22.10.1975	Müze Geliş Şekli: müsadere- Karamürsel Havaalanı	Yüzey Rengi: 5 YR 5/2 reddish gray
Ağız Çapı min.: 8,6 cm.	Ağız Çapı max.: 8,8 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/8 reddish yellow
Yükseklik: 86 cm.	Boyun Yüksekliği: 20 cm.	Katkı maddeleri: piroksen
Kulp Ölçüleri: 2,1 x 3,5 cm.	Kulp Yüksekliği: 7,2 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 21 cm	Kapasite: 6,16 Litre	Kulp Formu: yivli yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,3 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Kuzey Karadeniz’de Olbia’da, Pantikapeion’da, Khersonessos’ta, Tanais’te, Trakya’nın batı sahillerinde, Kolkhis’te görmemiz mümkündür (D. Kassab Tezgör, 2010. s. 169).		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak düz ağız kenarlı, çift kulplu, uzun boyunludur. Kulplar boynun 14 cm altından çıkıp, omuza bağlanırlar. Gövde havuç biçiminde çok uzundur.		
Analoji: Form ve kil yapısı Demirci Atölyesi’nden geldiğini göstermektedir.		
Yayın Yeri: Asal, Rahmi (2010). Yenikapı Marmaray ve Metro Kurtarma Kazıları Buluntuları Işığında İstanbul’un Roma ve Bizans Döneminde Deniz Ticareti. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne. s. 35. – D. Kassab Tezgör (2010). Le réseau commercial des amphores sinopéennes entre les IIe-IIIe s. et le VIe s. de notre ère” Varia Anatolica XXI Editörler: Dominique Kassab Tezgör ve Nino Inaishvili Patavs I - Production And Trade of Amphorae in The Black Sea, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Planche 3 fig. 5, Planche 99, fig. 2. - Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 69.		

Kat.No: 42		Envanter no: 2018-108
Tip: Shelov E-Zeest 104-Abramov 7,6-7,7-Krapivina 6	Köken: Heracleia Pontice	Dönem: M.S. 4. Yüzyılın sonu - 5. Yüzyılın ilk yarısı
Müzeye Geliş Tarihi:-	Müzeye Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 10 YR 6/3 pale brown
Ağız Çapı min.: 5,8 cm.	Ağız Çapı: max.: 6 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 5/4 yellowish brown
Yükseklik: 66 cm.	Boyun Yüksekliği: 15,2 cm.	Katkı maddeleri: siyah kum, kireç
Kulp Ölçüleri: 3,2 x 3,8 cm.	Kulp Yüksekliği: 13 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 25 cm.	Kapasite: 14,06 Litre	Kulp Formu: oval yivli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Kalın dışa çıkıntılı dudaklı, uzun boyunlu oval yivli boynun altında omuzda birleşen kulplu, üçgen formulu, gövdesi yivli olan eserin ağız kısmında kırık ve noksan bölüm vardır.		
Analoji: Heraclea Pontica bölgesinde, Güney Karadeniz kıyılarının merkezlerinde üretildi (V. Valentina Krapivina (2010). “Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. In Olbia Pontica”. Şu kitapta: Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea”, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 69-73.73).		
Yayın Yeri: V. Valentina Krapivina (2010). “Amphorae of The 3.-4. Centuries A. D. In Olbia Pontica”. Şu kitapta: Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea”, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 69-73. s. 73, Pl. 39. res. 8-10.		

Kat. No: 43		Envanter no: 2017-14
Tip: Kholkis	Köken: Karadeniz- Gürcistan	Dönem: Bizans 4-6. Yy.
Müze Geliş Tarihi: 17.03.2017	Müze Geliş Şekli: Satın Alma-Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	Yüzey Rengi: 5 YR 4/4 reddish brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: 6,2 cm.	Hamur Rengi: 10 YR 6/3 pale brown
Yükseklik: 77,5 cm.	Ölçülebilen Boyun Yüksekliği: 8 cm.	Katkı maddeleri: kum, taşçık
Kulp Ölçüleri: 1,5 x 4 cm.	Kulp Yüksekliği: 7 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 23,5 cm.	Kapasite: 13 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,5 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Kuzey Karadeniz kıyıları		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
<p>Tanımlama: Ağız kısmında kırık ve noksanı, gövde boyunca uzanan büyük bir çatlak vardır. Deve tüyü renk hamurlu, kısa boyunlu, silindirik gövdeli, sivriye yakın diplidir. Omuz kısmında ve dip bölümünde fazla derin olmayan yivler vardır. Gövdesinde küçük kırık ve noksanı olan eserin gövdesi omuz kısmından itibaren dibe doğru daralmaktadır. Ağız, omuz ve gövdenin yarısı kırmızımsı kahverengi astarlıdır.</p>		
<p>Analoji: Kuzey Karadeniz kıyılarında da yaygın olarak yer alan bu amphoralar (Nino Inaishvili ve Nineli Vashakidze (2010). "Typology and Chronology of Greek, Roman and Early Byzantine Amphorae from Petra-Tsikhisdziri". Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili. Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea", İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 152) Tsikhisdziri'de, Nokalakevi-Archaeopolis'te 22 adet ortaya çıkarılmışlardır; David Lomitashvili ve Ian Colvin (2010). "Late Roman-Early Byzantine Kilns and Production From Nokalakevi-Archaeopolis". Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea", İstanbul: Acar Basım ve Cilt San.Tic. A.Ş. s.37).</p>		
<p>Yayın Yeri: David Lomitashvili ve Ian Colvin (2010). "Late Roman-Early Byzantine Kilns and Production From Nokalakevi-Archaeopolis". Editörler: Dominique KassabTezgör ve Nino Inaishvili Varia Anatolica XXI Patabs I Production and Trade of Amphorae In The Black Sea", İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. s.37.</p>		

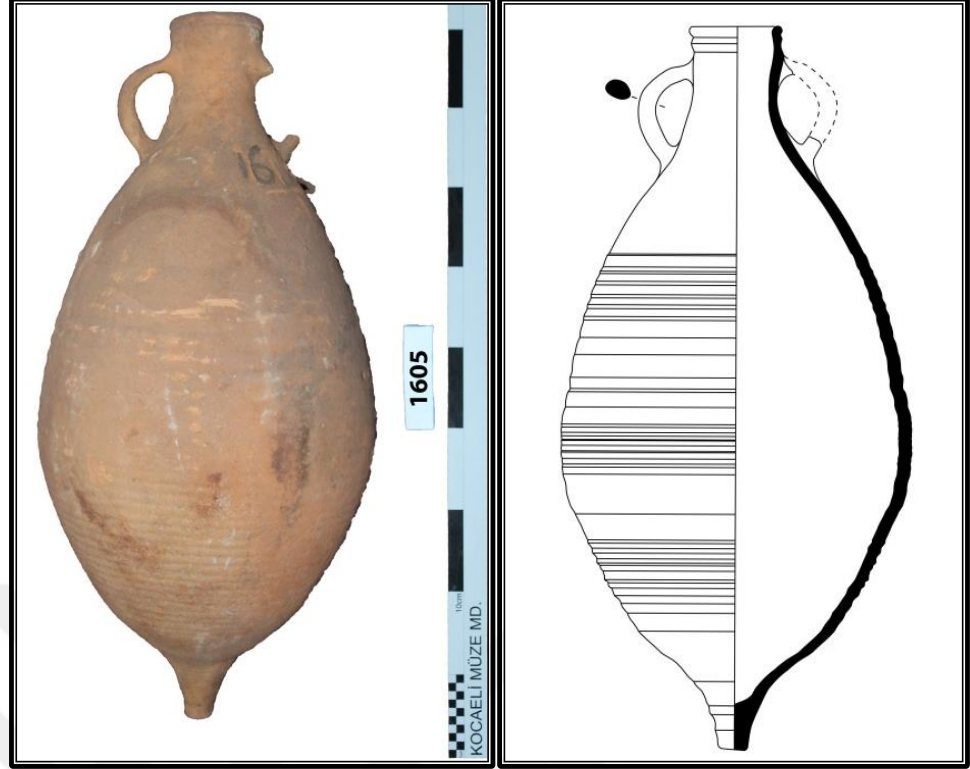

Kat. No: 44		Envanter no: 2014-41
Tip: Günsenin IVa-Bjelajac 1989- Brusic 1986	Köken: Ganos	Dönem: Bizans M.S. 9. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: 10.10.2014	Müze Geliş Şekli: Hibe-Nizamettin YILMAZ	Yüzey Rengi: 7,5 YR 6/4 light brown
Ağız Çapı min.: 5,2 cm.	Ağız Çapı max.: 5,6 cm.	Hamur Rengi: 7,5 YR 6/4 light brown
Yükseklik: 38 cm.	Boyun Yüksekliği: 4 cm.	Akıtma Rengi: black
Kulp Ölçüleri: 1,4 x 3,6 cm.	Kulp Yüksekliği: 7 cm.	Katkı maddeleri: kalker, taşçık
Karın Çapı: 25 cm.	Kapasite: 8,29 Litre	Pişirme Kalitesi: orta sert
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,8 cm.		Kulp Formu: yassı kesitli
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz, Kıbrıs		Taşıdığı Ürünler: şarap
<p>Tanımlama: Çift kulplu amphoranın ağız kısmında kırık ve noksan vardır. Dairesel ağız kısmından sonra küçük bir boyun kısmı görülmektedir. Kulplar ağız kısmının altından simetrik olarak omuzda dikine birleşmektedir. Eserin omuz kısmında ve dip kısmının hemen üstünde yatay olarak amphorayı çevreleyen dairesele yivli bezeme vardır. Eserin omuz kısmında ve dip kısmının hemen üstünde yatay olarak amphorayı çevreleyen dairesele yivli bezeme vardır. Eserin omuz kısmında ve dip kısmının hemen üstünde yatay olarak amphorayı çevreleyen dairesele yivli bezeme vardır. Eserin omuz kısmında ve dip kısmının hemen üstünde yatay olarak amphorayı çevreleyen dairesele yivli bezeme vardır. Eserin omuz kısmında ve dip kısmının hemen üstünde yatay olarak amphorayı çevreleyen dairesele yivli bezeme vardır.</p>		
<p>Analoji: Theodosiacus Limanı'nda bu amforaları görmekteyiz (Nergis Günsenin (2006). "Ganos Limanı'ndan Portus Theodosiacus'a". Şu kitapta: Trade In Byzantium, Vol 1, s. 402).</p>		
<p>Yayın Yeri: Nergis Günsenin (1990). Les Amphores Byzantines. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Paris. PL. LXXI. - fig. 17.</p>		

Kat. No: 45		Envanter no: 2018-105
Tip: Günsenin I	Köken: Ganos	Dönem: Bizans M.S.11. yüzyıl
Müzeye Geliş Tarihi:-	Müzeye Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 10 YR 7/3 very pale brown
Ağız Çapı min.: 7,8 cm.	Ağız Çapı: max.: 10,4 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Ölçülebilen Yükseklik: 39 cm.	Ölçülebilen Boyun Yüksekliği: 8 cm.	Katkı maddeleri: kalker, taşçık
Kulp Ölçüleri: 2,5 x 4,2 cm.	Kulp Yüksekliği: 9,8 cm.	Pişirme Kalitesi: Orta sert
Karın Çapı: 33 cm.	Kapasite: 23,36 Litre	Kulp Formu: Yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,5 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz, Marmara, Ege, Adriyatik Denizi		Taşıdığı Ürünler: şarap
Tanımlama: Ucu yuvarlatılmış yüksek ağız kenarına (ağız kenarı büyük oranda kırık ve noksan) boyundan omuza doğru bağlanan yivli yassı kesitli kulba, kısa dar bir boyuna sahiptir. Kalın yivli gövde ortasında içbükey olarak yapılmış, şişkin ve dip kısmında yuvarlaklaştırılmış forma sahip eser kalın cidarlıdır.		
Analoji: İstanbul Yeni kapı kazılarında açığa çıkarılmıştır.		
Yayın Yeri: Nergis Günsenin (1989). "Amphores Byzantines Dans Les Musees 1997 Turcs" Recherches sur la Ceramique Byzantine, Bulletin, Supplement XVIII s. 267-276 (Ganos 1). – Nergis Günsenin (1990). Les Amphores Byzantines. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Paris. PL. LXXI. fig. 4, Oğuz Alpözen- A. Harun Özdaş vd. (1995). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları. Eskiçağda Akdeniz Deniz Ticareti. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları 2. s. 116.		

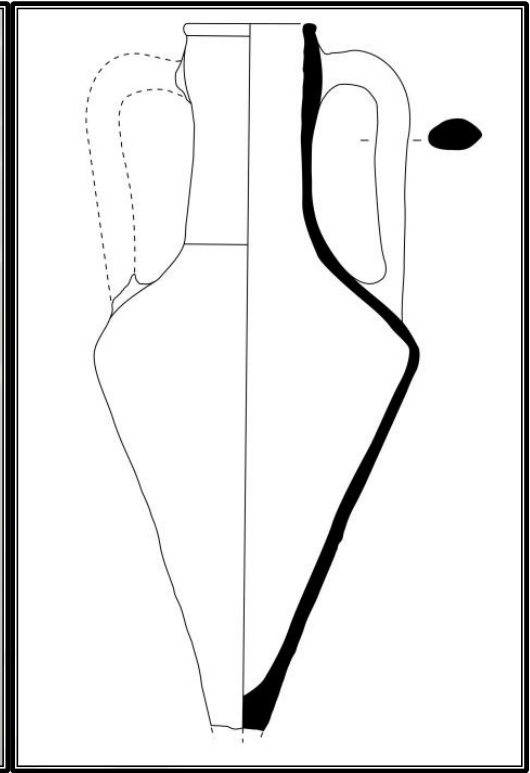
KÖKEN TESPİTİ YAPILAMAYAN AMPHORALAR

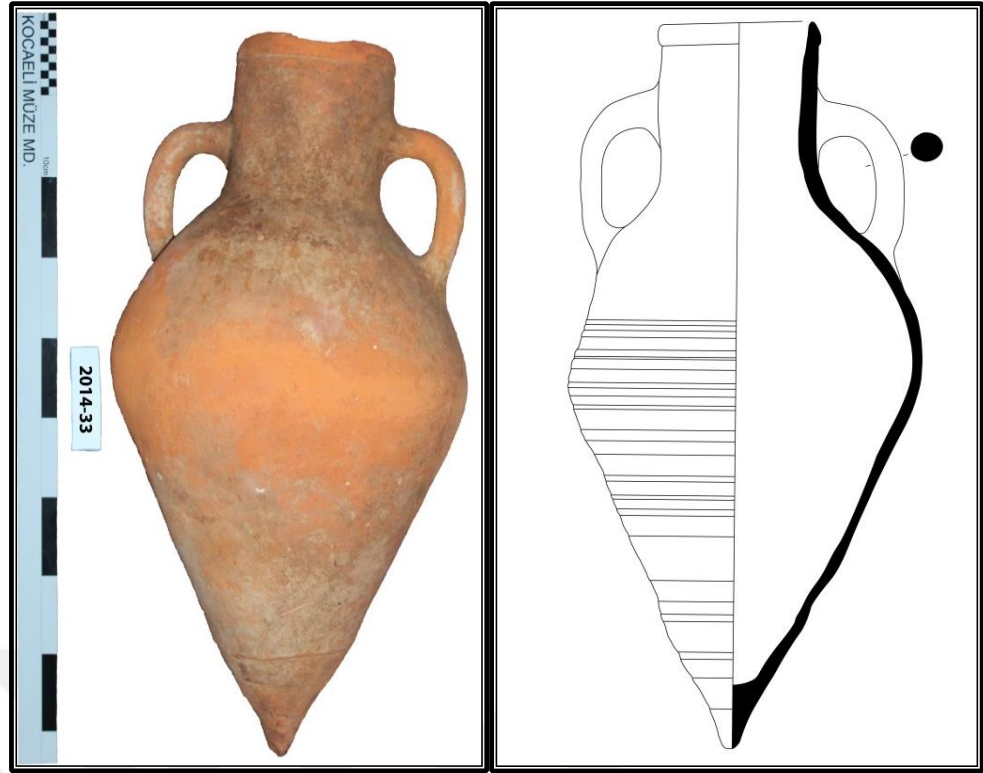
Kat. No: 46		Envanter no: 1605
Tip: ?	Köken: ?	Dönem: Geç Roma- Erken Bizans
Müzeye Geliş Tarihi: 13.11.1989	Müzeye Geliş Şekli: Hibe- B. Muslu	Yüzey Rengi: 5YR 4/1 dark gray
Ağız Çapı min.: 7 cm.	Ağız Çapı: max.: 7,3 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Yükseklik: 56 cm.	Boyun Yüksekliği: 8,5 cm.	Katkı maddeleri: kum
Kulp Ölçüleri: 1,1 x 2,3 cm.	Kulp Yüksekliği: 7 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 28 cm.	Kapasite:	Kulp Formu: oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 0,8 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağızlı, kısa boyunlu, ufak kulplu, hafif şişkin gövdeli olup üzerinde yatay şeritler var. Şerit ve orijinal rengini aşınma sonucu yitirmiştir.		
Analoji:		
Yayın Yeri:		

Kat. No: 47		Envanter no: 910
Tip: ?	Köken: ?	Dönem: Roma
Müze Geliş Tarihi: 22.10.1975	Müze Geliş Şekli: Karamürsel Havaalanı	Yüzey Rengi: 5 YR 4/2 dark reddish gray
Ağız Çapı min.: 9,3 cm.	Ağız Çapı: max.: 11 cm.	Hamur Rengi: 5 YR 6/6 reddish yellow
Yükseklik: 65 cm.	Boyun Yüksekliği: 15 cm.	Katkı maddeleri: taşçık
Kulp Ölçüleri: 2,3 x 3,6 cm.	Kulp Yüksekliği: 15 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 32,5 cm.	Kapasite: 21,5 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,5 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz ve Ege.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağızlı tek kulpu kırık ve noksan eserin kulpu ağız kenarından omuza bağlanmaktadır. Şişkin bir omuz, aşağı doğru daralan gövdelidir. Kaide yivlidir.		
Analoji:		
Yayın Yeri:		

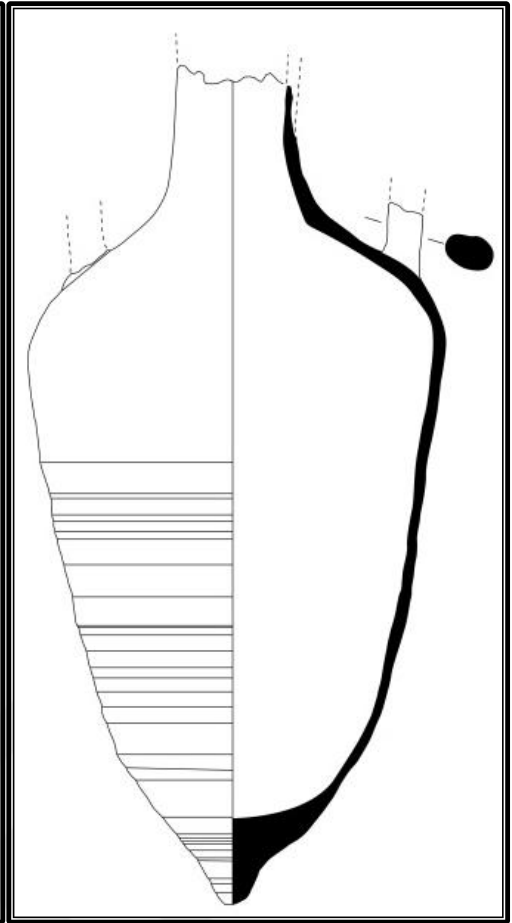
Kat. No: 48		Envanter no: 2018-110
Tip:	Köken: Thasos (Taşöz)?	Dönem: Helenistik M.Ö. 4. yüzyıl
Müze Geliş Tarihi: -	Müze Geliş Şekli: -	Yüzey Rengi: 7,5 YR 5/4 brown
Ağız Çapı min.: 9,1 cm.	Ağız Çapı max.: 10,1 cm.	Hamur Rengi: 7,5 YR 5/4 brown
Ölçülebilen Yükseklik: 51,4 cm	Boyun Yüksekliği: 19 cm.	Katkı maddeleri: orta sert
Kulp Ölçüleri: 2,5 x 4,1 cm.	Kulp Yüksekliği: 18,2 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 24 cm.	Kapasite: 7,67 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Doğu Akdeniz, Ege ve Karadeniz Bölgesi		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Bilezik dudaklı, boyun kısmı gövdeye doğru genişleyen eserde kulp ağzın hemen altından başlayan, omuzda birleşen kulplara, konik gövdeye sahiptir. Tek kulpu ve dip kısmı kırık ve noksan olan eserdir.		
Analoji:		
Yayın Yeri:		

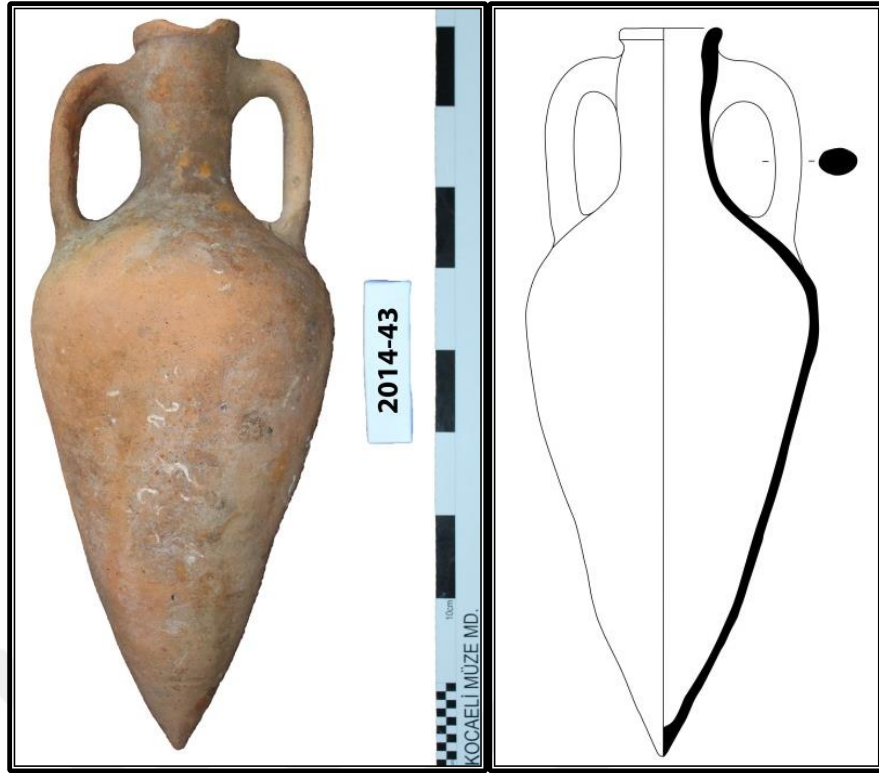
Kat. No: 49		Envanter no: 2014-33
Tip: ?	Köken: Yerel üretim?	Dönem: Roma
Müze Geliş Tarihi: 08.04.2014	Müze Geliş Şekli: Cemil Yaşatan'dan satın alındı.	Yüzey Rengi: 2,5 Y 3/3 dark reddish brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı: max.: 18 cm.	Hamur Rengi: 2,5 YR 5/6 Red
Yükseklik: 84 cm.	Boyun Yüksekliği: 19 cm.	Katkı maddeleri: taşçık
Kulp Ölçüleri: 3,7 x 3,9 cm.	Kulp Yüksekliği: 16 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 40 cm.	Kapasite: 34,86 Litre	Kulp Formu: oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,5 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Karadeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Yuvarlak ağızlı, deve tüyü renginde hamurlu, boyun ortasından başlayan çift kulbu omuz üzerinde bitmektedir. Omuzdan itibaren incelen gövde sivri dipole sonlanmaktadır. Ağız kısmında kırık ve noksan, boyun altında hamur noksanı vardır. Ağız altında ve dip kısmında eseri çevreleyen silmeler görülmektedir. Gövde üzerinde nokta şeklinde hamurda noksanlar vardır.		
Analoji:		
Yayın Yeri:		

Kat. No: 50		Envanter no: 2017-40
Tip: ?	Köken: ?	Dönem: Helenistik?
Müzeye Geliş Tarihi: 14.09.2017	Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma, Erdal GÖDEK-Batı Karadeniz- Kerpe(?)	Yüzey Rengi: 2,5 YR 5/6 red
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı: max.: -	Hamur Rengi: 10 YR 6/4 light yellowish brown
Ölçülebilir Yükseklik: 66 cm.	Boyun Yüksekliği: -	Katkı maddeleri: taşçık, kum.
Kulp Ölçüleri: 2,7x3,7 cm.	Kulp Yüksekliği: -	Piştirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 34,5 cm.	Ölçülebilir Kapasite: 26,86 Litre	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Ege, Akdeniz, Karadeniz.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Amphoranın kulpları ağız ve boyun kısmı kırık ve noksandır, silindirik boyunludur. Şişkin bir gövde yapısı olup alçak konik formlu halka kaideye sahiptir. Deve tüyü renklidir. Omuz üzerinde bir adet delik gibi bir kısım vardır.		
Analoji:		
Yayın Yeri:		

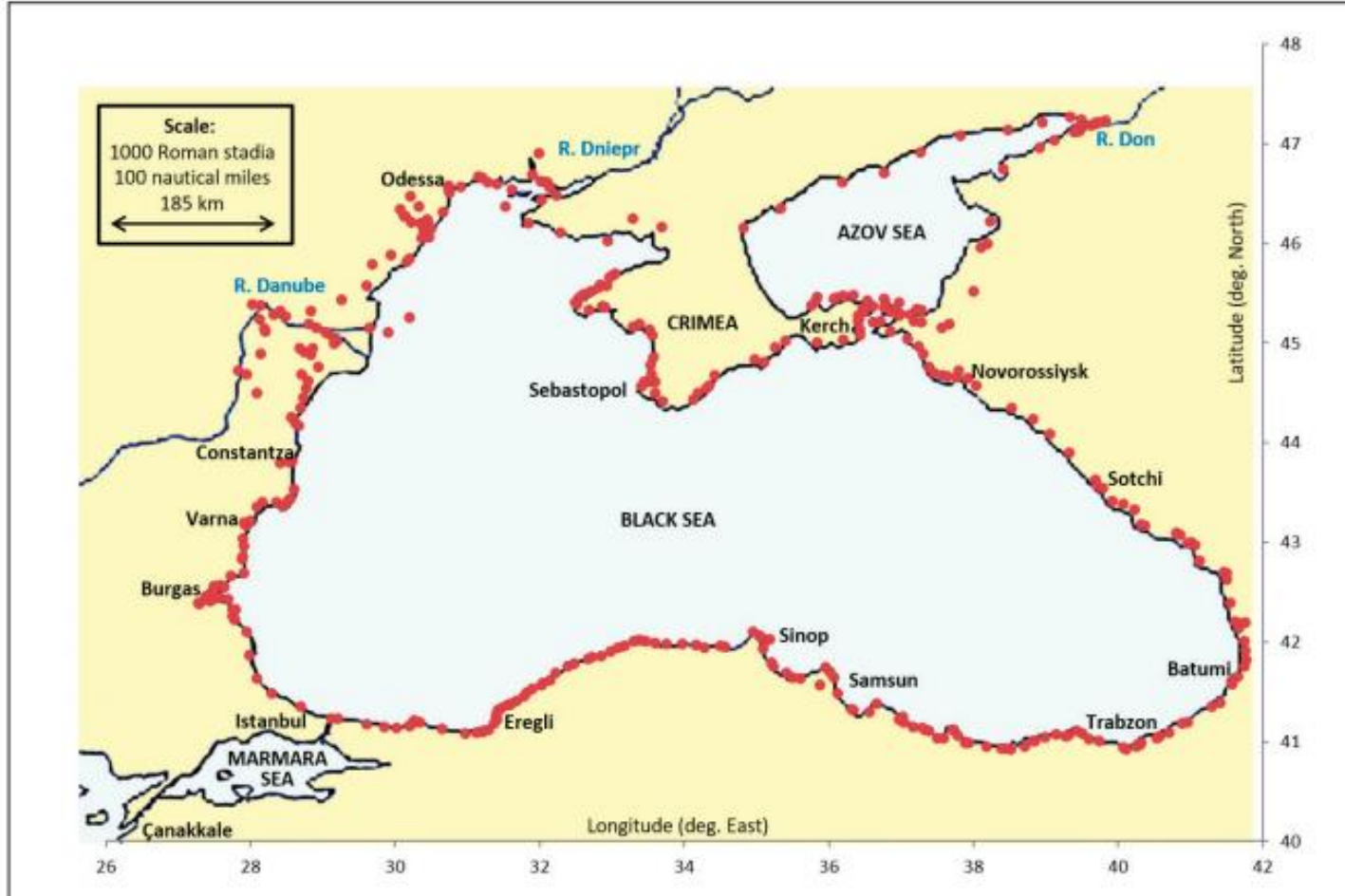

Kat.No: 51		Envanter no: 2018-111
Tip:	Köken:	Dönem: Helenistik M.Ö. 4. yüzyıl
Müzeye Geliş Tarihi:	Müzeye Geliş Şekli:	Yüzey Rengi: 7,5 YR 5/4 brown
Ağız Çapı min.: -	Ağız Çapı max.: -	Hamur Rengi: 7,5 YR 5/4 brown
Ölçülebilen Yükseklik: 76,5 cm	Boyun Yüksekliği: -	Katkı maddeleri: kum, taşçık
Kulp Ölçüleri: 2,9 x 4,3 cm	Kulp Yüksekliği: -	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 38 cm.	Kapasite: 36 Litre	Kulp Formu: oval kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,2 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Ege, Akdeniz, Karadeniz.		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Ağız, tek kulpu tamamen, diğer kulpu ise büyük oranda noksan amphora geniş bir omza dibe doğru daralan konik gövdeye ve üçgene benzer bir dibe sahiptir.		
Analoji:		
Yayın Yeri:		

Kat. No: 52		Envanter no: 2014-43
Tip:	Köken: Kapitan I?	Dönem: Roma M.S. 2-4. Yy.
Müzeye Geliş Tarihi: 14.04.2008	Müzeye Geliş Şekli: Hibe - Yaşar Karacaova	Yüzey Rengi: 2,5 Y 3/3 dark reddish brown
Ağız Çapı min.: 9,8 cm.	Ağız Çapı: max.: 10,2 cm.	Hamur Rengi: 2,5 YR 5/6 Red
Yükseklik: 70,5 cm.	Boyun Yüksekliği: 15 cm.	Katkı maddeleri: taşçık.
Kulp Ölçüleri: 3,4 x 4,4 cm.	Kulp Yüksekliği: 15 cm.	Pişirme Kalitesi: orta sert
Karın Çapı: 28 cm.	Kapasite:	Kulp Formu: yassı kesitli
Gövde Cidar Kalınlığı: 1,4 cm.		
Dağılım Bölgeleri: Akdeniz		Taşıdığı Ürünler: Olasılıkla şarap ve /veya zeytinyağı
Tanımlama: Eserin kökeni Kuzey Ege (Taşöz) olmalıdır. Eser kil, mika, az kum katkılı olup, dış düzey olarak sarımsı kırmızı renkte astarlıdır. Kapasitesi yaklaşık 15 litredir. Tarih olarak M.Ö.5.y.y ile M.Ö.4.y.y'nin ilk çeyreği verilebilir. Dışa çekik ağız kenarına, kısa silindirik bir boyuna ağız altından çıkarak dar bir kavisle omuza birleşen oval kesitli kulplara, armut formu gövdeye sivri bir dibe sahiptir. Kökeni Taşöz, taşıdığı madde olasılıkla şaraptır. Eserin ağız kısmında küçük bir kırık ve noksan bölüm vardır. Eserde denizel kalıntı görülmektedir. Kulpun birinde hafif aşınma vardır.		
Analoji:		
Yayın Yeri:		

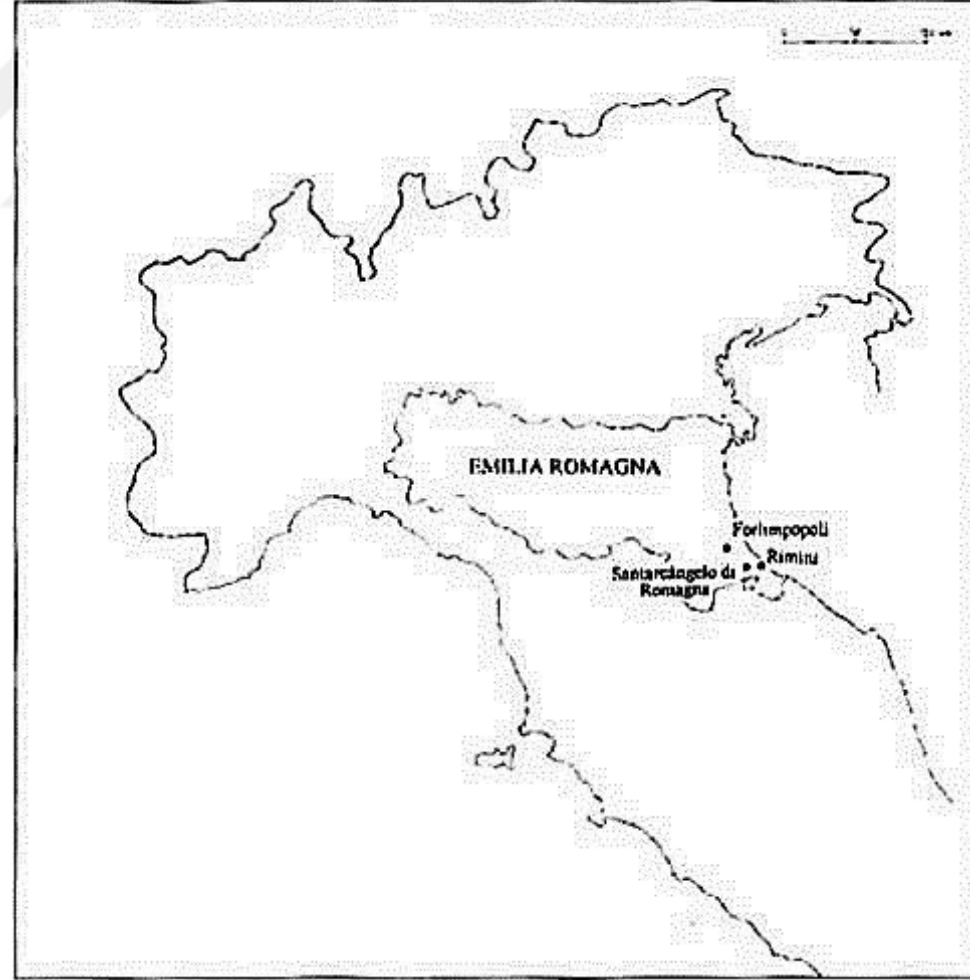
HARİTALAR

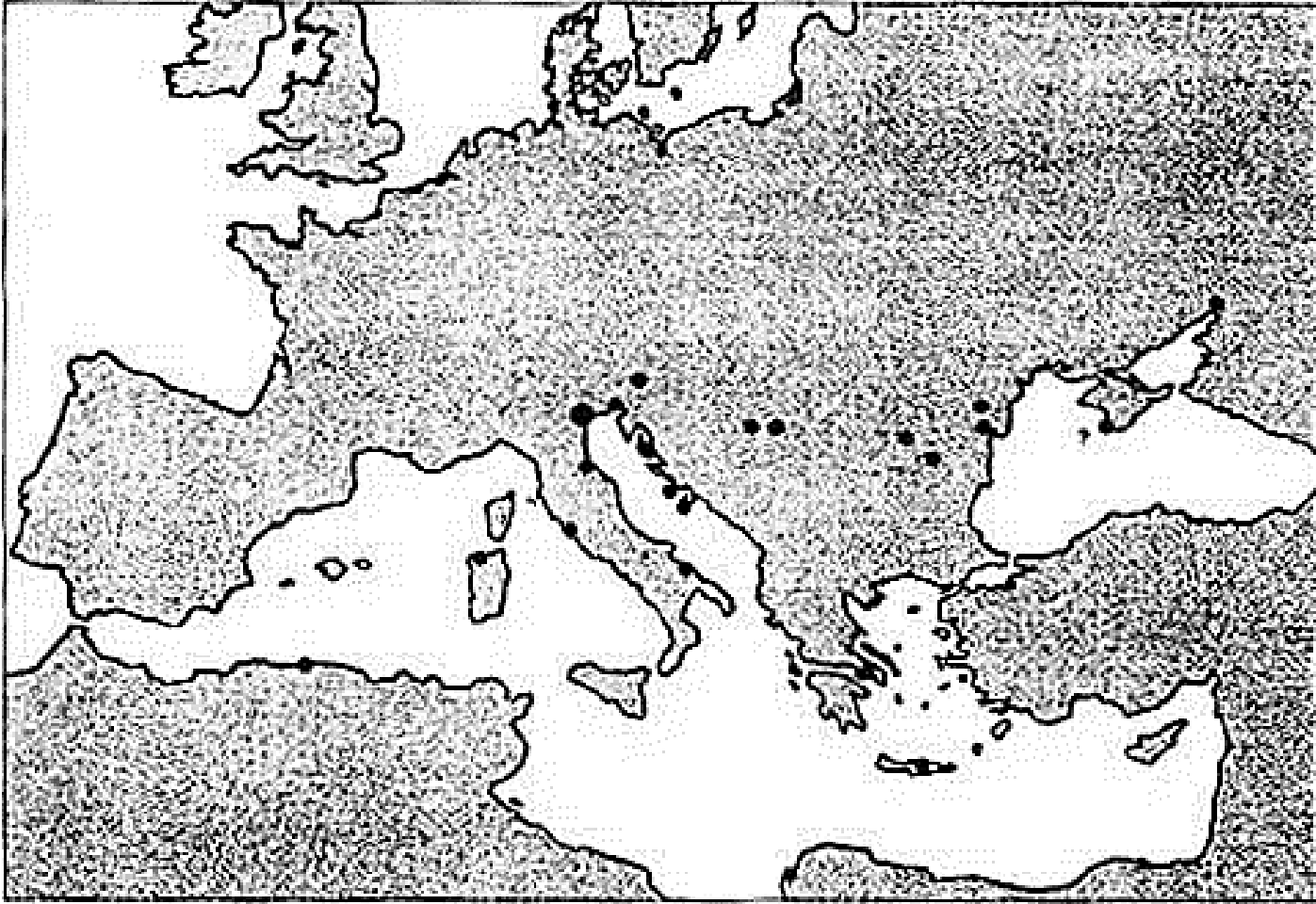
Harita 1: Karadeniz’de Antik Limanlar (Graauw, 2016, 130)

Harita 2: Karadeniz'de Deniz akıntısı Haritası (Tezgör, 2010, Pl. 99)

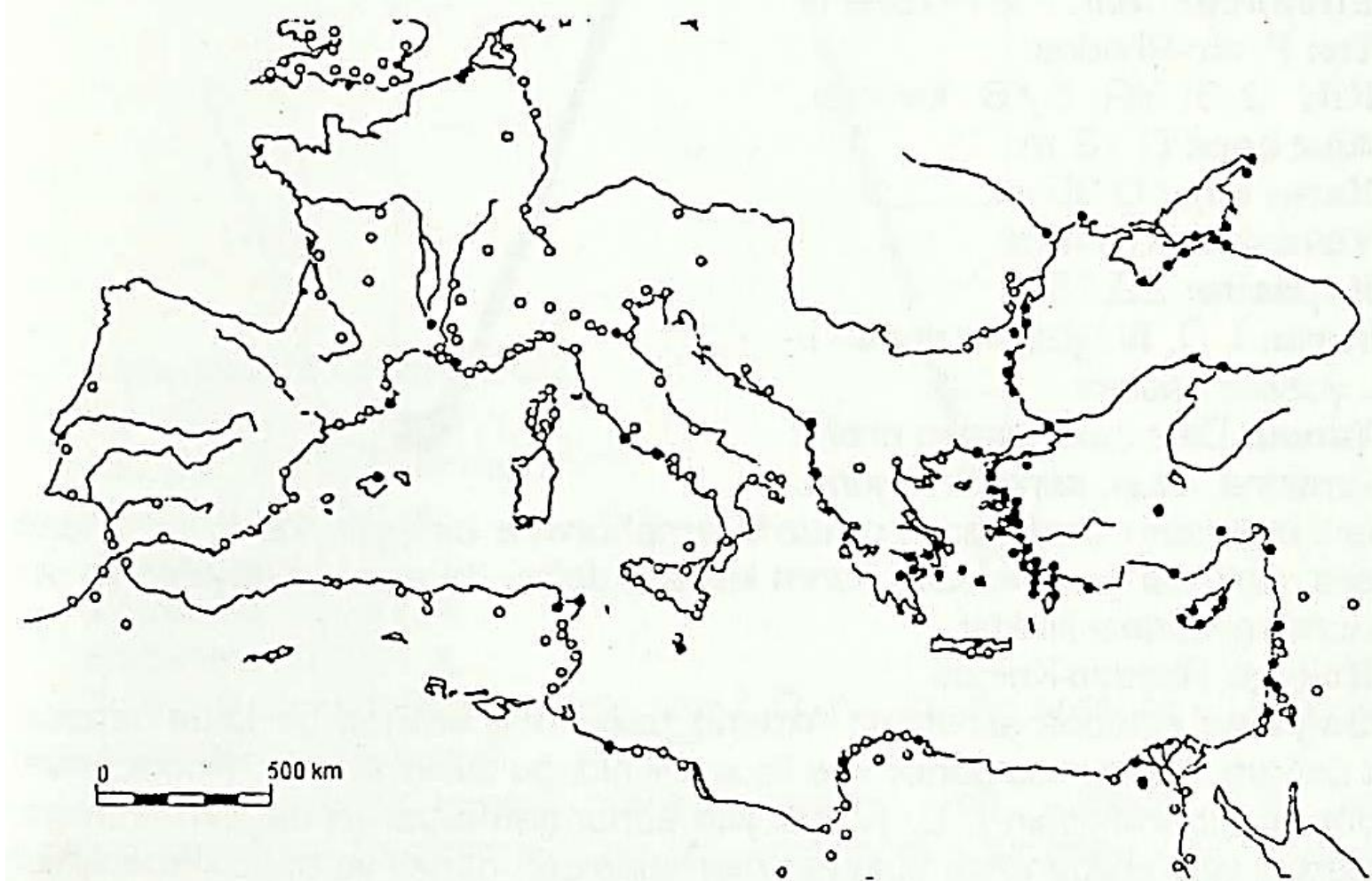
Harita 3: Emilia-Romagna Bölgesi ve Forlimpopoli Amphora Üretim Merkezi (K. Paczynska, - Svetkana, A. Naumenko, 2004, 309)

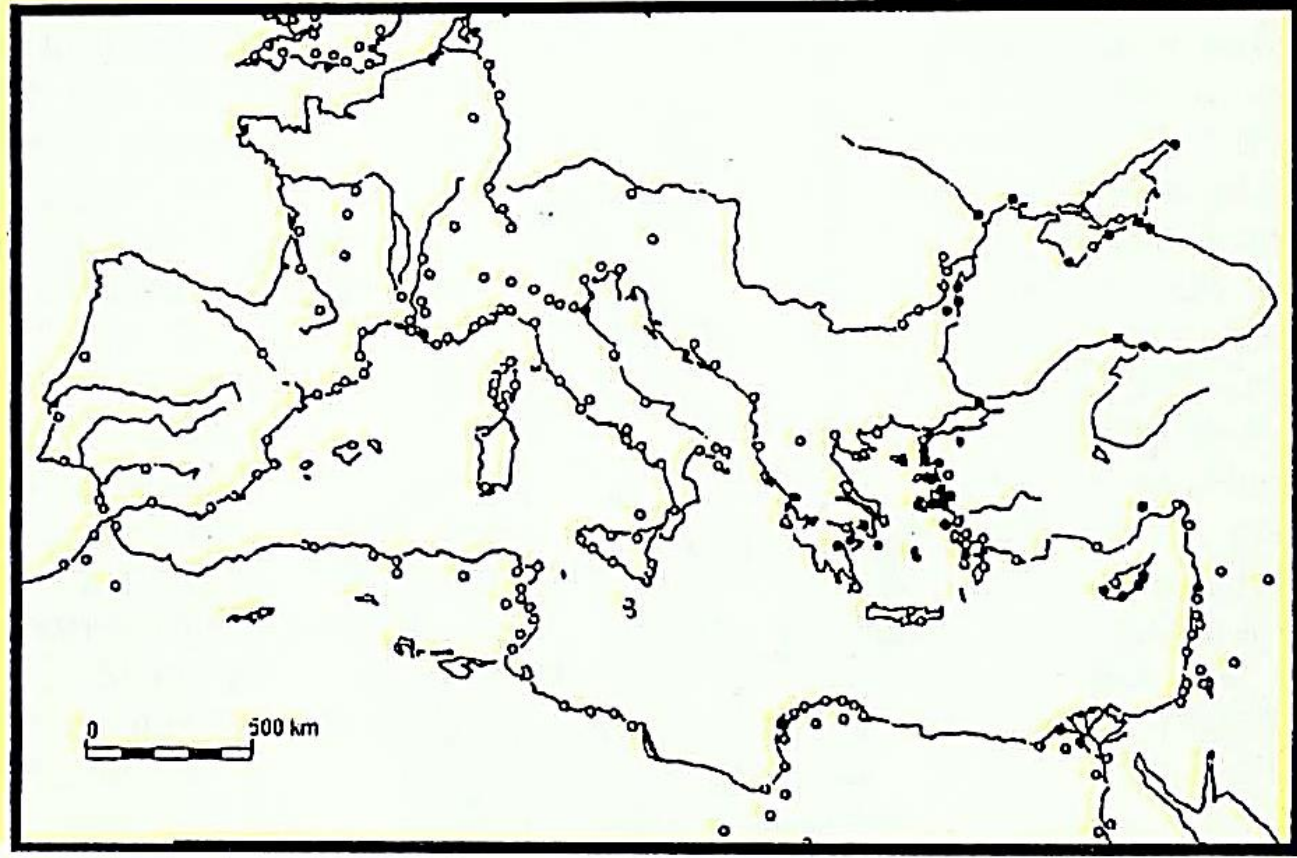
Harita 4: Forlimpopoli Amphoralarının Dağılımı (K. Paczynska tarafından)

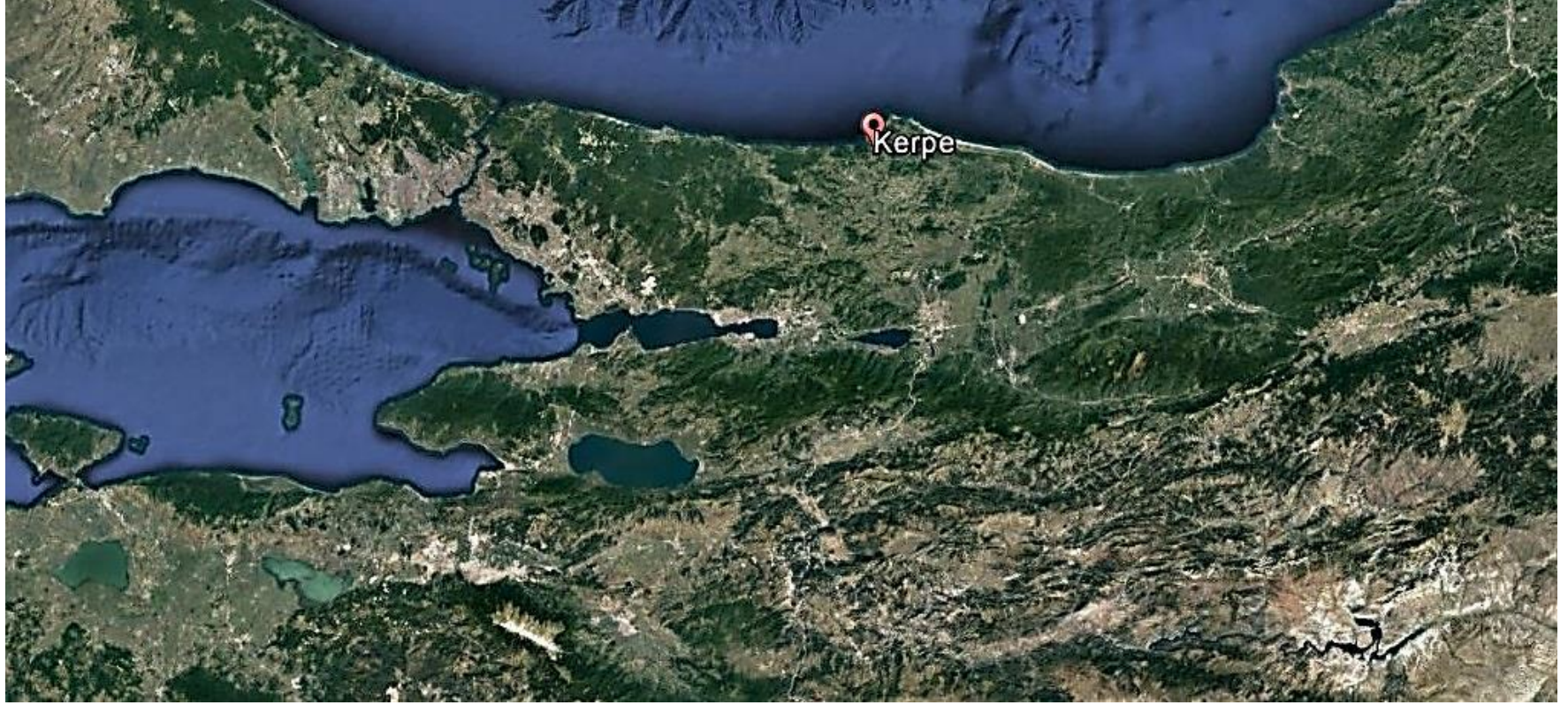
Harita 5: Knidos Amphoraları Yayılm Alanları (Şenol, 2003: s. 34)

Harita 6: Rodos Amphoraları Yayılım Alanları (Şenol, 2003: s. 15)

Harita 7: Khios Amphoraları Dağılımı (Şenol, 2003: s. 52)

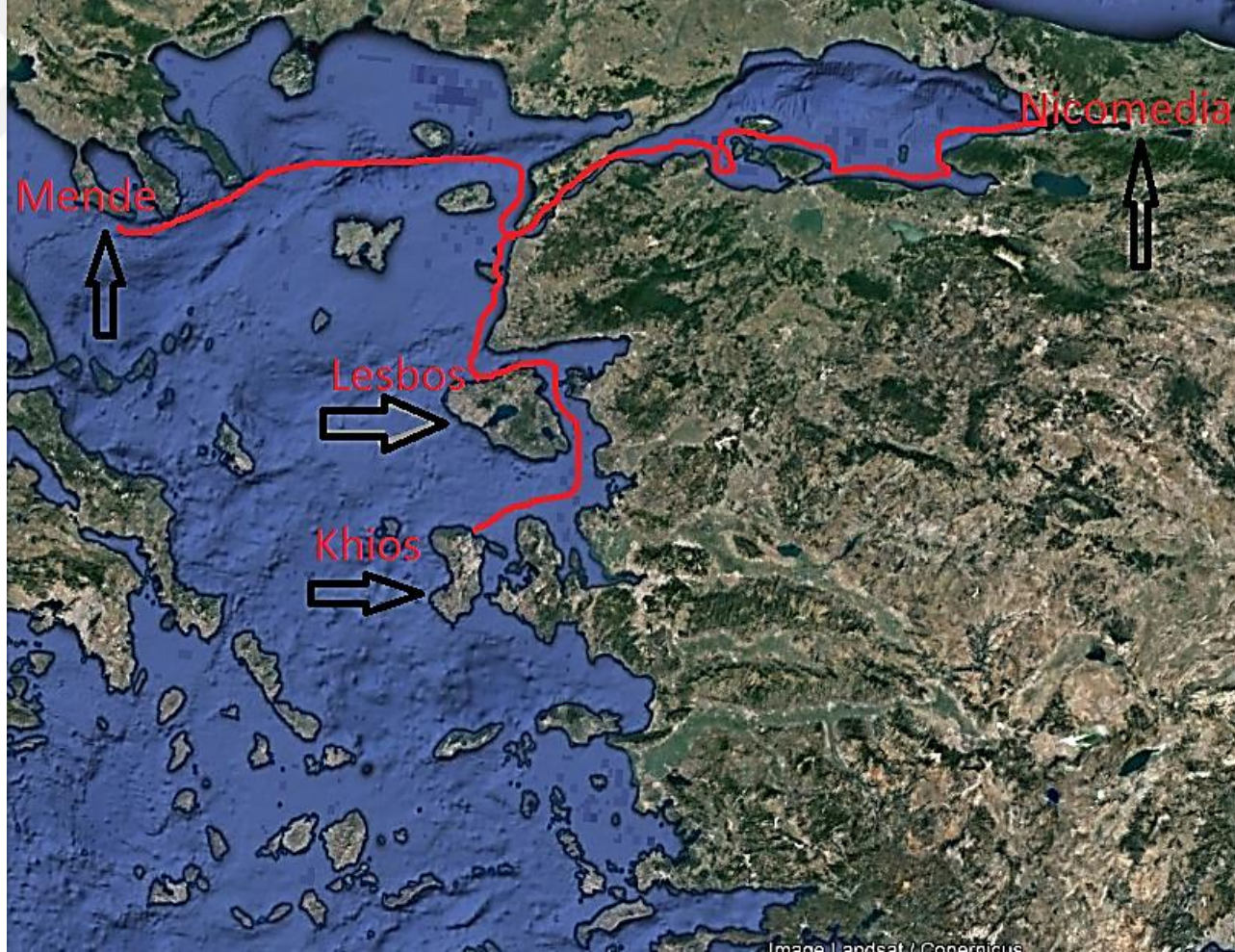
Harita 8:Kerpe'nin Konumu

Harita 9: Hersek Burnu ve Lagünü- Helenopolis Antik kenti ile birlikte

Harita 10: Dağlık-ovalık Kilikia Bölgesi ve Elaiussa Sebaste (Kızılarıslanoğlu, H. Asena - Ahmet İhsan Aytek, 2018, s. 18)

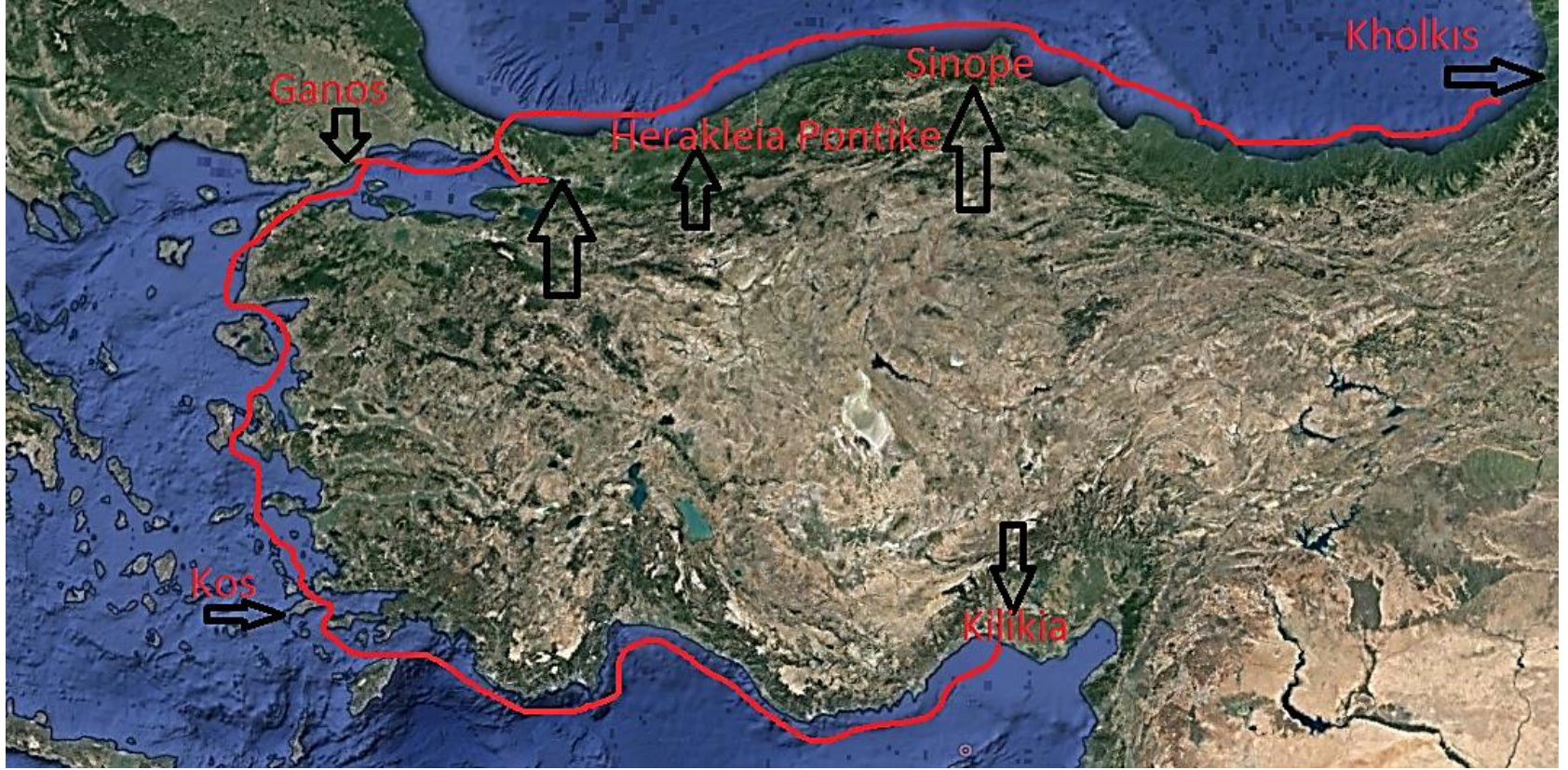
Harita 11: Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Arkaik- Dönemde; Nikomedia'nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi

Harita 12: Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Helenistik Dönemde; Nikomedia'nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi

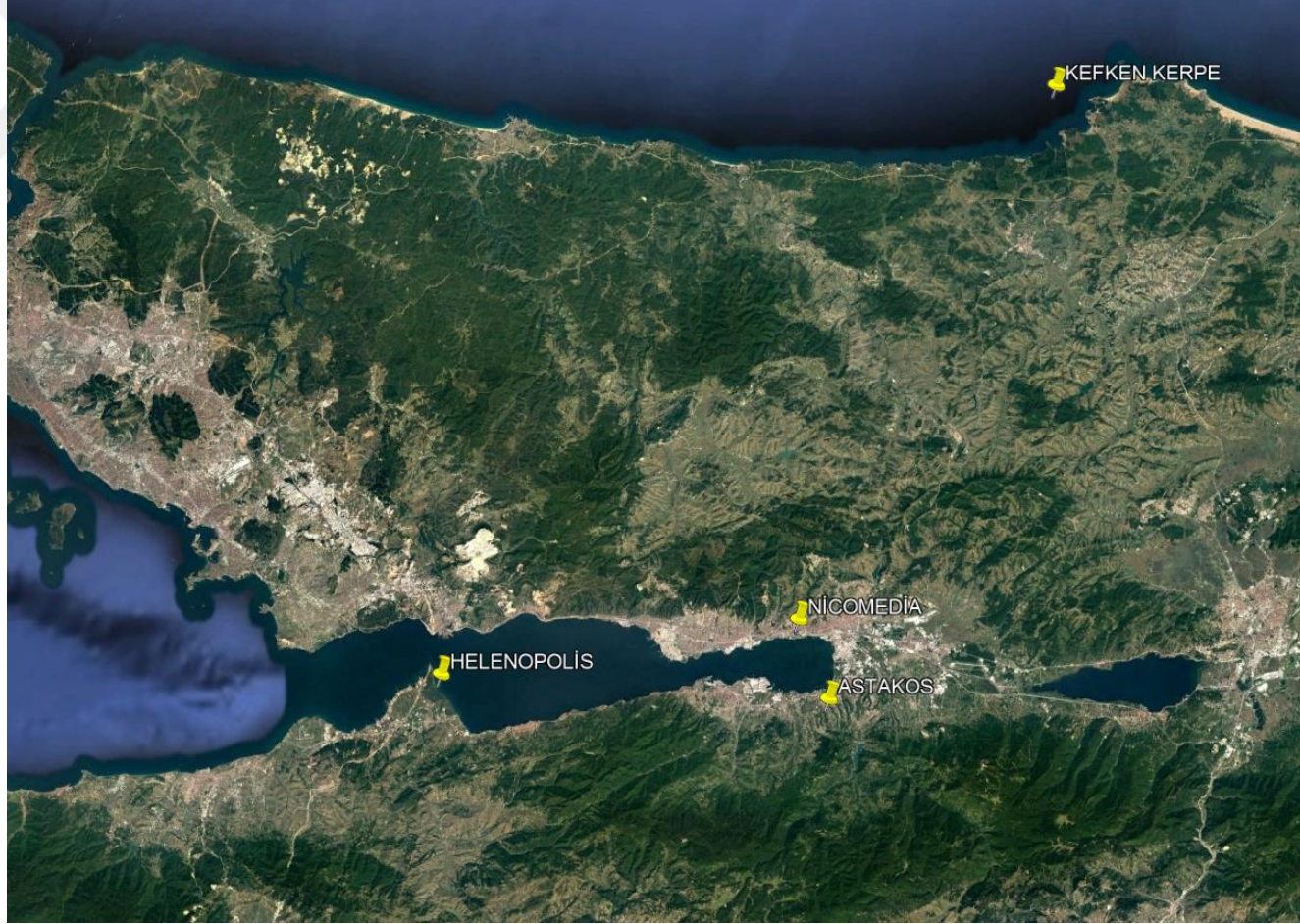
Harita 13: Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Roma Döneminde Nikomedia'nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi

Harita 14: Kocaeli Müzesi Amphoralarının dağılımına göre Bizans Döneminde Nikomedia'nın Ticaret Ağını Gösteren Harita Önerisi

Harita 15: Marmara Bölgesi ve İzmit Körfez Görünümü

Harita 16: Kocaeli Müzesi Amphoralarının Geliş Yerlerini Gösteren Harita

Harita 17: Sinope Antik Kenti ile Nikomedia arasındaki ticaret ağını gösteren harita önerisi

Harita 18: Sinope Antik Kenti ile Nikomedia arasındaki ticaret ağını gösteren harita önerisi detay görüntüsü

RESİMLER

LEVHA I

Resim 1: Derince Limanı Konteyner boşaltımı (www.lojiport.com/derince-limanina-romorkor-49627h.htm internet adresinden 15.06.2018 tarihinde alınmıştır)

Resim 2:Thebessa'dan ele geçmiş MS. 3-4. yy'a tarihlenen mozaik (Friedman, 2008, 61)

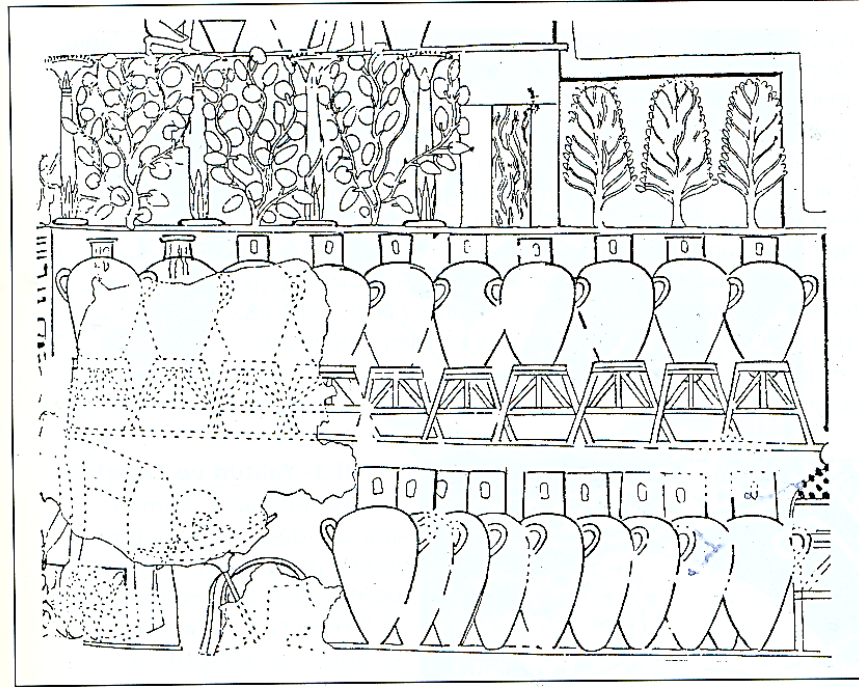
Resim 3:Hint Okyanusu'nda bir fırtına sonucu MOL Comfort (316 m uzunluğunda), Haziran 2013'te battı. (<https://www.sampspeak.in/2013/06/mol-comfort-breaks-in-to-two-and-aft.html>)

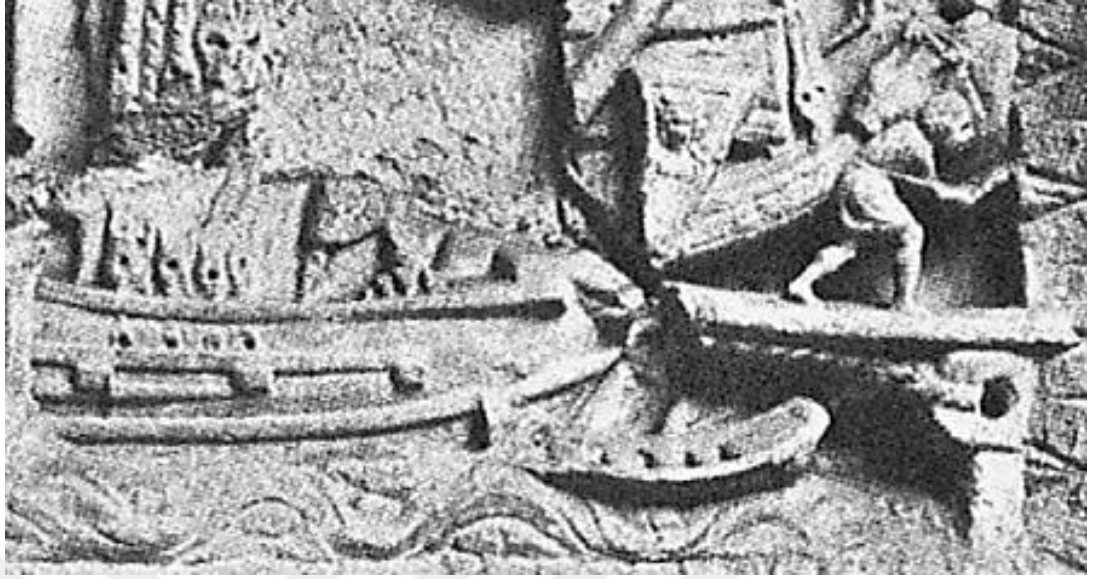
Resim 4: Mabetlerin denize ve limana yakınlığını gösteren sikke (İmp. Valerianus-Gallienus 260-268) (Fıratlı, 1971: Levha XXIII, res. 10).

Resim 5: Panathenai Masa Amphorası - M.Ö. 6. yy. (Alpözen, Özdaş vd. 1995: s. 16)

Resim 6: M.Ö.15. yy. sonu Mısır Mezar Freskосу.(Alpözen, Özdaş vd. 1995: s. 17) Bağ Bozumu Sahnesi-Kenaan Amphoraları

Resim 7: Torlonia kabartmasında bir geminin iskeleyle bağlantısı ve bir işçinin iskelede Amphoraları taşıması betimlenmiştir.(Graauw, 2018, 6).

Resim 8: Portus'ta bulunan kabartmada amphoraların gemiden iskeleyle işçiler tarafından taşınması ve 3 memur tarafından not edilmesi betimlenmiştir. (Graauw, 2018, 6).

LEVHA V

Resim 9: Şilepin limana bağlanması

(<https://climate.emerson.com/documents/worldcargonews-en-us-1734432.pdf>).

Resim 10: Herakleia Pontike Amphorasının İsu arazisinde Lahtin yanındaki konumu (Ramazan SAYİM, Müze arşivi)

Resim 11: İçinden bebek iskeleti çıkan Herakleia Pontike Amphorasının kazı sırasındaki durumu (Ramazan SAYİM, Müze arşivi)

Resim 12: İsu Kazısından ıkan Herakleia Pontike amphorası içinde yer alan 36-40 Haftalık Hocker pozisyonundaki bebek iskeleti (Kemal İBUK, Müze arşivi)

Resim 13: Amphoranın Restore Edilmiş Hali (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 14: Palamar bağlama taşı (Gölcük Rıdvan ve Kemal Çibuk 2018, 2-Müze arşivi)

LEVHA VIII

Resim 15: Lagünün ağzını kapatan mendirek kalıntısı ve arkada Osmangazi Köprüsü (Gölcük Rıdvan ve Kemal Çibuk 2018, 2- Müze arşivi)

Resim 16: Sakarya Müzesi'nden Amphora Sergilemesi (Rıdvan GÖLCÜK tarafından)

Resim 17: Uluburun Batığı Sergilemesi

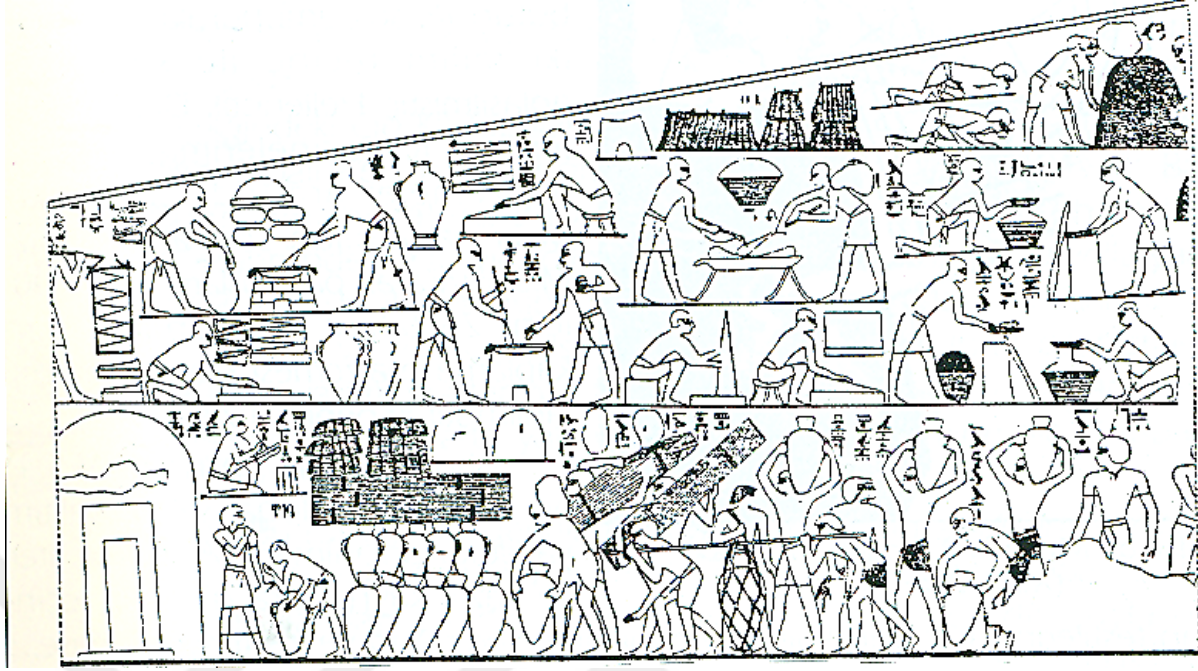
<https://www.arkeolojikhaber.comhaber-uluburun-batigi-12558>

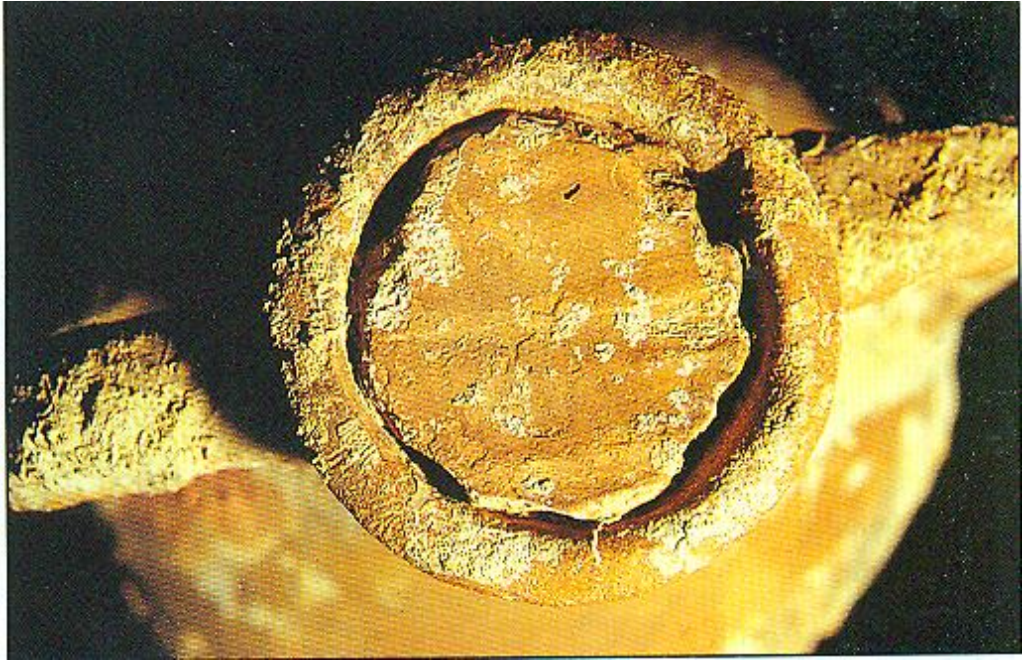
Resim 18: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Amphora Sergilemesi

(<https://www.sozcu.com.tr/hayatimkultur-sanat-haberleribodrum-kalesindeki-dunyaca-unlu-muzeyi-yok-edecek-proje#&gid=1&pid=3.jpg> – 28/11/2018 tarihinde görüntülenmiştir.)

LEVHA X

Resim 19: Rekhmara'nın Mezar Freski. Mısır'a getirilen Kenaan Malları ve Amphoralar. M.Ö.15. yy. (Alpözen, Özdaş vd. 1995: s. 17)

Resim 20: M.S.7. yy. Yassıda Bizans Batığında bulunan ağzı tıpalı amphora (Üstten Görünüm) (Alpözen, Özdaş vd. 1995: s. 20)

Resim 21: İsu Kazısından amphora pişmiş toprak tıpa (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 22: İsu Kazısından amphora pişmiş toprak tıpa (Amphora Restoratör Onur ÇOBAN tarafından restore edilmiştir.)(Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 23: 2014-42 Envanter Numaralı Thasos Amphorasında Damgalı Kulp Örneği (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 24: 370 Envanter numaralı Rhodos Amphorasında Damgalı amphora kulpu örneği (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 25: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Kurtarma kazısında çıkarılan, Astakos antik kenti kırmızı hamurlu, siyah figürlü Klasik Dönem (M.Ö. 550-450) seramik parçası (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 26: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Kurtarma kazısında çıkarılan, Astakos antik kenti Helenistik Dönem siyah boyalı kasecik (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 27: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Kurtarma kazısında çıkarılan, kalıpta yapılma, Astakos antik kenti Helenistik Dönem Tanrıça Başı (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 28: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem konik formlu, dokuma tezgahı ağırlığı (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 29: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem, piramidal formlu dokuma tezgahı ağırlığı (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 30: 2010 yılı Kocaeli Müze Müdürlüğü Kurtarma kazısında çıkarılan, Helenistik Dönem, iki asma delikli diskoid tezgah ağırlığı (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

Resim 31: 2011-2012 yılı Astakos kazılarında ele geçen damgalı amphora kulpu (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

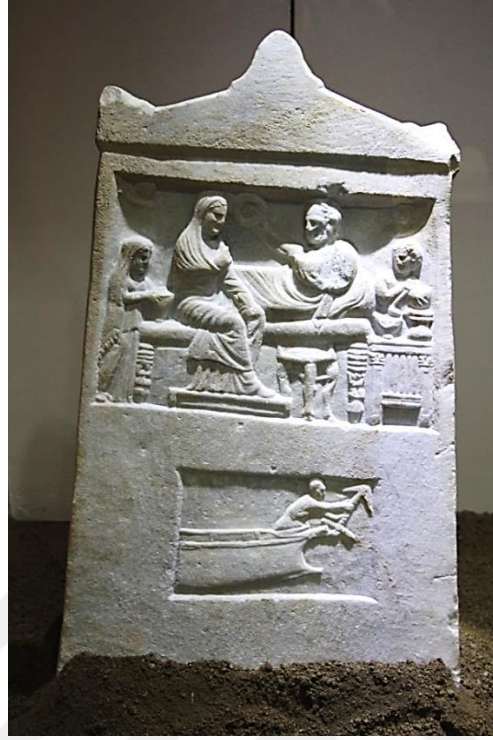
Resim 32: 2011-2012 yılı Astakos kazılarında ele geçen damgalı amphora kulpu (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

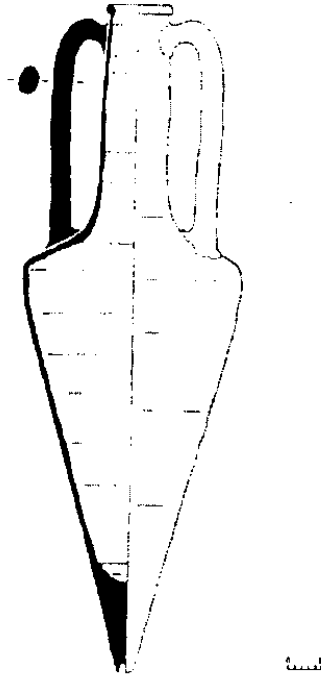
Resim 33: 1341 envanter numaralı LR 1 B- Kilikya Tip 6 amphorasının omuz kısmındaki dipintolar (Kemal ÇIBUK, Müze Arşivi)

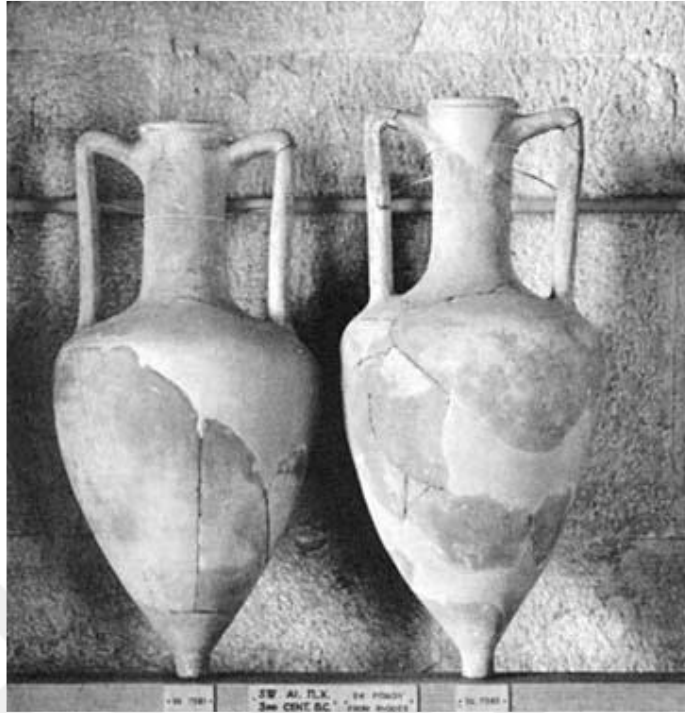
Resim 34: Kocaeli Müzesi Gemici Steli (Kemal ÇIBUK, Müze Arşivi)

Resim 35: Kocaeli Müzesi Gemici Steli (Kemal ÇİBUK, Müze Arşivi)

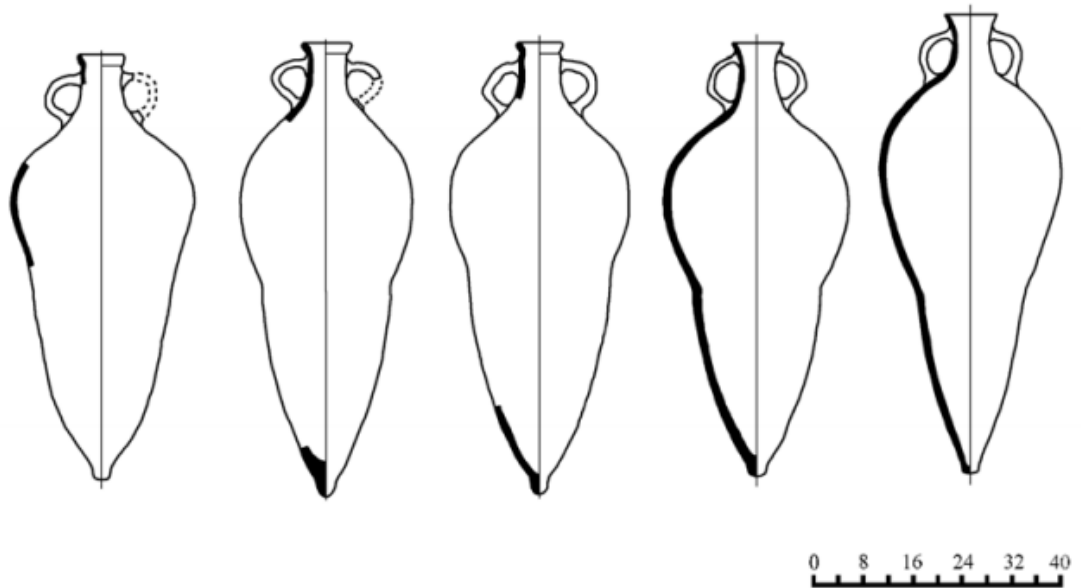

Resim 36: Khios Amphorası (Şenol, 2003: ,s. 54)

Resim 37: Rhodos Amphoraları M.Ö.3. yüzyıl.

(Grace 1961: 13)

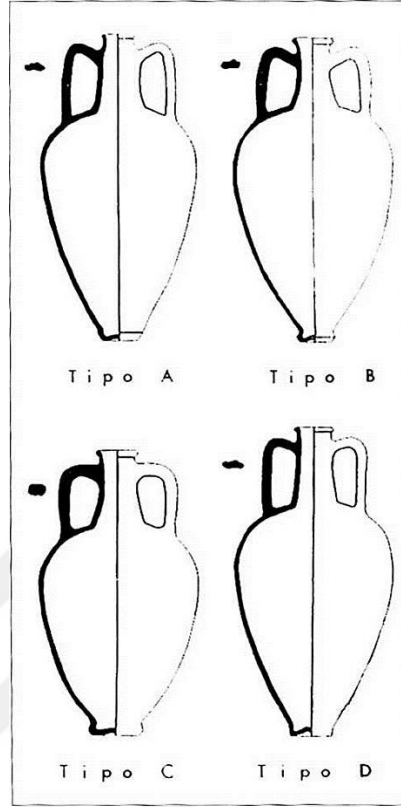
Resim 38: Kahverengi Kil Cholcis Amphoraları: Subvaryant Ch 1B2 (1. Yüzyılın ortaları 1. Yüzyılın son çeyreği) (Vnukov, 2010, Pl. 15, res. 2.)

Resim 39: Panticapeum (Zeest 72 Amphora) (Krapivina, 2010, Pl. 39)

Resim 40: Şelov E (Krapivina, 2010, Pl. 39)

Resim 41: Forlimpopoli Amphora Tipolojisi- A, B, C ve D olarak adlandırılan 4 çeşidi. (K. Paczynska, - Svetkana, A. Naumenko, 2004, 310)

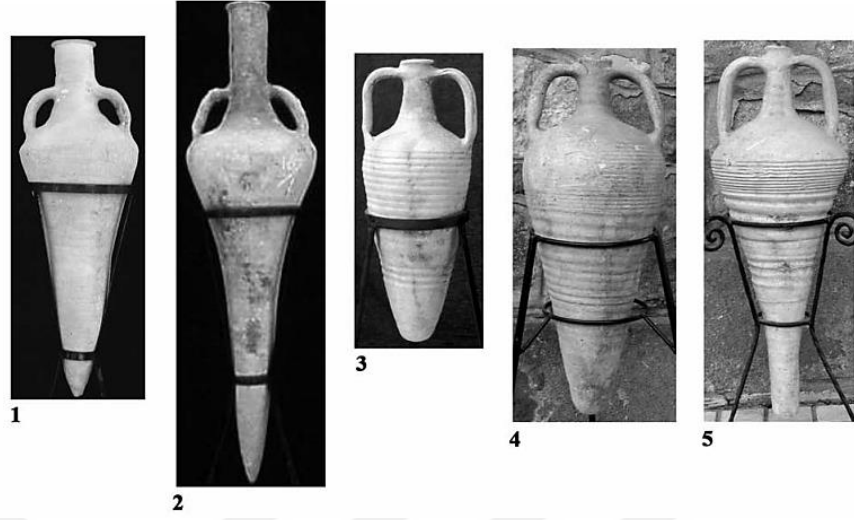
Resim 42: Korinth Kazılarında 4 adet Kapitan II Amphorası (Kathleen Warner Slane, 2004, 365)

Resim 43: Taşoz'dan Şarap Ölçeği (Fotoğraf Rıdvan GÖLCÜK)

Resim 44: Taşoz Müzesi'nden Amphoralar (Fotoğraf Rıdvan GÖLCÜK)

Resim 45: 1-2 : Variantes C Snp III-1 ve 2 ; 3-5 : Types D Snp I, II ve III
(Tezgör, 2010, Pl. 99)

Resim 46: Helenopolis Antik kenti açıklarından Balıkçı Ali SÖNMEZ (sağda) ve Sait AYDOĞAN'ndan (solda) Müze Müdürü Rıdvan GÖLCÜK'ün (ortada) Yassıda fotoğrafını teslim alırken çekilen hatıra fotoğrafı (Gölcük, Rıdvan, Kemal ÇİBUK, 2018, 1. Fotoğraf Ramazan SAYİM-Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

LEVHA XXIV

Resim 47: İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçeleri (Fotoğraf tarafımca, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

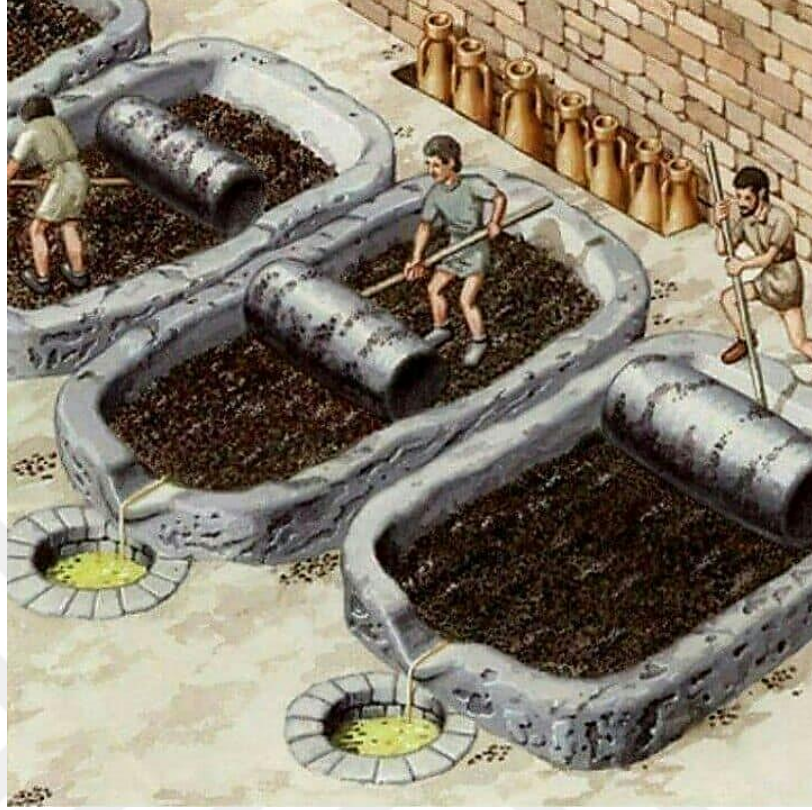
Resim 48: İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçelerden getirdiğimiz şarap işliğı (Fotoğraf tarafımca, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 49: İzmit, Kabaoğlu Köyü 0 ada 2178 parsel asma bahçelerden getirdiğimiz şarap teknesi (Amphora ters durmaktadır) (Fotoğraf tarafımca, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 50: Torbalı metropolis zeytinyağı işliği
<https://www.facebook.com/markeolojidunyasiiphotospcb.24563073910628462456307287729523type=3&theater>

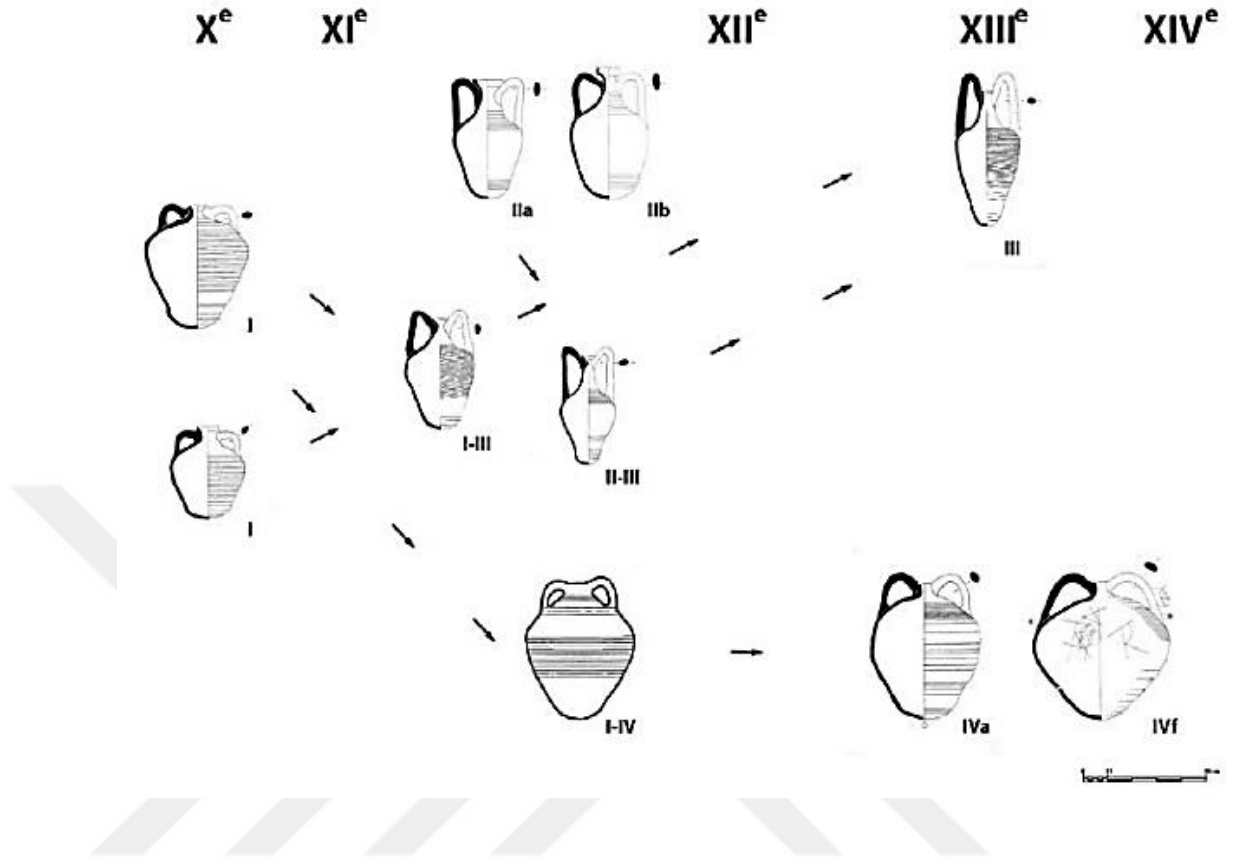

Resim 51: Antik Dönemde Zeytinyağı işliğı illüstrasyonu

<httpswww.facebook.comarkeolojidunyasiiiphotospcb.24563073910628462456307357729516type=3&theater>

Resim 52: Balıkçı Ali SÖNMEZ ve Sait AYDOĞAN'ndan teslim alınan amphora temizlendikten sonra ortaya çıkan sgraffito (Gölcük, Rıdvan, Kemal ÇİBÜK, 2018, 3. Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 53: Günsenin Amphora sınıflandırması (Günsenin, 1990, fig. 3)

Resim 54: Günsenin Amphora Sınıflandırması (Türkmenoğlu, 2006: s. 108).

LEVHA XXVIII

Resim 55: Selanik Bizans Kültürü Müzesi (Foto, Haldun AYDINGÜN tarafından)

Resim 56: Selanik Bizans Kültürü Müzesi. Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN ve Bizans Amphoraları (Foto, Haldun AYDINGÜN tarafından)

Resim 57: 1950’li yılların başlarında Türkiye’de görevli bulunan William O’Ryan tarafından yasadışı olarak ABD’ye götürülen iki adet amphora, oğlu tarafından ülkemize 2014 yılında iade edildi.

Resim 58: Döviz kurundaki artış nedeniyle tedbir alan birçok firma, ürünlerine zam yapmak yerine ürünün ambalajını küçültme yoluna gitti. <https://www.a24.com.tr/dovizden-etkilenen-firmalar-ambalaj-kucultuyor-haberi-40133705h.html?h=52>

Resim 59: Kocaeli Müzesi'nde Yer alan 1 Envanter nolu lahit üzerinde yer alan ticaret gemisi motifi (fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 60: Kocaeli Müzesi'nde Yer alan 1 Envanter nolu lahit üzerinde yer alan ticaret gemisi motifinin yakından görünümü (Fotoğraf Kemal ÇİBUK, Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 61: Ganos/Hoşköy'den Marmara Adası'na Bakış (Fotoğraf, Rıdvan GÖLCÜK)

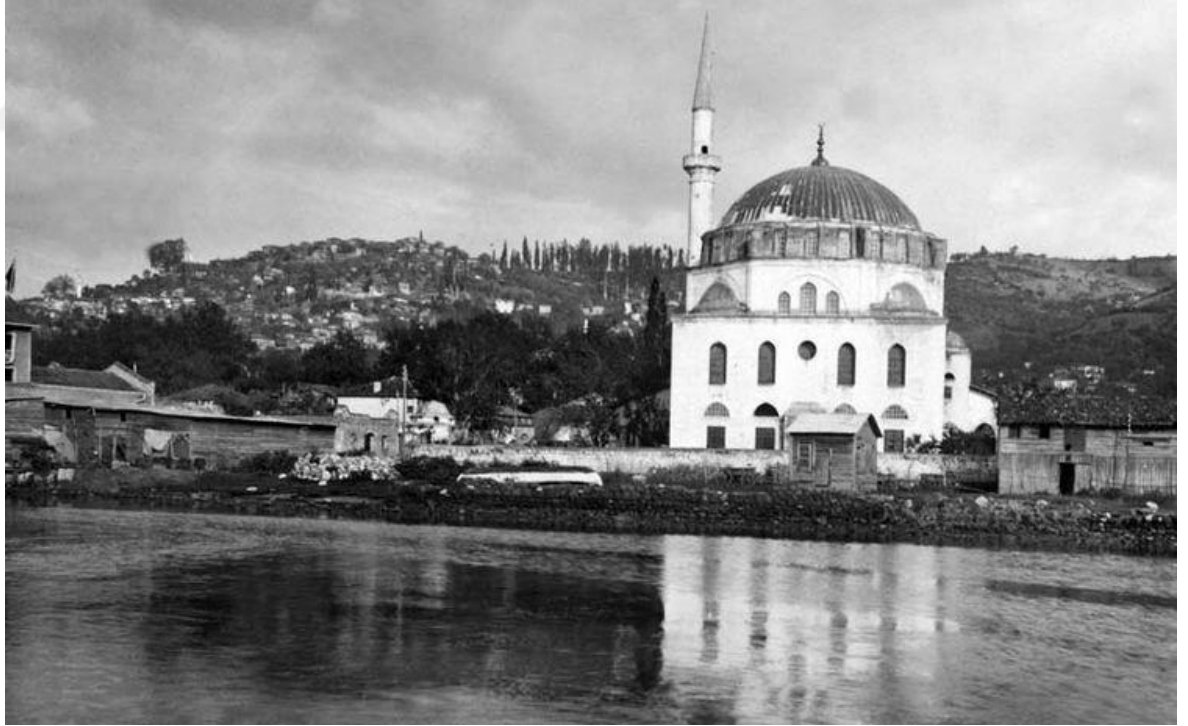

Resim 62: Ganos sahili ve Ganos dağları (Fotoğraf, Rıdvan GÖLCÜK)

Levha XXXII

Resim 63: 1950'lerde geçirilen D 100 Karayolu- ve Yeni Cuma Camii Konumu

Resim 64: İzmit Perteve Paşa (Yeni Cuma) Camii Marmara Denizi kıyısında iken sonradan toprak ile doldurulmuştur.

Resim 65: 4647 envanter nolu Roma sikkesi ön yüz (Fotoğraf Zuhal UYKAL- Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

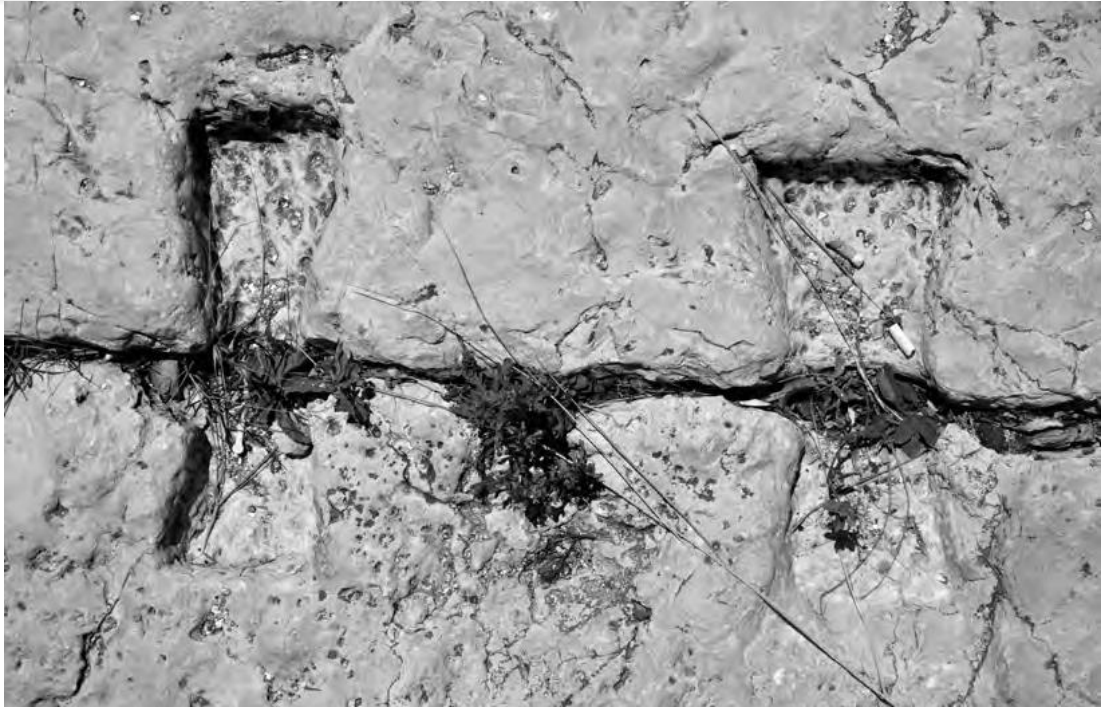
Resim 66: 4647 envanter nolu Roma sikkesi arka yüz (Fotoğraf Zuhal UYKAL- Kocaeli Müzesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 67: Yenikapı kazılarında açığa çıkarılan Yenikapı 12'nin replikasının 1200 yıl sonra denizle buluşması <http://www.milliyet.com.tr/yenikapı-12-denizle-bulustu-gundem-2531947>

Resim 68: Kalpe/Kerpe Limanına ait Mendireğin Günümüz Durumu (Fotoğraf Erdoğan Aslan)

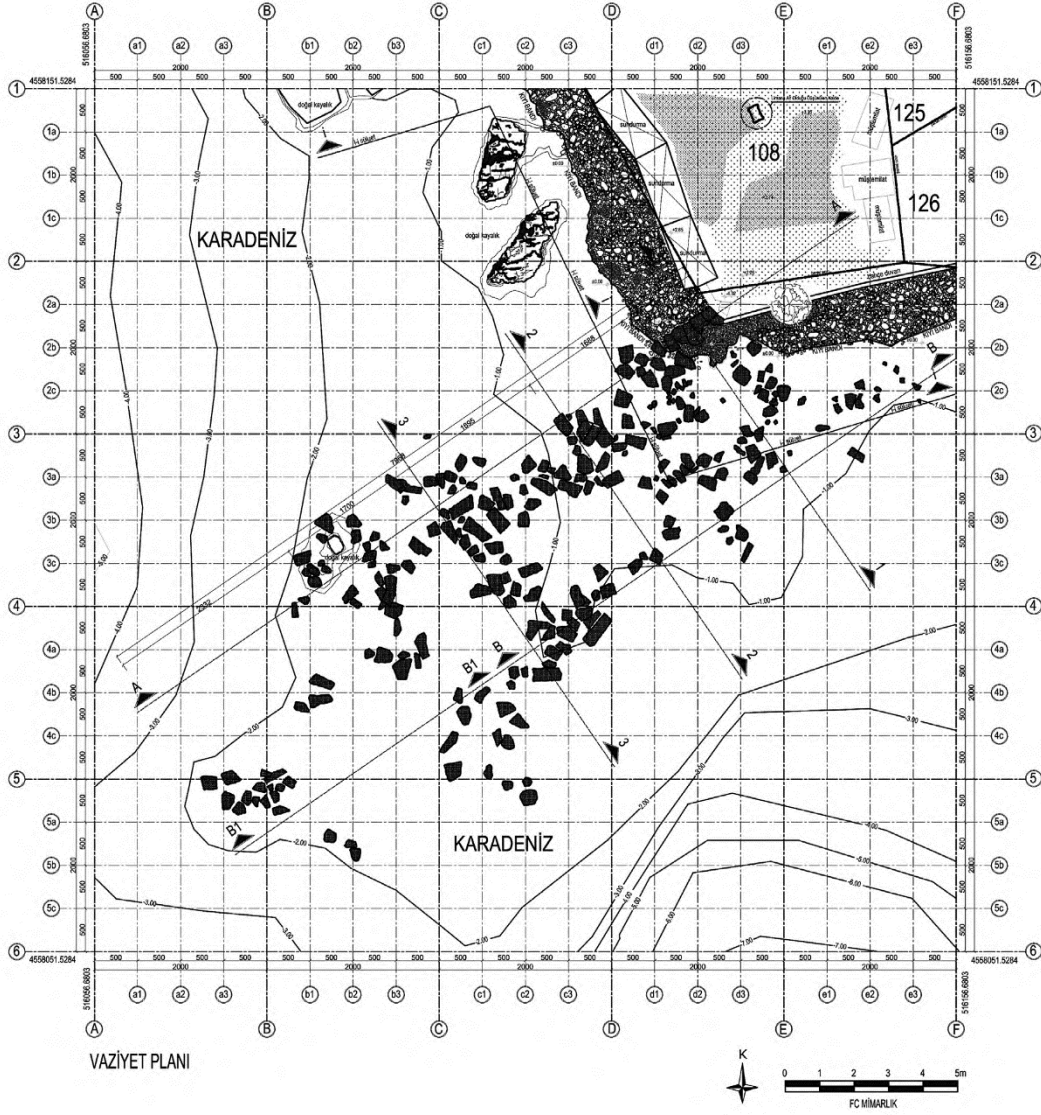
Resim 69: Kalpe/Kerpe Limanına ait Kenet yuvaları (Fotoğraf Erdoğan Aslan)

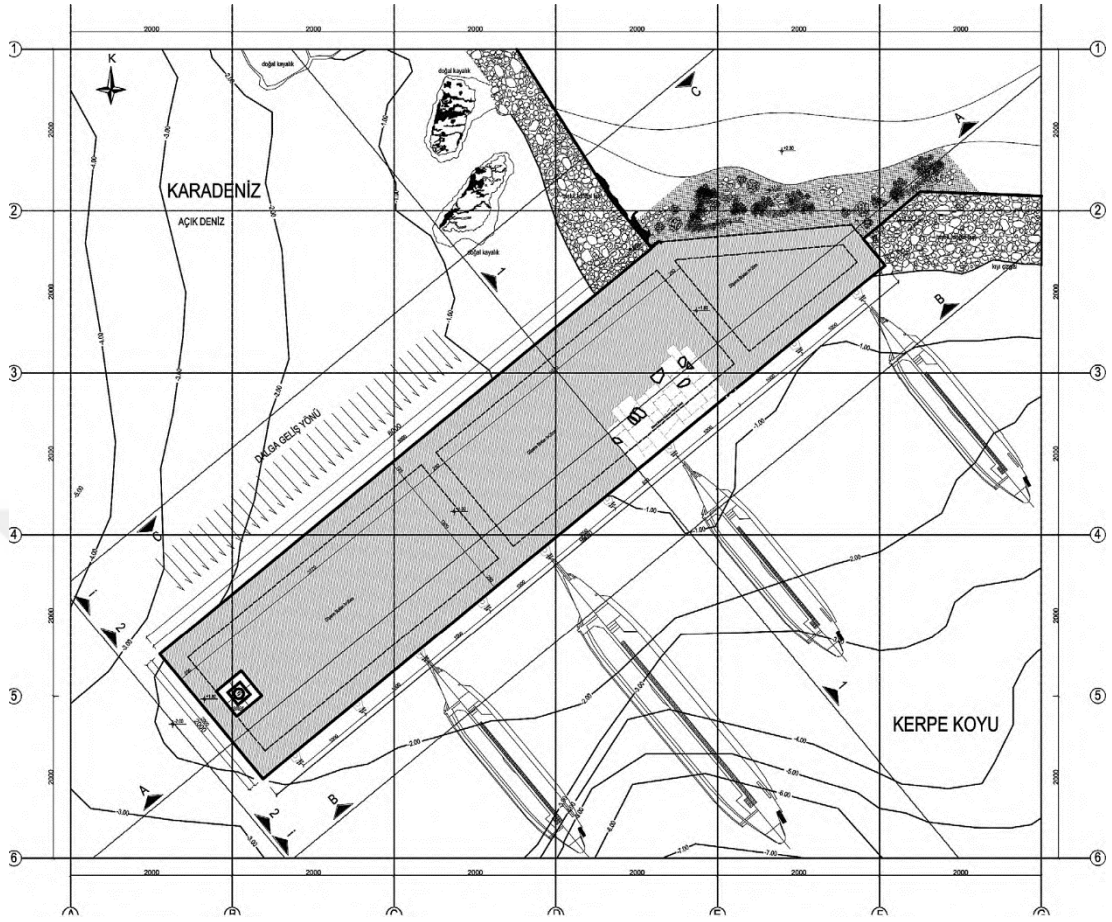
Resim 70: Kalpe/Kerpe Limanına ait Palamar bağlama bloğu (Fotoğraf Erdoğan Aslan)

Resim 71: Kalpe/Kerpe Limanı Mendireğın Konumu

Resim 72: Kalpe/Kerpe Limanı Rölövesi

Resim 73: Kalpe/Kerpe Limanı reanimasyonu plan

TABLolar

Tab. 9: KOCAELİ MÜZESİ ARKAİK DÖNEM AMPHORALARI (M.Ö. 5.YÜZYIL)

M.Ö. 5.YY.	 <p>2014-45</p>	 <p>1031</p>	 <p>2017-41</p>	 <p>1617</p>
	 <p>2017-38</p>	<p>KHİOS</p>	<p>LESBOS</p>	<p>LESBOS</p>

Tab. 10: KOCAELİ MÜZESİ HELLENİSTİK DÖNEM AMPHORALARI (M.Ö. 4-M.Ö. 3. YÜZYILLAR)

<p>M.Ö. 4. YY.</p>	<p>KHİOS</p> 	<p>KHİOS</p> 		
<p>M.Ö. 3. YY.</p>	 <p>RHODOS</p>	 <p>RHODOS</p>	 <p>RHODOS</p>	 <p>KNİDOS</p>

Tab. 11: KOCAELİ MÜZESİ ROMA DÖNEMİ AMPHORALARI (M.S. 1-2. YÜZYILAR)

<p>M.S. 1. YY.</p>	 <p>LATE RHODOS</p>	 <p>LATE RHODOS</p>	 <p>FORLİMPOLİ</p>	 <p>CHOLCİS</p>
<p>M.S. 2.YY.</p>	 <p>PANTİCAPEUM</p>			

Tab. 12: KOCAELİ MÜZESİ BİZANS DÖNEMİ AMPHORALARI (M.S. 4. YÜZYIL)

**M.S.
4. YY.**

SİNOP

SİNOP

SİNOP

HERACLEİA PONTİCE

KAPİTAN II-KOS?

Tab. 13: KOCAELİ MÜZESİ BİZANS DÖNEMİ AMPHORALARI (M.S. 5.YY.)

**M.S.
5.YY.**

SİNOP

SİNOP

SİNOP

SİNOP

SİNOP

Tab. 14: KOCAELİ MÜZESİ BİZANS DÖNEMİ AMPHORALARI (M.S. 6. YY.)

M.S. 6. YY.	LR1B-KİLİKİA 	LR1B-KİLİKİA 	LR1B BENZERİ KİLİKİA 	LR1B-KİLİKİA
	LR1B-KİLİKİA 	LR1B-KİLİKİA 	LR1B-KİLİKİA 	LR1B-KİLİKİA

Tab. 15: KOCAELİ MÜZESİ BİZANS DÖNEMİ AMPHORALARI (M.S. 7.-11. YÜZYILLAR ARASI.)

<p>M.S. 7.YY.</p>	<p>CHOLCIS</p> 	<p>LR2-YASSIADA</p> 	<p>SİNOPE</p>
<p>M.S. 9. YY.</p>	 <p>GANOS</p>		
<p>M.S. 11. YY.</p>	<p>GANOS</p> 		

Tab. 16: Arkaik Dönem Amphoralarının Kil Yapıları

Env. No:	Tip	Tarihleme	Yüzey Rengi	Hamur Rengi	Katkı Maddeleri
2014-45	Khios Tip 6	M.Ö.525-480	10 YR 6/4 light yellowish brown	5 YR 6/6 reddish yellow	yoğun mika, kum, kireç
2017-38	Khios Tip 4	M.Ö.430/420-400	5 YR 6/6 reddish yellow	5 YR 5/8 yellowish red	kalker ve kum
1031	Lesbos (Kırmızı Lesbos 3.05)	M.Ö.520-480	7,5 YR 6/3 light brown	5 YR 5/3 reddish brown	yoğun ve ince mika, kum, kireç
2017-41	Gri Lesbos 5.03	M.Ö.500-450 G Les 5.03	2,5 Y 5/2 grayish brown	2,5 Y 5/2 grayish brown	yoğun mika, kum, iri taşçık, kireç
1617	Mende	M.Ö.5. yy.	5 YR 4/3 reddish brown	5 YR 5/4 reddish brown	ince mika, kum

Tab. 17: Helenistik Dönem Amphoraların Kil Yapıları

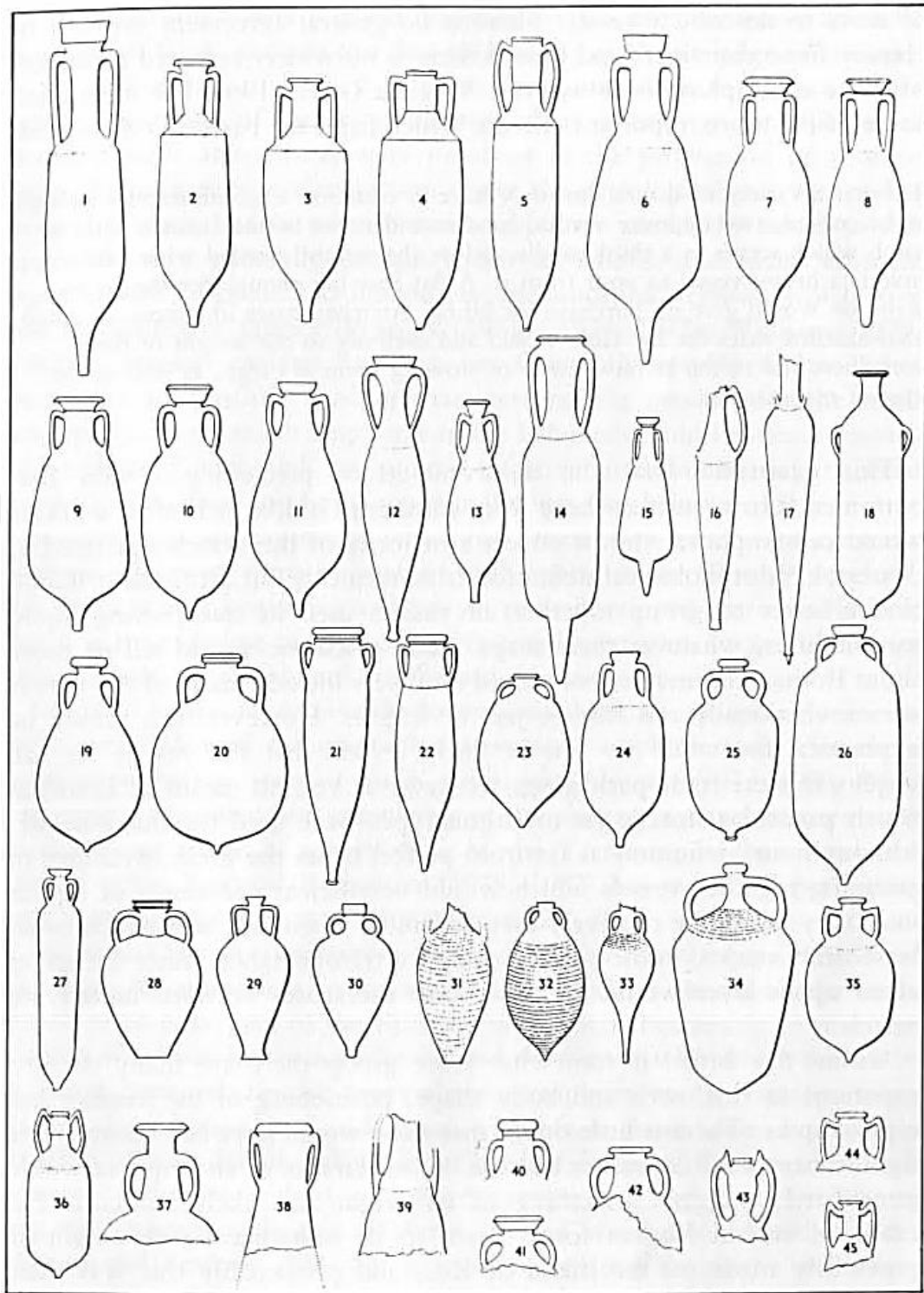
Env. No:	Tip	Tarihleme	Yüzey Rengi	Hamur Rengi	Katkı Maddeleri
370	Rhodos	M.Ö.2. yüzyılın ilk yarısı	7,5 YR 5/4 brown	7,5 YR 6/8 reddish yellow	kalker, taşçık, kum
371	Rhodos	M.Ö.2. yüzyılın ilk yarısı	5 YR 6/3 light reddish brown	2,5 YR 4/3 reddish brown	kalker, taşçık, kum
912	Rhodos	M.Ö.2. yy.	5 YR 6/4 light reddish brown	2,5 YR 4/3 reddish brown	kalker, taşçık, kum
1616	Knidos	M.Ö.2. yüzyılın sonu- M.Ö.1. yüzyılın başı	5 YR 6/6 reddish yellow	5 YR 6/6 reddish yellow	taşçık, kalker, mika
2014-42	Thasos	M.Ö.4. yüzyıl	5 YR 6/3 light reddish brown	5 YR 6/6 reddish yellow	mika, kum, kalker
2014-46	Thasos	M.Ö.4. yüzyıl	10 YR 6/4 light yellowish brown	5 YR 6/6 reddish yellow	mika, kum, kalker
Etütlük	Thasos	M.Ö.4. yüzyıl	5 YR 6/3 light reddish brown	5 YR 6/6 reddish yellow	mika, kum, kalker
2018-85	Herakleia Pontike	M.Ö.4. yüzyıl	2,5 YR 5/8 red	2,5 YR 5/8 red	taşçık, kum
2018-118	Khios	M.Ö.4. yüzyılın ilk yarısı	2,5 Y 7/4 pale brown	5 YR 6/6 reddish yellow	kalker, mika
2018-119	Khios	M.Ö.4. yüzyılın ilk yarısı	2,5 YR 4/4 reddish brown	5 YR 6/6 reddish yellow	Kalker, az mika

Tab. 18: Roma Dönemi Amphoralarının Kil Yapıları

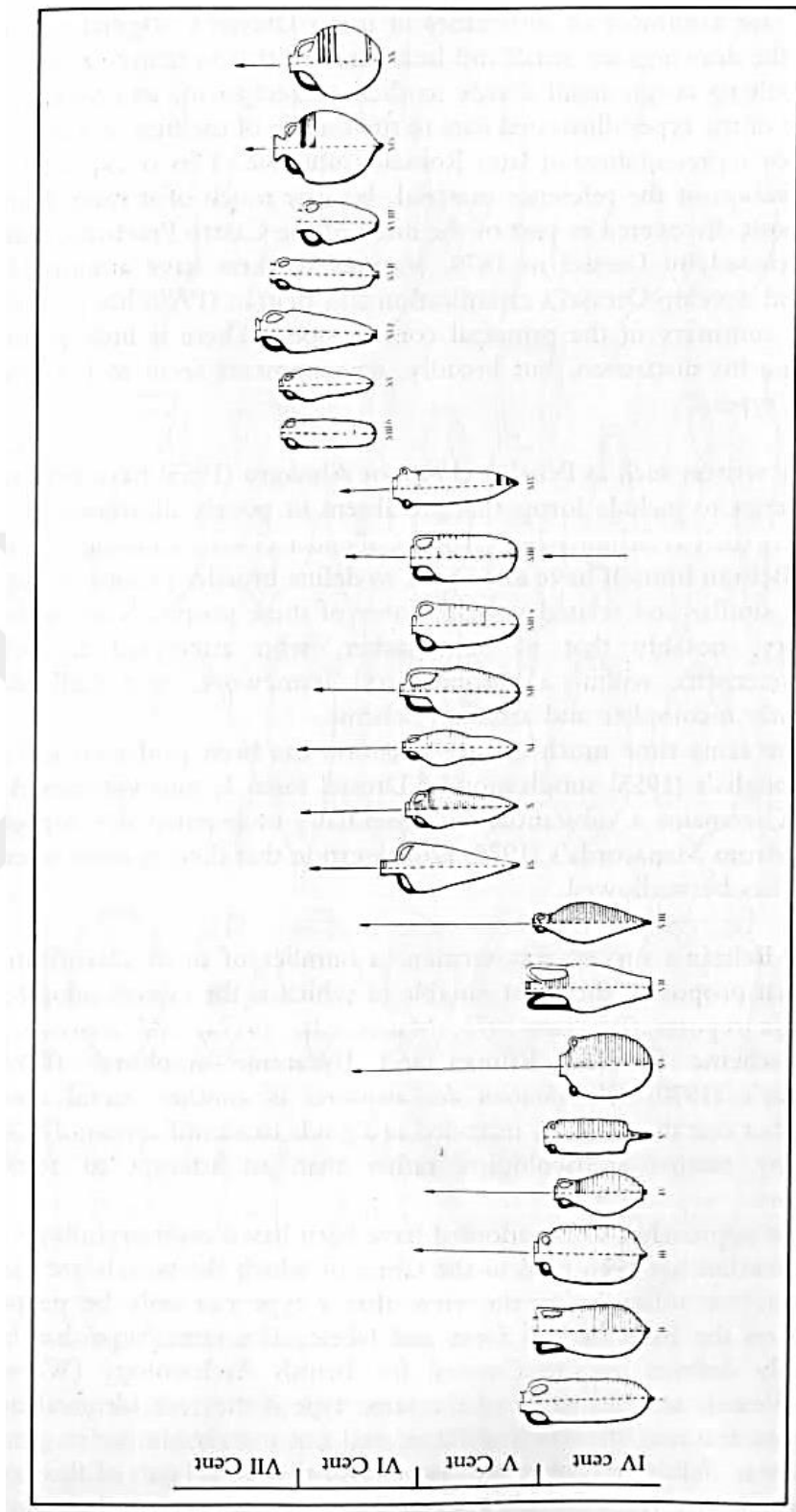
Env. No:	Tip	Tarihleme	Yüzey Rengi	Hamur Rengi	Katkı Maddeleri
541	Geç Rhodos	M.S.1. yüzyılın ortaları	2,5 YR 3 / 4 dark reddish brown	5 YR 6/6 reddish yellow	Kum
907	Geç Rhodos	M.S.1. yüzyılın ortaları	5 YR 6/6 reddish yellow	2,5 YR 3 / 4 dark reddish brown	Kum
909	Geç Rhodos	M.S.1. yüzyılın ortaları- 2. yy	5 YR 6/4 light reddish brown	5 YR 6/4 light reddish brown	Kum
911	Forlimpopoli Tip D	M.S.1. Yüzyıl -M.S.2. Yüzyıl	5 YR 5/3 reddish brown	5 YR 7/4 pink	Kil, Taşçık
2017-13	Zeest 72 (Myrmekian)	M.S.2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın ilk çeyreği	7,5 YR 5/4 brown	10 YR 7/3 very pale brown	Kum
Etütlük	Zeest 72 (Myrmekian)	M.S.2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın ilk çeyreği	7,5 YR 5/4 brown	10 YR 7/3 very pale brown	Kum
2018-104	Kapitan II	M.S.2. – 5. yüzyıl	2,5 YR 5/4 reddish brown	2,5 YR 6/8 light red	kuvars ve kumtaşı
1603	Kolkhis 1 b2 alt versiyonu	M.S.1. yüzyıl ortaları- 1. yüzyılın son çeyreği	7,5 YR 5/2 brown	7,5 YR 7/4 pink	Kil, Taşçık

Tab. 19: Bizans Dönemi Amphoralarının Kil Yapıları					
Env. No:	Tip	Tarihleme	Yüzey Rengi	Hamur Rengi	Katkı Maddeleri
2018-107	LR 1 B amphorası (küçük)	M.S.6. - 7.yy.	2,5 YR 5/6 red	2,5 YR 5/8 red	kireçtaşı, kum
2017-42	LR 1 B	M.S.6.-7.yy	5 YR 3/2 dark reddish brown	5 YR 6/8 reddish yellow	kireçtaşı, kum
2014-44	LR 1 B benzeri	M.S.6.-7.yy	5 YR 5/6 yellowish red	5 YR 5/6 yellowish red	kireçtaşı, kum
1341	LR 1 B	M.S.5. - 6.yy.	7,5 YR 6/3 light brown	7,5 YR 6/3 light brown	kireçtaşı, kum
2017-11	LR1B	M.S.6. - 7.yy.	10 YR 7/4 very pale brown	10 YR 7/4 very pale brown	kireçtaşı, kum
2017-12	LR1B	M.S.6.-7. yy.	5 YR 4/4 reddish brown	10 YR 6/3 pale brown	kireçtaşı, kum
2018-106	LR 1 B	M.S.6. - 7.yy.	5 YR 6/6 reddish yellow	5 YR 6/4 light reddish brown	kireçtaşı, kum
etütlük	LR 1 B	M.S.6. -7. Yy.	10 YR 6/3 pale brown	5 YR 5/6 yellowish red	kireçtaşı, kum
2018-80	LR 2	M.S. 7. Yüzyılın ilk çeyreği	2,5 Y 6/2 light brownish	2,5 YR 4/6 red	az mika, az taşçık
2018-103	Sinop II varyant C	M.S.4. ve 5.yy.	5 YR 6/3 light reddish brown	5 YR 6/4 light reddish brown	piroksen
2014-47	Sinop	M.S.5. yy.	10 YR 7/4 very pale brown	10 YR 7/4 very pale Brown	Piroksen

Tab. 19: Bizans Dönemi Amphoralarının Kil Yapıları (Tablonun Devamı)					
2017-9	Sinop	M.S.5. -6. Yy.	10 YR 6/4 light yellowish brown	10 YR 6/4 light yellowish brown	piroksen
2017-10	Sinop	M.S.5. -6. yy.	2,5 Y 3/1 very dark gray	2,5 Y 6/3 light yellowish brown	piroksen
2017-39	Sinop I	M.S.4.-7.yy.	10 YR 7/3 very pale brown	10 YR 7/3 very pale brown	piroksen
2018-109	Sinop I Tip D	M.S.3. yy.	2,5 Y 7/3 pale brown	2,5 Y 7/3 pale brown	piroksen
1618	Sinop tip D	M.S.5- 6. yy.	10 YR 6/2 light brownish gray	10 YR 7/3 very pale brown	piroksen
1615	Sinope I – 1 Variant C	M.S.4-5. yy.	7,5 YR 7/3 Pink	5 YR 7/6 reddish yellow	piroksen
908	Zemer 40	M.S.4. yy.	5 YR 5/2 reddish gray	5 YR 6/8 reddish yellow	piroksen
2018-108	Shelov E	M.S.3.-5.yy.	10 YR 6/3 pale brown	10 YR 5/4 yellowish brown	siyah kum, kireç
2017-14	Kholkis	M.S.7.yy.	5 YR 4/4 reddish brown	10 YR 6/3 pale brown	Kum, taşçık.
2014-41	Günsenin IVa	M.S.9.yy.	7,5 YR 6/4 light brown	7,5 YR 6/4 light brown	kalker, taşçık
2018-105	Günsenin I	M.S..11.yy.	10 YR 7/3 very pale brown	5 YR 6/6 reddish yellow	kalker, taşçık

Tab. 20: (Peacock, D.P.S ve Williams D.F.,1986: s. 6) (Dressel'den 1899)

Tab. 21: (Peacock, D.P.S ve Williams D.F.,1986: s. 8)

Tab. 22: Antik dönem depolama ve taşıma kapları (Akkurnaz, 2016: s. 63)			
Amphora	Depolama-taşıma kabı	Kanastron	Tahıl depolama-taşıma kabı
Cista /Kiste	Sepet	Kibotos	Sepet
Diota	Depolama-taşıma kabı	Pelike	Sıvı depolama-taşıma kabı
Dolium	Küp	Pithos	Küp
Hydria	Su testisi	Seria	Sıvı depolama-taşıma kabı
Kados /Cadus	Sıvı depolama-taşıma kabı	Sipye	Yiyecek saklama-taşıma kabı
Kalathos	Kova-sepet	Situla	Kova
Kallirrhoe	Su testisi	Sitella	Küçük testi
Kalpis	Sıvı depolama-taşıma kabı	Stamnos	Sıvı depolama-taşıma kabı

Tab. 23 Arkaik Dönem Amphoraları				
ENVANTER NUMARASI	DÖNEMİ	KÖKENİ	GELİŞ ŞEKLİ	GELİŞ TARİHİ
2014-45	Arkaik M.Ö. 525-480	Khios (Sakız Adası)	Bağış – Kocaeli Valiliği	27.10.2014
2017-38	Arkaik M.Ö. 430/420-400	Khios (Sakız Adası)	Satın Alma, Erdal GÖDEK- Batı Karadeniz-Kerpe(?)	14.09.2017
1031	Arkaik M.Ö. 520-480	Lesbos	Kefken Jandarma Komutanlığından getirildi.	01.05.1979
2017-41	Arkaik M.Ö. 500-450	Lesbos	Satın Alma, Erdal GÖDEK- Batı Karadeniz-Kerpe(?)	14.09.2017
1617	Arkaik M.Ö. 5. yy. sonu.	Mende	Satın Alma: S.Şenocak	16.05.1990

Tab. 24 Helenistik Dönem Amphoraları

ENVANTER NUMARASI	DÖNEMİ	KÖKENİ	GELİŞ YERİ	GELİŞ TARİHİ
370	Helenistik - M.Ö. 2. yüzyılın ilk yarısı	Rhodos		
371	Helenistik - M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı	Rhodos		
912	Helenistik - M.Ö. 2. yy.	Rhodos	Karamürsel Havaalanı	22.10.1975
1616	Helenistik- M.Ö. 2. Yüzyılın sonu- M.Ö. 1. Yüzyılın başı	Knidos	Satın Alma: S. Şenocak	16.05.1990
2014-42	Helenistik M.Ö. 4. yüzyıl	Thasos (Taşöz Adası)	Hibe- Yaşar KARACAOVA	14.04.2008
2014-46	Helenistik M.Ö. 4. yüzyıl	Thasos (Taşöz Adası)	Bağış - Kocaeli Valiliği	27.10.2014
etütlük	Helenistik M.Ö. 4. yüzyıl	Thasos (Taşöz Adası)	Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parsel	2017
2018-85	Helenistik- M.Ö. 4. yüzyıl	Heracleia Pontike	Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı İzmit Serdar Mah. 3327 ada 1 parsel	2017
2018-118	Helenistik M.Ö. 4. Yüzyılın ilk yarısı	Khios (Sakız Adası)		
2018-119	Helenistik M.Ö. 4. Yüzyılın ilk yarısı	Khios (Sakız Adası)		

Tab. 25 Roma Dönemi Amphoraları

ENVANTER NUMARASI	DÖNEMİ	KÖKENİ	GELİŞ YERİ	GELİŞ TARİHİ
541	Roma – M.S. 1. yüzyılın ortaları	Rodos Peraiası- Rodos- Kallipolis	İzmit Yalova Yol İnşaatı	01.01.1968
907	Roma – M.S. 1. yüzyılın ortaları	Rodos Peraiası- Rodos- Kallipolis	Karamürsel Havaalanı	22.10.1975
909	Roma – M.S. 1. yüzyılın ortaları- 2. yy.	Rodos Peraiası- Rodos- Kallipolis	Karamürsel Havaalanı	22.10.1975
911	Roma- M.S. 1. Yüzyıl -M.S. 2. Yüzyıl	Kuzey Adriyatik- Dalmaçya Kıyıları	Karamürsel Havaalanı	18.10.1975
2017-13	Roma- M.S. 2. yüzyılın sonu M.S. 3. yüzyılın ilk çeyreği	Panticapeum	Satın Alma- Erdal GÖDEK. Batı Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	17.03.2017
etütlük	Roma- M.S. 2. yüzyılın sonu M.S. 3. yüzyılın ilk çeyreği	Panticapeum	Kocaeli Müze Müdürlüğü 2017 yılı kurtarma kazısı	2017 yılı
2018-104	Geç Roma - Erken Bizans M.S. 2. – 5. yüzyıl	Ege, Kos (İstanköy), Efes		
1603	Roma – 1. yüzyıl ortaları- 1. yüzyılın son çeyreği	Doğu Karadeniz - Gürcistan	Hibe	13.11.1989

Tab. 26 Bizans Dönemi Amphoraları

ENVANTER NUMARASI	DÖNEMİ	KÖKENİ	GELİŞ YERİ	GELİŞ TARİHİ
2018-107	M.S. 6. -7. yy.	Kilikya Bölgesi		
2017-42	M.S. 6.-7.yy.	Olasılıkla Kuzey Suriye- Antakya Bölgesi.	Satın Alma, Erdal GÖDEK- Batı Karadeniz- Kerpe(?)	14.09.2017
2014-44	M.S. 6.-7.yy.	Kilikya	Hibe – Yaşar Karacaova	14.04.2008
1341	M.S. 5. -6. yy.	Kilikya	Çevreden Toplama- Kerpe Dolayları	21.12.1983
2017-11	M.S. 6. -7.yy.	Kilikya	Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	21.03.2017
2017-12	M.S. 6. -7. yy.	Kilikya	Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	17.03.2017
2018-106	M.S. 6. -7. yy.	Kilikya Bölgesi		
etütlük	M.S. 6. -7. yy.	Kilikya Bölgesi		
2018-80	7. yüzyılın ilk çeyreği	Kıbrıs- Güney Ege- Kos?	Hibe : Ali SÖNMEZ- Sait AYDOĞAN/ Karamürsel açıkları, Helenapolis antik kenti yakını Marmara Denizi	16.11.2017
2018-103	M.S. 4. ve 5. yy.	Sinop		
2014-47	M.S. 5-6. yy.	Sinop	Bağış – Kocaeli Valiliği	27.10.2014
2017-9	M.S. 5. -6. yüzyıl	Sinop	Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	17.03.2017
2017-10	M.S. 5. -6. yüzyıl	Sinop	Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	17.03.2017
2017-39	M.S. 4.-7.yy	Sinop	Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken-	14.09.2017

			Kerpe ?)	
2018-109	M.S. 6-7 yy	Sinop		
1618	M.S. 5- 6. yy	Sinop	Satın Alma: S. Şenocak	16.05.1990
1615	M.S. 4-5. Yy.	Sinop	Satın alma	
908	M.S. 4-5. Yy.	Sinop	müsadere- Karamürsel Havaalanı	22.10.1975
2018-108	M.S. 4. Yüzyılın sonu - 5. Yüzyılın ilk yarısı	Heracleia Pontice		
2017-14	MS. 4-6. Yy.	Karadeniz- Gürcistan	Satın Alma- Erdal GÖDEK. Karadeniz (Kefken- Kerpe ?)	17.03.2017
2014-41	M.S. 9. yüzyıl	Ganos	Hibe- Nizamettin YILMAZ	10.10.2014
2018-105	M.S.11. yüzyıl	Ganos		

ÖZGEÇMİŞ

İğdır İli, Tuzluca İlçesi, Kayaören Köyü, 05/06/1979 doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2003 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Klasik Arkeoloji Bölümünden mezun oldu. 2004 yılında ise aynı Üniversitede Tarih Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Bu tarihten itibaren 3 yıl ücretli öğretmenlik yapmış, 24/09/2007 tarihinde İznik Müze Müdürlüğüne arkeolog olarak atanmıştır. 20/06/2013 tarihinden itibaren Kocaeli Müze Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır. 2017 yılı itibarıyla Kocaeli Üniversitesi Arkeoloji Bölümünde Yüksek Lisans Eğitimine devam etmektedir. İznik'te Müze Müdürlüğü'nce yürütülmüş olan Roma Tiyatrosu, İsmail Bey Hamamı, Lefke Kapı ve Dikilitaş gibi kurtarma kazılarında görev aldı. Bakanlar Kurulu Kararı ile devam ettirilen Denizli İli'nde Beycesultan, Tekirdağ İli'nde Heraion Teikhos (Kara Evli) ve Çanakkale İli'ndeki Apollon Simintheion Kazılarına ve Bursa İli, İznik İlçesi'ndeki Yüzey Araştırmasına Bakanlık Temsilcisi olarak katılmıştır. 2016 yılında Kocaeli Müzesi'nce yürütülmüş olan Kocaeli İzmit İlçesi, Çukurbağ Mahallesi 52 pafta, 416 ada, 5 ve 6 parseller Sebasteion merdivenleri kazısı, 2017 yılı İsu Lahit Kazısı, İzmit 3447 ada 15 parsel hipoje kazısına heyet üyesi olarak katılmıştır. 2017 yılı içerisinde Yunanistan'daki Selanik Atatürk Evi ve Müzesi'ne Temsilci olarak görevlendirilmiştir. 1 erkek 2 kız çocuğu babasıdır. Orta seviye İngilizce bilgisine sahiptir. Kocaeli Müzesi Arkeoloji koleksiyonu sorumlusudur. Çeşitli sempozyum ve konferanslarda sunumlar yapmaktadır. Aynı zamanda su altı arkeoloğudur.

Yayın Çalışmalarından Örnekler:

Çibuk, Kemal (2017). "Doğu Marmara'da Ana Tanrıça (Kybele) Kültü ve Tasvirleri". Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk SELVİ, Doç. Dr. Bilal ÇELİK, Dr. Ali YEŞİLDAL Uluslararası Gazi Süleyman Paşa Sempozyumu III 1. Cilt Kocaeli: 165-192.

Karpuz, Gül Geyik, Kemal Çibuk (2017). Şu kitapta: Editörler: Prof. Dr. Haluk SELVİ, Doç. Dr. Bilal ÇELİK, Dr. Ali YEŞİLDAL "Kocaeli Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi'nde Bulunan Cam Bilezikler" Uluslararası Gazi Süleyman Paşa Sempozyumu III, 1. Cilt Kocaeli: 283-296.

Gölcük, Rıdvan. Kemal Çibuk (2018). "Helenopolis'in Sırları". Aktüel Arkeoloji Mart Nisan, sayı: 62. Tüpraş Yayınları. 1-3.

Öztürk, Sami, Rıdvan Gölcük, Kemal Çibuk (2019) "Khrestion ve Ailesinin Mezarı Nikomedia'da Yeni Bir Nekropolis" Phaselis (Basım aşamasında)

Uykal, Zuhale, Kemal Çibuk vd. (2018) "Nikomedia Batı Nekropolü Küçük Buluntuları". Şu kitapta: Orhangazi Sempozyumu özet kitapçığı Kocaeli: